BL 2907

L 2907

BPL

BPL 2907

Ex libris mss du célèbre architecte Philippe VINGBOONS (v. N.B.W. III, 1312

pas à vendre

Philips vingbeons hand der Cok-
ter

Hoow Ampel

6 – 1779

2x

Palladio (A) I. quattro libri dell' architettura
Venise B. de Franceschi 1570 [illegible]

De vier Boeke der

Architetúer

VAN

Andrea Paladio 1570.

Zijnde úijt het Italiaens int Neerdúijts
Over Gebraght met alle desselfs
Afbeeldinge
Seer Constig Geteekent
Als meede het Vervolg van desselfs
Boúwkonstige werken in
2 Deelen
Waer van het Laaste Nóijt Gedrúkt is

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

De Dinghen Diemen Behoort te.

Considereeren Aleermen Bouwen Sal,

Alsmen bouwt soo salmen acht nemen op ijder deel vande plant ofte gront
wat men daar in sal maken, drij dingen seyt Vitruvius zijn te mer-
cken sonder welcken geen gebou geloofft can worden. d'nutelijckheyt ende
stelloogentheyt en gemackelyckheyt de gedurigheyt ende d'schoonheyt,
dat eerste de nutelyckheyt salt zijn alle ijder lit oft deel gelegen
wort sijn bequaame groote nict minder oft meerder als 't behoort wel gele-
legen naar groote ende gelegentheyt des bous, als de logye, de saal, de
kamer, de kercken gestelt naar behoren zoals gebou, ten tweeden de
gedurigheyt salmen acht nemen dat d'muren dicker onder sullen zijn als
boven voch recht in gaan loot staan, gelijcke dick ende macktich genoech
fondament, de baes is van al den bou dat men boven d'aerden siet, ock dat
d'bovenste colommen recht op d'onderste staan, ende alle de schoorsteenen
ock gelijcken als ijsel ende d'venstere d'een al boven d'ander, waar
deel licht comt op gat deel, ende dat gat deel op gat deel, ten derden de
schoonheyt onstaat uyt de schoone forme des bous ende dat gat wel in alle sij-
den verlon Correspondeert elck lit in sijn deel als ock in 't gehele compus soo
dat 't gat geheel en wel een volkoomen lichaem verstoont daar alle de leden
malcanderen ontmoeten ende verbinden en saemen wijsen, dat alle de leden
nodich zijn tot 't geene dat se doen moeten, geen meer leden machende als
't begeert, dit salmen wel considereeren in de verhoging ofte middel (wel
over verhenende en oorsaeck) dat wanneer men int bouwen is niet sy
misvallen ofte ontbreeke ende also gat bovenste van den muren, t welck
al gat voorgeseyde te niet maeckt sonde, ock van alle begoorlycke pa-
rijsi salmen versien worden, van gouts steen en kalck mortel, als
van trappen ofte de treden des selfs soo veel als tot den geseelen be-
hoeven begeeren, die maechende van een groote de gestalt des breede breed
te zoogh. de steentos deuren ende venstere salmen met grooter sorchen
als 't eyssen deel des lichts breeder moet minder dan gat sesten deel, ende
soo daar aan commen colommen ofte pilasters soo mach men maechen
van gat steen d'baesen capitelen, ofte architraven, ende d'ander deelen
van gebacken steen d'muren, sullen verminderen naar maat gaat gedaen
worden sal, maar dese salmen acht nemen op alle materien dien
gat oft goedcoop, ofte gelegentheyt, gat beste te verkiesen ge-
maeckt te verwerpen ock naar gelegentheyt des plaats gat slechte de
ghebaenchen en d'minder costen,

Van Hout Seit Vitruvius int 2 Boec 9 Capitel

Het hout salmen houwen inde herfst ende winter ooch, int afgaan vande mane, om dat dan de quade humoren die't hout verderven geconsumeert syn

Steen Heeft Haar geleegenheyt Hier met gestelt ooch Jant Calck en metaal

Loot daarmen plaisen tempelen teghen venstere midde dachte ende bohloode. het blanch Loot ist besten cooper gebruyckten ooch in vo, xhyden om Raathuysen tempelen midde te decken men mächtendes ooch Letteren van diemen inde frisen screef van eenigre difitien, ooch synder veel columnen af gemaeckt geweest, cooper ende Loot tesaamen gemengt maeckt groen asschich cooper d'welcken men bronse noemt, daar van maechtmen columnen capiteelen statuy ende dierghelycke dingen. sulcken columnen syn in S' Jan Latran te roomen, ooch deuren in Maria Retonde goet cooper ochiser dat gemeelt en gegoten.

Van d' fondamenten

Op eenige plaatsen hoeftmen het fondament nijt de natuer soo wel in rieuieren en waeteren als op't Lant, te worden op steen en vaste gronden, aen't fondament is gheleegen het wel staan, ofte d'ruinen des gebouws werckx, ende soo d'natuer't niet geeft soo salmen't sochte door andere middelen te remedieren maen gheleegenheyt des gronts daermen bouwen wil, soo behooren dan d'fondamenten wel bewaert te syn want het is de baesis des gebouws datmen boven aande siet mach, soo wel salmen heyen de kinder minderen als die het omvanghen doch teerder en van minder breedte, d'fondament muren dobbelt soo dick als de muren des bous daer op gebout sal worden, soo salmen dan acht hebben aende hoedaenicheyt des gronts ende aende groote des edifitiums, het fondament salmen breeder maecken in moeras ende als in zande, de gronts offen gegraeven dat de muren gelyck wedder drucken han soo dat d'muren niet en scheuren ende en valle men aen d'eene syde als aen d'ander, noch salmen opsonderen de verminderinge des muers boven d'aerde als ooch d'fondament altoos in suydende aen beyde syden met een halve steen soo dan bou meer sterckte hebben boven d'aerde (in manieren van pieramide) ooch maeckt men tfondamentez met nyt springende schouderen en minder materialen van steen te gebruycken tot schouderen, ofte met wolfsolen op de welcken sy dan bouwen, noch maechtmen in dicke muren holigheden en minder besuaerin van't fondament ooch syn dat dan clinoghoeden tot wenteltrappen en ander sieraeden, oploopende vant't fondament tot het boevenste des bous.

Verscheyden Manieren van metseling der mueren,

By de Antycken waaren verschyde muren d'een genoemt Reticolata, de ander van gebacken steen ofte van quader steenen, d'derde van eenighet was van woede boegh steen ofte van riviersteen d'vierde van ongelycheyt, een, het vyfde van vierhante steen gesetten't seste vervullinge Rempina. van steen en plaester.

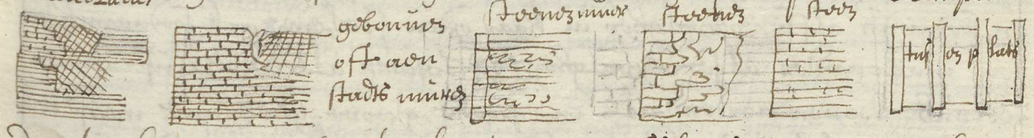

De Antycken hebben veel ristiecke steen gemetselt ende daer naer gheheuwen ende versiert int werck synde, om niet te schouden ofte breecken in't metselen, en hebben ooch wel acht genomen om de steen in malkander te voegen in manieren als ofte een eenigemetselt laegen datse malcander houden ofte verbinden om de sterckte, geen klyndingen ofte gebacken steen of schoorsteenen salmen beter maecken maer met delicaet gearbeyt worden overmidts dat het tot sterckte niet dient en dat het clyn leeden syn.

Vande Verminderinge des muers,

Soo salmen noch acht nemen op het verminderen der muren hoe hooger de muer getrocken wort hoe dunder die verspitsen sal, de muer sal van de helft dunder als haer fondament ende de tweede verdiepinghe sal dunder weesen de helft van den vierhant als d'ander eerste verdiepinge ende dat sal op gaen tot de boevenste verdiepinge ofte staedie toe, dit sal gedaen worden met concidratie, op dat't niet te dun en verspitste soo dat de midel vande muren daer boven behoort te staen ende middel vande muren daer onder, soo dan sullen alle muren recht pieramidal coomen en oploopen, maer wanneermen wil maecken eenige superficium ofte faey der muren recht staande boven malhander perpenduculaar van onder tot boven, dat behoortmen dan van van binnens werck te doen, vermidts de trappen vande vloer, de welcke sole ende d'andere soe spouderen de sullen niet toelaaten dat d'muer valle sonde ofte bevreesen, hoe verlaaten dat van buyten weesen sal, dat

salmen dochen mōt oenich omloop van facy ofte cornice dat 't heele werck omvaten sal. Verciersen onde tesāmen bindt, den hoeck en dat ſō dat en van twee ſyden ſynde om recht te houden en te saamen verbinden behooren wel gestooten te syn van Laage onde harde steen gheluych vast houdende aenmen daerom salmen de vensters ofte openbreeden ſoo wyt vanden hoeck brengen alsmen mach, ofte ten minſte laatende ſoo veel spacij aenden hoeck als 't openbreyt bedraecht, hier naar salmen verdeylinghe van Colommen geven en van andere verciersollen—

Dryfferley Colommen uſeerden d' Antÿcken,

Toſcaen, Doorica, Jonica, Corintia, Compoſita, Deſe verſieringen en der dimn, en ſoodanich alsſe volvolghen in haar orden ſtelende ooch ſoodaanich boven malcanderen alſe volvolghen de Toſcaan als Rotsx uſeertmen nidrich booven aenden, als in groote groeve ghebonne werckſe wil geſtelt inde plāts vande Dorica onder Jonicas colommen, onde ſōmen en Laaten wil machmen de Corintia wel op d' Doorica ſtellen doch ſtelende altoos de dichſte onder (als geſayt is) de dunſt booven nōt, mende dan welcke men begeeren ſal, alle hunſen die hoog syn ſullen haar ordenen minder verſpichſen ofte cringen als die Laeg syn, om d' reeden by Vitruvius ghegeven vande verminderinghe der hooger en Laeger Colommen ſchynende om haar hooger diſtancij clynder alſe ſyn,

Van lengte der Colommen, oock de verminderinge des ſelfs,

Doch vand' wyſte der interColommen onde der pilaſteren, ſoo Vitruvius beſchreyft in 't derde boeck 2 Capitel, ſoo d' colom op 't minſte vyfftien voeten hoeck is ſoo deelt de onderſte ſchafft in 6 deelen onde 5 deelen ſyn voor d' dichte der colommen booven dit is de ghemeene regel bÿ Jerli uytgenomen de Toſcaane die deelt hy in 4 deelen 3 voor de Colom booven, is ſe van 15 op 20 ſoo deelt ſe in 6½ wont 5½ booven, is ſe van 20 op 30 ſoo deelt hewen 6, 30 op 40 ſeeven de ſelfe wont 6½ booven, 40 op 50 deelt d' onder wont 7 booven, deſe manieren van temperen moet men van weegen het ghelichts wech gaen want hoe hooger de colom wort hoe clynder die booven ſchynen, maer onde dichte int midden der colommen te maechen en hebben wÿ van Vitruvius geen maet maer beloſten, deelt den tronch der colommen in 3 gelychen deelen het onderſte derden deel laet rechte weerhangen in 't loot, de interColommen ooch naeſte om te gebruycken tot hoechen ghebou ofte porticus ſal ſyn van 1½ der diameetren den minſten der colommen onder, de moeſte wyte die de Antycken uſeerden was van dry diameeters der colommen niet mer als alleen d' onder der Toſcanen ſtelende die ſoo wyt als ſy wilden. met Balcken ghedeckt van hout, tuſſchen 1½ onde 3 was haar ghemeen 't gebruych onde voeghel alſo groote colommen maecht men maer die interColommen van 2¼ die ſy meenden ſchoonſte ooch ſalmen acht moemen dat men inde wyſte de dichſte colommen inde wyſte plaetſen moch dunne doen ſchynen onde groote Lucht of te lichtheyt die daerom ſtaen ſal, vander colommen 5 poghinge ſeyt Vitruvius in 't 3 boeck int 2 Capitel maer d' ghelegenheyt 5 ander interColommen dat hy de 5 manieren van tuſſchen ſpleetboez beſchreyft, ooch ſoo behoren d' colommen ghelyck te ſtaen int aenſicht des bous tot oorſaeck inde middel daer ſalmmen de interColommen groeter ofte wyder maechen, om dat daer de poorte te beeter voormen ſal ofte den ingaench, maer ſommen en Loge maer met pilaſteren, ſoo behoren de pilaſteren niet minder dichte 't hebben als het derden deel der openbreyt, de pilaſteren die 't hoechen maechen ſalmen twee dander deel dichter maechen tot oorſaeck dat de hoechen ſtercker warden, onde mannier d' pylaſteren groeter zwaerte te draegen hebben ſoo ſal menſe machen van d' helft deſe openbreyte als het Tiater van Vicensa onde Anſitia, ter van Capaa, ofte van twee dagh delen deel als 't Tiater van Marſelo in Rooma en van 't Tiater van Ogubo, noch hebben d' Antycken d' pilaſteren ſoo dick gemaeckt als de gheheel openbreyt was, als het Tiater van Verona, maer in gemeene puntowele gebouwen en ſalmen niet minder als 2⅓ deel niet meer als ⅔ groot maechen der openbreyt, in d' groet dragen breet te maechen ſalmen d' pylaſteren op haar cant dunder maechen onde om de materiaelen te ſpaeren maechende int aenſicht des bous inde midden teegen de ander pilaſteren aen, noch pilaſteren off holle colommen die d' eeven draegen ſal, onde de bou deelen die op de booge legghen ſal, onde wat orden van groote als in de booge en colommen met pilaſteren vertoont ſal worden

De Toſcaanſe Colommen,

De Toſcaanſe moch inghemidt groeter interColommen maechen van hout om de cleyne koſten, tot logen van bouw en de ſieraerden van bouwerck onder de ſolen als caeen en vergelyck dit machmen met hout doen, de colommen ſimpel 4 onde meer interColommen, 7 hoog, de aenſichtaſe is en ½ colom dick, daer mytſtrecken der opgheloopde balcken op d' aenchtaſe is het 4 deel der colomd lengten Vitruvius 4 boeck 1 caep, hier aen volcht het ſtellen der colomen

Pedistilos

Om pedestaelen te maecken hebben d'Antycken verschyde maeten gebruyckt soo van hoy 4 deelen der colommen hoochten als ock van hoy dry deel, hoy Anfityater te Roomen hoy 4 deel inde order Tonica en Corinth hoy derden deel is soo schoon als inde vermaarde Aerck vant castel Vetio ock in ordine composita, ock als vitruvius seyt vande podio dat is pedestila hoy welcke is van hoy darden deel der colommen hoochten ofte longten gestelt tot verciering der seven 6 boeck vitruvius, sulcke siet men inde Aercke Constantino in Rooma, de welcken den ½ deel der colommen hoochten syn ende bicant in alen pidistaelen vande Antycken is haar baesis tweemaal soo hoog als haer Cimma, int 3 boeck ent 3 capitel vitruvius noemt hoy stilobaatem ofte pedestilos ofte baseinen off pduim. al een dinck te syn die sonst by salmen setten op hoy sondament, dan de colommen daer boven op, ider in syn manier ofte order, maer soo oin dese bouwerck podien aen 3 syden om gevoert worden dat is pedestaal soo wort also gedaen dat allen Cystiens gesnus gewoent verlychen tot malhanden verbinden als zet quadra spera plunter trumi Corona welck malhanden achtervolgen gelycke onder de baasen der pilaeren staen, welcke pedestaales ofte baseinenten gheoorsoort sullen syn als sse inde midden door ongheluychte scamilles verpoodt ofte verdicht syn, soo schynt doch oft hoy verhoogt waere hoomese maecken sal int ander boeck verclaart sal worden, maer dat en is niet t'voorschyn gehoomdy daer om niet verstaen wort hoe de verspringing gemeent wort van vitruvius, de podium is een om loop der pedestylos van buysen de muer een manier van onderste steen ofte baesis der werche — 3 boeck int 3 capitel vitruvius,

Vande Abuysen

Noodich is d'Abuysen te komen om hem daer voorts te wachten de Architecture dan is gelyck verconsten ende is van noode dat d'natuer gevolcht wort, soo dat d'colommen behooren onder dicker te syn als boven (als by exempel aen de boomen die op de inder aerden staen synde voel dunder aen haer tacken als aen haer wortel) soo dat van noode is dat hoy boovenste niet swaerder in sy als t'onderste maer dunder en dekcaster soo dat dat boovenste hoy onderste niet en verdruck, voch dat hoy als een natuerlych syn werck doet, verstoonende simpelych elck hoy syn de Tregeliffen de modelonste de ander der balchen de croon de soldering de dentulen de spanen ofte klynne balchens op de groote gelegers onder de kroon, der oorsaecke halven en salmen niet maecken colommen

ofte

ofte pilasteren die om haer hebben geruckt van cortoshoue ofte anders, die by den onbekende meer onderscheyden als verciesen, ock salmen hen wachten van soo daenige cortoshoue buyten d'kroon niet te sterchen want sulx en soort men niet in hout werck, en boven dat salmen worden datmen in, et voor presenteren en mag eenich dinck dat niet sufficsant gewerck sonde wesen om eenich swaerten te draegen ten waer dat het in hout sulx doen conde als balchen ofte cortoshen connen doen, ofte eenige sachte dinghen stellende onder harde dinghen waer in het sacht het hart niet sonder schinden lyden en magh en ock sacht geen hart draegen en mach, noch so is een abuys buyten alle reegelen der natueren dat men d'daecken ofte frontespitien der venstren ofte deuren boven den malcanderen splyt ofte schift off open maecht aengesien soodaenich dinnen sonde tot beschermingh des ingangs voor reegen ende snee ock haer oyghen wy, ck beschermende, dit is d'noetwendichheyt wech nemen om werck eicklych te willen maecken, ock en salmen de cornicen niet te wyt niet maecken om dat daer geen vaest niet en ons te veel te moegen valen, noch ock en salmen niet te cort ofte klyn maecken, maer wel proportioneer den naer haer colommen hoochden dat een colom weesen hoochsten hy verstoonen sal werck te doen, anders nemen de colommen so gebrocky worden met werck soo seer onmachtichgen sy laeten off schynen sullen soo daenigen behoort men acht te nemen de muren machmen gen, ock breecken ende verciesen maer seer swaerlych de colommen off axichtraben frisen en cornisen als allen met goeden reden,

Van d'Loge vand'ingangh vand'Saalen en Camcren daarformen,

Soo machmen maecken voor tusschen d'saalen des logeys van voor, en, ock van achteren, ende soo maecht men een int midden ofte aen beyde d'syden soo diemen dan deese loogen tot veele gelegers tsonden als tot spanbeeren tot ert plaetsen ende ander gelegenheyden, ende soo maecht men der clyne ende groote als de hoedanichheyt vereyst, te weeten Looge maer gelegenheyt des buys, maer voor het minste en salmen de loge niet minder breet maecken als 12 voeten noch oy, ck minder als 12 voeten breete hebbende dan daer in boven het gebo, ck huys wel geordineert inde midden als ock inde schoonste deelen des huys, eenige loogen de welcke ontmoeten ofte ros pondeeren al, le die anderen, d'welcke daer bewesen moemtmen gemeenlych ingangen, ende die daer boven meemtmen saelen, ende diemen voor gemeen

eenen

inde[n]t Logo, ende d'ingangen diemen voor Logen daar de geene staan
ende wachten om de meesters ofte hoer dos huys te spreecken ofte
groeten, ende te negotieeren ofte handelen van eenighe saecken, ende
dit syn de eerste deelen die gebruyckt worden vanden geen die int huys comen
men de saelen van diemen tot banketten tot gesellschappen tot ordinaris
tot vertrecken en dergelycken, mach behouden doese ofte den Logen groot
er te weesen als ander om dat se gemackelyck syn mach om veel redenen
comen Laeten ooch dat dat d'Lijden sien comen wat daar geschiet, men
sal d'saelen niet langer maecken als twee vierkanten der breede gen
emen, maer hoe meer dat se het vierkant gemaecken hoe lossel
en gemackelycker sy syn sullen, de caemeren sullen verdeelt worden
aen d'een ende d'ander syde vanden inganck ofte Loge gemeent, ooch
aen d'een ander syde vande saelen, die vande rechter hant sullen gelyck
comen met die ander lincker hant, ter oorsaecke dat, dat fabrijck sy
aen een syde als aenden ander, ende dat de muren draegen gelyck de
de swaerte des dachs, aenden als aen een syde de groote en d'ander
syde de kleyne caemers staenden sonder d'muren daer onder het werck
mogen scheuren door sulcke ongelyck heyt, d'beste form van caemer
s syn, ofte men sal se vant maecken ofte doese diagonael ofte vierhant
ofte haer Langste sal syn diagonael lijn des vier cants, ofte een
vierkant en een dander deel ofte een half vierhant ofte een vier ca
nt ende $\frac{2}{3}$ ofte twee vierkanten

Pavement ofte Vloer

Het pavement machmen maecken van Taras. als in Venetien gebruyt
wort ofte van gebacken steen ofte van natuer steen, van Taras is best
goet, van gebacken steen staet lieffelyck inde oogen overmidts de verse
heyden formen ende diverse colueren der steen, die van natuer steen maec
hten seer veelen in caemeren ende eende die sy van haer geven, winters
maer inde Logen ende gemeene Logie sy seer wel, ten anderen alle de caem
eren die d'een achter d'ander hoemen sullen haer vloer ofte pavement
gelyck waterpas leggen in sulcken maniere dat alle d'drempels van
d deuren onder wat hooger syn -

Ende oft eenighe caemerkens niet verbant met die hoechte en
graminen van't dack ofte op de vloer, boven die sal se behoorlyck men
te maecken een halve ofte aengehangen hoemet onder d'solder ofte
drempel ofte ingangen, de opgangen worden verschyden gemaeckt na
wants

men u seerden De breeden schoon en wel verhaept, waer dan van noode is dat
d'breeden d'een van d'ander staen de dichte van $\frac{1}{2}$ breedt want dan sullen
die d'gebreuel der trappen solario ofte drempel schoon inde oogen coo,
men ende dan rechter soo veel minder tusschen de solder der trap van d'een
en d'ander treet soo dat het gemeen houden sal aen die daer boven, maer
soomense wyder af staende maeckt en sal se niet schoon syn, en soomen mi,
der soo sal't schynen de onderste te diepen vande bovenste, d'bovenste
minder sal gesorteert syn te breeden, dit is de breeden want onder te sien
tegen haer solderinghe,

De hoochte der Cameren en Solderinghe,

De caemeren syn in gewelfte ofte solderinge, soo syn solderinge syn soo sal
haer hoogte syn van't pavement tot aen d'balcken inst soo groot als sy is,
dat solide syd' hoogten, ende d'caemeren daer boven die sullen't seffendeel
minder hoog syn, soo maer sy in gewelften gemaeckt worden gelyck men
veel sonde moogen doen de eerste ordinghe, want sulcke staet veel sche,
vender ende sy minder onderworpen te verveelen, een gewelft van een vier
kant sal men tot doen't dandendeel des selfs breeden, maer die caemeren
die langer syn als vierkant die sal men haer langsten ende haer breede
te saemen setten ende d'helft van dien sal haer haer hoogten moeten
ofte soo sy 12 voeten lanck is en 6 voeten breet, is te saemen 18 voeten
de helft daer is de hoechten 9 voeten, noch deese maniere stelt de leng,
te bijde breede en deelt inden midden dat met een
half sirckonfrenci trock dan een rechte perpen
dicku laer daer de langste en de breede te saemen ge
voeghd syn tot inde circonfrenci dat sal dan d'hoogt
des welfsels weesen, dus daaruyt sal men de maat
vinden met de langste ende breede te saemen in
voeten ende soo daanich hem de breede tegen d'lengt,
e hout soo sal hem ook de hoechten toegen de langste houden want soo
de langsten is 9 breeden en de breede 4 soo sal de hoechte syn, 6 is $\frac{2}{3}$ van
9 ende 4 is $\frac{2}{3}$ van 6 het sal altoos niet mogelyck syn de hoechten te
vinden met het getal

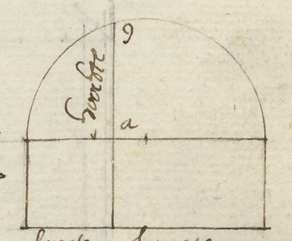

gewelfsels.

Daer syn diverssen welfsels, ook met facin, met Remetmate voorwaerts soo
voortsmen die gedraegen worden circkelen ende niet tot een half een
cirkel

cierchel, ooch ronden ooch bril wys, ooch met Coma de welcken hebben
frexza het darden deel der breete des caamers, de twe nyterste manni-
eren syn gevonden, dand' modermen, vande eerste vierkanten hebben
d'Antycken gemaacht de ronde welssels maachtmen in vierkante caa-
meren laatende inde hoecken eenige deelen Innis ontfangen dat half
ront het welck was inde midden met Raemnato, ende hoe meer sy inde
hoecken quaamen hoe ronder datse waaren te Roomen ind'Terme van
Tito sietmen sulcke ——

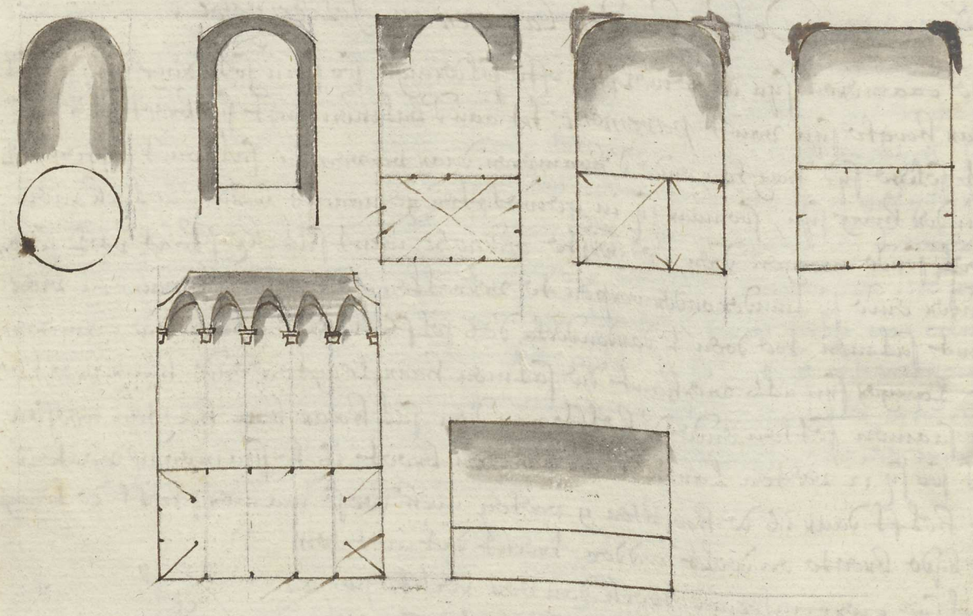

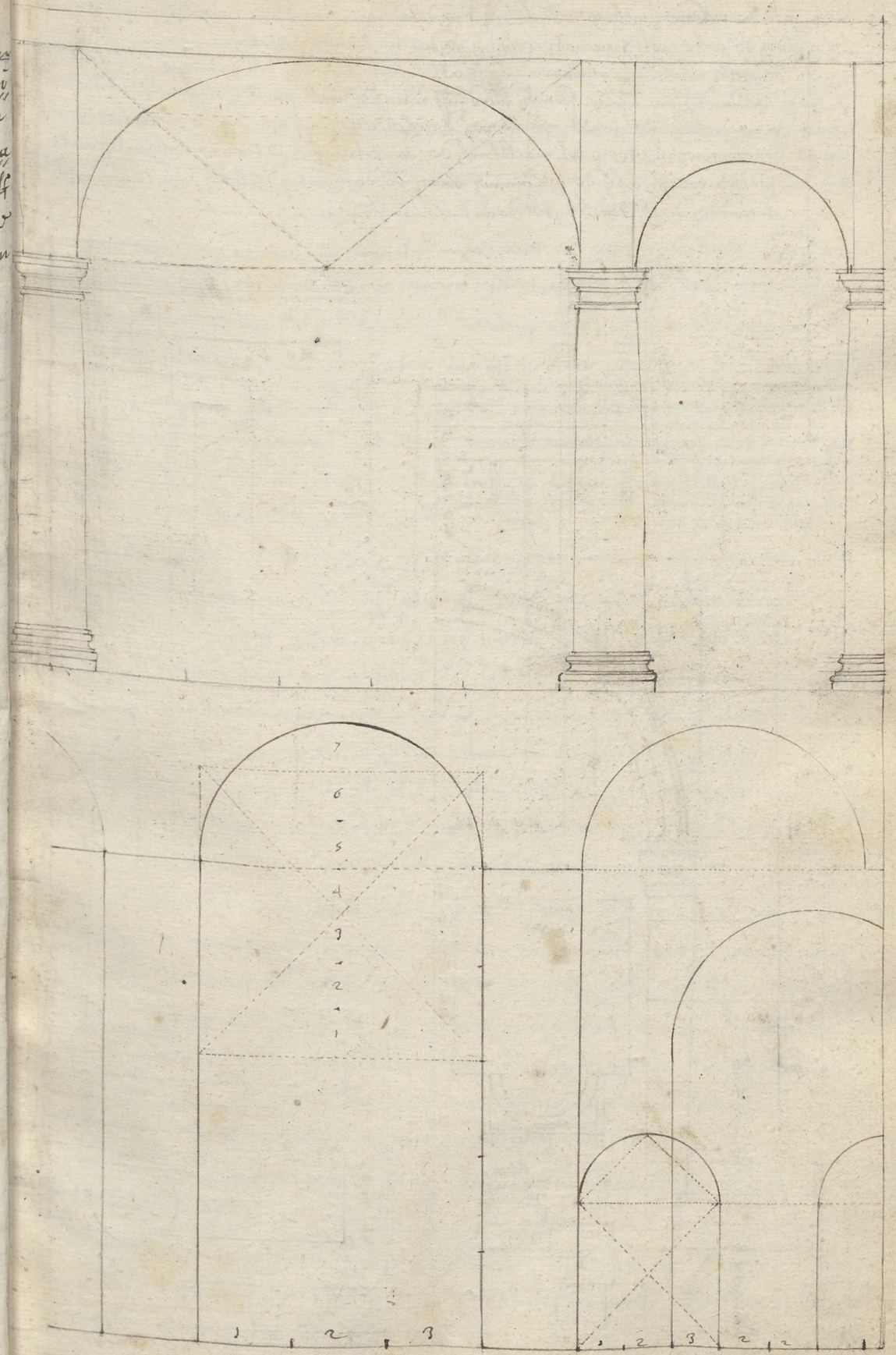

Men sal de colomne inde goenholte of sin de Loge of te portiens gelijck maken) om int midde de dore met 3 axe int excolomne wijder te mogen maken.

De Toscaanse maet nae de intercolomne sal groot maken om dat mense met ganten balcken gedeckt sijn maer soemen daer inne maken wil poorten tegen een staen selmen de maet volgende maken opentenen 3 voeten ick geinneme inne de fantijcken maken nande de colomne is staen, al machtmen de axis 3 axe, ende de ganten axist rae sal soe dick weesen als de colomne breet is de ganten balcken daer boenen upsitten mogen gat viendel deel der lengte daer colomne omme.

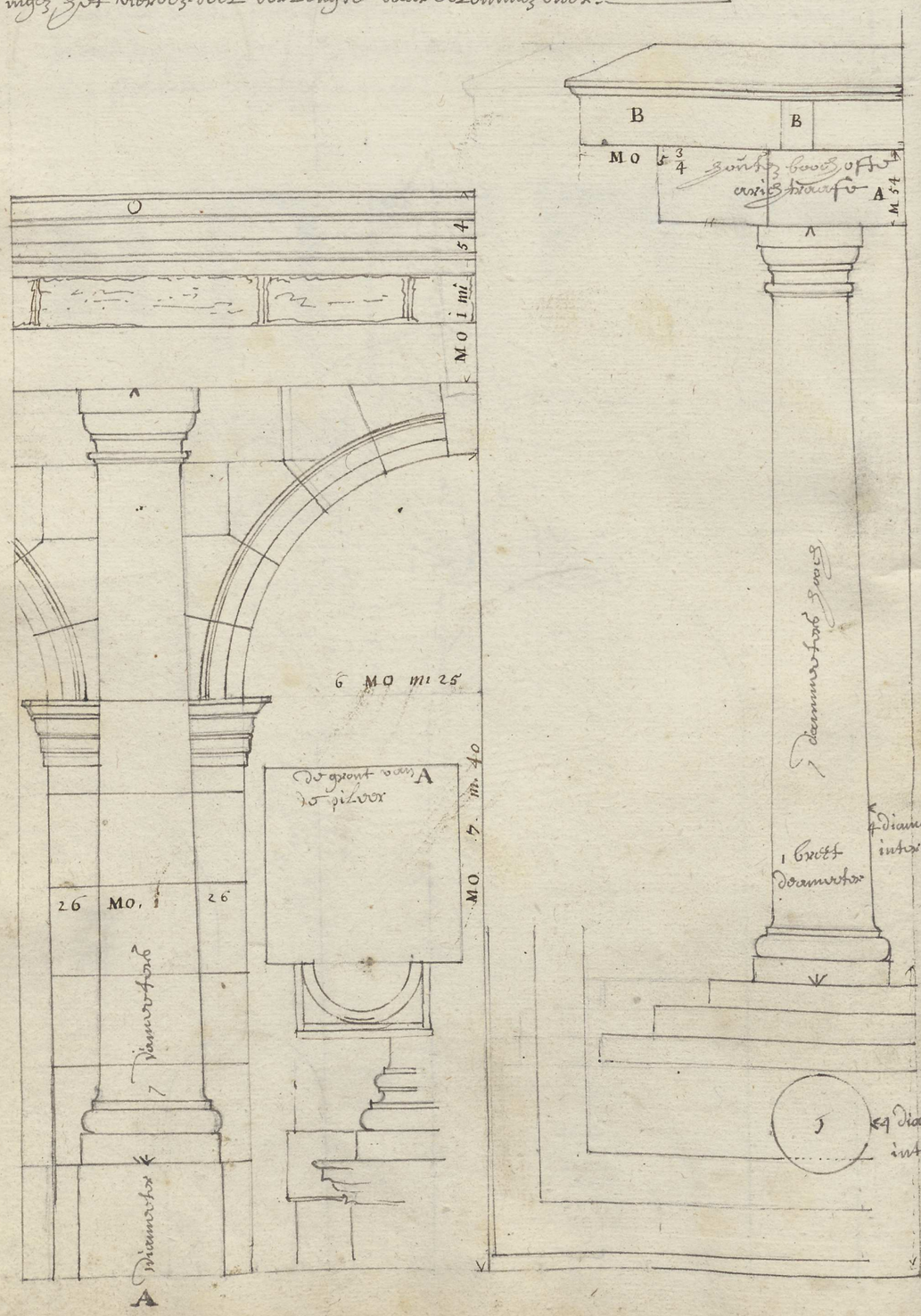

Trapen — Vitruvius int 3 boeck 3 Capitel.

De trappen sullen oneven sijn alsmen met de eerste voet optreedt dat de selve voet de eerste is int boen werck, de trappen met dichte daer en distantie, dat sen tien duijm sijn met minder daer onder dedranten dat sen 9 duijm sijn, de breedte niet minder dan 1½ voet ook niet meer als 2 voeten al gaen de trappen rontom binnen selmen sulcke maet gonden.

het 1 boeck 10 Capitel

Daer is veel gheleegen aen 4 stellen voede trappen, en is geen climmen met eiten te vinden plaetse daer die best connen te staen in een gijns, dat se geen gijnden nis by en brengen, de trappen dan daermen meede maer boven gaet sullen sijn licht so dat de eerste daer met op lichten, dat opsijgende suchtmen by de trappen het eerste is de poort des gijns daer den metchen men tot de trappen op gaet, dat elck seer schoon is alsmen tot de trap comt dat men sien mach het schoonste van het gijns sodat al is een clein gijns sal daer door groot schijnen, doch dat de trappen lichtelijck te vinden sijn, de tweede opsensijt is de wenste die op de trappen lichten ende beginnen te weesen inde zuilt daer gestaen op dat het licht onse al een streit, de derde opensijt dan is, daermen treet inde vlack voede tweede voede ping daer boven, deese trappen sullen sijn maer de gemeenlichheyt des bouw niet na te segginde maer men salse nimmermeer niet corter maken als 4 voeten lanck, om 2 personen tegen malcander comminde te mogen wijcken, ock de bogen daeronder sullen gerieffelijck sijn tot gijns de breede der trappen sijn twee mael soo breet als groot, tweederley breet, deel groot met gegeven als 6 ons voets voet groot, ende breeder ende gemackelijcker met legen als 4 ons met smalder als een voet met breeder als 1½ voet, altoos ongelijcken trappen met minder int getal als 11 oft 13, daermen gemeenlijck gaen salt men een plijn maken om te rusten, ofte om sodder wat valt te vermijden de trappen. machtmen ofte wendelende oft roest, is roest soo dat men sal de plaets in twee raemen ende deese wenteltrap in 4 raemen, om dit te maken soo deelt men de plaets is 4 deelen twee gerechten tot de trappen, ende 2 tot het licht, de wenteltrappen machtmen 2 dicken verwaelende rondt ende deese gebenechtmen in ingen plaetse, want deese inden niet wel zijnt maken sijn ongemackelijck op te gaen, die met loodicht spitsen ontfangen licht door boven door de lodicht oft

3 trappen 2 voeten groot, de laegste wenteltrap in een raem rondt om 16 trappen is begin om onder te gaen een 10 ock wel in een diameter 6 voeten lanck met spitsen also een rondt is trappe groot lengte 3 voeten min is ¼ een breete 1⅓ voet de trapen met gegeven als, op dese is uitplaets een

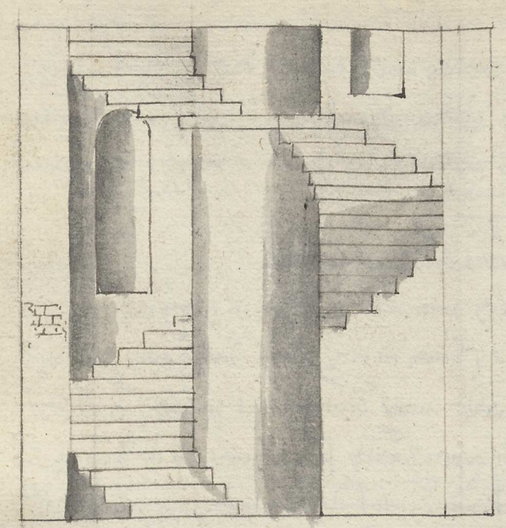

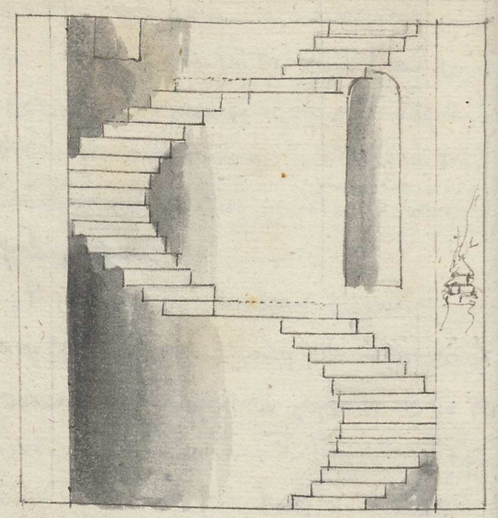

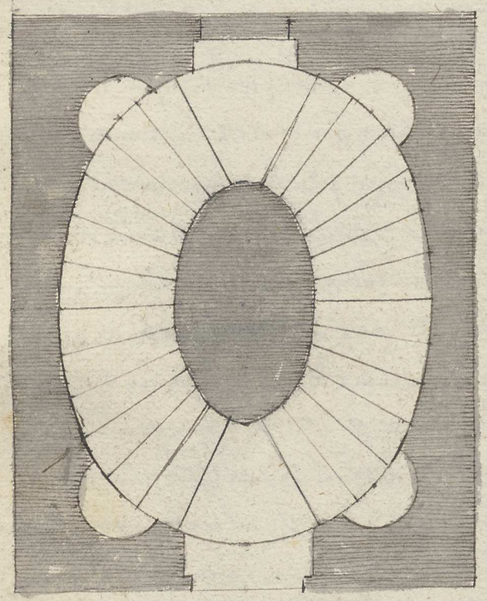

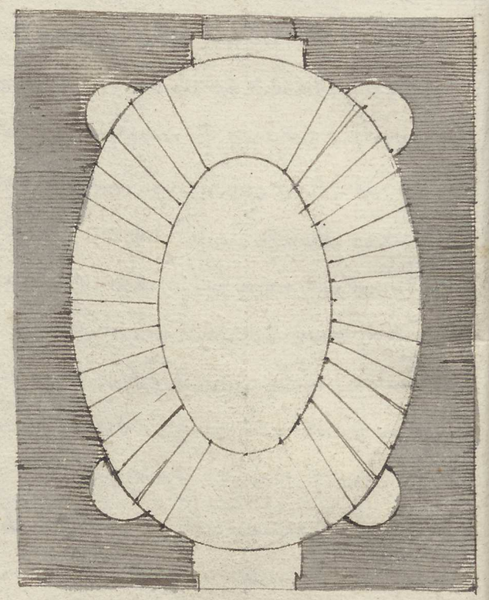

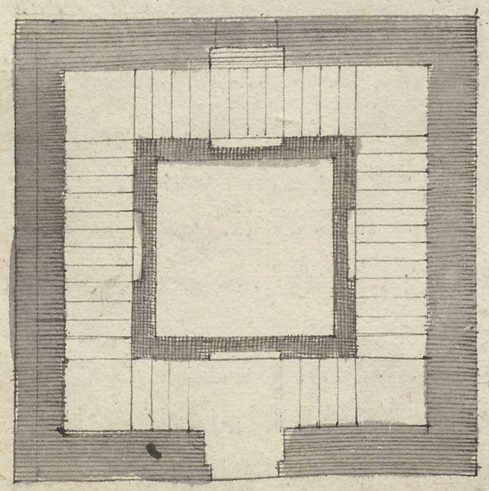

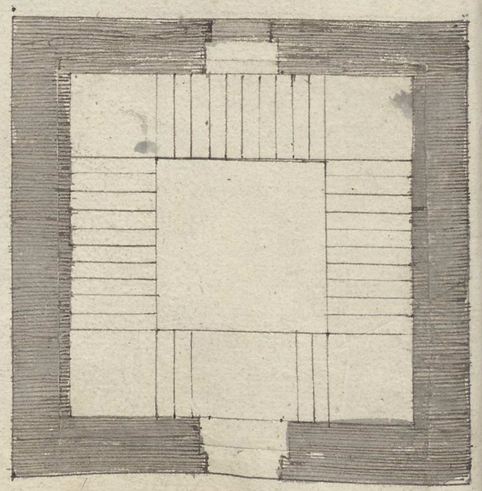

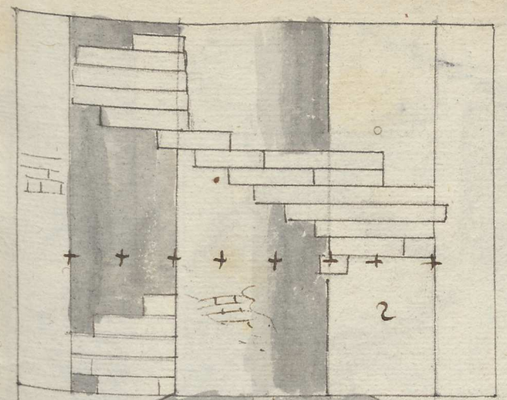

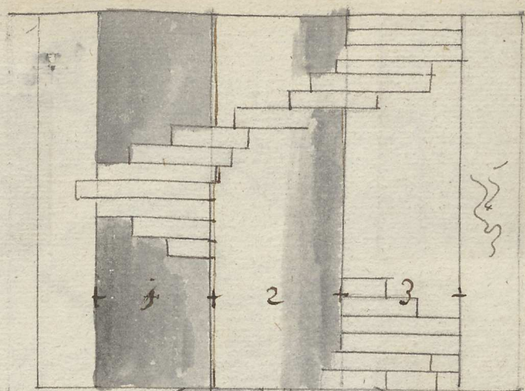

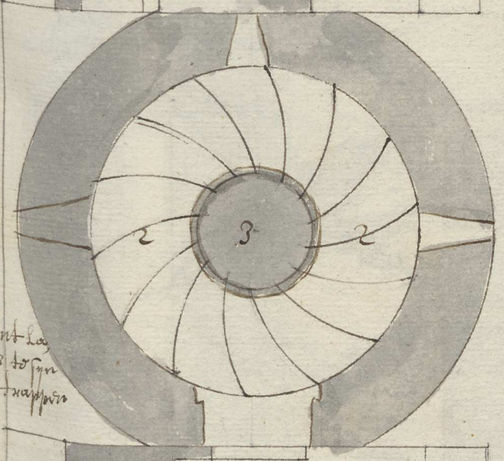

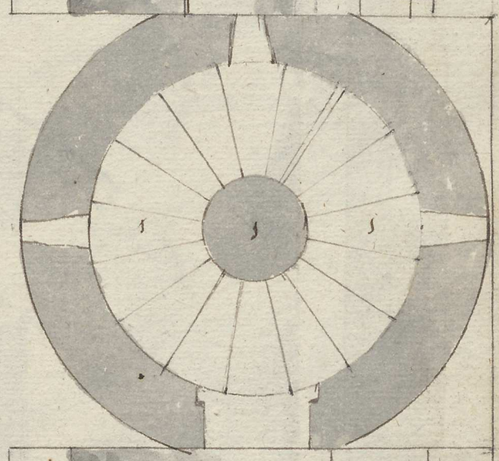

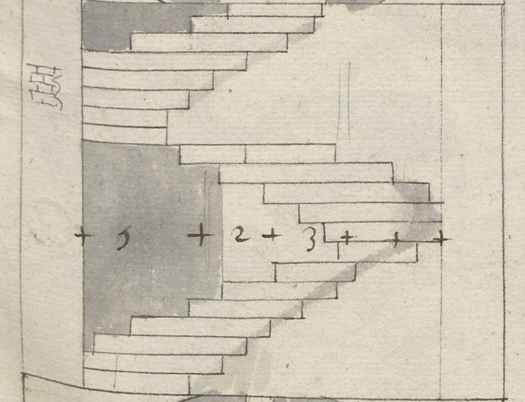

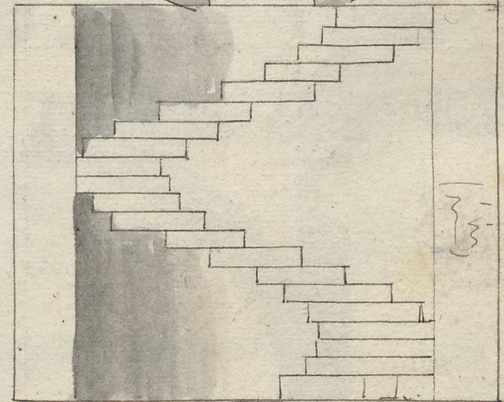

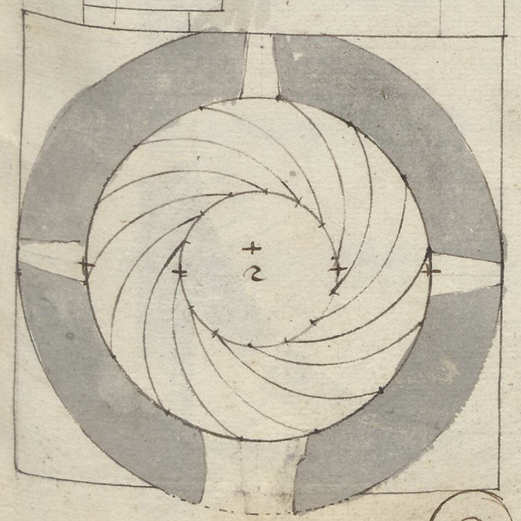

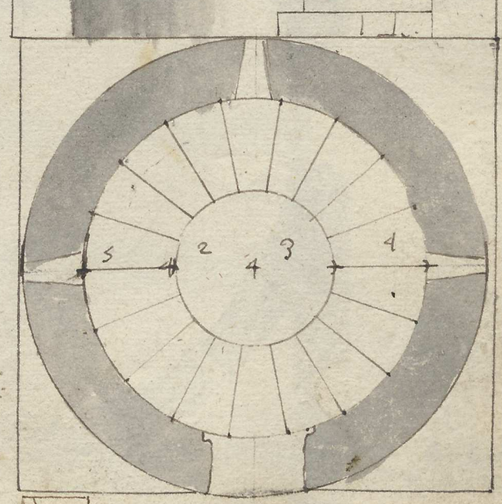

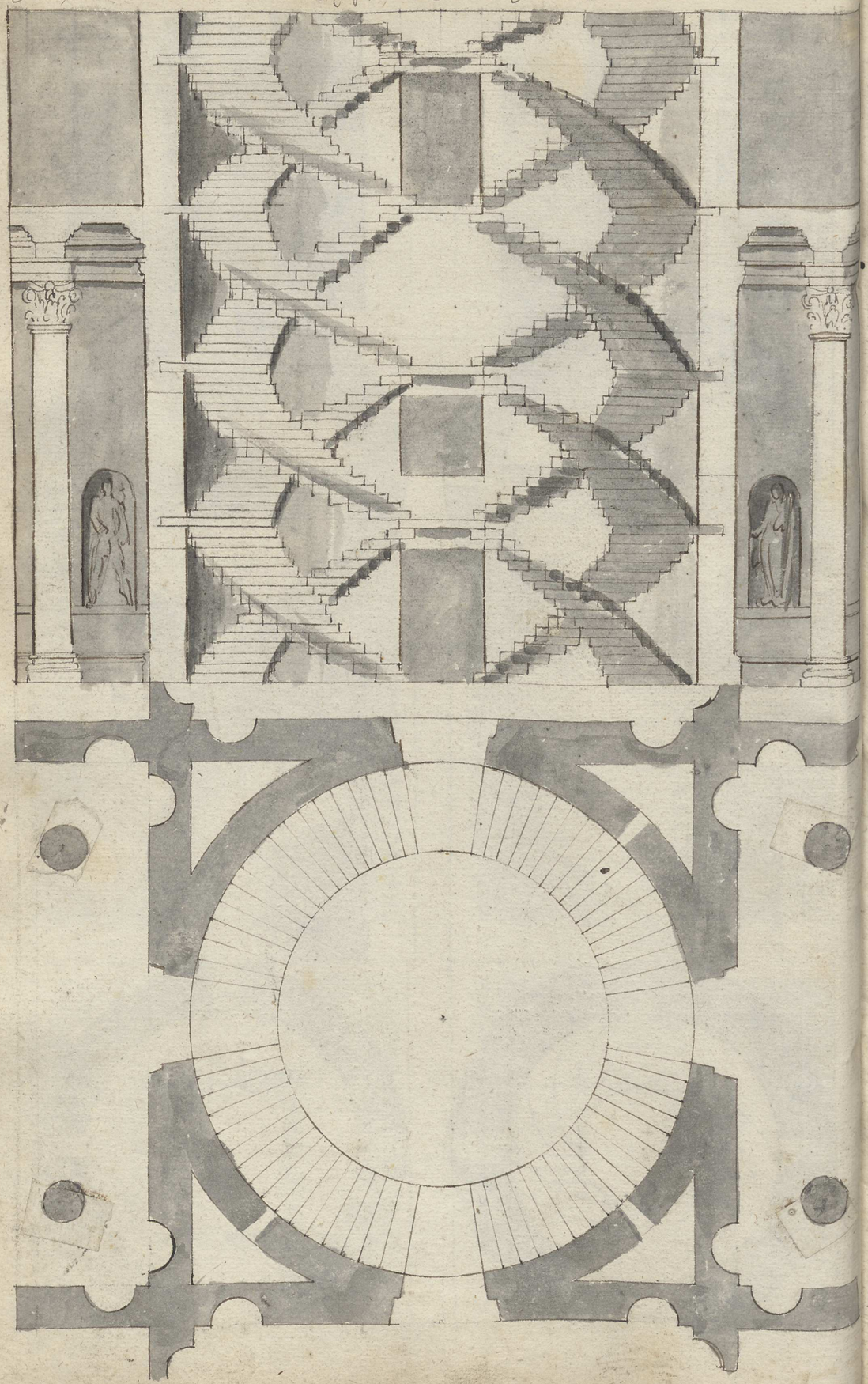

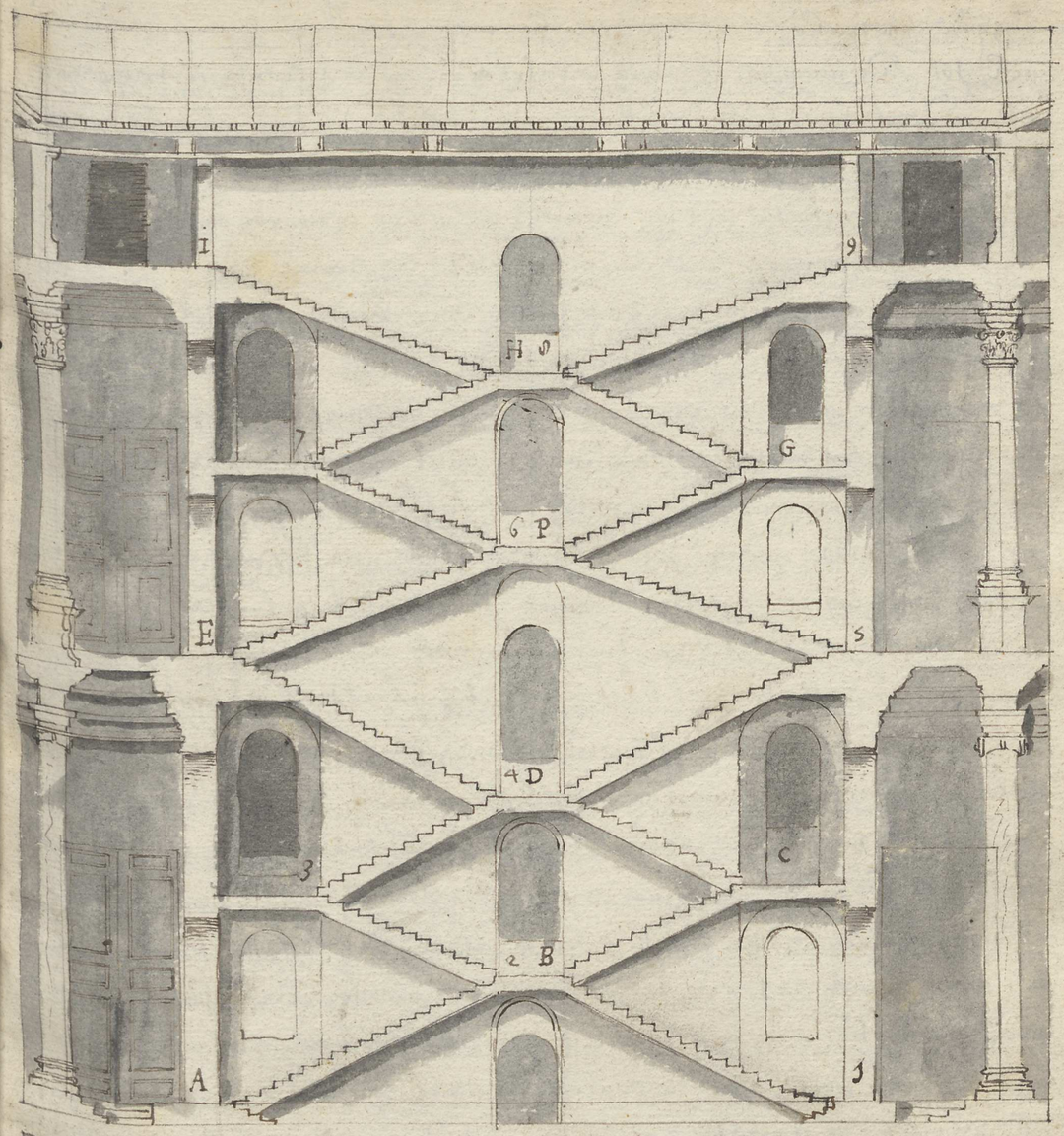
I
9
H
G
7
6 P
E
5
4 D
3
C
2 B
A
1

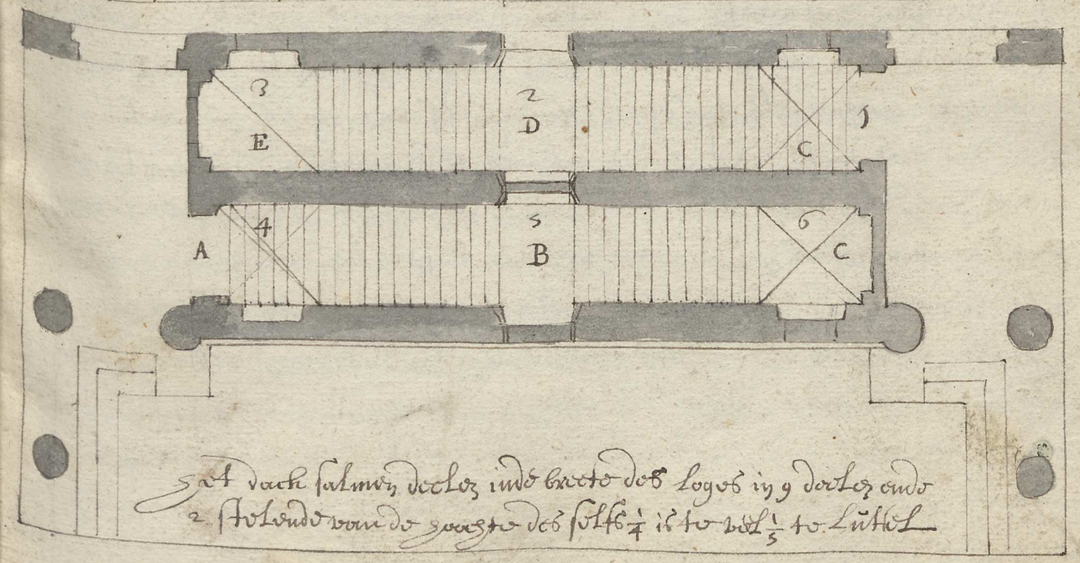
3
2
1
E
D
C
A
4
5
6
B
C

Van't Dack ofte Overdeck der huysen

Ende opgetrocken de muren tot in haer hoochte ende gewelft solen gemaeckt, tot ende waer met bequame balcken gelecht de solderen, de trappen gemaeckt, ende alle dese dinghen vande welcken wy voor gesproken hebben, soo ist van noode met dack te maken met welcken bequamelick elck deel des fabrieks, ende dienende met sijn gewicht gelijck op de muren ende alle dese voorsz indigge des ganssen werx, ende beoogt dat om te beschermen de voorsz muren, finen ende vande giften der sonnen, ende vande weder hitten uyt den inwendigen, macherende groen climmen dienst tot de gemeine, als loopende met haer vande muren, de voorste mercken soo Vitruvius beschreven machte haer dachen plat, maer siende dat het niet licht bequaem en conde sijn voor den regen, begonnen te maken met *fastigen* ofte spitse gedaken voor nodt gheschiedt inde midden, desse spitsingen salmen maken met groter naer Leggen, dan maer de regening daermen *fabriek* sal, gelijck als in duyts Landt door de menichte van sneen, maecken haer dachen voor spitsen groen, ende dachense met hetsene gronten plomben oft bretten of de met dunne tichelen, om soo sy dien ombrek maechten sonder haer te vermeerderen met sijn vande sneen, maer wy in Italien woonende gebruycken onse platte daken, om dat wy in Italien woonende gebruycken onse platte daken, om dat wy in Italien woonende gebruycken onse platte daken, om dat

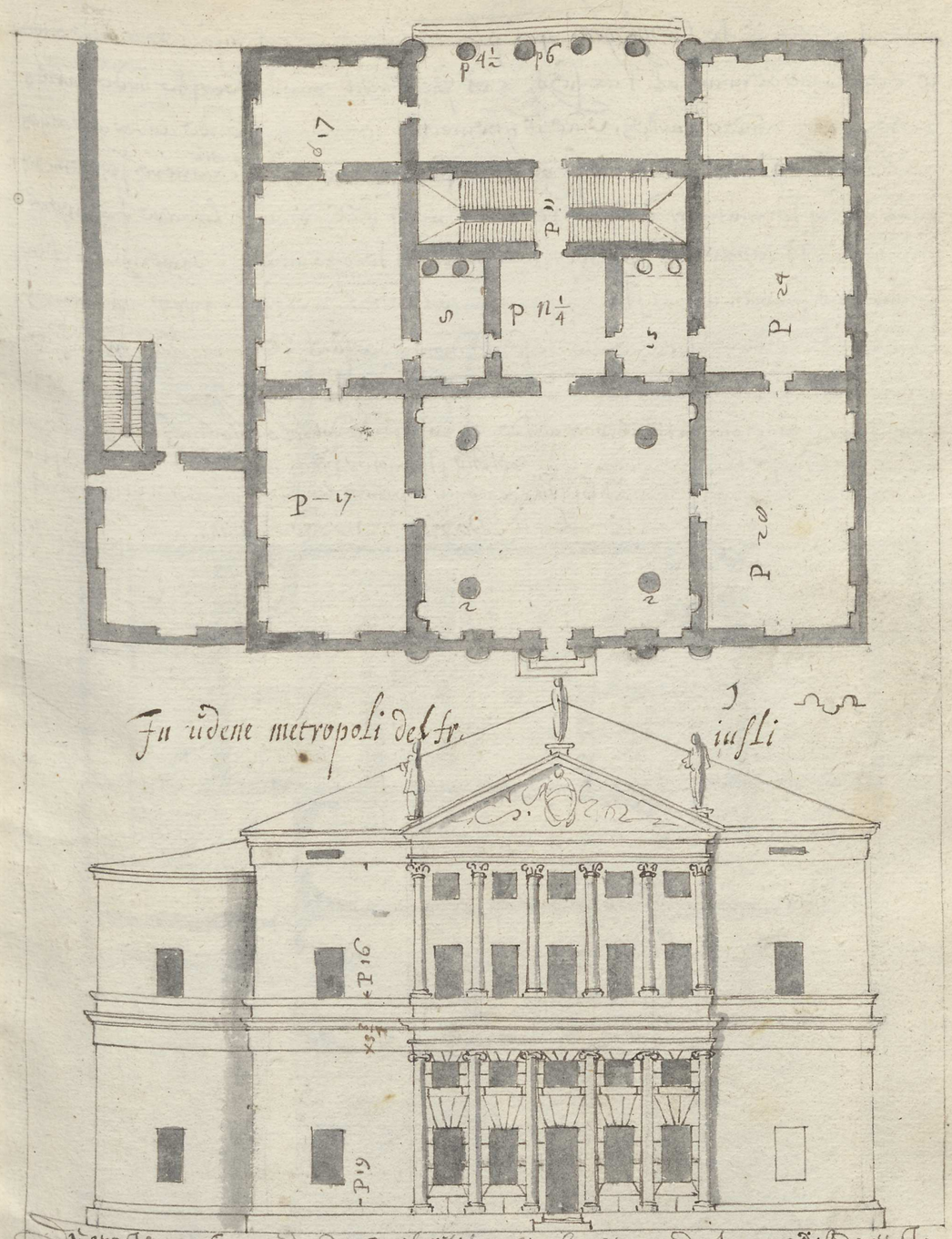

Fu udene metropoli dest[r]
iusli

plãts de cõuchos do logod dãmos wat sÿs sal, do back oõus, do batsto
of ondo andor gõlogons zydos tot zyd daogelichso gobrũyck woodios, wõ
sondo, om div allo golorgons zyst ondor to gooõs soo dat do boõuns to dool
oy wij blyvo tot zaax vofforingo ende gobrũyck d'wolck nist mindors
importoort, ende dat do boõunsto ordor gofout blyfvo om t' wooms soo dat
zaax pauiemet wy blijvo van vostogyst dor aando, ten andor zoogos sÿndo
groff Cootor gnãi omgosien to woxdos ende wyt t' moogos sios, daax ÿ boõus si
llos do groote caamoros ende do midol caammoros oock do klyusto altor
sydos wat andoros, soo datmos al wol voxwissolos bay d'ooz ÿ d'andor gaan
kay, do klyuno caammoros sullos dienos voor studioso of to libroyos, off
andoro dioryolycho stilos arbaydors, dios mos dãgolyx bay dooz zyn, ende
got staat nist wel dat dio sÿs sonde in caammoros daax mos staayot of to dãa
mos do vroondvlinyos outfangt, d'caammoros bozoxos wyt oz gaat to sÿs div
mos soomos gobrũyckts sal, oy sullos gohoort sÿnde waxt' Noorde, ende
dio vande wintorso gobrũyckt mos toogos Meredien, oy zonnut, ende saal
Liowen kloos sÿs. alo andoro' daaxom datmos dox soomos sockt do sgadũ
en d'wint ende dos saarons do sony en do klyuno caammos boxwax
mos zaat fox alo do groote max de wolcko wy willen gobrũyckos inde
aanroomende ende afgaande sit dicselvo gohoort sÿs to Oosten ende sullen
sijn in groningzoden ofte in zeeũs, aan dese solvo sÿde sullos oock d'
studi Sÿs ende Liberyen, om dat sÿ daax smorgens studeeros, maxde haa
moxos dio groot sÿs ende dio middelbaax Sÿs ende dio klyn sÿs sullos dor
doolt woxdos alo gesoyt ios, aan d'oz sÿde dos Cõus alo aan d'andox sÿde
ende oock al zyt gepast compãs in zyn solvos zobbende oz soolwo
golychsoyten onox.oz coomingzo van Loedes soo bous d'oz sÿde alo bous
d'andoxo dat dat sÿ oos sal woosÿ bay aostoxos tot voxxos maax
dat inde stoedes ofte dorpes de mũxs dor maabũns ofte dor stxaat
oz ofte oopenbaaxe plaatsÿs omringt wordos van sochoxd teamine, oondox
dos nolchos mos niet geeõus oy maes, soo salmos gen zondes maax de
gelooginzoyt dos staats, ende zyt sal oz groot licht ofte vexstandt gi
oz soomos zyn niet oz vexstint inde plant ende de zoogtes dos
opstands dex Models tohommingz—

De voorste aansien vande ordre Joonick, Mystick gebõu ook aostox aan de trappen zyndick de voorste caammoros sÿn gewolft, maar d'oerste manier de inwoonoy zobbos soo daamos in zwoogtes ende de Looges Langer als breet de caamors daaox boõus sÿn met solderingen ende soo veel mõ dex als d'onderste als de contratinos bõdraagt oft de vermindoringe dos mũxs, en zobbos de solders soo zwoos als sÿ breet sÿn, boxos dooste sÿnde caamors die commos dimos tot solders, de saal comt met sÿn zwoogtes tot ondex zyt daeby de cõuchos is büytes zyt zyns maax gexiefelyck gemaeckt de sickxaeckte sÿn to sydes de trappen ende zolder die sÿn dimos zyt corpus want gebõu oz gedaen, nostands gez stande want so gestelt sÿn in Looges wyt wande zoy ende zobbes vinge spiralge ofte gaatge inde dichte dos mũxs, wande grant van zaax büyt dat boomz wyt gaat, Alle dese naavolgende gebõuxs sÿn gemaeckt met voetes ydex voet gemeten 12 ouses ydex ouse zoeft 4 minuytes

Dit ghebou is te Vinsensen op d' plaets diemen noemt insola voor ende onder is een loege die ment al 't aansicht, het pauement vande eerste orde dat is 5 voeten hoech vander aarden, ende is ghemacht de kantoren ende ander geloegen heyde des huysende ooch om 't schoon aansien van vooren, de groetste caamerens syn gewelft naar d' eerste manier, de hoechte van d' welfsels, d' middelbaare caamers syn gewelft maanwys soo hoech als d' groetste caamerens, d' camerini oft cleyn camerkens syn ooch gewelft [illegible] alle de welfsels syn verciert met compermente van stucoo, ende geschildert, de saal is boovens inde middes des gebouws, ende verhindert inde middes van d' onderste loege, haar hoecht en is tot onder 't dach, ende om datse is voor aan de hoffse de dobbele colommen inde hoecken, aan bay de sydes deeser saal syn loegen, de welcke staan ter sydes hebbende , oft oopen daakes daar op rondeelt Tennasen, soffitl. genoemt, daar men boovens op gaat verciert met 4 cante schilderyen, de eerste orde is Doorica de tweede Jonika.

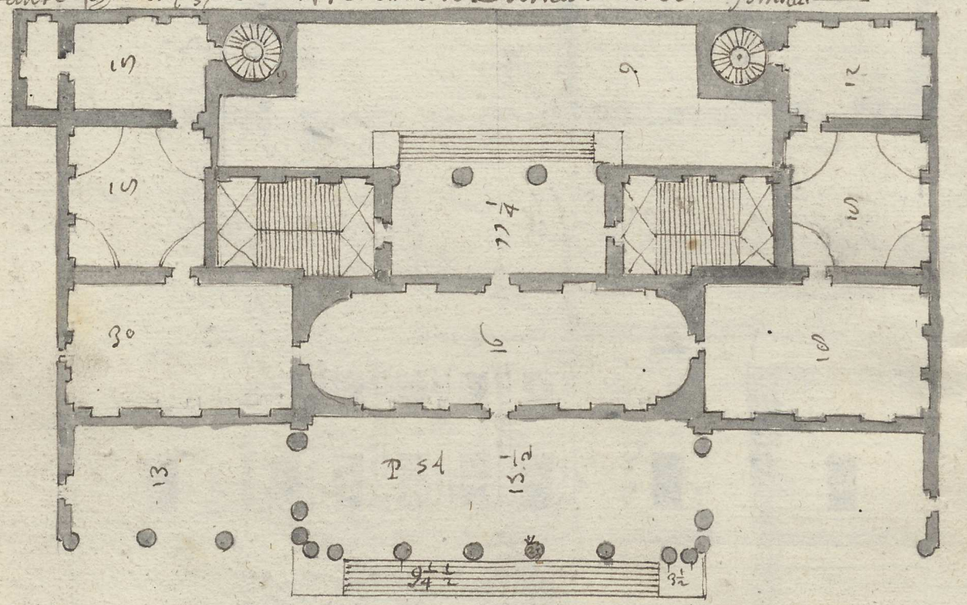

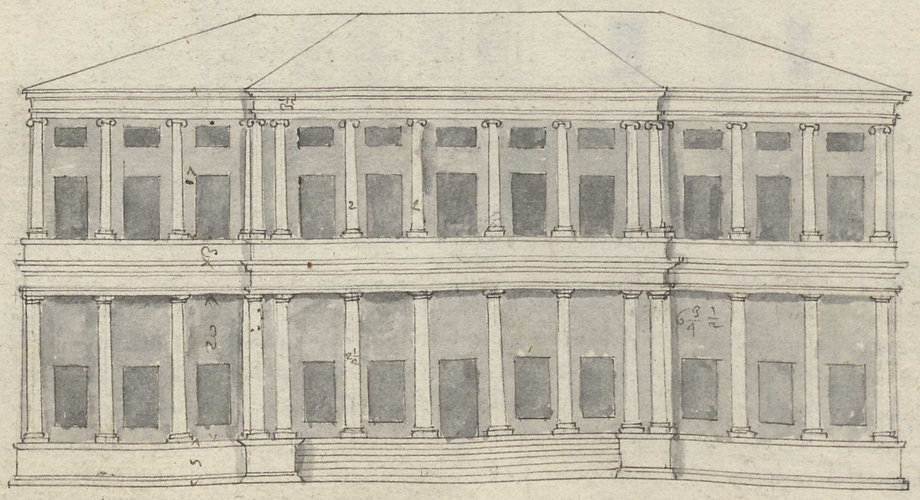

De ghevel

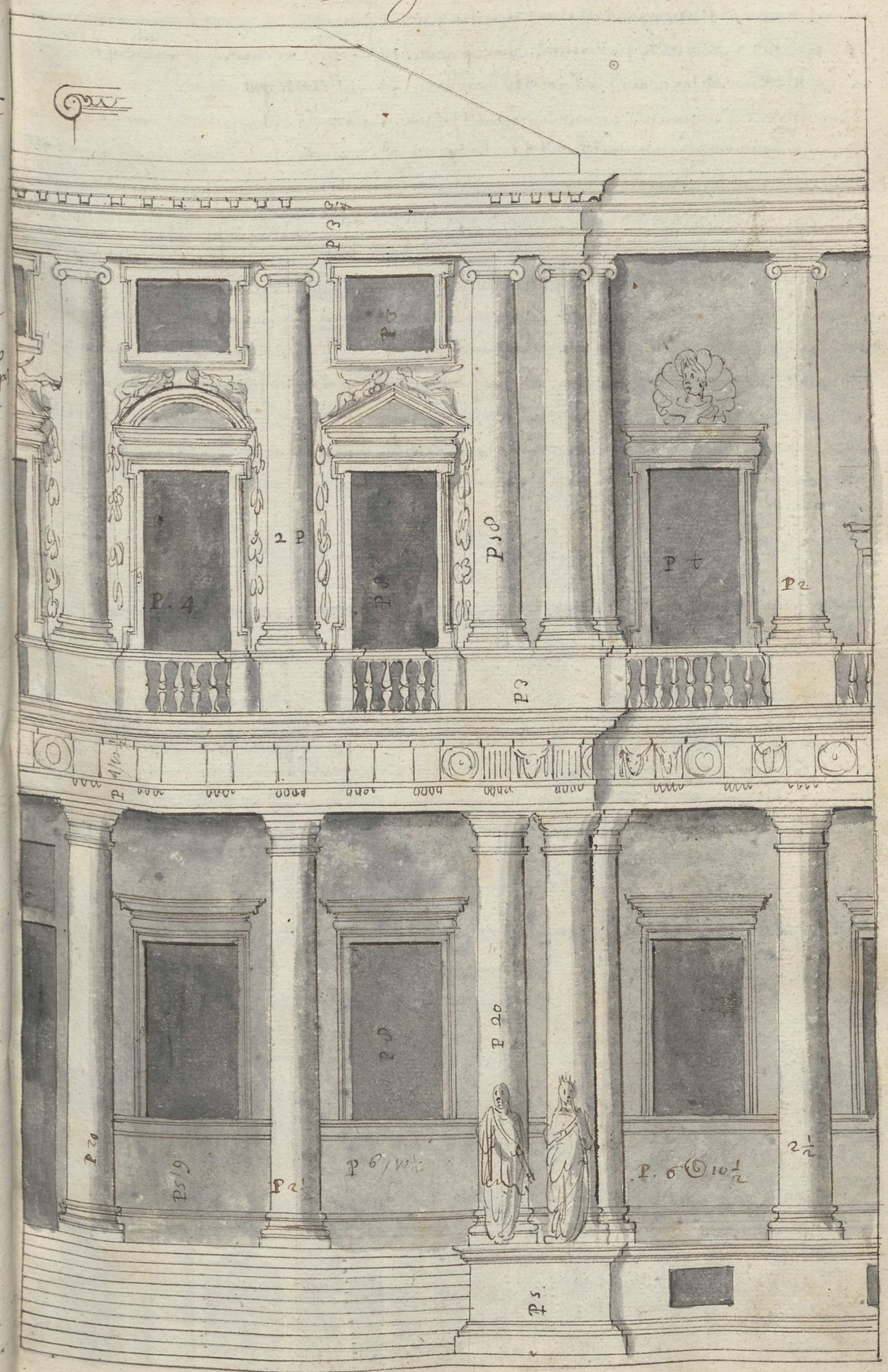

Dit is nyeb ick t' Vrijsenen ende cont aen twee gemeene straetz ende zeeft daeren twee ingangen d' welcke zyddez elck 4 columnen. daer op gewelft is ende eenenzeez de voorsche loopt de eerste caemeren syn gewelft d' zolder daer voy is maer d' inspeste manier der wellen ende staey worden d' ingangh der caemeren syn met sordens t' welcx der zeuden zeewaerts der zeuden als d' voorsche ende zy d' caemeren syn gemaeckt met stucko ez met zeerlycho steen dwijes, des zeef is eenenzeght met gaeldruyz tot des welckes muzgaet doen ez gaench daer de voorsche ende inganghen ende zeeftz columnen zeer ront syn ende also de eerste ez zeeuse is aende selve columnen syn pilasters ende zy 3/4 breet dick 1 voet zonder die ondersonde des loops daer boven doen zeef plaets dick zeef syns in zeer duyz d' voorste zyde is daer de spatroom uz syn mach uz gruysgesy ende de agterste zyde om d' voorwelinge te outtaelen, ofte t' leger, maer doen die want zyns ende die voorwelinge dese syn zeer alleenspeckt tot malkanderez maer de ende Aentyken manier, voornamelyck de gelicke die bogende zeer ongelyck als oock t' zyddez de trappez syn gemaeckt dant portiecus end datmen daer op gaende zeer schoone dant zyns sonder sny ochem agter uz voorticus muz met gaen, de hoecke uz diergelycke gemach syn onder de aende de stallen syn, beyde zeef 4 cant des zyns ende zyddez zeer ingangh onder de trappen ——

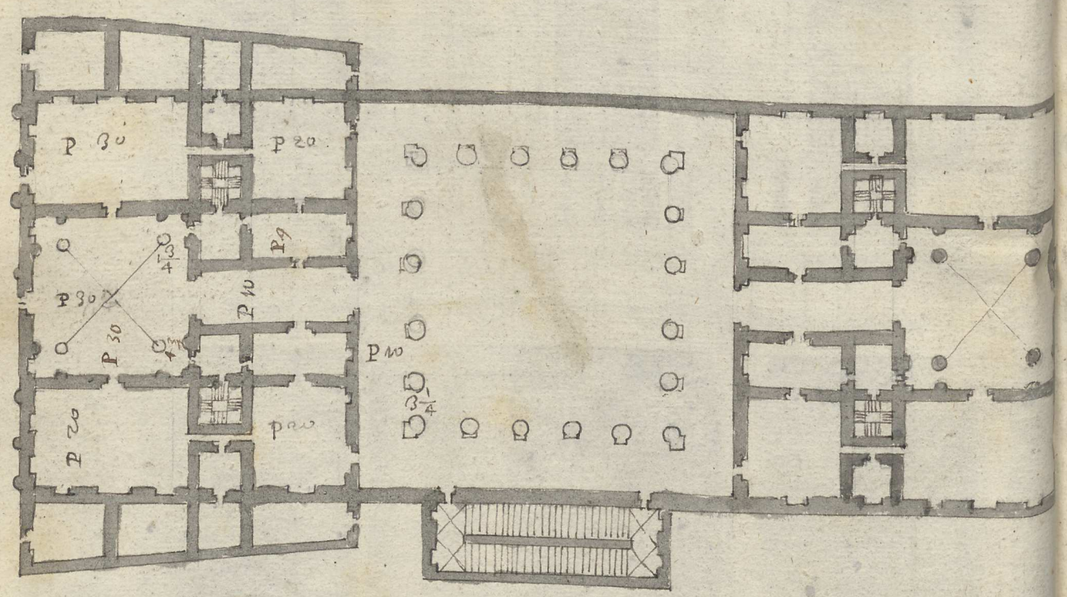

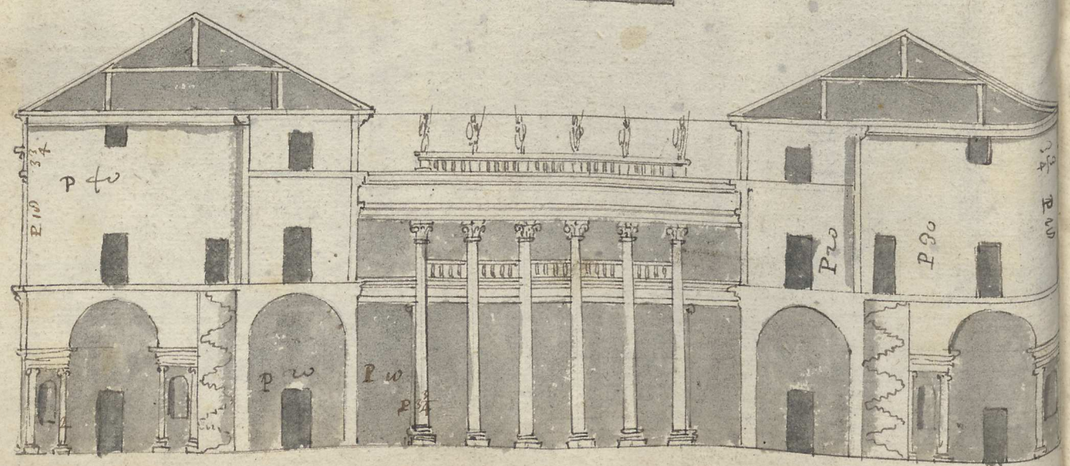

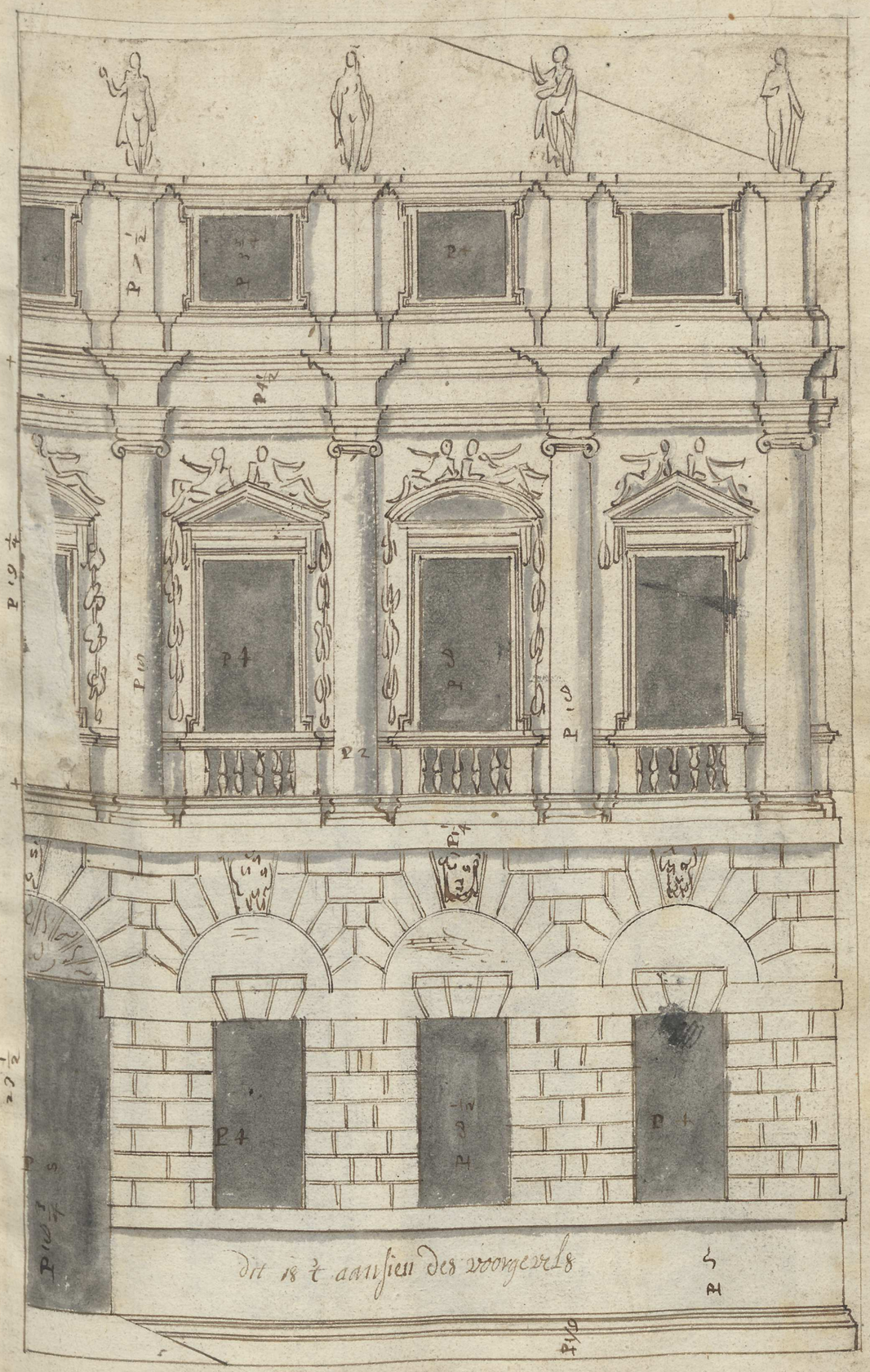
P 10
P 10
P 10
P 10
P 10
P 10
P 10
P 10

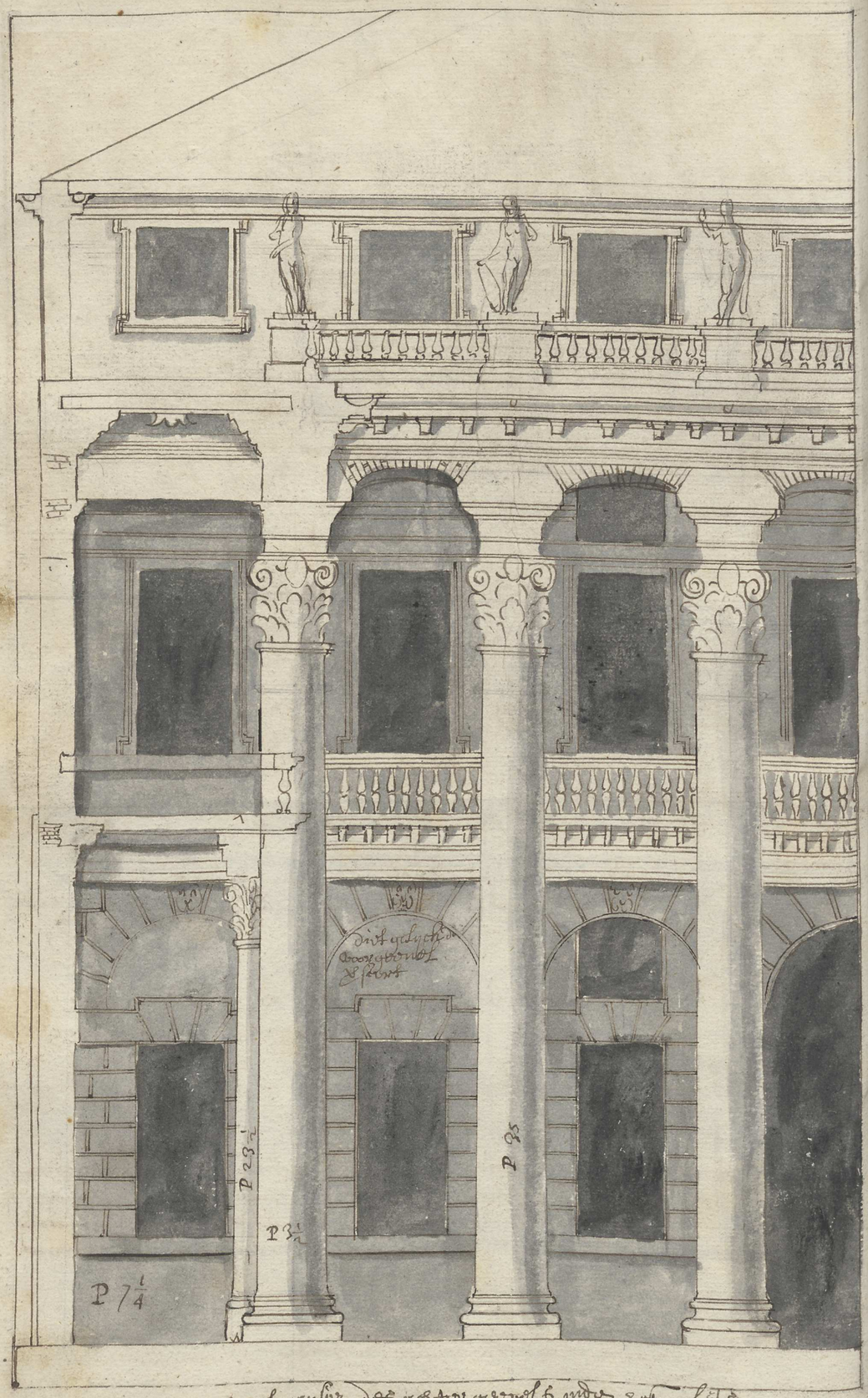

het aansien des achter geevels inden hof plaets

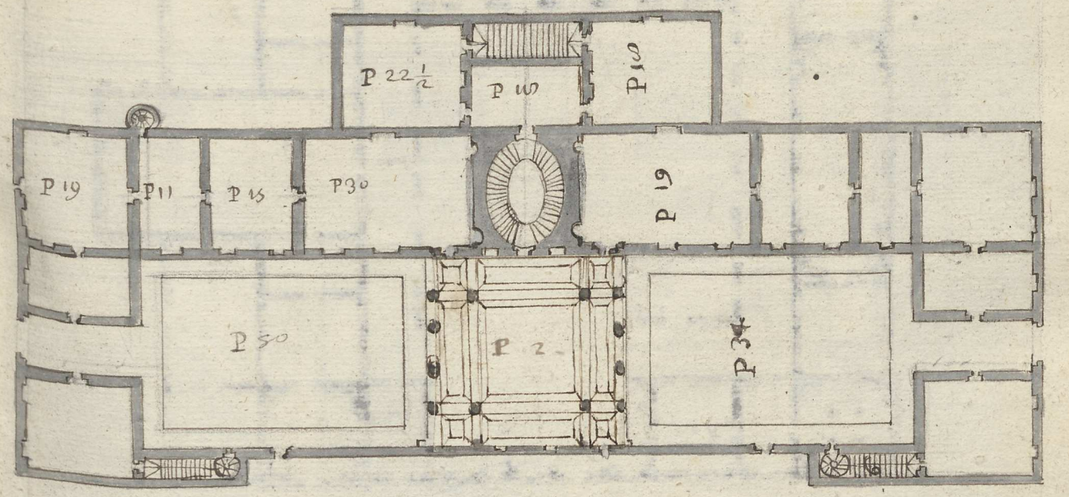

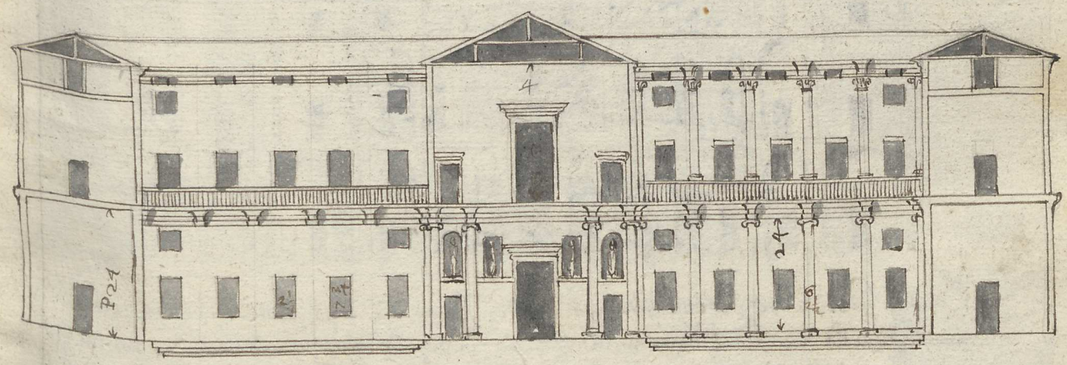

Deese fabrick is * in Verona, men comt in dit huys door de sijden, daar de gang
en wijt syn 10 voeten daar door gaatmen inde hof die lanck is 50 voeten ende van daar
in een oopen, saal de welcke heeft 4 colommen om meerder sterckte tot d' saa
l daar boven van daar gaatmen op d' trappen die syn ~~overal~~ onvaal ende hol in
t midden, de genoemde hoven hebben haar corritori oft inde
ronde aan dat deel der tweede plaemum ofte tweede verdiepinge, d' ander
trappen diennen tot meerghelegenheyt vant het heel huys

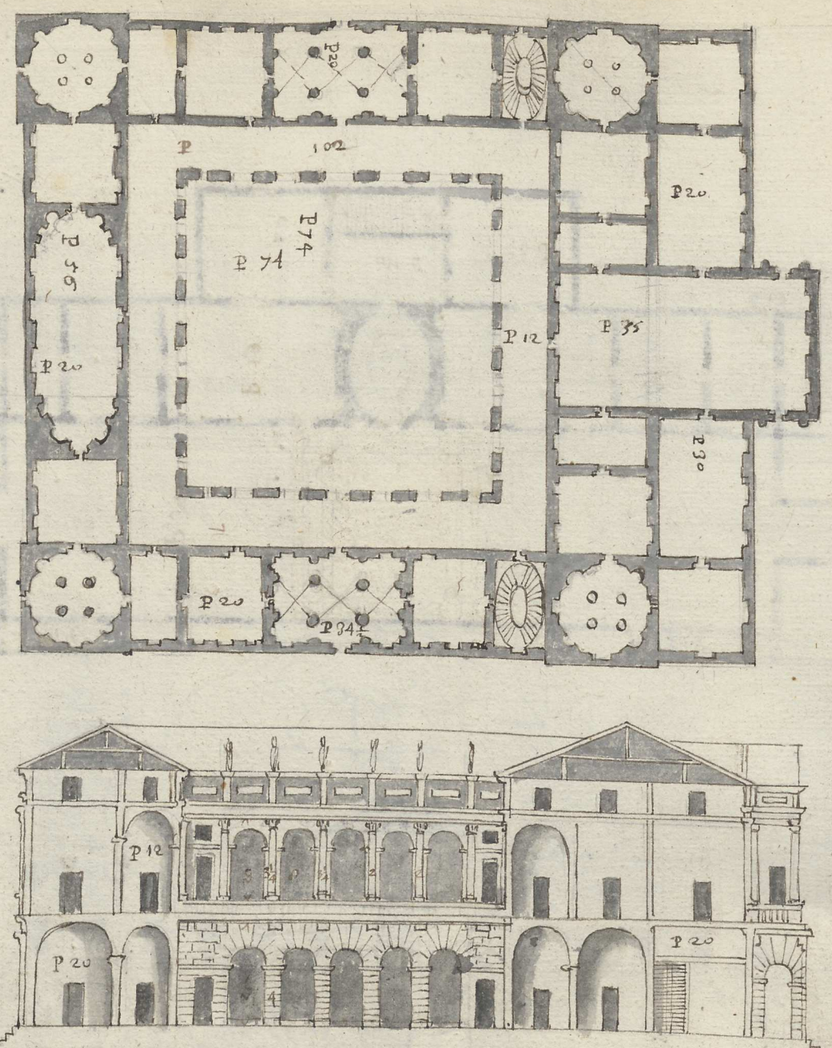

Dit is een fabrick te Vinsensen int midden staat by d' pllaets ofte mercht ende daarom dunckt myn dat daar winckelen behooren te weesen oft oock syn tot nutte lyckheyt des fabricks ende den maacker des gebouws, men souse seer geleegen connen maacken ende daar soude eeren wel plaats genoecht blyven, elcke winckel heeft boven hem en half rondt oft een halve winckel oft caamerken tot den winckeliers gebruyck, ende daar boven dan syn de caameren voor d' patroon, dat huys is en eylan rondtom los met 4 straaten, den prinsepaale poort heeft en loge voor, ende op d' straat naar gebruyckelyck der stadt daar boven sullen de groetste trappen syn die ter marckt wart coomen uit aansien vant huys, twee ander ingangen syn van tersyden d' welck hebben de colommen inde midden d' welcke daar niet soo seer syn gestelt tot sierlyckheyt als tot de looge daar sterckten te geven, en proportionen, de breete naar de hoechten inde inganck gaatmen tot den hof plaets inde ronde met pilasters gemaackt van rustieke orden, ende de tweede composita orde, inde hoecken syn de caameren acht cant die seer schoon staan ende tot diverse dinst nut syn, oock maacken het gebou stercker doorde dickte des muurs, myns bedunckens, syn de caamers met stuckoo ende met schildery & siert, de keuken ende dierlycke logen syn onder d' aarde, om dat dit fabryk uit hoochst van de staadt daar geen sorch en is voor schaade van waater

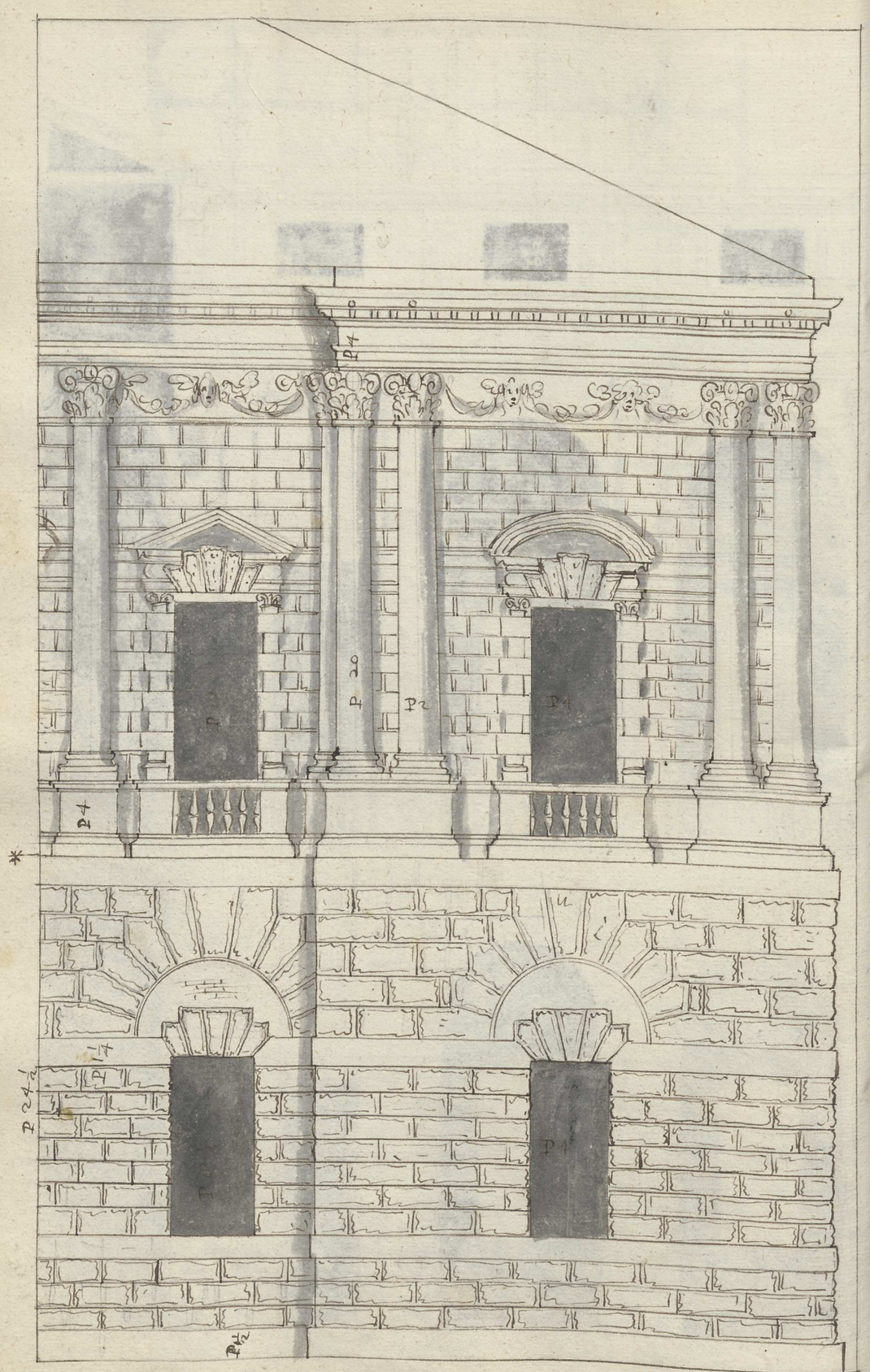
P4
P4
P2
P4
P4
P4

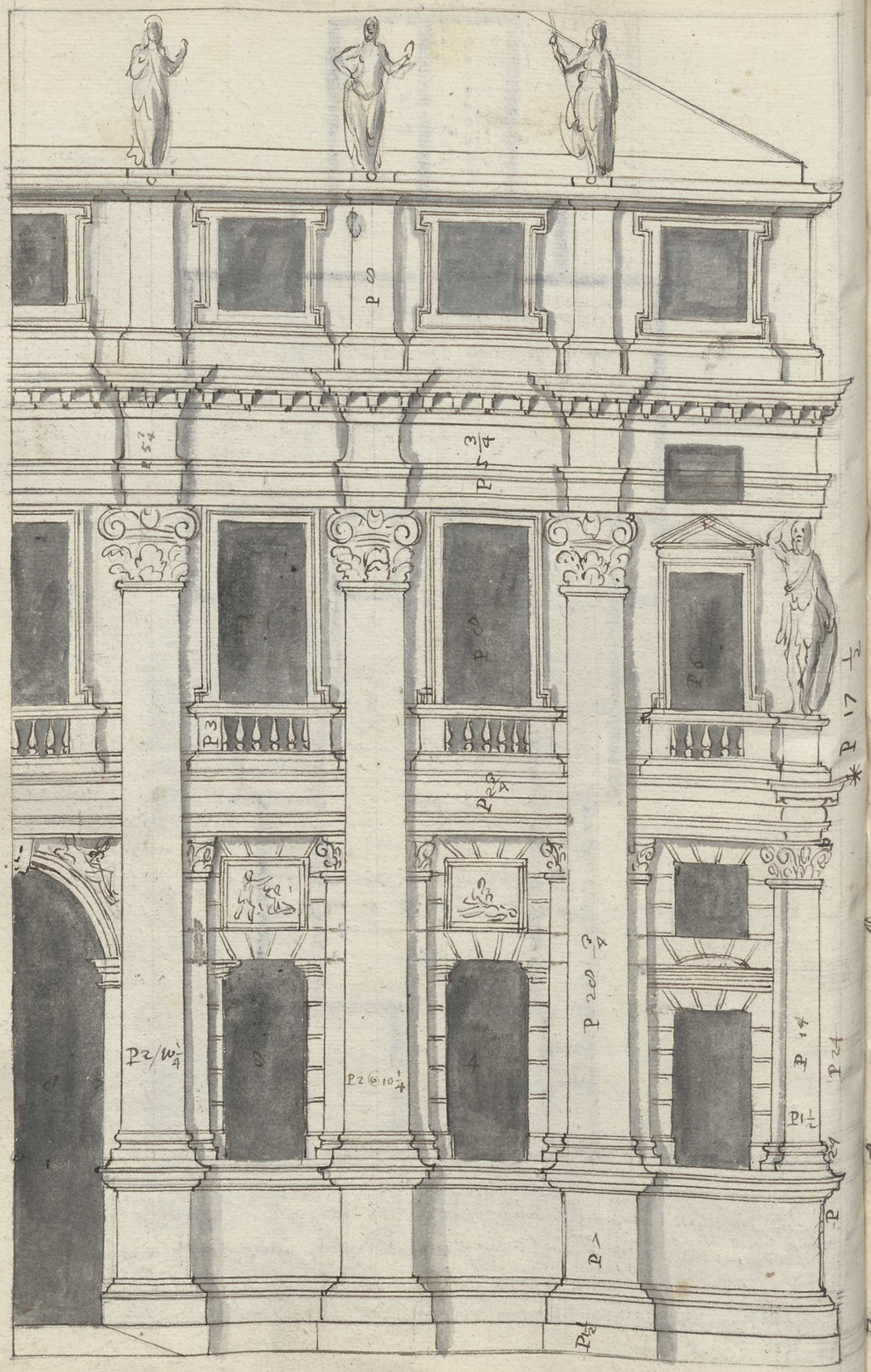

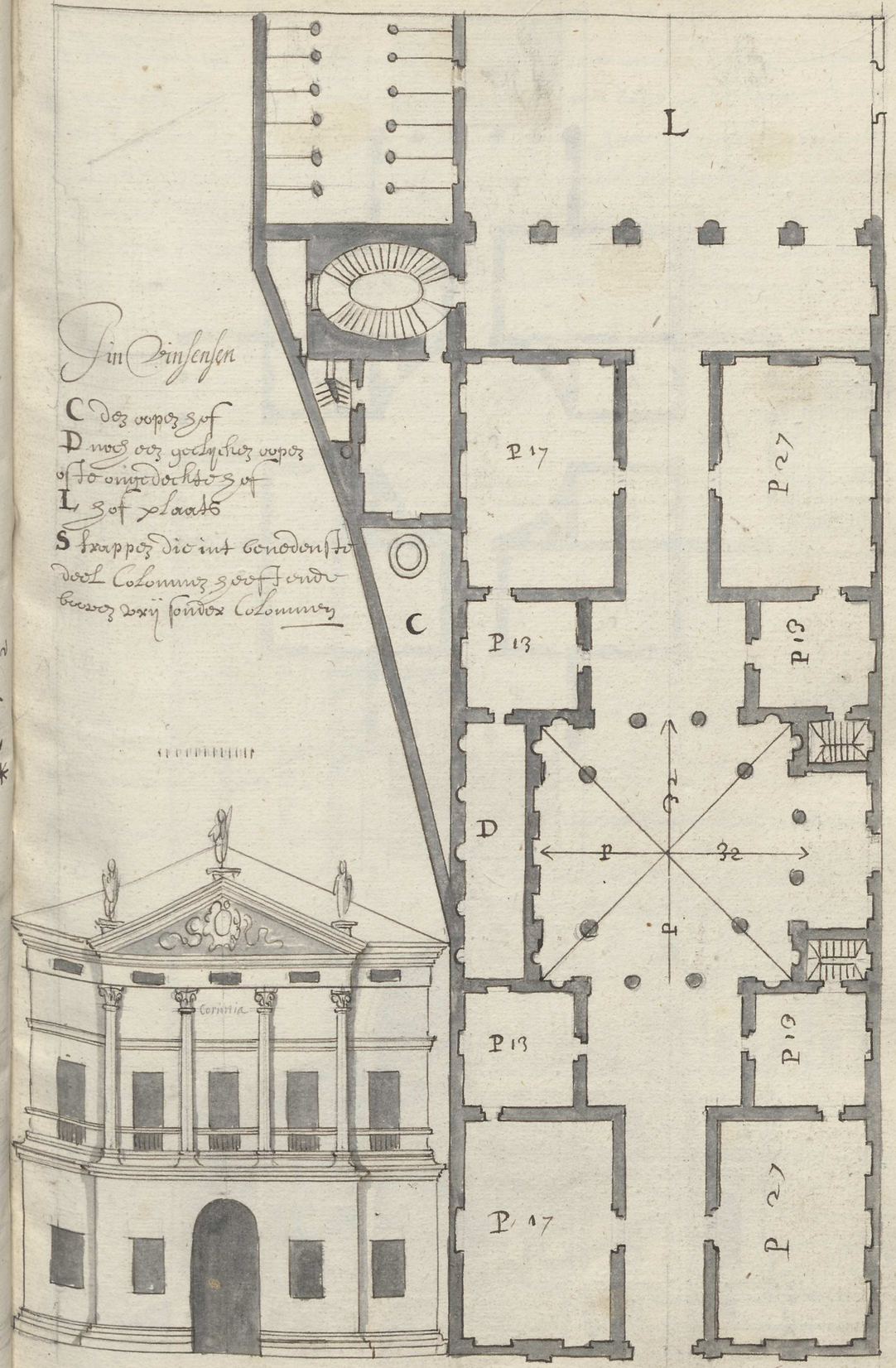

Jin Vinsensen

C des oopes hof
D noch een geelyckes oopes
ofte ongedeckte hof
L hof plaats
S trappen die int benedenste
deel Colommen heeft ende
boven vrij sonder Colommen

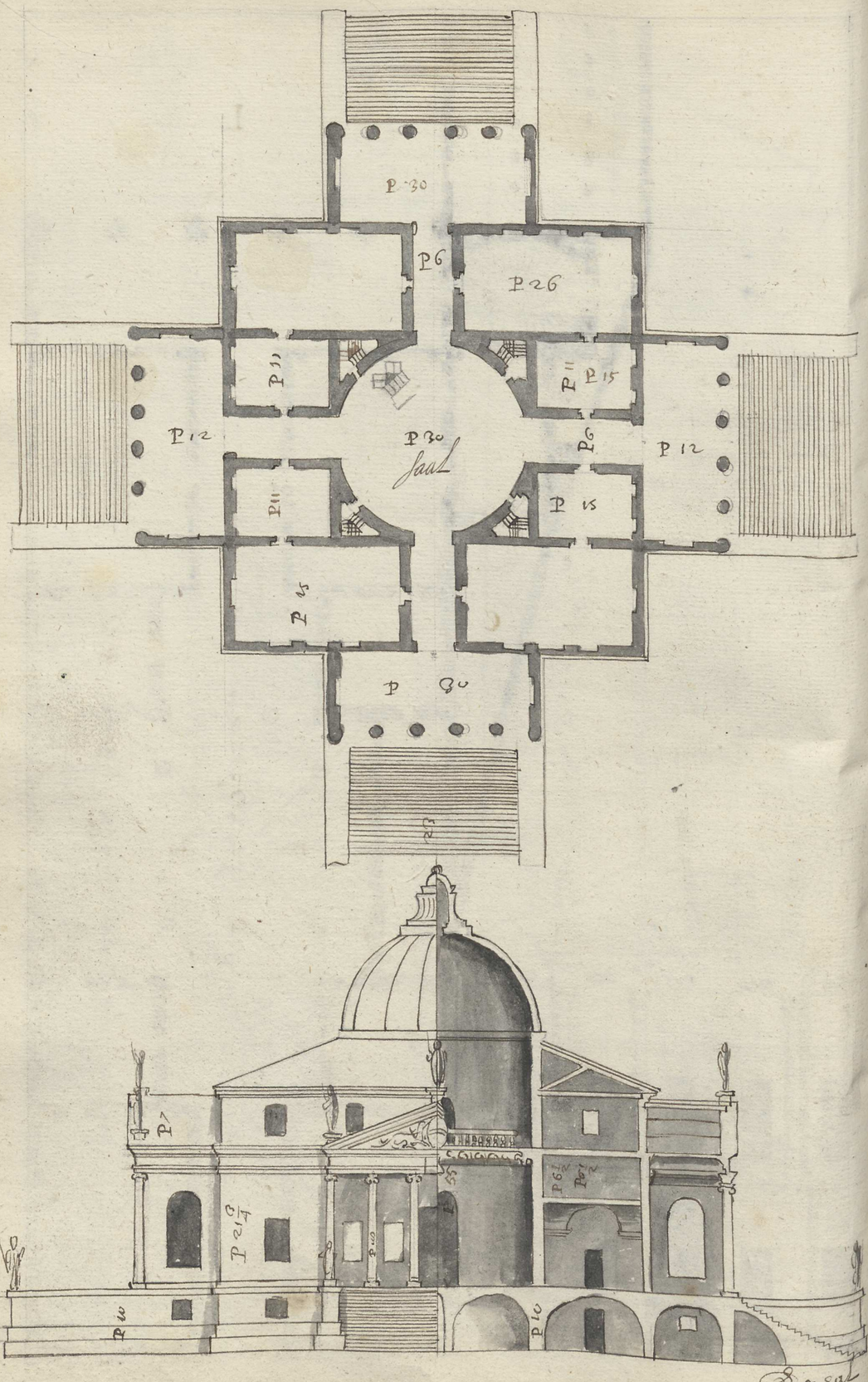

Dez hal

Dez hals myl van Vinsensen staat dit ghebou, dit geset onder de gebouwen der steeden om de gebuerschap die dat heeft daar meede, d° saal ontfangt haar light van boven onder de grondt oft planum daar syn de kaamerez gewelft voor de geleegenheyt des huys ende haar gebruych, de kaamerez syn deuergedeelt boven de groote caamer de welcken hebben het ghewelft naar d° eerste manier, rondom d° saal daar syn de looge van 15 voeten en ½ breet int nytterste vande pedestaalen die maecken borstweeringe vande trappen daar staan beeldes ghehouwen —

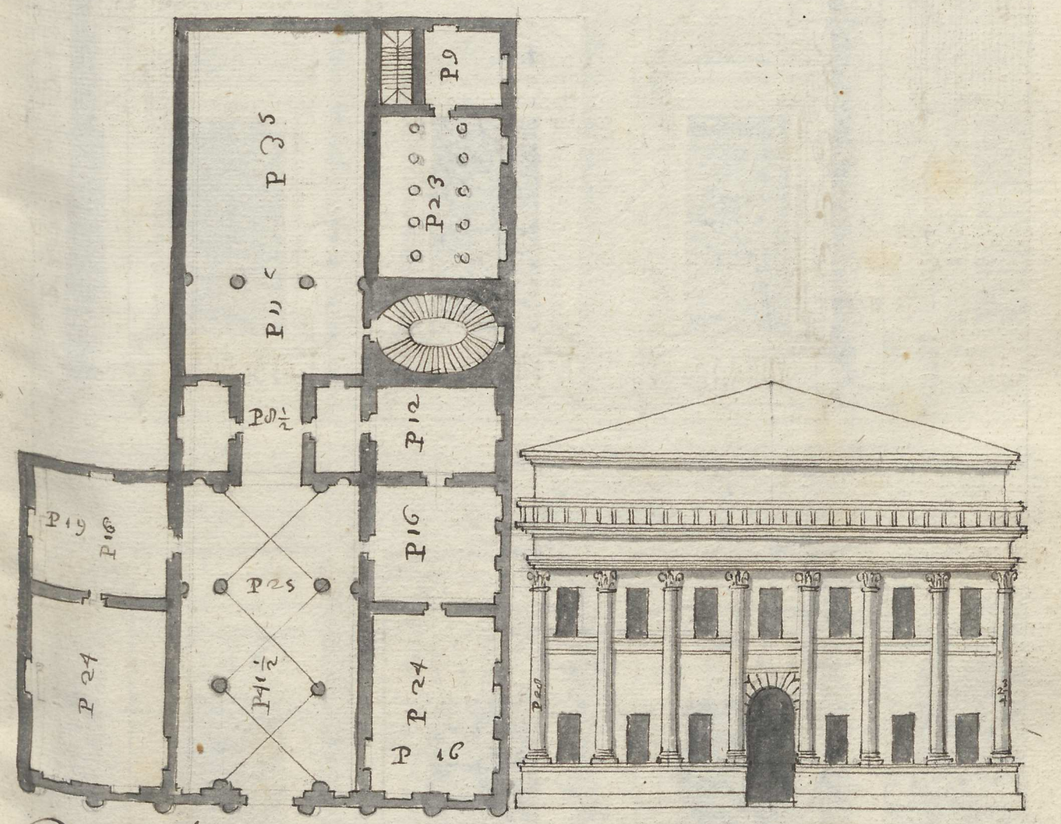

In Vinsensen ale baende deese geevels syn daar aen door diez dat het vergroot is, inden inganck staan colomen daar de gewellefsels ex rusten, daar tersyden syn caamerez van 1½ vierkant lanck en dan noch 2 viercantez ~~de welck syn boven, aan dienende tot de groote tra~~ ~~ax vat 't huys~~ en noch 2 klyne camerkens teegen den inganck de welck syn boven ~~aftspitia~~ mesaeti dienende tot de groote trop vant 't huys inde gangen daar men ingaat, in den looge, op de plaats, alle d° gewellefselen syn hoch 21 voeten, alle d° trappen daar boven ende d° caamerez syn met solders gedeckt, de colommen hebben onder haar pedistaalen podie, ander welcken men ingaat door d° soffita en is de geevel niet in deesen manier maar in de manier des naaevolgende groote

teckenningh

Atrio dof saal

Eaar dirz dat ich geſtolt gebbe vande fabrien dor ſtat in woninge manniere ſoo ſal ich mi voorſtellez venige doelez, principaal vande zuyſz dor Antycken, vnde daarom de attrio ofte groote ſaalez ſyn wolt notabelſte vnde daar maar vande Loogez vnde gan eachez daar by gevoeght als Tablinum vnde peristilium voch porticus voch d' trappe ſoot Vitruvis dut 6 Boeck dattez manniere van atrium ſyn by de Antycken zot ſy Toscaanen, van 4 Colommez, Corinctio, teſtugginato vnde openne diſcoperto, vande wollche ich nivt ez voorſtaan zot ſprochez, dit ſy dan Toſcaanſe, de breede daar van is vande zedrochz dor Lengthez, twy, dat is 2 dobl z breet 3 lanch zot Tablinum is breet 2 vyffde deel vande breete dos Atrio vnde d' ſelfve Lengthz, daar dan ez paſſe ordinez tot zot oft door 3 ot peristilio, dat is dez zgroff plaatz met gaadoeryez rontom zot wollche is ez 3 dobl Langer als breet, d' gaadoeryez oft porticus, ſyn ſoo breet als de colommez lanch ſyn, van teerſtyez vande Attrio ofte groff ſaalo cammez maakez ſa altiens ofte cauamerhond, die inde groomez paarz ſyn, vnde ſoo menſo ſoo maackt al ſmez inde tuchtinez ſtaat ſoo ſullez die colommez gout ſyn vande Joniſe ordrez voch de voetz vnde dez porticus breede als 3 daar int colommez is, zinez boozez ſtictumez de oordez van Corintiba met andere colommez zot 4 dobl minder als de Comedenſte tuſſez de wollche ſalt goet ſyn wit voorſtaa om Lucht te ontfangez boozez de gangez ez ſal gaan gerez dack ſyn, maar ſullez rontom 3 daar podien gebbez, vnde maarde pl aatz als de ſtadt ſoo mag mont maackez met meerre minder Loogez als ich gezeit ht gebbez, ez maar dat de gebruychelyth zoyt vanden zgroff vnde maar dez gerez dit daar woonez ſal

P 4 3/4
P 1 1/2
P 1
P 2 1/2
P 1
P 1
P 1
P 2 1/2
P 1
P 1
P 2 1/2
P 1
P 1
P 2 1/2

Vande Atrio Toscana

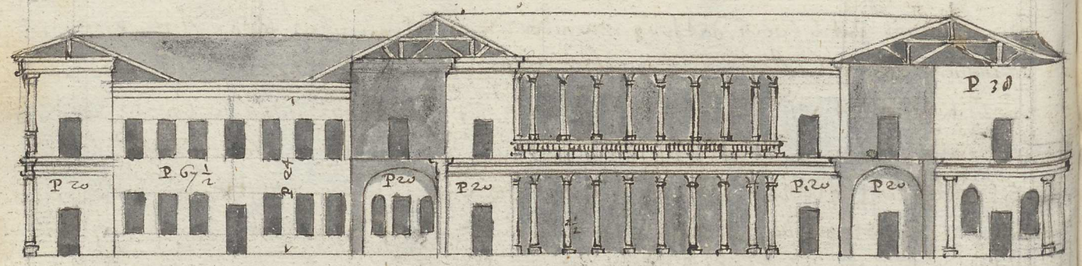

De selue attrio in een groote form Toscano

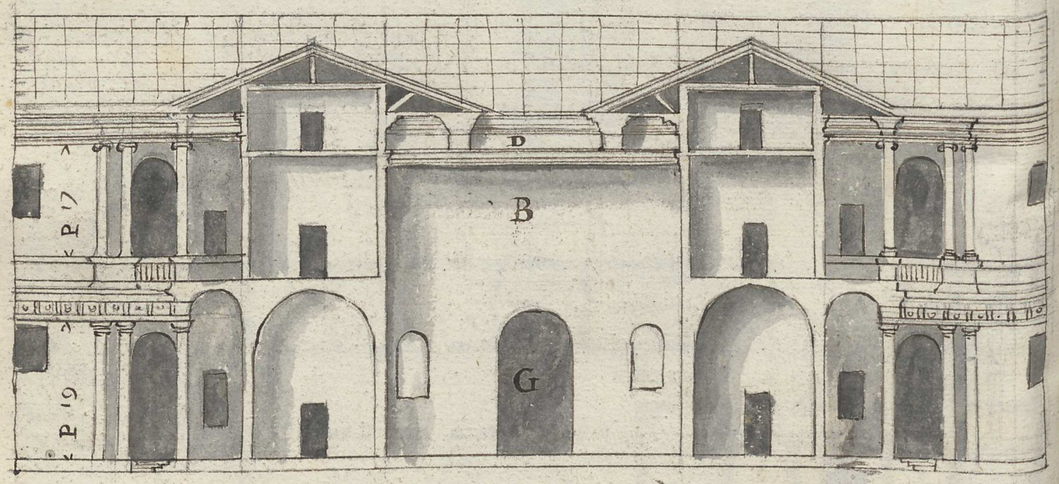

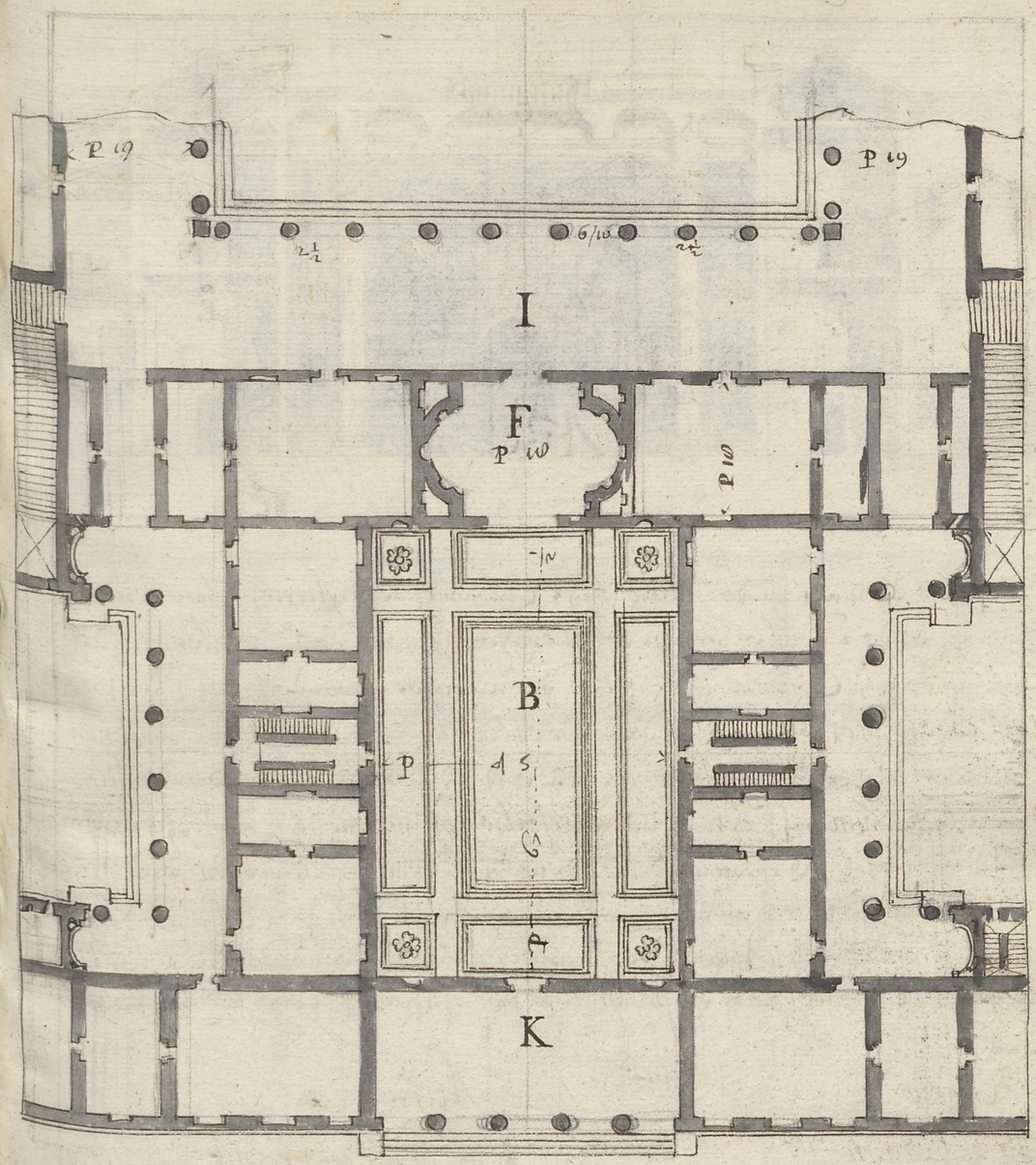

B Atrio
D fregio, ofte traue Limitare, dat is d' fries vande croon der atrium
G porta delle tablino
K de Looge voor d' Atrio, diemen mach geven uestibulin
F Tabelino
I portico vande peristie,

Attrio van 4 Colommen

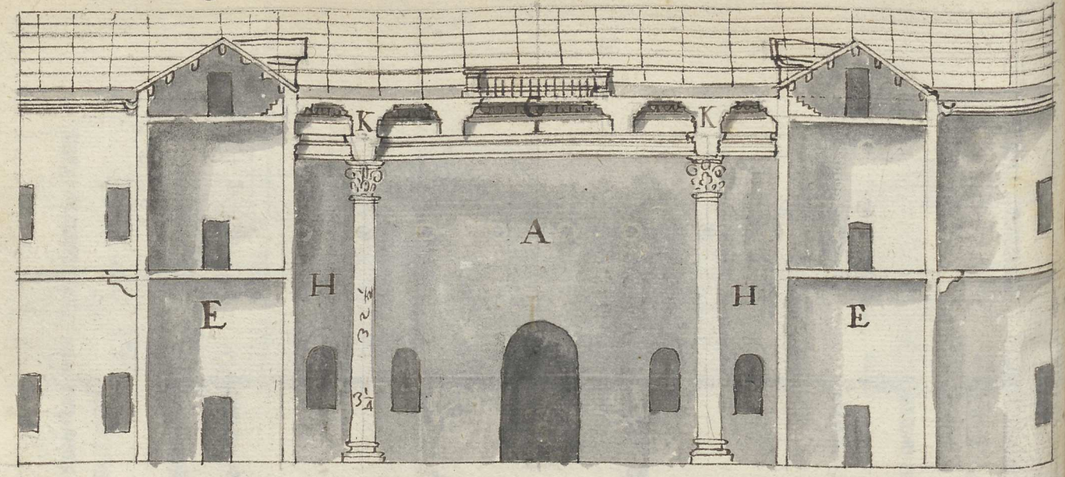

Dit is de maat vande Attrio van 4 Colommen dese Attrio is lanck 5 deel-
en ende 2 deelen breet, de selevghen sy het 4 deel der lengte, de
colommen syn Corintia ende haar diammeeter is vande helft der sele-
ve breete, het oopen is het dardendeel der breete des Attrio, d° Tablinum
is breet d° helft der Attrio breeten ende d° selve lengten, vande Attrio
door Tablinum passeertmen int perestilio het welcke is lanckes 4 cant al
s ende een ½ de colommen vande eerste orde en is doorica, ende haar
porticus is soo breet als de colommen lanck syn, die Colommen daar bo
ven syn Joonica het vierden deel dunder als de beenedenste colommen,
ende hebben onder haar en podim van pedestaalen, hoch 2¾ voeten

A attrio
B Tablinum
C poort vande Tablinum
G het deel des oopenheyts vant attrio
met een pode oste leening rontom
H de vlengelen des Attrio
D porticus vant peristilio
E de Caamer byt attrio
F de Loge by ost door den welcken men int

Attrio gaat
I de fries des Coornise vant Attrio
K het vael dat boonen de colomen is
L de Maat van tien voeten

Voeten

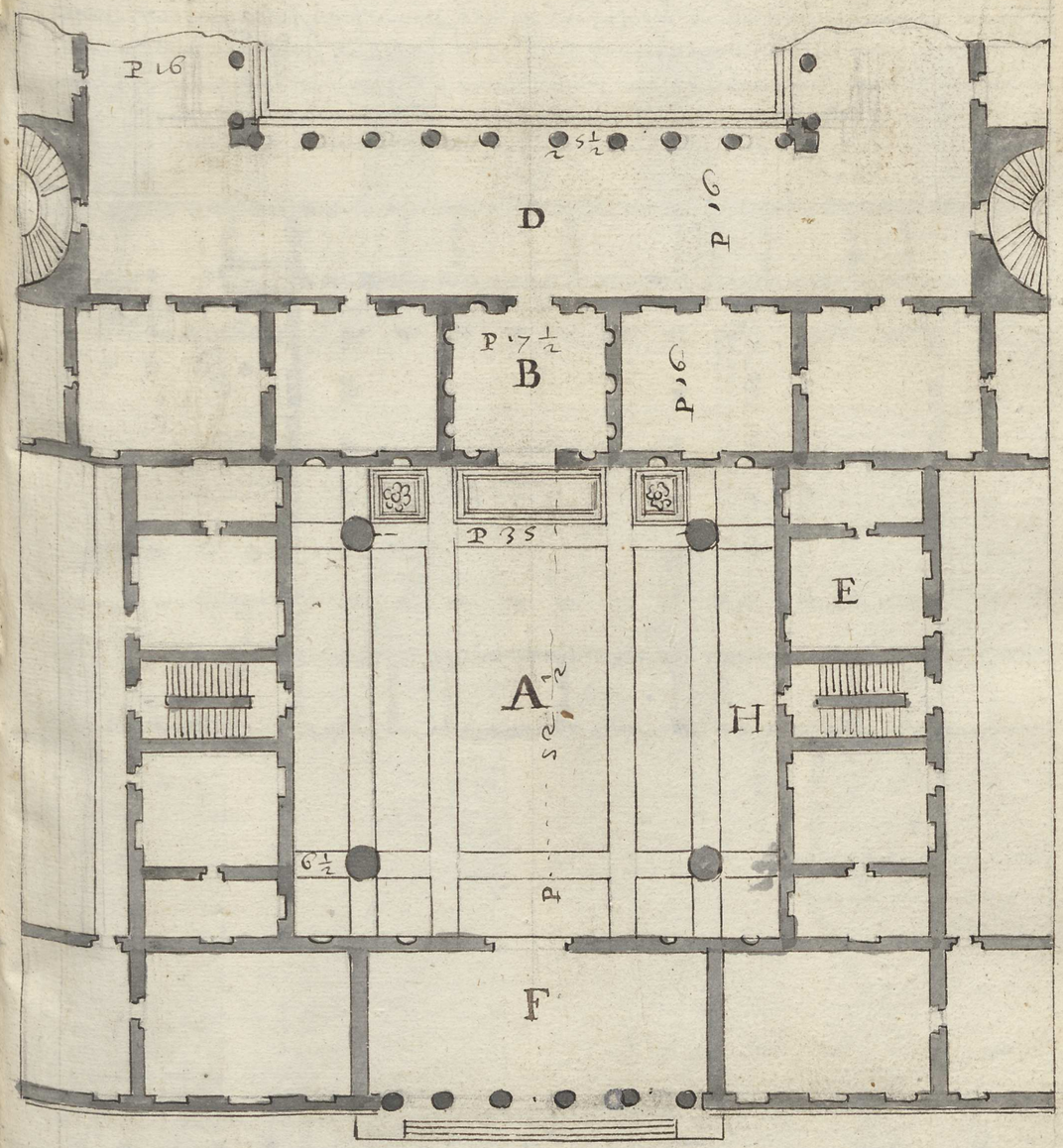

Attrio Corintia

Dit is een Corinse Attrio oft groote ingaanck en de saal Corintia, ich hebbe gesocht dese wooning te vergelychen met d° Antychen ende daarom gemaacht de Corintia, d° welch is lanck d° haar 4 cants breete d° vlengelen sy, deel der 3½ deel der lengten, de colommen sy Compsita syn dick 3½ voet en lanck 35, het gedeelte is int middenoopen het 3 deel der breeten des saals, boven dat gedeelte daar is een Trans oft plat, in het beslooten aldaar syn sulen, want dit is een Clooster te Vitineecian by de Attrio aan een sy daar is de sacherstij men een Cornice datse rontom draecht op haar het welk sels de colommen diennen soodt onder studten de muer van het bovenste caammer ringe vant beslooten werck, sackersti dint tot Tablinum men noemdent Tablino om datmen aldaar de beelden setten vande meesten des valcks, vande saal Attrio gaatmen int beslooten d° welch heeft 3 orden van colommen het eerste doorica en stelen meer als de ½ van ~~de tweede stage haar pilaaren toe~~ onyten haar p° laster, die daar boven op syn het 5 deel minder en daar boven noch het 5 deel minder als de tweeden stage haar pilaaren teegen de Attrio ende het beslooten vintmen het restitorium lanck toe 4 cant ende hoch tot der 3 orden

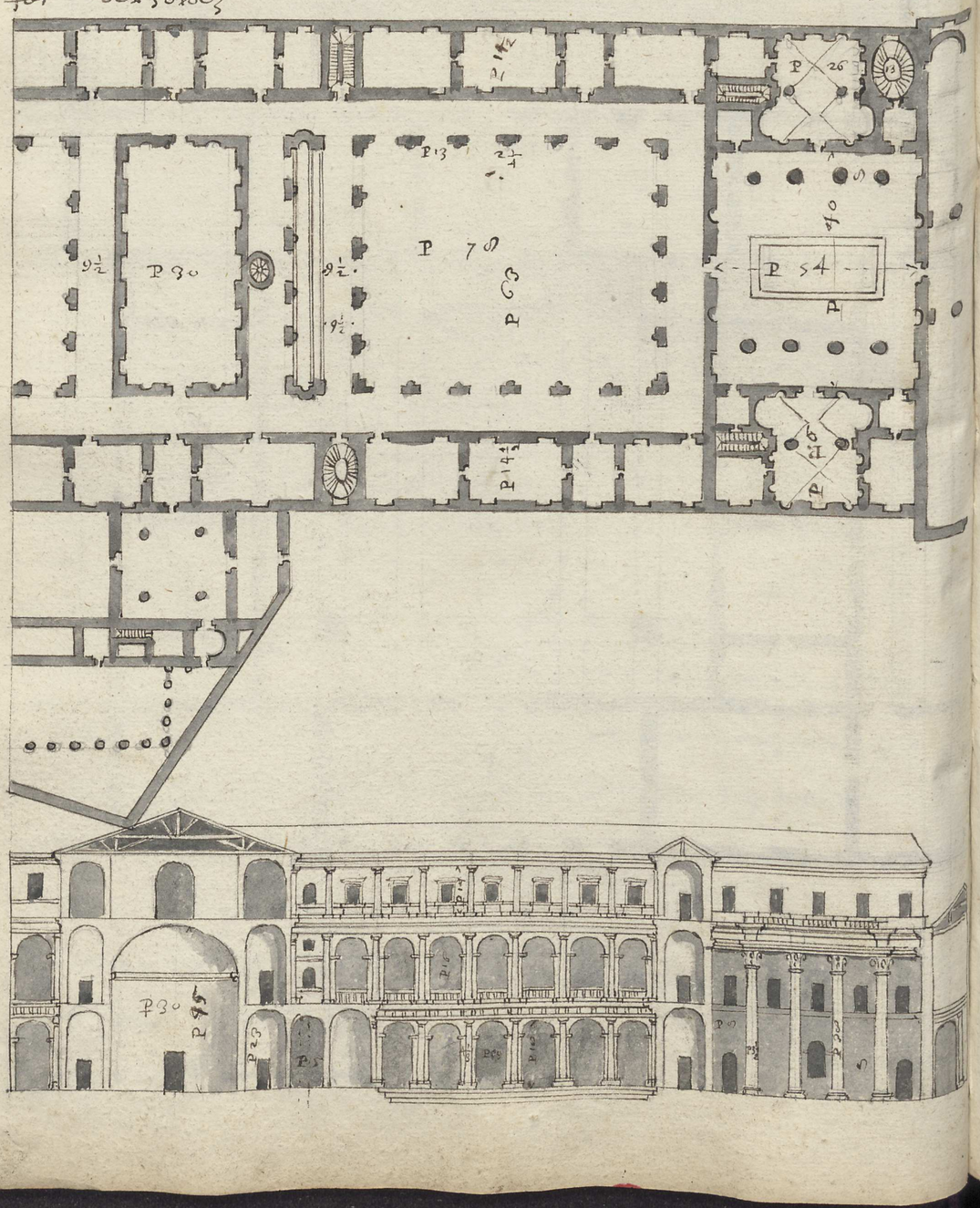

Attrio in groote form

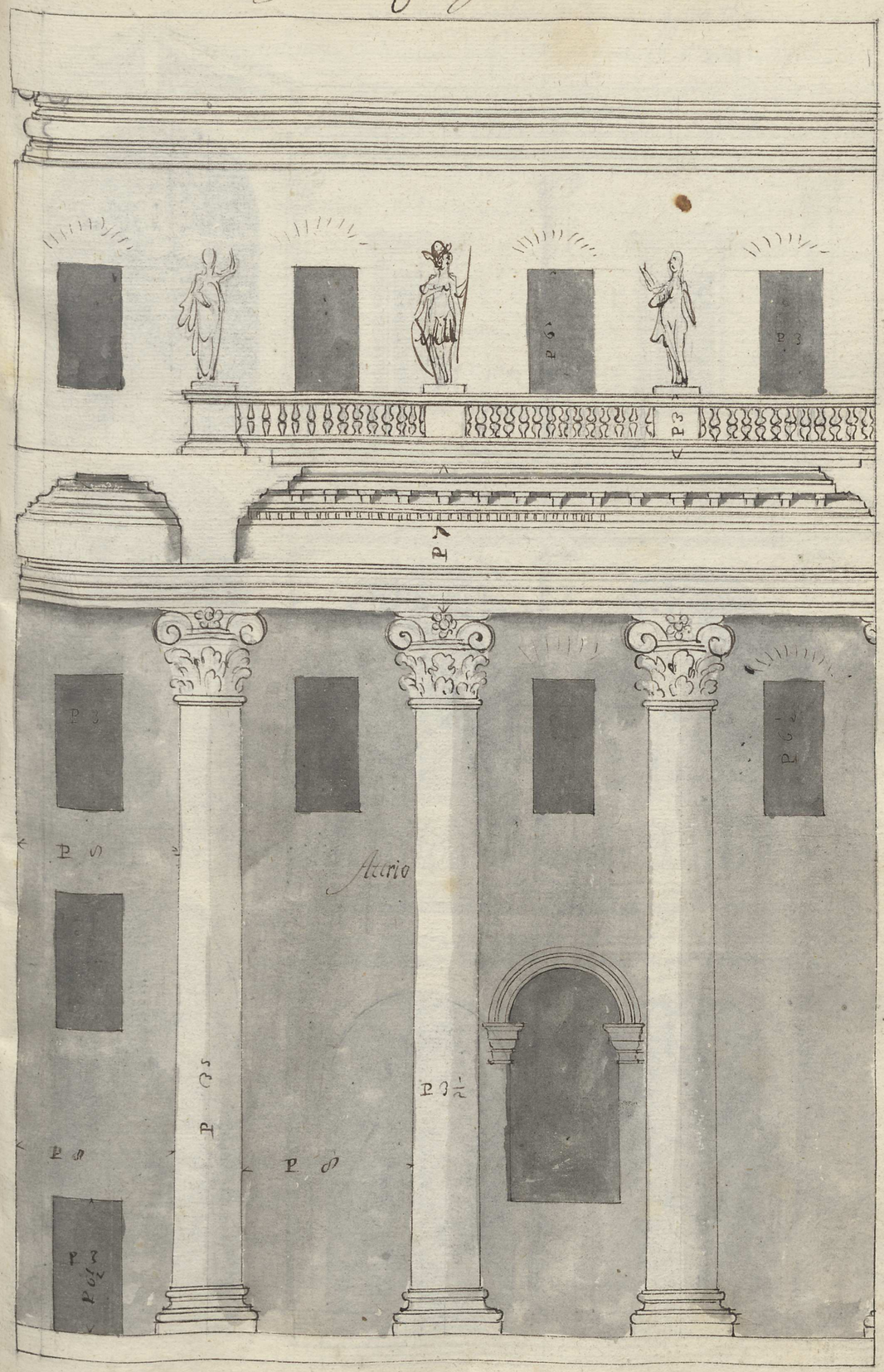

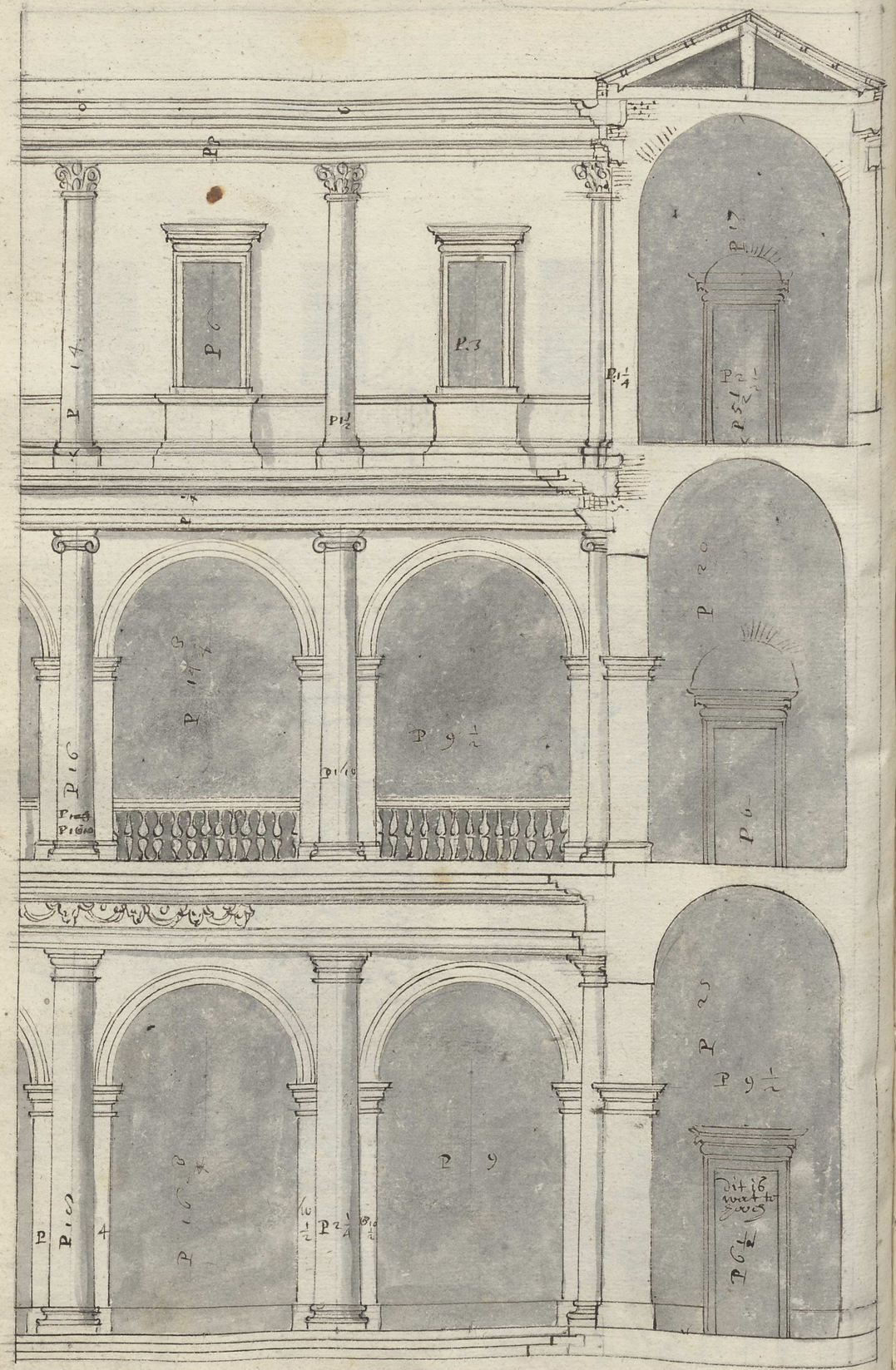

Vande Attrio testu tginetio ende vande alle eigene Roomainse Antycke huysen

Boven de voorgeschide manieren van Attrio waarin de so testiginacte Attrio soo verr in gebruijck by de antycken vnde daarom desse ic soo mertyckt t' verstaen door de donckerheyt van vitruvius vnde wordes van verr onderwesen. ick sal niet seggen dat ick niet en gelooft, noch daar by voegende d'stellinge der Oeci, ofte Saletti, Cancellaria, tenelli, Lamii, vnde ander Loogie in sulcker manieren dat noch zobbes sal in desse waarheyt connen tcommen, alle de redenen van, priuaate zuijlen gestelt in syn dat vitruvius de Attrio ic Lanck drij diagonal lindaende breete, dese verdeelen vnde ic 3 voet tot onder de Trava Lamtarica, also breet als sy ic, d'caamers die tusschen syn die syn 6 voeten Lacgier vnde connen de minder dien zaar dese Attrio, daar syn comingc pilastren die draegen de testudinum ofte coperte gewelfsels des Attrios de doen d'atrian van deen ende ander outsaetmen zal legt, vnde d'caamers daer aen aaen zobbes connen zaan en Terrasse dechtinge tegen over d'ingaende ic d'tablinum die ic groot vijf voet dese drij voet daer breete des Attrio, vnde dese Loogie die vnde gelijck meer maal gesept ic om t' mogen stellen de stalen der groote ofte marmer, noch door de vintuijs dat peristilium dat welcke zestien voet portitus inde rondes om zal welcke soo breet ic als zaar columnen zoo syn, de caamers syn vande suttere breetten, vnde syn zoo tot aande impost des welfsels also breet als syn, vnde zaar ouer welfsels zobbes Insal ofte zoo zullen, zal dordendeel zijn des des caamers breet verstaen oeci sy beschreven van vitruvius dit waare es sullen, ofte saaltions inde welcke men ziett de gesellschapen ofte Basilicos feestes, vnde daar d'vrouwen waaren also arbacides, vnde daar waaren ock noch tabernaculi also gesonden om datse zaaden 4 columnen, de Corintice die zaaden inde ronde zalfve columnen de Egiptise d'welcke boven de verste columnen waaren Cluse vensters niet zalve ontvangt men t' Licht int midden des Logies, de zooste des Logies, die rontom waaren, en passeerde niet d'verste columnen vnde daar boven vast ondecht, vnde rez contoire ofte poginolo rontom, van welcke van dessen sal onder segget gesproken worden, de caamers Oeci waaren platsen om soomers te wesen inde cocktes, vnde muijsen van daar in zouinge vnde groenmiesgt daar mede noch onder Oeci, die noemden Cizicenti, d'welckes diuersen ook tot dat boven gesproken die Cancellaria van de Liberayen waaren inde Logie coommende tegent Oosten, vnde de ticlim d'welckes waaren plaetsen daarmen at, zijn waaren noch d'battoiren voor mans, voor vrouwen, d'welck ick getechent zal int mytoirte dutz des zijns

A Atrio
B tablinum
C Peristilium
D Salotti Corintia
E Saloti van 4 colomnen.
F basilicam.
G de loogi bij d' scoomer.
H Camere.
K liberiaa,

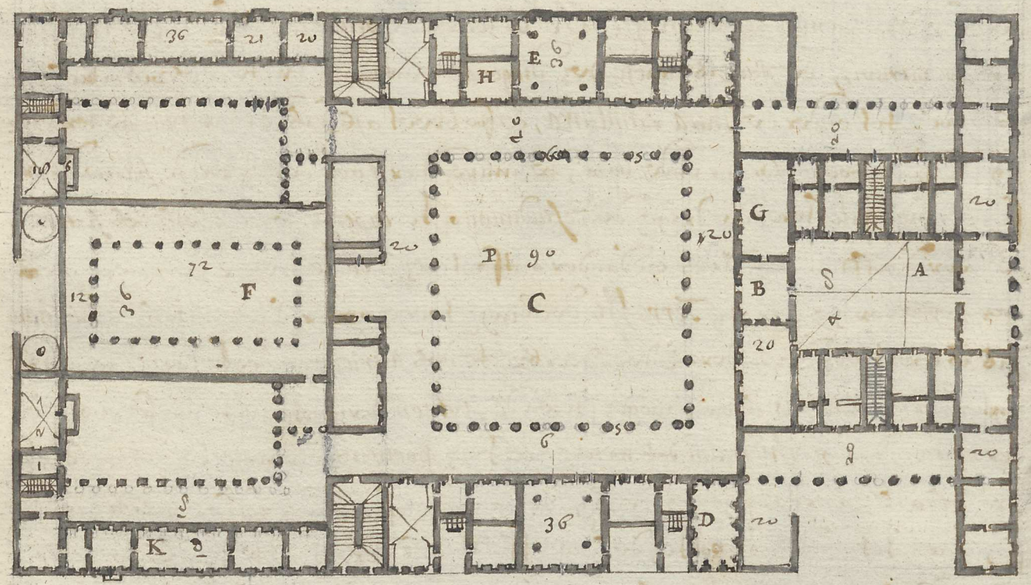

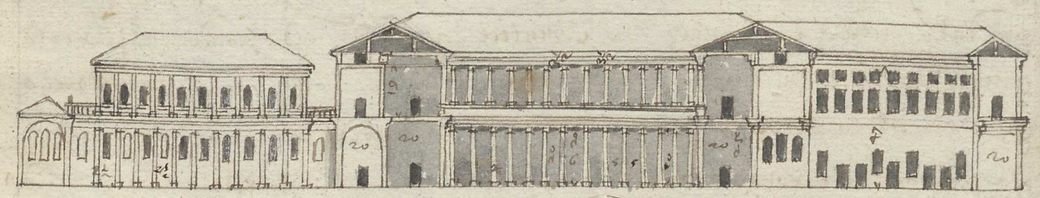

Het naarvolgende van deese Attrio in groote forme;

D Attrio
E de vensters die't licht geeven inde Attrio
F de poort vande tablinum
G tabelinum
H porticus vandez hof
I de Loge voor d' Attrimun
K hof ghenaamt peristilinn
L de kaamerez rontom d' Attrio
M Loge
N traue Cimitaraun oste frigo vande Attrio
O deel der Corince saale
P d' ondechte plaats

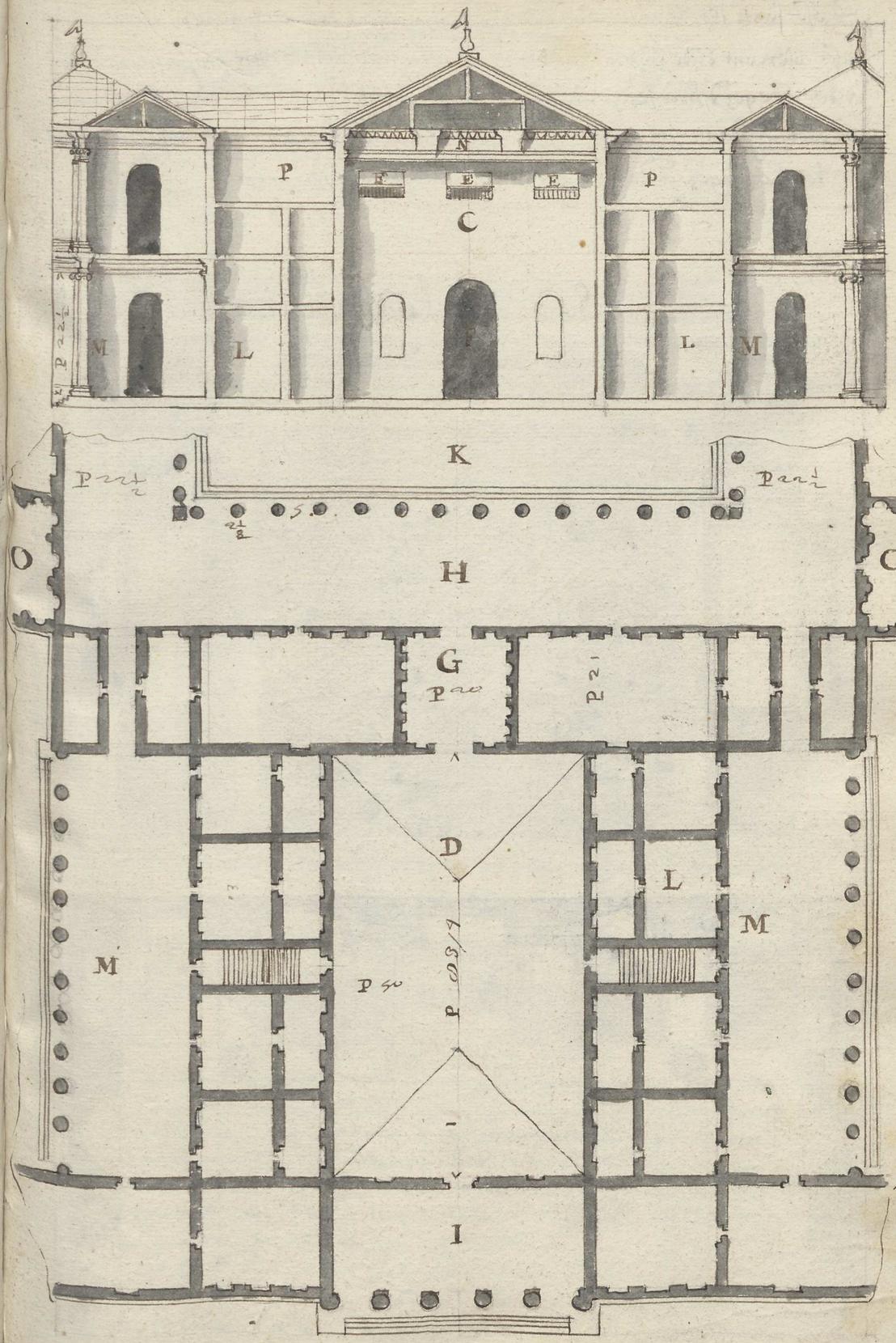

Vande Saale van 4 Colommen

Deese saal ist diemen noemt Terrastilij om datse 4 colommen heeft, deese macht ense viercant ende hier maachtense de colommen uitte ~~port~~ proporti vande hoo chten teegen d' breeten, ende om de looge boven sterchte te geeven, het welck ich ooch ghedaan hebbe in veele fabrichen alsmen zien mach inde voorgaan de teeckeningen ende sien sal inde naar volgende ——

Saal van 4 Colommen

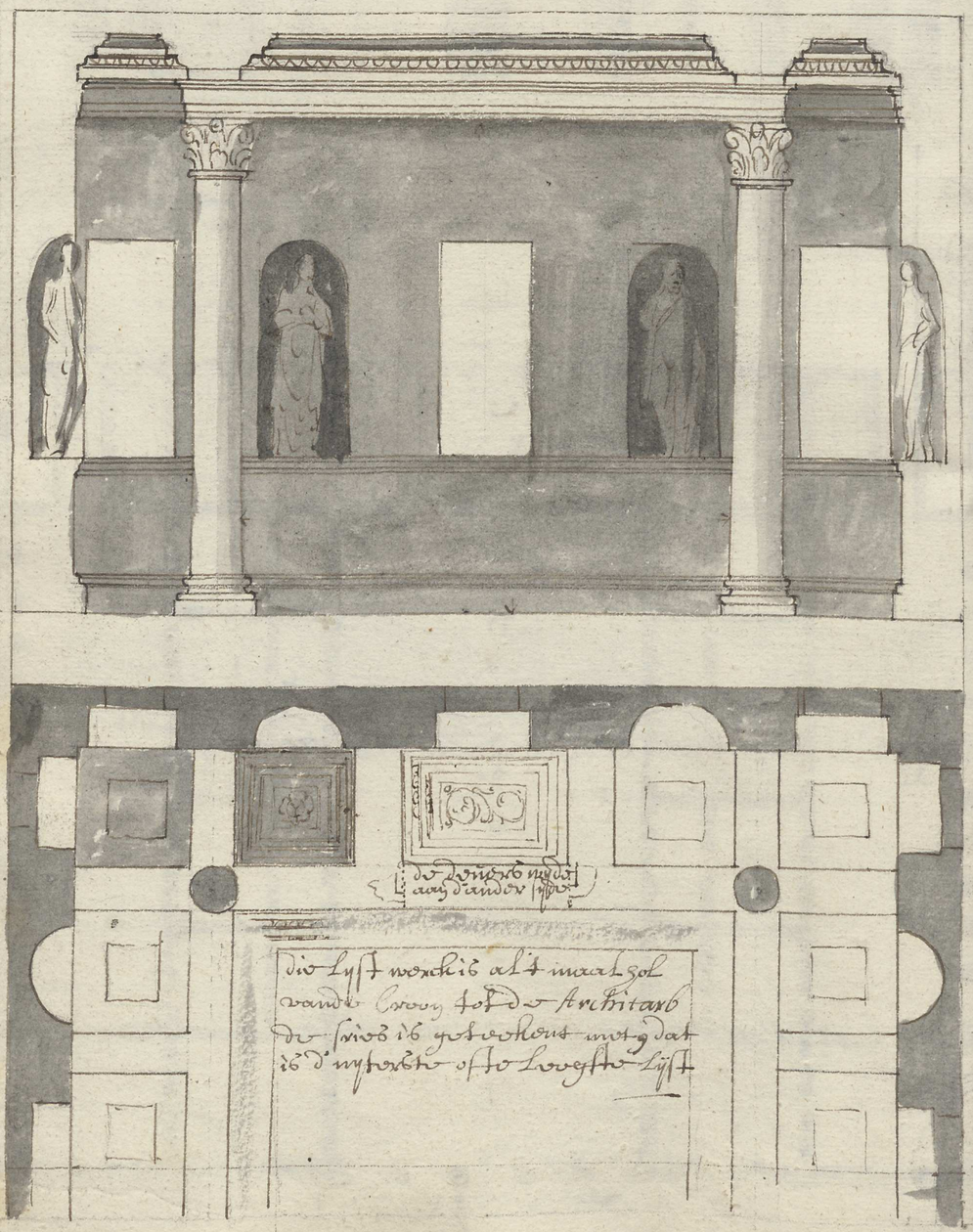

Corintische Salen, met de Colommen op peedestilen

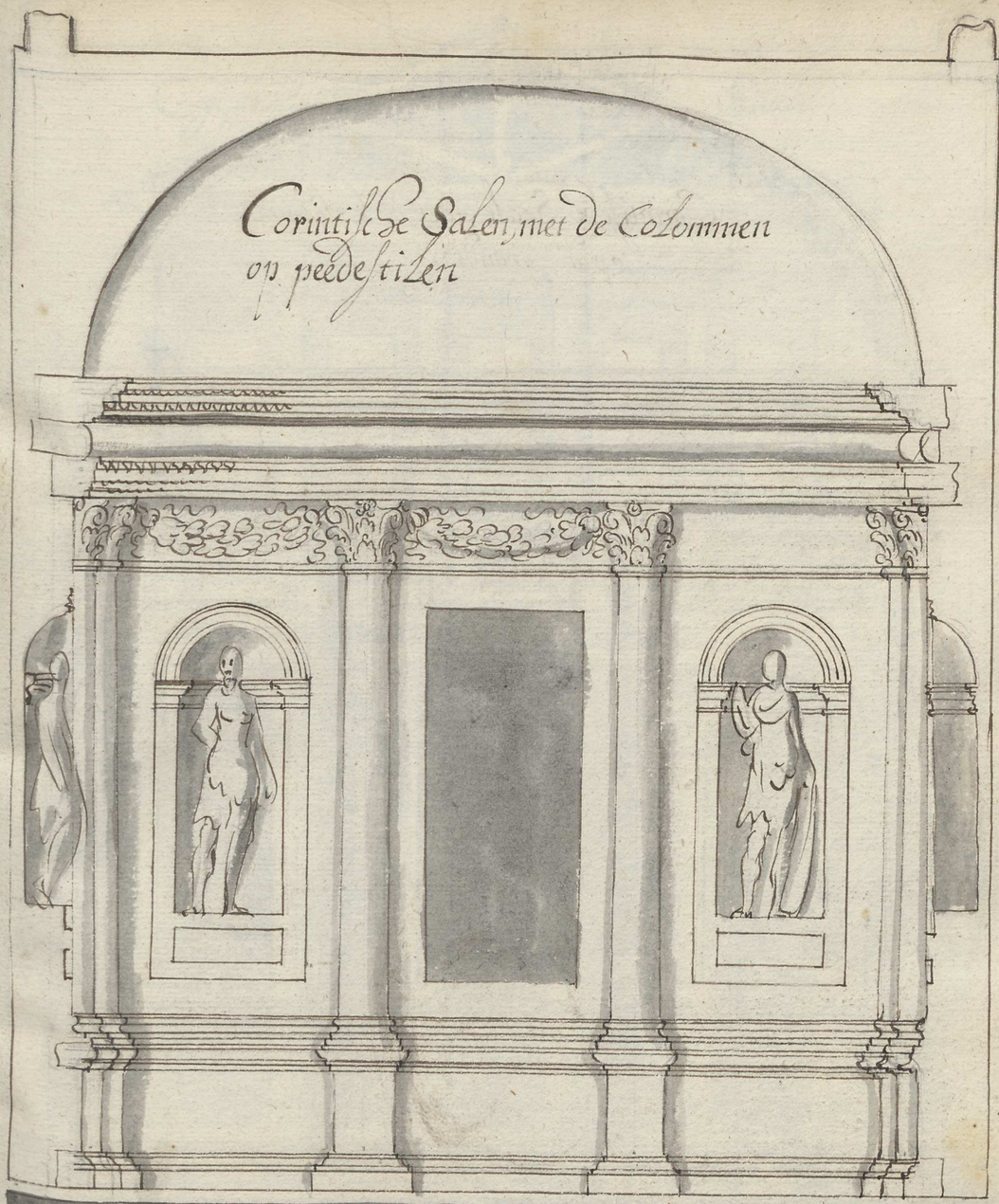

De Corintsche saalen maachtemen in twee manieren, het was met d' colomen vande aarden af gelyckmen sien mach inde 2 tekenningh ofte met d' colommen op de pedestaalen gelyck deese is, maar soowel d' eenals d' ander maachtense de colommen by de muer ende d' architrauo srise en Cornisen, b' arbaydense van ofte met Stucco ofte sy maachtense van hardt, ende daar was maar een ordene van Colommen, het welck maachtense van 1 ½ ~~fi~~ circhel ofte a Schosso soodat het hadde soo vol van , soo veel als was het 3 deel der brete des saals, ende soo behoordense te vercieren met uyt de lingh van Stucco ende Schilderyen, de lengte van deese saalen staat seer schoon als sy is van een 4 cant, ende 2 en ⅓ der breeten

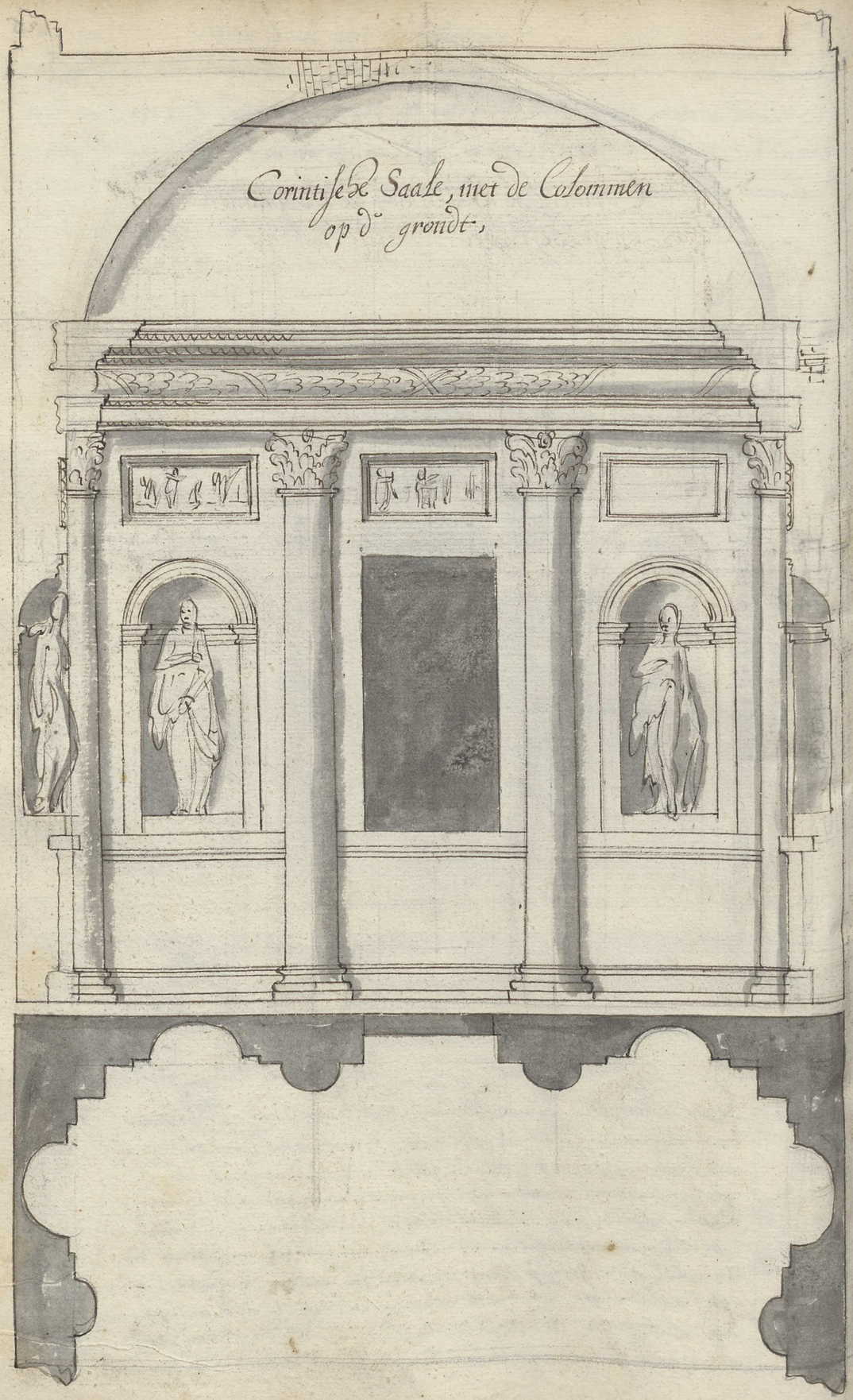

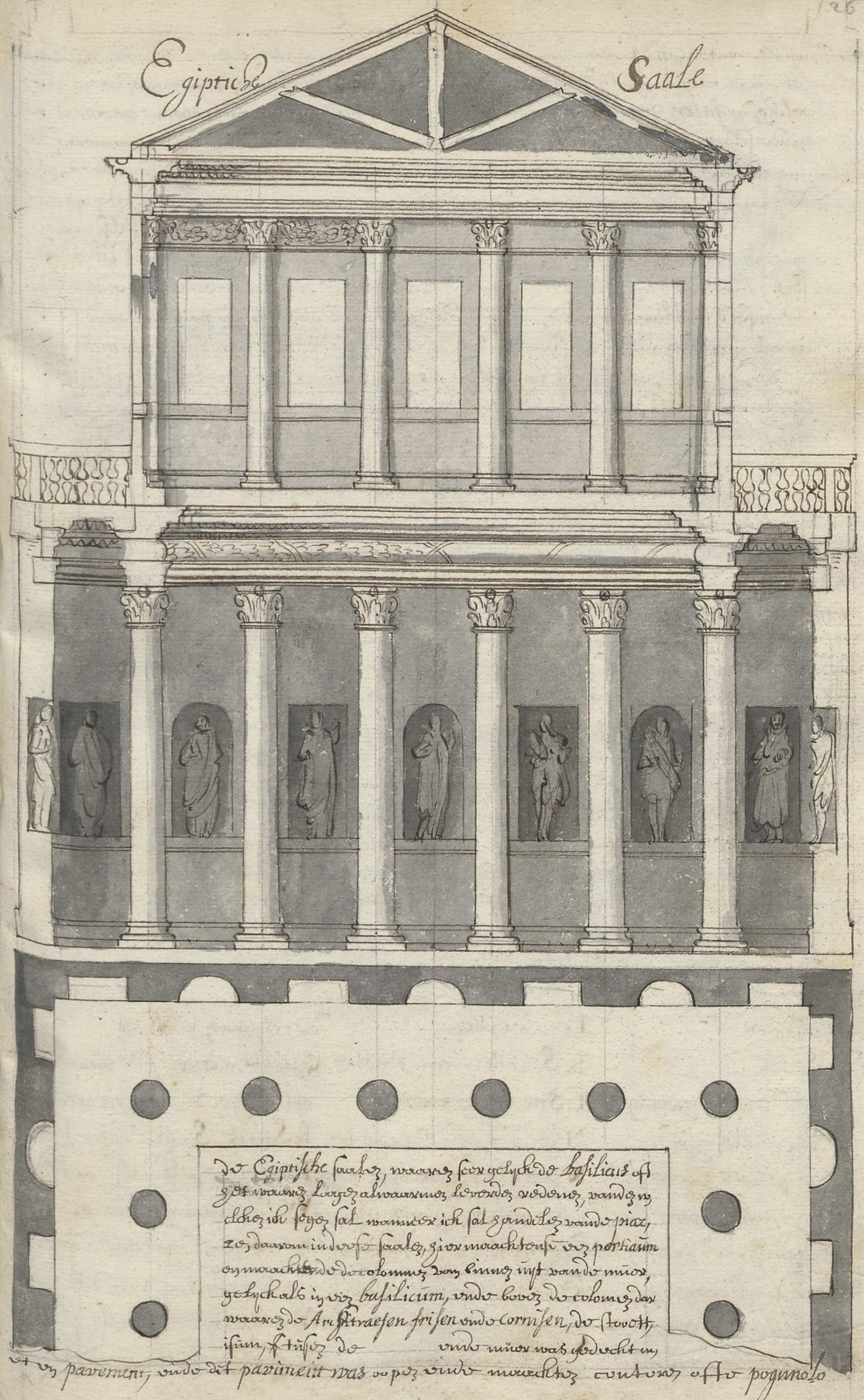

de Egiptische saalen, waaren seer gelyck de basilicus of
het waaren loogen alwaarmen leverden redenen, vanden w,
elchen ich segen sal wanneer ich sal handelen vande piaz,
zen daarom in deese saalen, hier maachtense een portiaum
en maachtende de colommen van binnen uyt vande muer,
gelyck als in een basilicum, ende boven de colomen dar
waaren de Architraesen frisen ende cornisen, de stovett,
isum, ff tusen de ende muer was gedecht in,
et en pavement, ende dit pavimeint was oopen ende maachten contoren ofte pogunolo

poggeflugelen vontonyop de voorgeschyde colomz waarz door grande met gatsve colommz van binnz. Got 4 deel elcxindz als d'voorgeschyde vinde tusz d'intercolommz daar waarz de verschoonz d'welcke de salen verlichtz ofte licht geevz vinde vande voorgenoonde openne paviment maakz inde stee, waar van gebbez deese saalz oz gewaet sijn zijt aantesien door de ornamenten der colommz vinde oock door zaar z poetez, daarom dat zaar soffitti ginckboogz de comisse vande cornisse na vinde daarom met gebbez wel gelooghz zijt alsse daar zadez bruyloftz vinde feestez ofte gastzaeyz

Grande Eijsen grieckse duijsen,

De grieckez gebbez verscheyde manneriz van bouwen by d'latijnsche, daarom dat gelijck dit, nuzis sept) laetende d'logie vinde Attrij maackez de inganck door huijs vuijr vinde aen, vinde vande eerste stedenze d'stalling tot perdez, vinde d'andere sijde de caamer der poortier, vande d'verste inganck ginckmz inder z af ofte plaatse z got welcke gade van drie sijdez vz porticus vinde vandaen voij die deelez gewelfsele van zaluer giorno, zijn maackterisen Ante met pilasterz, die gadez de balcke ofte drogen balckez, vande selder binnewaerts Daar om laetende altomz, ze, spoedelijna voij d'vinde d'andere sijde waarz logen de poetatij vande muede der gimnasiens, alwaer waarz inst z gaar diemaarts vinde meggez ofte dinst volck, vinde in dat deel der gesijde ouder waarz comigo caamerz d'welck vij meestez noemen Anticamera, camera, vinde posteamera daar vinde naer achter caamerz om te woonen door achter d'andere, vontom z ot porticus waarz loogez ont te eetez vinde t slaapez, vinde andere dingez gemaackt tot zijn gebruijck met daar gaet, by deese edificiusen, salmz voorgenoemt by voegen en andere van meerder gerechtigheyt, met grooter z ot ofte plaatse inder welckez maackterisen 4 porticus van gelijcke groottez, oft verdoen de meerste, ofte z ot was de welck die was gewelft (al inerygue aantez ofte sijdez vinde dit z ot dit gadde deese porticus veel zaeyer die noemen Rodiaco, daarom dat die gefventen van rodus gebouwt was, deese z ot gadde waer loge van voorz soo geestelijck vinde vinde z aar oyge dinez ofte poortez vinde z ive wonderlijcke alle de maniz by deese fabrick vande voorsz sijnde vande slinckse sijde maackten sulcke zijsz, d'welck gadez waer oyez portez altoomelijck vinde alle d'gelegenheyt z gebbende onder woonz, inder welcke logeerde de vreemde lingez want z ot was soodanich z ot gebruijckt by deese luijdez, die voorsz, daer alle de vreemde lingez gebouwt waarz Leyden alle te eetez vinde voorsz woonden z ander logeringz inde voorgenoemde z uijsing vinde stiredenze alsse dingez onder loopz, alwaer de vreemde lingez vij waarz sonder versoecht vinde waarz alle in z aar vrijez z uijsz, nu z ulcke gemeen gebruijckt van stadte vinde gerechte z uijsz

de deelen der

A ingande
B Stalle
C looge voor de portier
D der voorste z ot
E de plaatse daar men inde caamer gaat
F de plaatse voor d'vrouwz achter
G de caamer d'voorste groote z ot
voor de voorcaamer
H de middelste caamer
I caamerkez
K Saaltien oni ijsere potez
L Stanze caamer
M der 2 z ot d'groote
N porticum de groote van d'andere drij gemeent van
O d'looge vande z welckez mi onde wooninge van de patroon
P der z porticus die z ebbez
Q trichini, ciziceni onde cancellarij ofte looge voij de pingere
R Salen S Liberia
T de 4 cante sale daer achtez
V de wooninge voor d'vreemde
X de straat die door de voorz
Y de hofkeet onder ht plaatsse
Z de prince paale straat

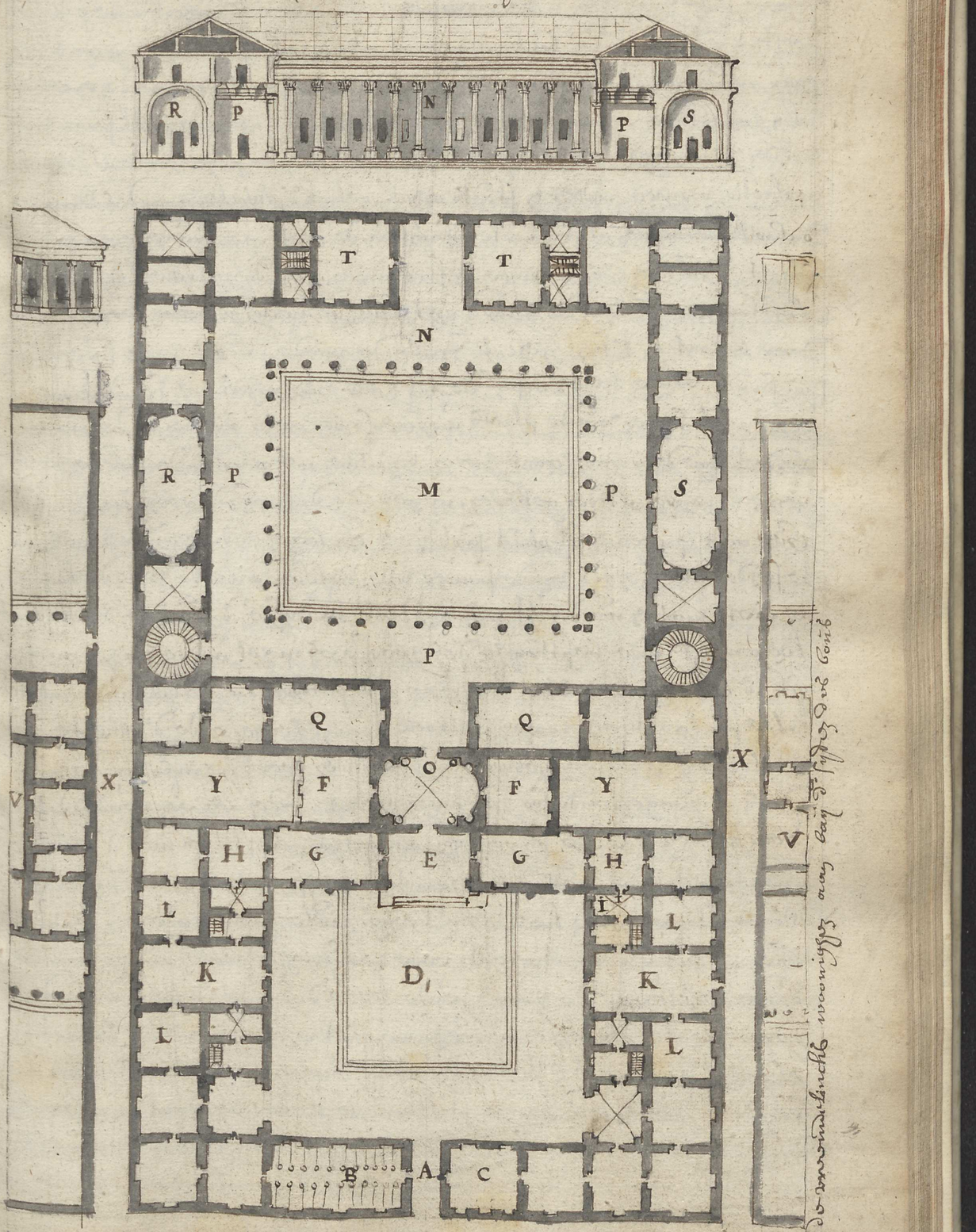

Vande plaatsen diemen behoort te verkiesen tot een Lant gebou

De gheleghentheden der steden zijn seer verschillich voor Edelinghen van groote goetlichheyt, gheleghen inde zaake de gheloofwaerdicheyt om t'woonen alleen dese tijt daarinne dat sy Godt gemeenlijcke te aenroepen, inde zaake oyck saecken, maer niet woninghen ofte uitbaerheyt inde plaisiren goedtmoedighe inde zinnen der Lantbouwinghe, al waere sy syn den voorighen tijt om t'sien zaake arbeyders int Landt bouwen, inde zaake schijn vestinghe van perden ofte andersins alder zaake stadich, zaake ghemeene verlustinghe van al zaake doen, al waere zaake vrinden zaake moeste comen besoecken, daer sy gaeden voorgaende inde alle contemplatien vermidt synde van stadtse werck, gelijck d'Antijcken zaake dit daarinne dickwils verwachen alleen om te visiteeren de constighe vrinden inde zaake gelaeghe hebbende zinnen tuinen ofte fonteinen, inde diergelijcke loegen tot verlustinghe, inde bouwen dat zaake dienst, inde gelucken ghe loeven, loeven d'welcke daer behoort by t'syn, gesept hebbende vande stadtse zinnen sulcx nu wij nu seggen vande Lant zinnen die tot zaake eighen ingeri nit syn, daarom sullen wij eerst seggen vande plaetse daarmense behoort te bouwen, inde vande verdeelinghe daer van, want zijn en beginnen niet gelijck inde steden vande gemene muren ofte der gebuuren, in gemeende dinghen, daer een goet ghebuer wijsheyt eyscht op moeten sal om t'sachte een gheleghen inde gesonde plaetse, om te syn den meesten tijt vande somer, inden welcken de groote hitte de lichaemen niet mat en worden ofte maecken, boven t'verste dat sal men verhiesen te loegenhuysen inde besittinghe de ghenuechten in Godt inden soo Godt mueghelijck is der oorsaecke dat het boerenleven ofte patroon lichtelijck can comen tot alle syn Landt en goeden rontom gheleghen inde d'ruymte niet goetloegenheyt mueghen gebreken worden inden geen syn zijns, vande verbanden gedwaegen, inde soo Godt macht gheben worden aen een verwint dat sal zeer gelegen inde seer een syn, om dat men lichtelijck met d'seynten can comen inde stadt, dienstelijck tot d'zijnsinghe inde boeten, daer een boeren salt een groote koelte by brengen inde zomer inde een seer aensien, en met groote antigheyt, inde verciernghe sal men mogen waterkens Vande besittinghe de goeden, inde bruycken dat sy de steden inde inden toeverlaten den doepen, inde soomen niet en mach gheben bevaerens bloedes, salmen putten soecken en anderen loopende beecken, maer men sal geen gelden wijt vande stilstaende waterkens want daer syn catringhe loeghen, inde men sal lichtelijck verbrenghen wanneer men boomen sal op graven en verspeenen plaetsen daer om dat de winden alle vuylnist verwaiet, inde de aetsinghe dampen weer neemt, soo dat die daer

woonen

woonen gesont en niet colen blyven sullen, van quaede dampen breidtboeck van Godt gewesen den stilstaende waterkens gegroeit niet beschaedighen inden, inde daer de waterkens sy nodich in Godt loenen, daarom in zaake verre eyden van eyghenschappen de waere gemeene ofte eyghenschappen in een woert brengen, enige, mixta, gezzi, inde enige de steden en ander quaet meer, daarom salmen groote voorsichtigheyt doen in t'bouwen om gesonde waterkens gebben dat claer en dijn is, inde gelijcke op een saeyen Linnaet dat niet en machine besmet, veel proeven van Vitruvius beschrijven, men sal niet mogen bouwen in valeyen besloten tusschen bergen, om dat Godt de edificiumquaet is inde en mans niet gesien worden van wijde staende daer sonder aen sien ofte noodich zijn, daerom sy goet contrarie de gesontheyt, om dat den voegen daer in vallende bevangen met dampen die den mensch maken ontsticken doen al syn leden, boven dat soo segent de Son daer in inde zoet van zaake voorslach inde dat wateren straelen maecken groote hitte, inde soo d'personen zaake altoos inde gesonde zonden, sullen van loelijck Colenen waeren, inde de winden comen daer in als doen enige goede suer goetlicke gedroeven, daarom salmen verhiesen inde goede te bouwen verhiesende een plaetse die gelegen is waerden zeemelicke loop inde dien een groter bergen niet gedienen kosse doet worden, noch van waer plaetsen goen begindinge is zeer dat de Son niet tusschen segen men en can inde goen waerslach en goeden soo dat Godt segent ontmoeten somen besmetten wert, inde dat d'een d'ander zinnen quaet sy, alle soedinghen salmen concideren int Lant bouwen, want inden steden is den staet en groot gebreken inde een contrarie een zijn en elcken steden hier,

Vande verdeelinghe vande duynen der Landen

Hebbende gevonden de plaetse begaen inde dienstelijck om te bouwen, soo sal men goen voegen dat de verdeelinghe des selven hoe menigen aen zijnen soechtinghe ofte sy daer van noode opt Landt, d'een voor d'patroon inde syn zijnsgelijck d'ander om t'goeverneeren inde te bewaeren de inwoonsten vant Landt inde de beste waer begeeren sodanich gebuert te worden, dat d'een zijnsinghe goen verzinderinghe een goeden, een d'ander, sedert dit en dat, want dat een dit de woninge een patroon sal gemaeckt worden naer gelegenheyt en conditien dies zijnsgelijcke inde sal syn gelegen inden steden, de verdeelinghe een Lant soekes sal syn, soo dat men eerst moeten sal op den ingaenck inde op de beesten, inde in manieren

voor

bouwen gelooge tot der patroon gunsinge, soo datmen in alle plaatsen tot door d'dochinge, tenvoorsaake dat den wooge ofte de gäste son geen verdriet en gë
en, waar naamdenmen sal gaen tot de negotie ofte gehoudent, ende men sal
de dochinge en groote geleegen. Gept wessen, om te mogen legge beun en
de veel andere saaken dat sonder mogen verdüren vande son ofte vande weegen,
daar en boom brengt dit gedeelte ofte porticus groote verscheninge bij
men sal aest woning om te logeren gemachlyck, ende sonder eenige eng
gept de gelegen gept tot gebruijck des lants van node, de beste ingä
gangen die ist tenemaal. de caamer der f , der gasten ende der arbeyders
boomen te wessen in gepaetenodeerde plaatsen ende dicht by de portes ende
by de bewaaringe van alle d'ander deelen, de stallen der arbeyt beesten, als
essen ende peerden bequaem te weesen en goeyelyck distante, vande woninge
der patroon, ten voorsaake dat got gelüst daar wijt van daen sij, ende so soen
den mogen de logen soen warm ende claar sijn de logen voor de beesten
die toelen, gelyck vanchons picori duyven zonderen en diergelycke, salmen st
allen meer naer qualiteyt ende nature, naer diverse plaat
sen gebruyckelychen, de holderen bequaem te weesen onder de aarde, beste
en, wijt van alle quaede lüchten ende zimmeren ofte verotinge
ende bequaem te gebben zaer licht want noodig want de lichten van
d'ander sijden noodig t'gent vande son beschenen, want de wijnen doen wis
selen van coleür, en ook zeer maaken en te laasten verderven, men sal
somtijts maaken met zangen inde midden, ende datse gebben d'vloer en
Terrasse, ofte datse sijn in lastricato ofte strichen, in manieren so d'wijn wat quam t'
storten, soo dat monse weder om op neemen mach, de Tinaci daarmen de wijn
past, salmen stellen onder d'dochinge diemen maaken sal by de voorgenoemde
holder, ende soevel op gheren dat zaer kraen ofte tap sij gelyck met
den mont vande cüyp boven, ten voorsaake dat t'gelyck. doen den zeer
vande Loep die comt ofte goet van zeen mach geen, van die de gesonde
Tenan. inde Cüyp ofte tobe komen sij daar de wijn in gepast wort, de
Granari [graenen] legen en soldere daar comt Lept sullen zaer licht gebben
van tremontane, en dat de graenen niet soo zaet verrichten en coomen,
maer vande windt verhoelt sullen worden en langer bewaert mogen
worden, ende daar en sullen geen gedierte in groeien en te verderven
en de vloeren ofte pavementen sullen sijn van terrasso ofte van zee
ntes planch

planchen om dat niet gewaeckt worde vande balcken want so verdorst got comen,
ander benaeringe sullen maer zeer qualiteyt ook alsoo bewaert worden, de tegge
ie om geen te leggen salmen bewaeren tot de negotie al om dat door den
tten den son gedroogt sijnde en sij, dat got niet en broodt ofte ontboden
de instrumenten noodig tot t achterwerck sullen sijn in logen der gedachte tot
mesodi, de gunst daar got comen gedenckt wort sal sijn dicht bey vloer, en
de vol gebeen eenige stellen inde midden ofte rontom ofte ten minsten
gebbende waes den sijde en porticus, ten voorsaake dat inde negen de voor
negge gastelyck int droog comen gewaert worden onder dack, ende dit
en sal niet altemaal sijn aen de gunsinge der patroon en gast stede
wil noch ook wijt niet dat got niet gesien maes worden mit gebben
ren gemeen van plaetsen en verdeelinge immers tot van Lantbou en

Vande Lantduysen van Cenighe edele Venetianen Gunsen

Vande een ende ander sijden des gasts sijn de stallen de hotdoren de soldoren en
comen ten logen tot gebruijck vant Lants al diergelycke plaatsen de co
lommen vant porticus sijn doorica gat deel inde midden is t'gunst vande
patroon, got pavement vande voorste caamren is geen vande ander aar
de 7 voeten, daar onder sijn de hoenen en andere diergelycke logie voor de
familie, de saele is gewelft, geen ander salfde zaarden breeder, inde
selven gasten de andere gewelfden der logen midden, de caamren sijn
met soldoren, soo geen als broot de grootste caamren sijn lanch en vier
hant en 2/3 deel de andere 4 cant en ½, en het bezoen geadverteert te worden,
dat 1 niet en bezoenden te sijn, de stellen de clinste trappen inde plaetsen
ten datse claar licht gebben, gelyck een gedacht gebben inden voorsten bo
ch. want se gebben niet t'diens dan aen de logie benedden, en dan aen die
daar boven, de welcken dienen tot granarij ofte graen soldoren ofte moxati
soo zijtgade gelegen regarde genomen en wel te achtmaedoren de ord
er inde midden de welcke is tot woninge vande patroon onde voor de
wandelingen, ende de saele die aen dese ordine boven sijn gestelt in
plaetsen attissimo gelychmen sien maes inde teekening, ende al soo veel
salt gesien sijn maes inde toe sijn dan alle andere navolgende gebou
wen, dan en voorder moet sijn aloen, daar en dat in deese, die gebben
twee schoone en voorsiende gebben begeert dat d'trappen sullen sijn licht
ende gelder en claar, ende gestelt in plaetsen gelegen onde ick segge

twaer

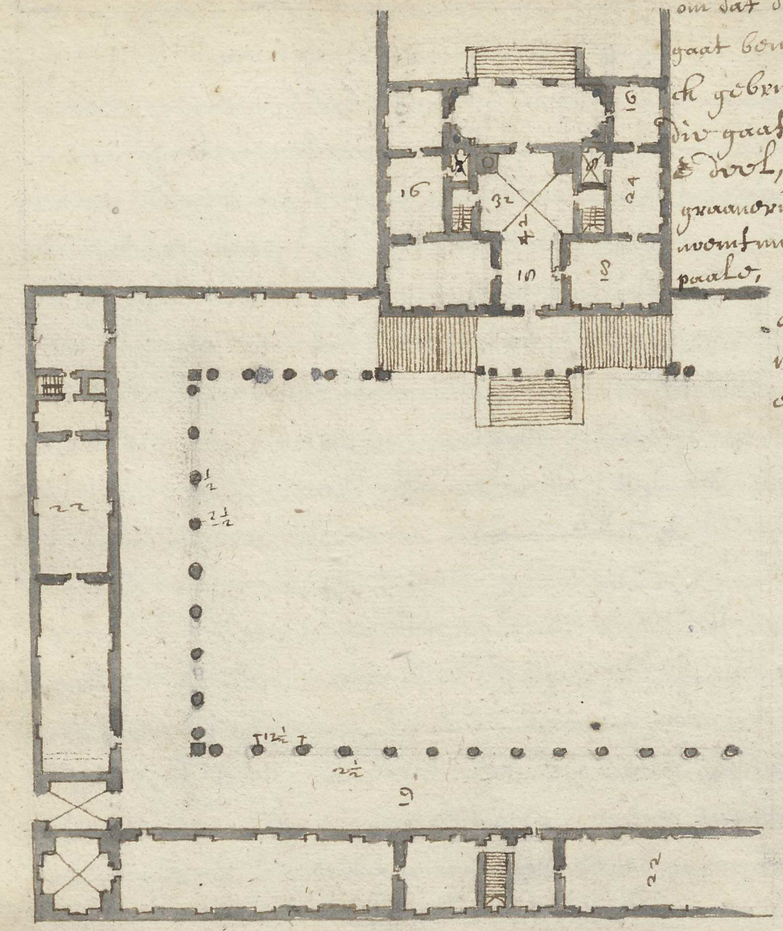

om dat d'eenen naar de celder gaat beneden de ander rygelyck gebruyken ende d'anderen die gaat naar het bouenst deel, ende dint tot die graaneryen, ende mezati, en wemtmen niet de ordin prinsipaale, om met t' geeren ofte stellen inde wooninghe van der edelnyden —

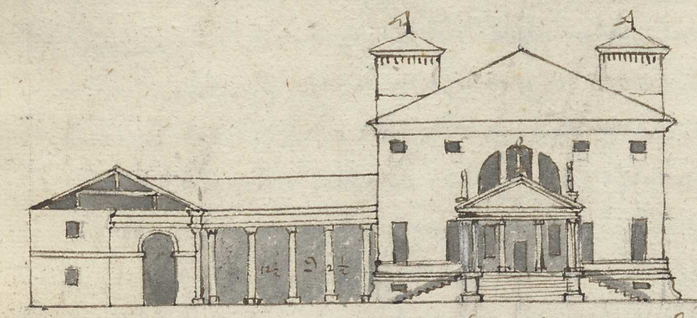

Voort het naarvoligende

De baasus van alle het sabrich is en pedestaal hoch, voeten in deese hoochten is het pavement vande stansien camerens de welchen syn altsaamen gesch ildert ende verciert met grotischen, daar boven syn de solderen ende daar onder de cuchens de helders en diergelychen plaetsen tot d'geleegenheyt behoorende, de colommen vant patroons huys syn Jonica de cornest loopt rontom dat huys de fronte spittie op de looge maachten schoon aansien, daarom datse dat middel deel beeter doet voor coomen vande

sydes

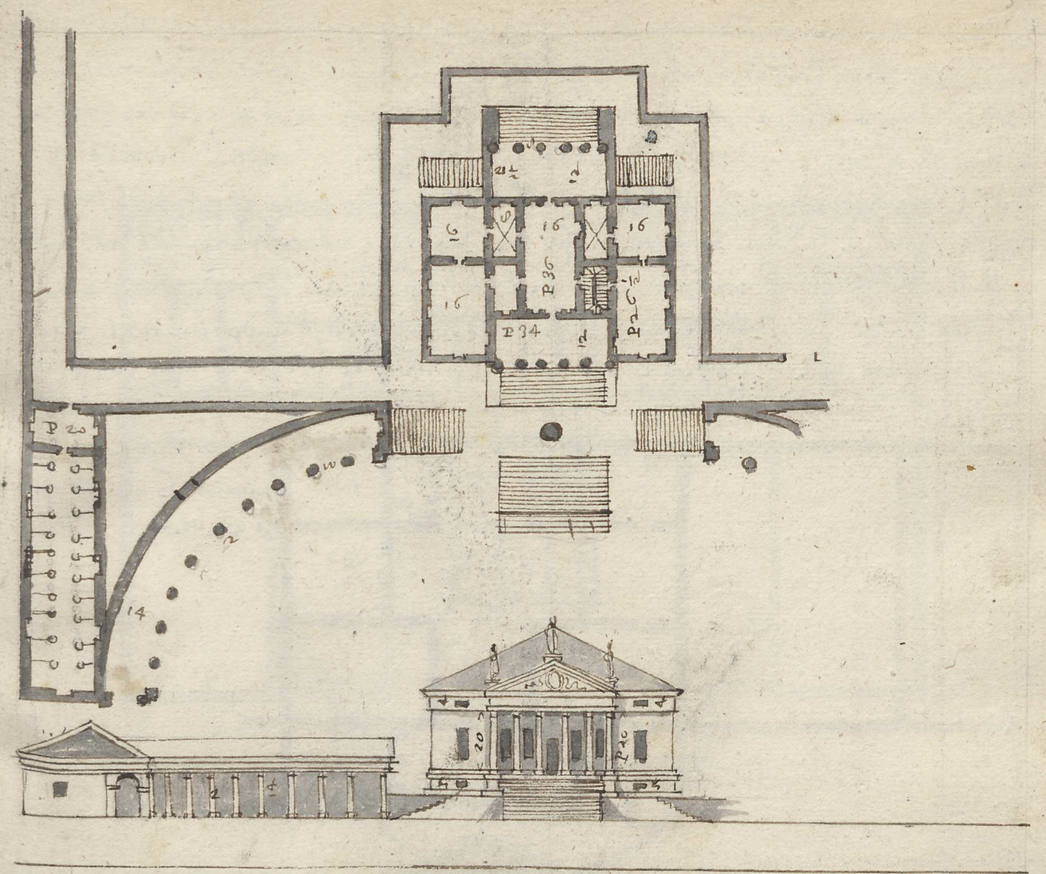

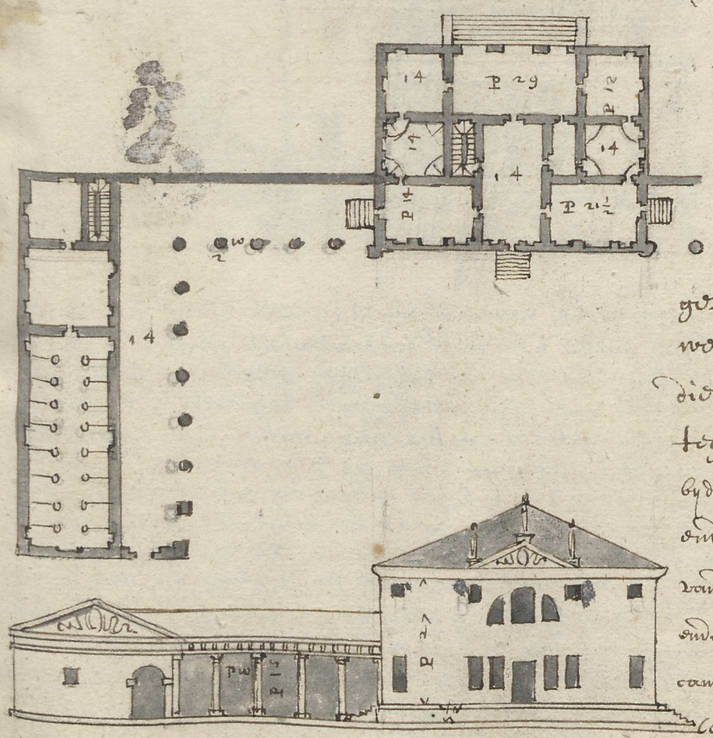

dit ghebou is op en basem ent het welck loopt rontom al fabrick ende de vl oer vanden camerens sy altsaamen in gewelsten de hoochten de groste welfsels is gelyck de tweede manier der welfsels de 4 oanten hebben die brillen, inde hochen recht tegen de vensters, de camerkens by de loge hebben de welfsels a fasua, ende ock also de salen, de gewelsten vande logga is hoch gelyck die vande saal ende gaan te boven de twee vande hochten der camerens, dese sabrich heeft bogarden hoven colombaria en al dat van nooden is tot

laat ghebruyck

Dit maarvolgende ghebou is 3 voet 55 voeten vande daar onder syn de
cauhous tonlli ende diergelycken plaetsen ende is gewelfft sconsel bouw
als onder, de grootste caamers 3 gebr 3 paar wolffsels breet maer de voorste mannier,
2 voet d'wolffsels, de 4 cante 3 gebr 3 paar wolffsels a compelo, dobbelt op
de Caemeren, daer sy metati de wolffsels vande saal is interuijs, van
voet ½ eierhol 3 paar impostes syn 3 voet vande vloer ofte grondt als de
sael breet d'welck is verdiept met epsolonte schildery, de logie is van
Jonice orden de Corint comise loopt rondtom 3t 3 syde vande macht en
frontespitium op de loggie ende opexwaert, onder de gronde is noch een onder
corinee die climt op de frontespitie, de caamers sy gelyck metation
paar lichter wil,
want sy maer 3 voet
0 voeten

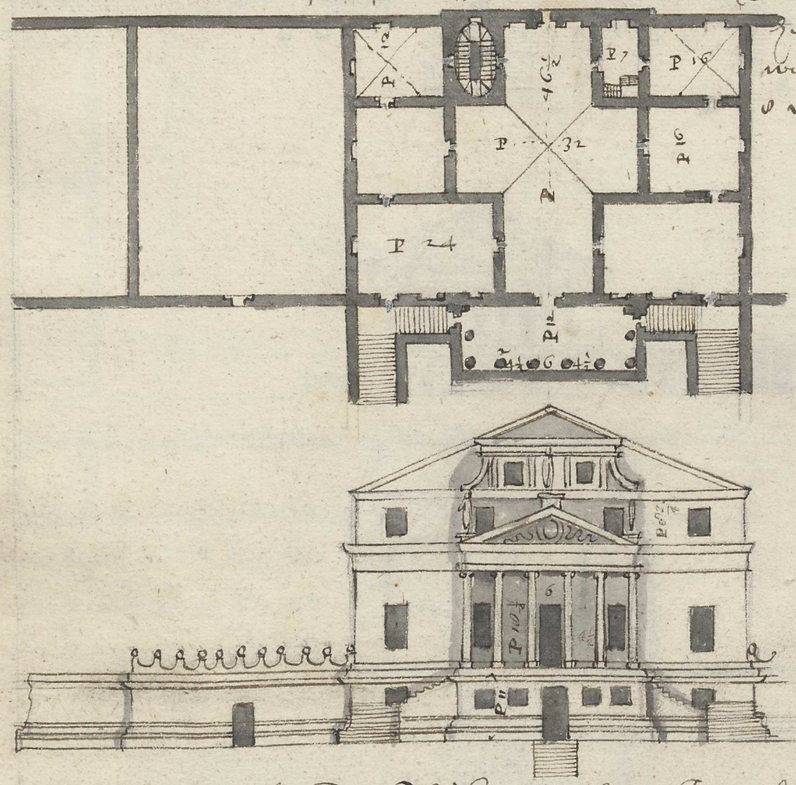

Deese waervoligende fabriek vant 3 ost voorste deel 3 voet 2 orden
van caemers, de voorste vande bouenste caemers comt gelyck met de 3 of
4 lyn achter alwaers is gewelfft van de boy, tegen t zuyd is een fantyn voor
venetiaet van steen ende schilderye deser fantyn macht een lacken dat dient
tot visier van deesen plaets voort 3 ost waerin inden cruijs ende daer maeyt,
de 3 ouën d'welck syn aen de linckerhant ende rechter 3 went dan straet t
welck al soet wederdaelt ende gelyt tot dat fabriek die macht 2 visoyen
met 3 paar drinck platten, op de gemene straet van waer men zeyt met wat
tor ende bruloe, de welck seer groot is met zwarlycke swing en van verscheyden gedaente
dat aensiet de 3 syde vande patwen 3 voet 4 colommen Jonica, d'welckers paar 3 dick
capitelen maecken frontispitium van twee syden gelychmes sal men wegen sien inden back
vande tempelen 3 gedanich, van deen de 3 de andere syde daer syn 3 togen d'welck maer
de vermindert vremdicheyt 3 gebr 2 collumbane ende onder deesen daer syn de nieuwe
ende wyn te paesen ende die stallen ende ander diergelycke plaetsen tot laut van
noodt

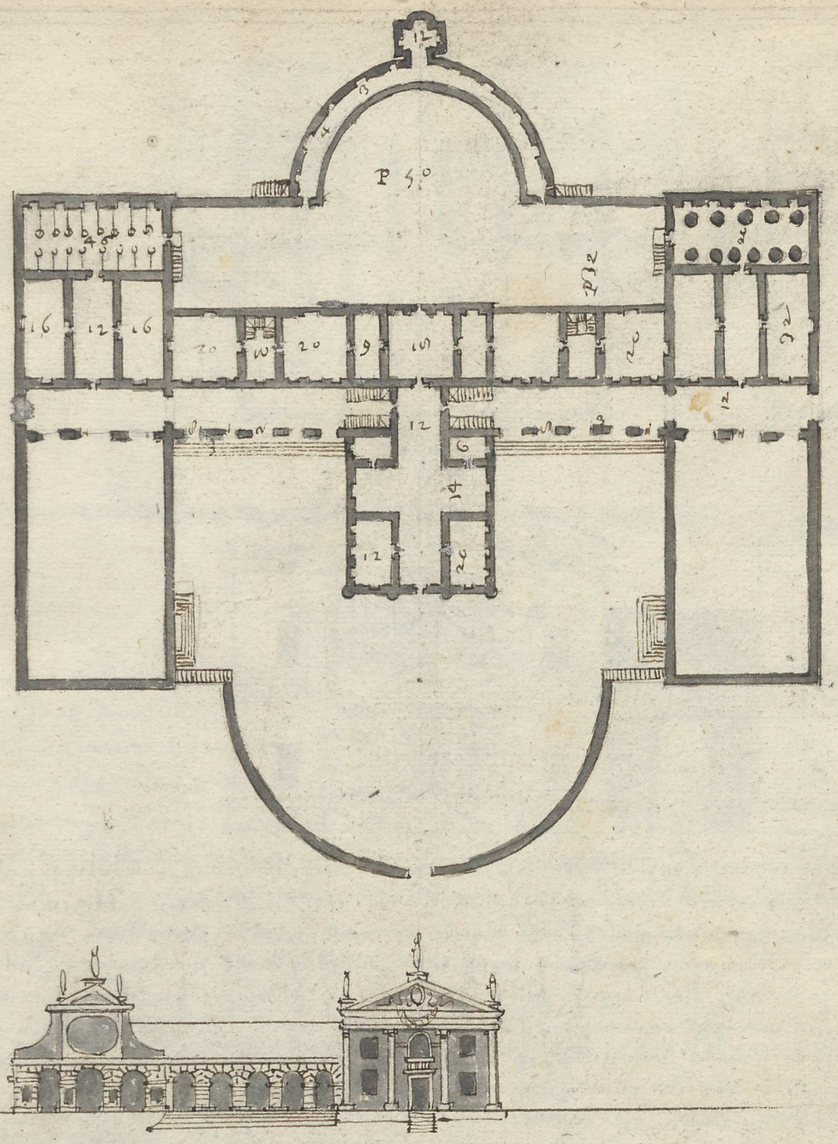

Deese waervoligende bou, de groetste caamers syn lanch ofte 4 cant ofte 2/4 dobbel de gros
wolffsels syn a sediffe 3 voet maer de 2 mannier van wolffsels syn 4 cant ofte gewel
ft a cadule, ceteren, d'caamerhous ofte de gauck syn dan gelycke breete ende paer wol
liffsels syn 3 paer 2 vier cantes, de intrede ofte voet ouën onder de saal 3 voet 4 col
umne, 3 voet dick dunder als die voorstaen, d'welckers onder gronde de clauer
vande saal ende maechen 3 voeten dese segrone gewelfft ofte, onder sterck,
inden 4 nichten syn de vier tyden des Jaers geswedes met boeden, d'voorste
onder een colomne syn dorice ende de twoede onder Jonice, de caamers be
den syn gefolderd, de 3 voeten vande saal comt tot onder t dack, dit fabriek
3 voet 2 straeten vande syden, daer syn 2 poorten op de welcken syn
twee gangen die in terpen inde cruijs ende platten den dun
aenen,

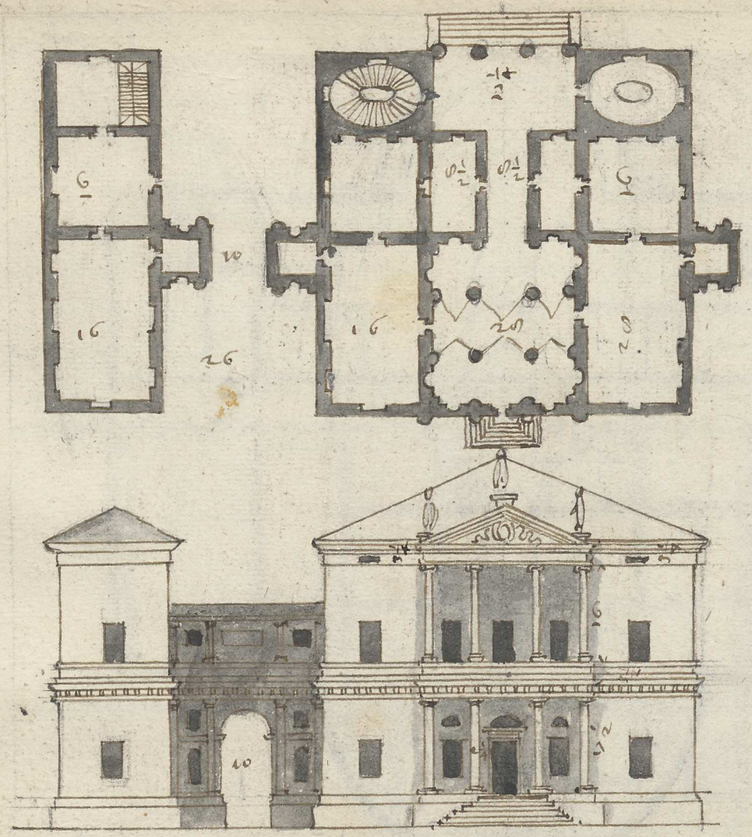

Dese maarvoligende fabriek staat vaste onder ió fonicq, d'trappe syn gestelt in 't inwaarts te deel des zijds tenoorsaecke dat se wat hoogher, de logge volgelijcx daer de nichte comen syn breet gelijck deel van saarlóg tez, de colomme respondeere recht logie de penultime onde logge, dat ió teé gez de colomme dese loggen, onde gebbez se veel distantie tusschen staan als sy óc oec syn, de groottste camere syn lanch voet 4 caut onde $\frac{1}{3}$ de gewelfte syn groot als de voorste vianiere van gewelfte, de middelste camere syn vier caut voet $\frac{1}{3}$ deel groter als breet, de gewelfte syn crutbowis, boven de kamerkens syn mosati 't salsse camerkens, de logge boven ió van corintise ordene de colomme syn 't gat 4 deel dunder als de onderste, de camere syn in 't sdoringe, onde de gebbez boven staan

Domenico Mizleti zal desse camere doen, de een syde ió de hó ú hez, onde plaatse om te slaepe, ende aan d'ander syde de de plaatse dese diê maaneq ——

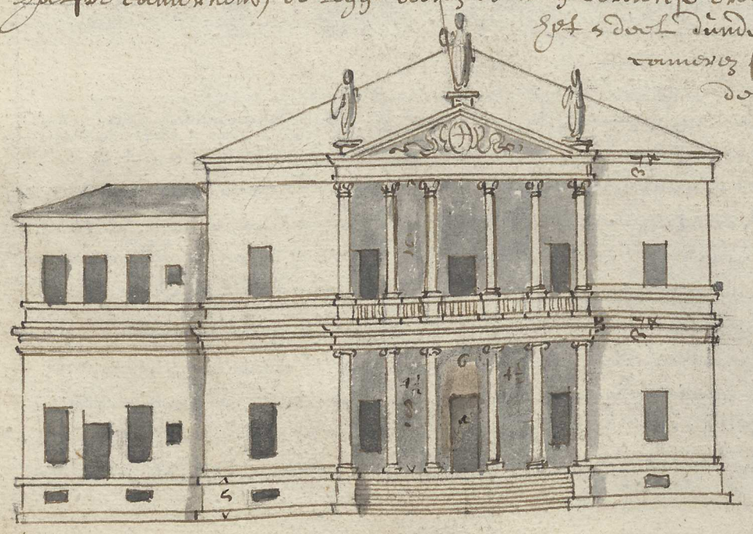

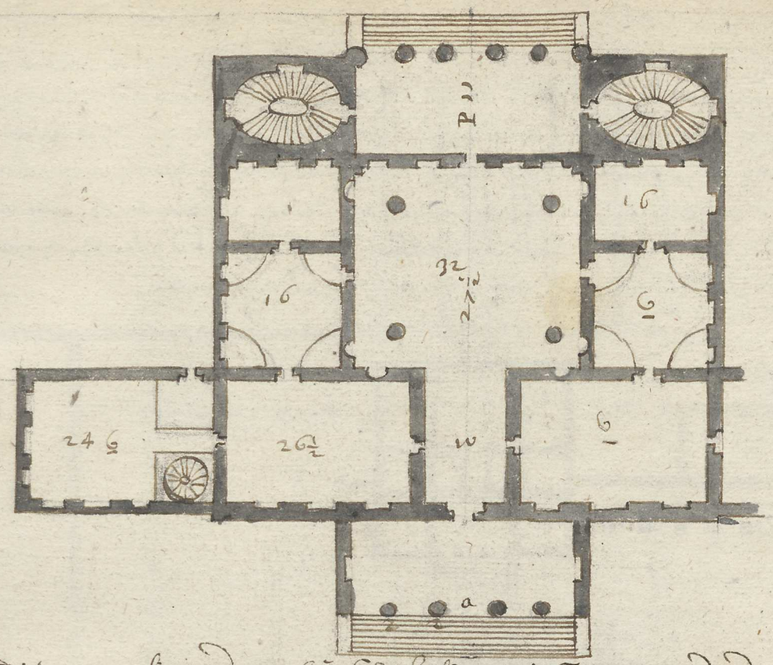

Dit naervolgende gebou, sijnde houdende, in Terrana, onde daer een boven gebau de de selders boven d'een sijde, onde boven d'ander sijde de gesloten gevel voor 't familium, onde boven desse plaatse sijn de camere voor d'patroon gedeelte 4 voeng onde ofte dertich, de groote sijn 3 paer geweldige 3 voet hoogh, onde sijn gemaeckt van Came om dat se licht sonder noode, de middelste sijn soo groot van wellefsels als de groote, de cleinste camere sijn 3 paer welfsels

Groot 17 voet gemaeckt in Cruisgewelfte, de logge boven de 16 van Jonise ordine, de saal in teerene geeft 4 colomme, om dat se sonder gepropre siemaet noode, de groote tegen de deure, de logge daer boven ió van Corintse ordine is geest 3 paer sodanich voete so is onde $\frac{3}{4}$, de trappe sijn gestelt inde middel onde de sael onde 3 paer opganch gemaeckt contrari d'een als d'ander alwaermense maeckt linthoe is tot westen sond op onde af gaen onde de staent soo recht sijnde de, onde sijn licht int gewelfte, de fabriek geeft boven ten sijden de plaatse om met gelijcke en de stalle de portaen onde ander gelegentheyt 4 of 6 geheymen want laet te gronde

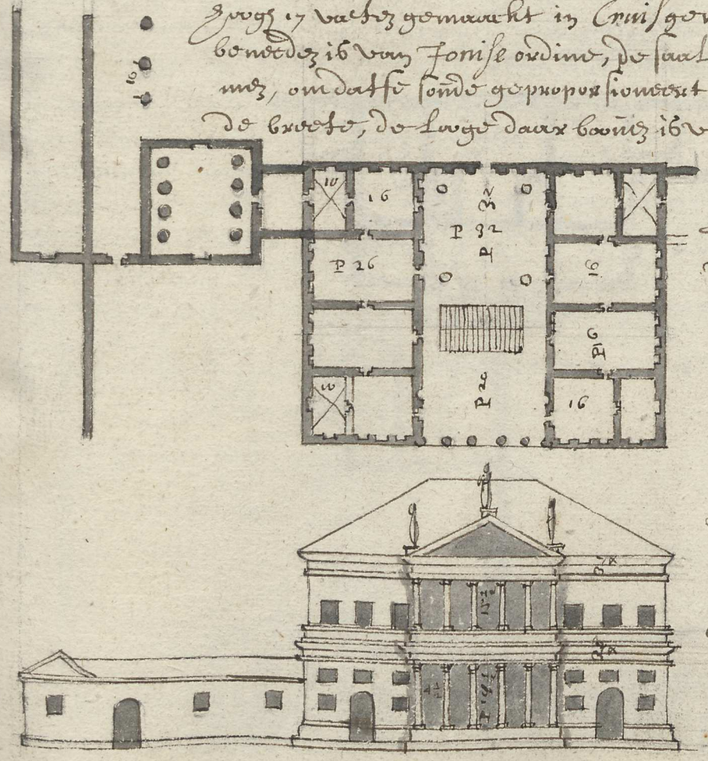

Dit maarvolgende gebou syn d'holdren, de stallen, ende graenen te loggen ofte sgrenen, de stallen en d'plaetse bant Lant syn aen d'een ende d'ander syde van het doenmiddel gansse ende int middelste van 3 aen syn 2 Colombarien elcx met 3 nysschen die middelste syn voor de patroon, ende verciersel tot dien plaetse ende oock al machmen gaen onder gedeckt gelyck voelchen is een van d'principaelste dingen dienen behoort te voelchen in een Lant gansse gelyckelyck boven geseyt is, achter dit gansse is een 4 canten hoff van de Campen van tronsh groot, inden midden van dessen hoff een boschtien, d'welck geeft d'plaetse een groote segoens geest ende delectatie es is verciert met segelduycken

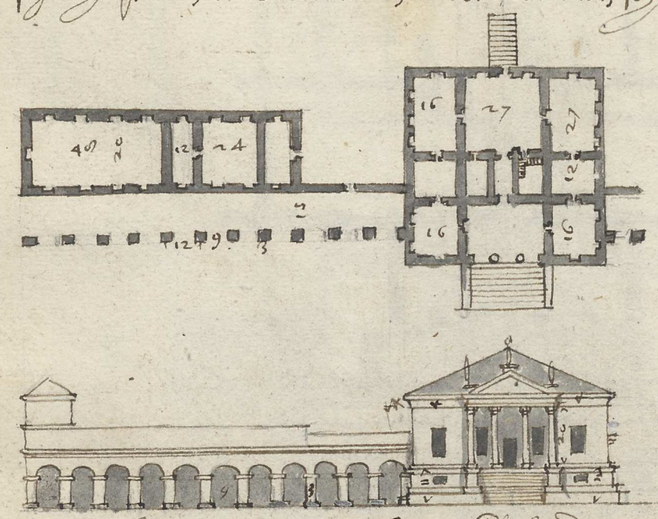

Casa de terra farma

De tcheminge synder 3 nysser van bedden de terra farma get plyn ende cămere verheft boven de eerste 3 deel, de groote camere syn lanck een 4 cant ende een 3 deel ende soo 3 voet alsbreet, ende syn gedeelt de vingaens de sse voeten ende ooch d'saet, de camerkens by de Loggia syn gemaelt int de lichte die gaten bey de camere, sieren ende dese syn de cotdoren, ende daer beneden de stallen, get welcke boven staet get gedeelte lichgraen dant plyn, de kemmen syn draer buyten, maer daerom dient by soo get Loggie daer d'een ende ander syde syn de plaetsen tot get Lant gebou aenbedde

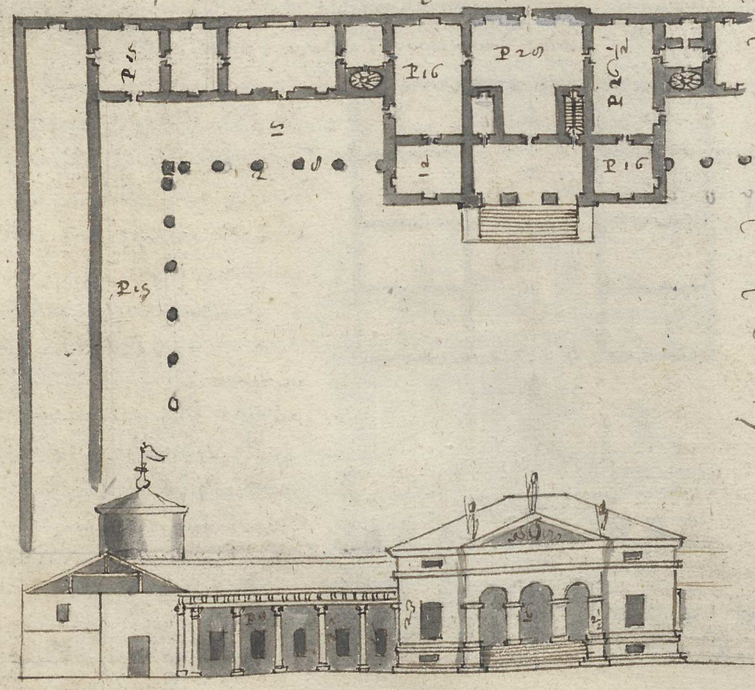

Dese maervolgende sabrieken gedeelt met stucke, en met schilderye, d'groote camere syn lanck een 4 cant een 3 deel ende gewelft, de 4 canten gebben die hoecken, inde gewelven, de camerkens syn mosaci, galerie camerkens, de 3 voeten vande saal is de gelfte meer dan de breet, ende comt te wesen aen met d'gedenckten vande Logie, de saele is gewelft in fasciaen ende de Loggie in Chruisen, boven alle desse gelaet syn de solderen ende daer gender de cotdoren ende de kemmen, ende dat d'vloer vande camere is 9 voet 3 voeten vande anden, daer een syde ofte breete gaet get een get voor get gebou plaetsen, ende for entrauë vande syde een trap ofte 6 gaet, ende in get binnenste deel de biola ende een vestrie soo dat daer niet en manckeert tot sieraet een plaisier

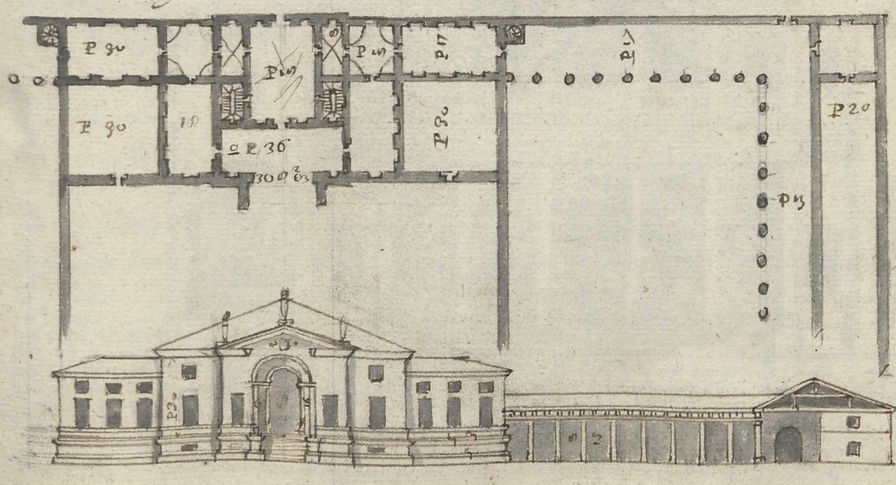

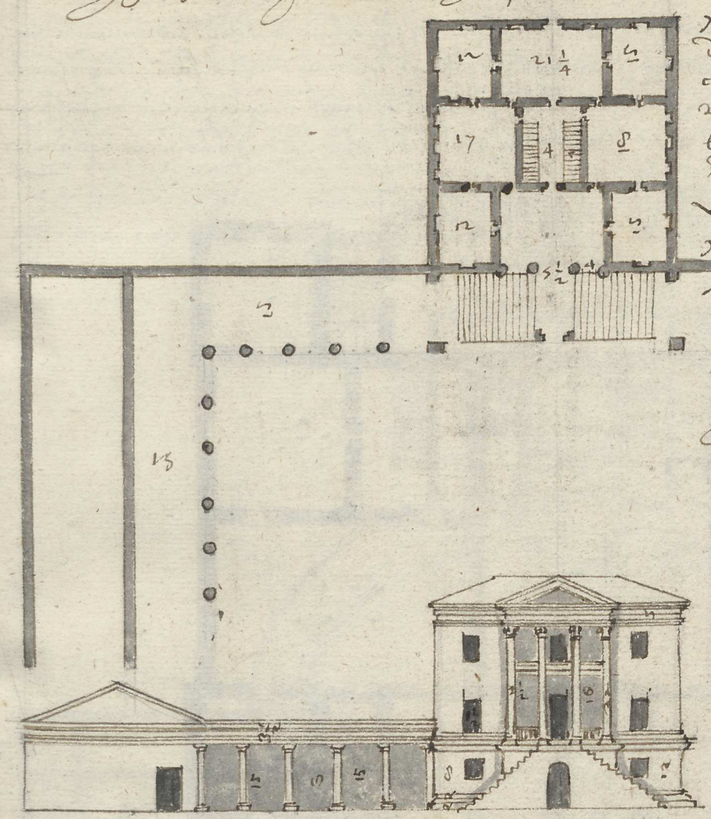

Dese maervolgende fabrieken van de geloogeryt voren voordaen, also dat men over al mach gaen onder zyt voordacht get pavement vande camere tot gebruych vande patroon is gees vanden aen de twalf voeten, onder dese camere syn de gelegentheden voor 3 ingesien, ende daer boven andere camere dese ende wages gebruych voor solderen, ende mes tot plaetsen om 3 woonen, de principaele trappen syn inde voorgevel oft int aensien vant gansse, ende respondere onder get portiet vande gots

Dit naervolgende gebou is dight bij Vinsensen, de loggie syn vande ordine Jonick de colomne gebbij onder 3 aenen 4 canto breet die loget zot 3 oude fijts in duijtsen voorste is de plaet voor de loggie onde vande camere 't welck alte smalle syn geweest, inde voorste want sijn 6 syn 4 tweemael die syn gewolft, onde ooch de saal is gewolft is fortetia, dit fabriek zoet 2 plaetsen, uz een voorz voorde voorde patroens gebruijck onde uz ander dagelicx alreaedt dat cõmt dorpt onde zoet 3 jaer getimmert plaetsij voor't lant werck gedinstig

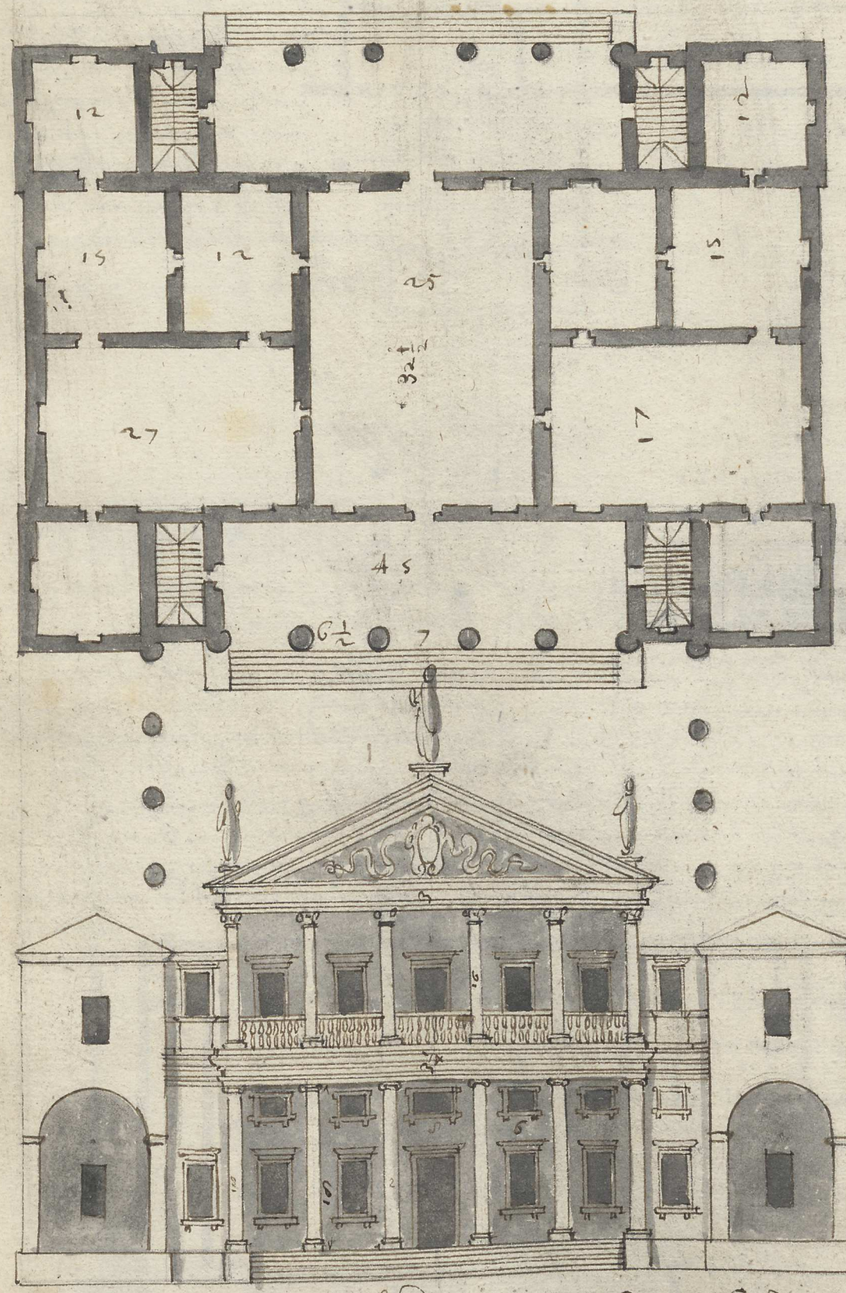

De plaats van dit naervolgende gebou is zeer schoon, versiert buijten rondom met colomne die op 3 aen

draegen uz podium daer uz welcke muz gaet inde camere 3 daer boven uz welcke muren groot syn 7 voeten, diens alles voor metati, onder de plein aft blijft daer camere 3 daer boven uz welcke muren groot syn 7 voeten, dit syn de kamers de Tenelli onder de engelsche plaetsen, onder om dat welcke facia uz schoon ansien zoet, daarom syn daer 4 Loggie van ordine Corintia, boven de frontespitia rist de Cupola Onder saal oft hõ telties hapiet, de Loggie die 4 enderen inde ronde om toe pende, marchez uz voor lych fenestre, met dier straende plein syn de groy plaetsen onde d'stallen de holderen de schenen schoven, de plaets onde gastalde onde plaetsen tot Lantgebruijck – oft plaets – daer loop uz stoet buijten, onde oys de zoetez Onder uz poticus

Columbary, dat pooticus

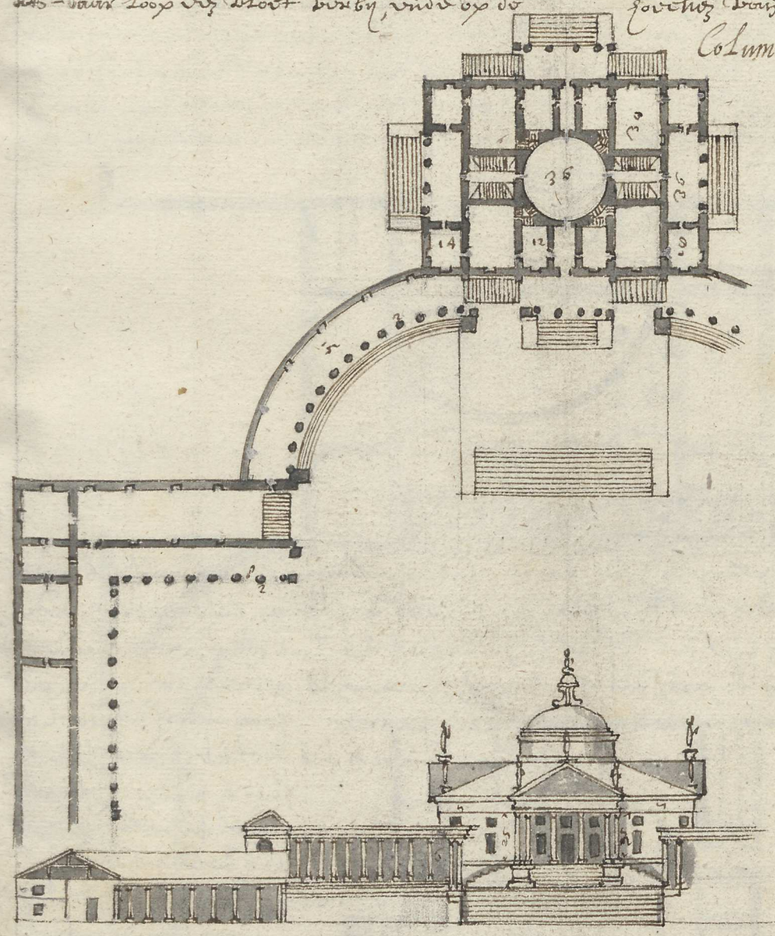

Dit naervolgende gebou syn de columne Dant porticus dorile de inter columne syn 4 diameters de columne in dit exterieure Dant zoetez Dant gedeelt als een sict de Loggie buijten al zot gedeelte Dant syn 6 zijn syn 2 columbarios oft pa intiovations, onde de Loggie Onde syden 3 oggie de stallen, daer syn camere 3 onder uz welcke veniste syn toegemaeckt de mistsij, onde tot de Contenen sij, de ander sij onde ander tot ander constuz met die Logij onde schildwaeze deuse deten uz, voor zoetlych om de Onderdelinge te ontzadlen, met meer bek gaet daer dit gebeele gebou onder zot gedeelte, onde zot doet der wooninge des patroons 3 mael verlieft daer syn voortlych zept synde daer uz schone ordine soo doet te meer zot ander tot zoetlychst des gebeele werkes,

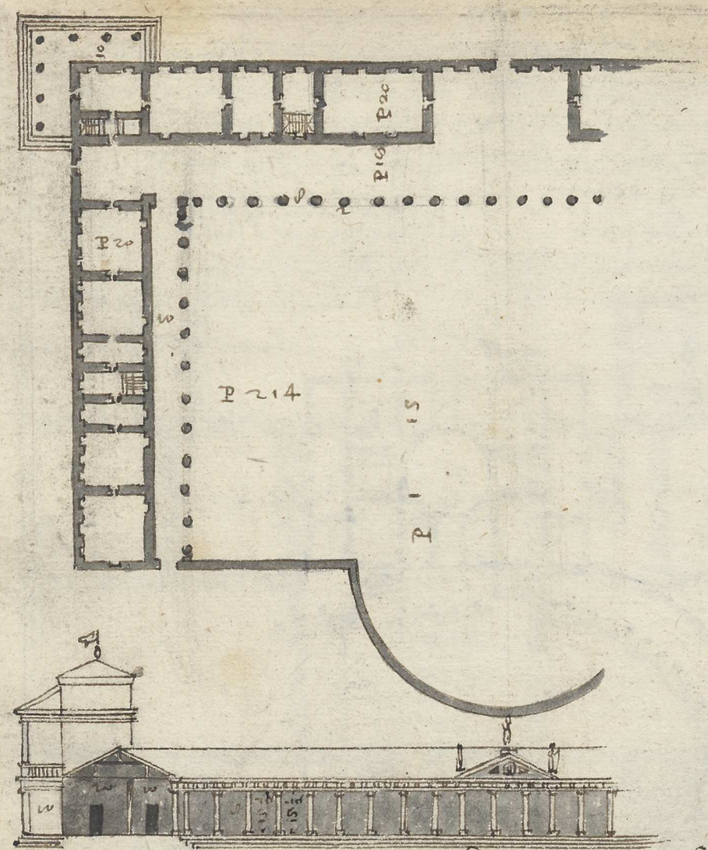

Dit naervolgende gebou, aen d' sijde voude plaetse sijn daer sijn d' hoeven, d'stallen doplaetse sijn daernaest de wyn paerst, de plaets der questalde, de stalinge, columbarie, vuilnis, voeder, aen de sijde des hofs alle gelegenheyt tot dien gebou, ende voude aen de sijde voude tuyn bogaert, dat geheel voude pateen is gestelt inde midde vuile gaen onderste deel gewelft ende get bouwste in stallinge der coetsen ende alle de bovenste sijn in granerije d'ander sijde mezate, daer boven de woninge sijn.

Dit naervolgende offabrijcke, de saele is int midde vant huijs vuile gaet voor om gesecolomne naer d'orde Jonica vuile voet stuers op spoeuole, op gestoelt der alder cameren daer boven, geet gewelft van dese saele binnen gemalle onder gedack, d'groote camere hebbe, zaer dolti gewelfte, a fleschse, vuile die 4 cante tot 2 stortinge cadinu vuile soo gegenpoint in manier dat se maeken 4 Torricelli inde voeten vandt geboue camere hebbe zubbe boven zaer Mezati, de deuren der sullere responderen inde velft der trappen, d'trappen sijn sonder minoren inde midde vuile om dat de trap gaen light van boven ontfangt is ie zaer licht, vuile dat 4 minoren om dat se gat oft lodie in de midde is, sy ontfangen noch zeer licht van boven dorchmijsen die daer sijn aende sijde des hofs oft e plaetse, daer sijn de hoeden der stuers ende op d'ander sijde d'stalen onde d'plaetse voor gat laet, d'e loggie die gelyck eenige voor uyt gaen sijn, gemaeckt om t'ravesemigen get huijs vande patroon met 4 laet huijs, daer sijn by dit huijs 2 plaetse sijn niet verciert dese om dat daer toe dienen, tot get huijs gelijk wat cleinder.

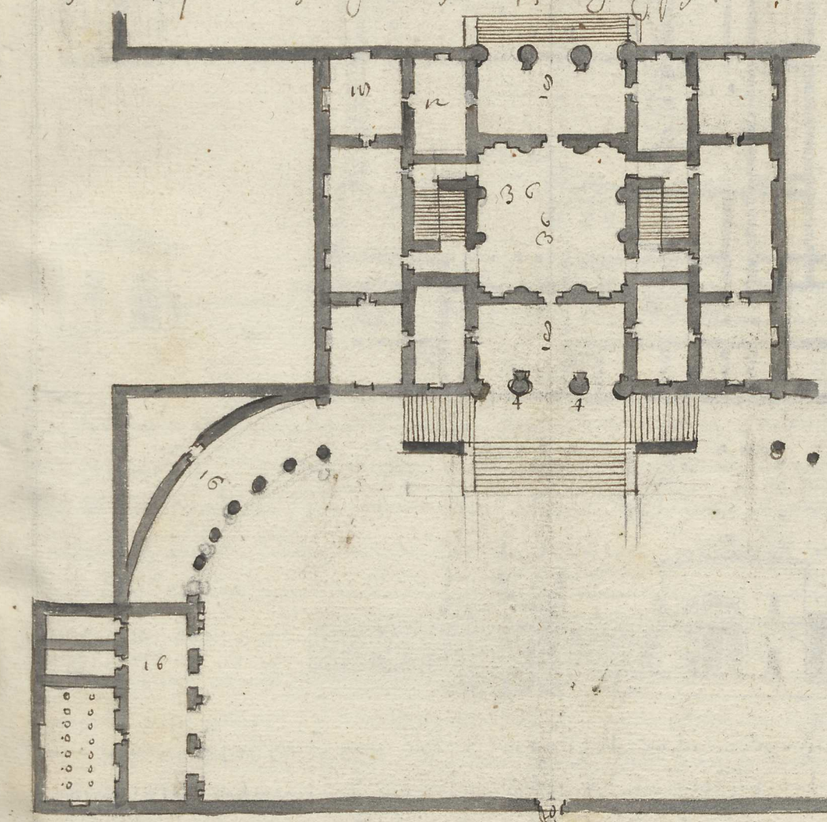

Dit naervolgende gebou, aen d' sijde voude plaetse sijn daer sijn d' hoeven, de stallen doplaetse sijn daernaest de wyn paerst, de plaets der questalde, de stalinge, columbarie, vuilnis, voeder, aen de sijde des hofs alle gelegenheyt tot dien gebou, ende voude aen de sijde voude tuyn bogaert, dat geheel voude pateen is gestelt inde midde vuile gaen onderste deel gewelft ende get bouwste in stallinge der coetsen ende alle de bovenste sijn in granerije d'ander sijde mezate, daer boven de woninge sijn.

Dit naervolgende gebou is gestelt op de Colle van segnor antigo ende by de riviere die dient tot visscherij, ende dit gebou gelegen te maecken tot gerieflicheyt van Lant soo syn hier gemaeckt plaetsen ende straeten op gheveltafelen niet met cleyne onkosten, het fabriek inde als doen de woninge des patroons ende syne knechten gesien, de caemeren rondes patroon hebben naer bloet voer ander acht 12 beddes in gelderlant, hier syn gestelt de stallen ende die plaetsen om wagens te parkeren, de honden en dagelycx plaetsen, boven de voorgenoemde gelegelde camers syn de granarien ofte solderen, de saele verdeelt in twee woningen tot onder het dack ende heeft twee dobbele ordene van vensteren, van de eene ende d'ander syde der breedte van dit fabriek syn de plaetsen ende het verdeelt tot gerieflicheyt van Lant, dit gebou is versiert met de schoonste schilderyen van Lant des tyts, —

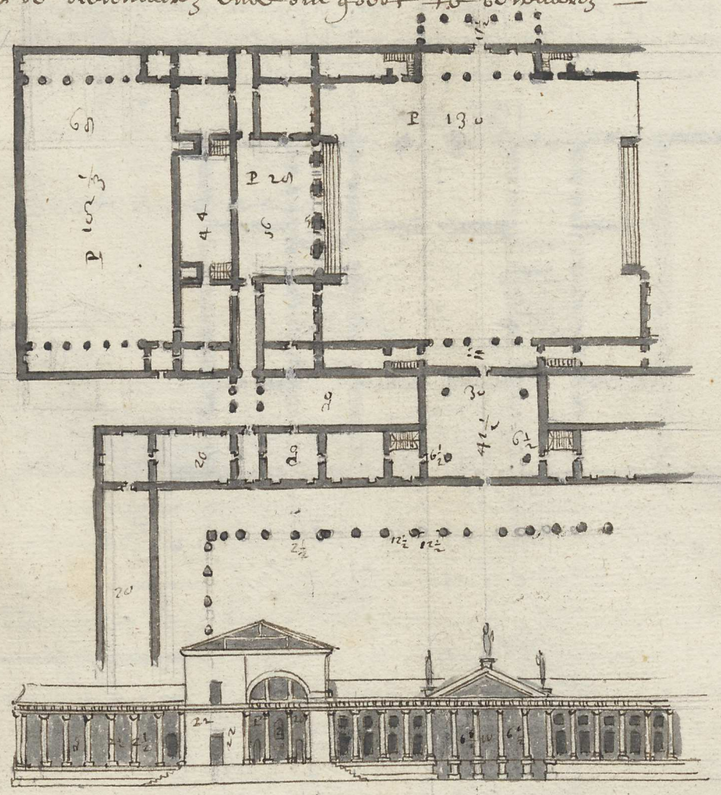

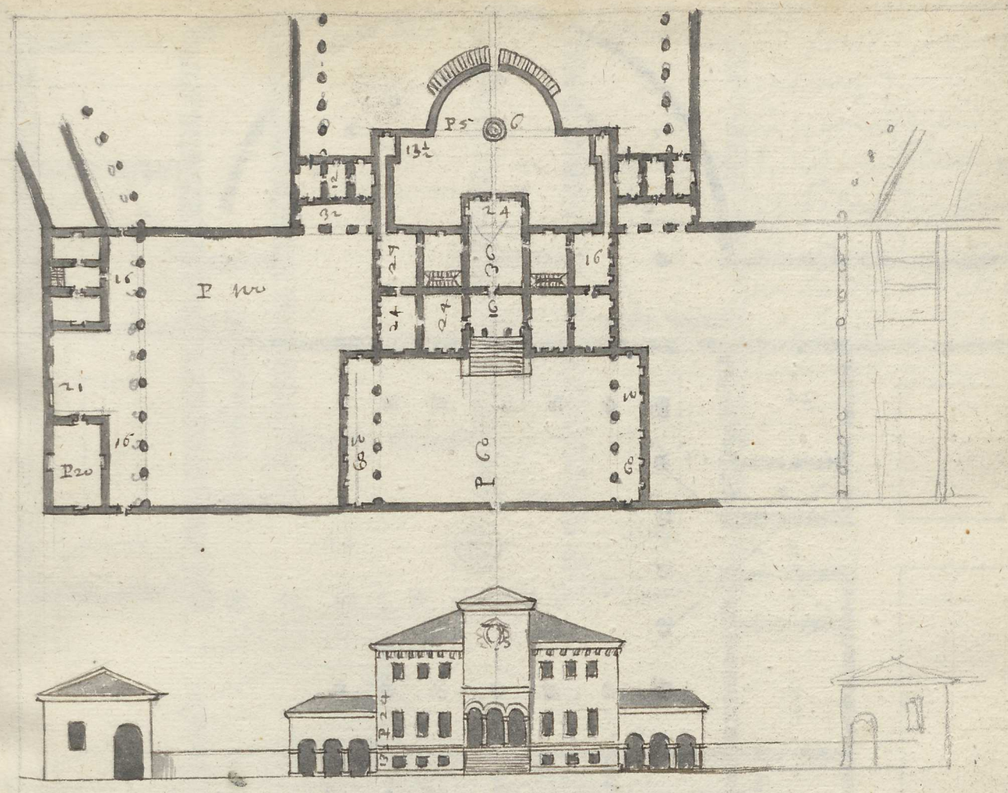

Dit naervolgende gebou is gestelt op de Colle van de gemachelycke gelegen
hoecke, tusschen Verona ende alle de boerderijen syn rontom minder als deze
is, de begroeyen van schoone waterbronnen alwaer dit fabriek is wonderlick versiert met
fonteynen ende gouden begaendes, ende om datmen daer siet veele verstingen
daer inne dat men mach hem dat de oude romeinen dat hier in Elsim gevonden
es hebben, dat deel van dit fabriek dat dient voor het gebruyck ende patroon
es huys is plaets rontom d'welck is de porticus, de colommen syn Jonica gemaeckt van roeuwe steenen op syn doricx ofte boers niet delicaat om de
oorsaeck des Lands, deese colommen gaen tot boven toe ende hebben oft
't misten te Corniese die maeckt de gerna alwaer het waeter dant dack
loopt, ende heeft van binnen onder het porticus veertien pilasters, die dra-
gen d'vloer ende logge daer boven oft ende tweede solderinge in deese
daer syn twee saelen des eene tegen den anderen de grootste deer saelen voren
t gestoont inde schoninge ofte plant met 't eenen linie deese door
snijden ende syn gemaeckt dant 't misten de binnen tot de colom-
men toe syden tegen deese plaets daer syn d'gelegenheden tot het
Lant gebouw deen d'een en d'ander syde verdeelt —

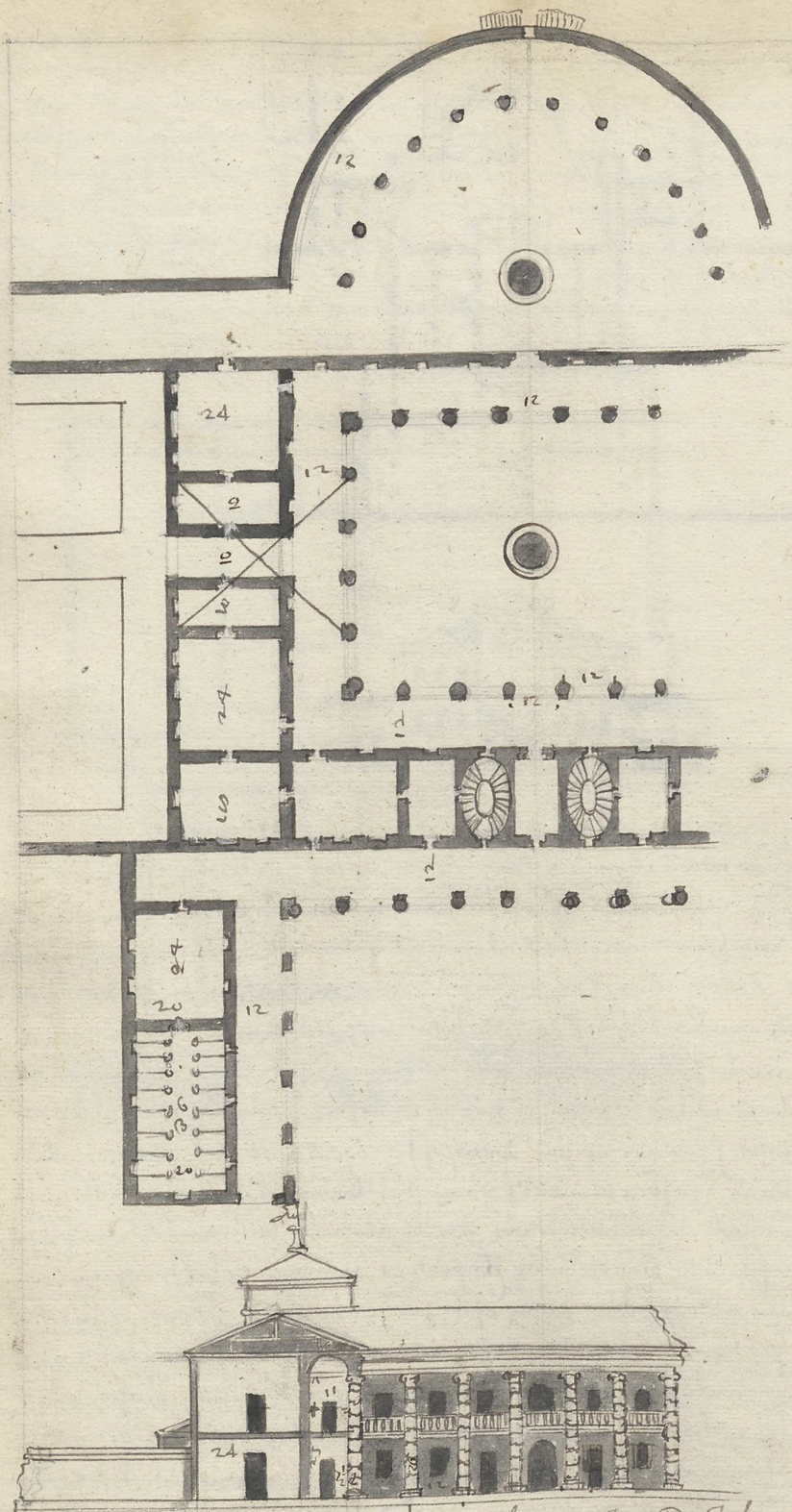

Dit naarvoligende gebu heeft eez basement ofte podestilo an het heele gebou hoch 4 voetez en ½ ende aan deesen hoochtez is d' vloer vande eerste cameren, onder de welckez syn d' kelderez ende d' keukenen ende ander cameren, behoorende tot

loge

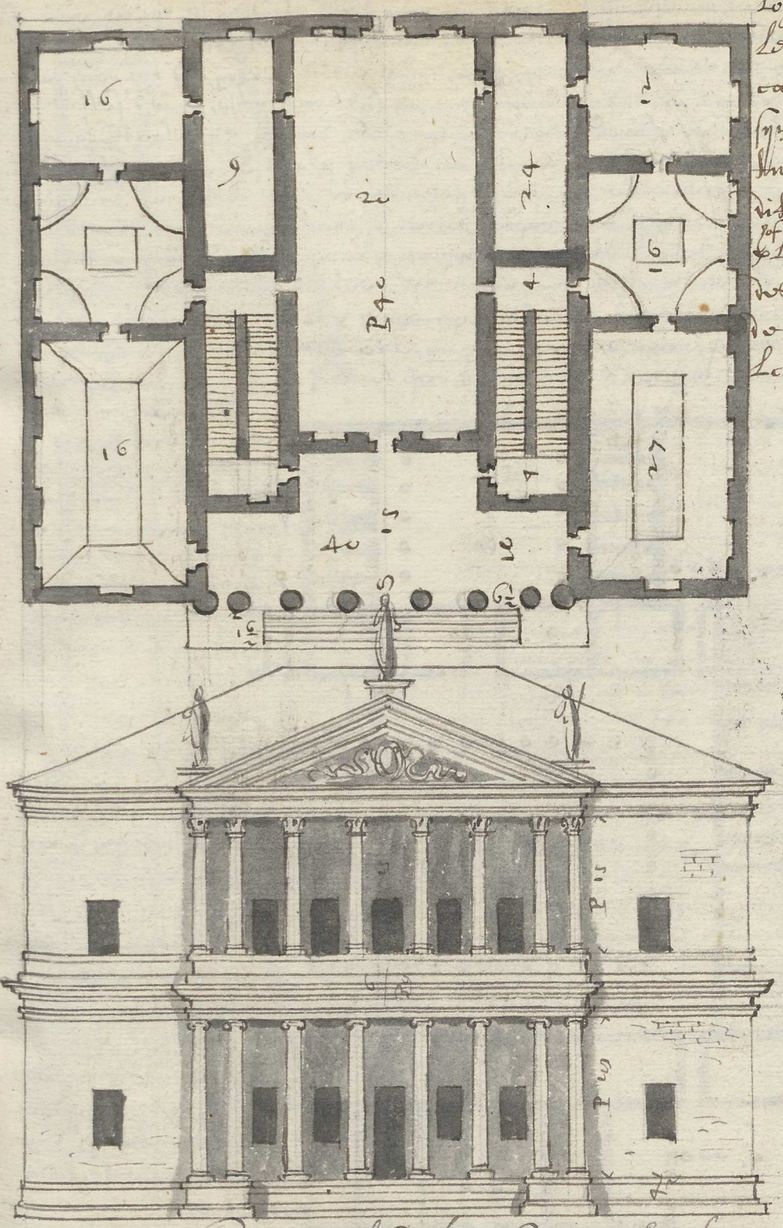

logement vande gehele familie, d' eerste cameren voornoemt syn in gewelft, ende de tweede gesoldert, bij dit fabrick daar is eez plaats om d' dingen des landts met alle de platsen die tot sulcks behooren

Hier naa volcht, Lant gebou der Antijcken

Dit naarvoligende lant gebou alsoo vitruvius seyt der Antijcken ende men sal hierin sien alle d' plaatsen om t' woonen ende alle de geleegenheyt des lant bous gestelt naer de regerin des hemels also elck vereyst, maar ick en ref ~~ermeer niet~~ erremeer niet naar plinius schryven maar alleenlyck naar vitruvius, dat faciam van vooren is gestelt a mese Jonica a mese Jornam, middach ende heeft een logge vande welckez men gaadt door een gauck inden ceukez d' welck ontfangt haar licht boven de loogge vande gebuerten bouen de looge, ende heeft haar schoorsteen inde midden, vande slincker sy daar syn de stallen vande ossen d' welck haar crobbez hebben gekeert naar het vier ende nar t' orient, vande selve sy daar syn noch d' bestoovez de welckez door de kamerez moeten gestoc ~~ht~~ worden, tsy vit vande keukez, dat deel vande logge vande rechterhant daar

is

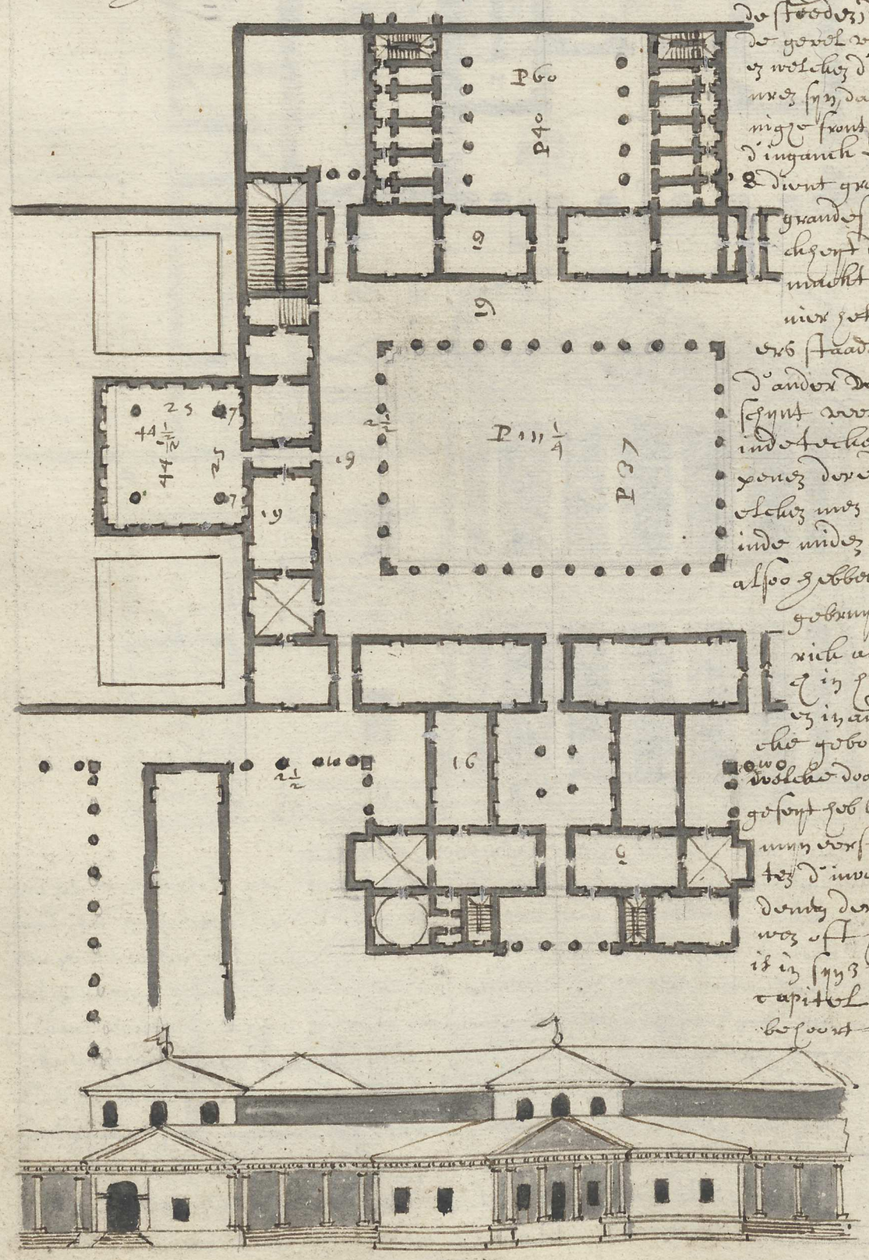

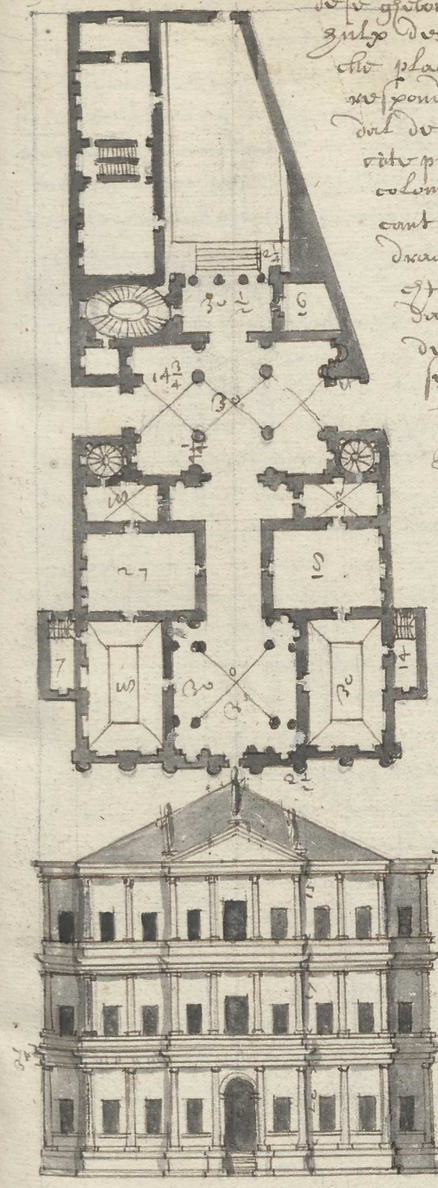

...ió de torcho, ende andere plaatsen mit't oge responderende tot d'plaatsen de baedse, ende ...
...uyz te zobbez de aendt middach.

...van binnen synd' hôltsaez de welcke comen
...zaer lichte ontfangez van noorden, ende syn wyt vande sitte der soyen op d'holtsaez daer
...syn die graenaery ofte solderen de welcke ontfangez zaer licht oock alsoo, naer d'selfde rig
...ninge der grenselen, vande Linchen ende westergant vandez zyn plaetsen daer syn
...d'stallen voor de peerden ende andere beesten, en de gay plaetsen, ende d'plaetsen be
...ven de pagliuni vnd die pistrini alle soodanige bezonder te zyn wyt vant vier. daer
...binnenraeken daer sietmen d'woninge der prouste patroon d'prinsepaele sacra is gestelt
...tot d'gerel vande zinsing des landts gheben, alwaer men in dese zinsinge gemaekt siende
...e buysen der stadt, comen de Attno in 't binnenste deel vande te siene, in dese
...ez Zalmen ons souereen alles de consideratie comen Yaelt inde toehoring der
...priuate zinsen der Antwerpen, ende voor in zobbez wy alles geroncideeren de deelen des
...landts, ich zobe gemaekt in alle de fabrichen des landts, ende noch in ernige daer

de stroden, de fronte stinne in
de gerel dese voorez inde
ez welcke d'prinsepale de
nez syn daeren dat soode
nige front spitsinne gheft
d'inganch sant zinte ende
8 dient groet ende tot d'
grandeur ofte sterkte
cheyt des werckes
macht in dese manie
nier het deel dat nyd
ens staedt minder, dan
d'ander deel voor, ende
segent deel gelogeerden
inde tachtenmy deer wa
penez der officieren d'we
elcke mez sal mogen stelen
inde midden vande facia te
alsoo gebbent den Antwerpen
gebauwet in zaden sal
riche als mozsieur mê
Cin paer tempelen
ez in andere republy
che gebouwen het deer
wo welcke door deesen alsie
gesept sal bleuen vande in
manier verste boek te we
zen d'inuensi, vande re
denen deer vippez gebou
wen oft fuysen vitruu
is in syn 8 boek het laest
capitel seyt geenen
beseert te doen

Dese nauolgende fabriek is in Vincenzen door my gemaeckt de pa
uso vaele Ionia zaet 3 ordine der colommen d'voet is Ionica d'2 is 60
minta ende de deerde compofita, d'inganch oft voor syn voet 4 colom
nez, gelyck die vande faciate, de cammeren die tuyschen syn zobben zaer
wel te stelen naer d'vorste manieren, voor wyders syn ander cammeren
cammeren ende de trappen die dienen tot d'mezati, tegen der inganch
daer is d'gang door der welcke gat men in ez ander saal de binnenste d'welcke
aen ez syde zaet ez 8 laedtsher aen welcke sy licht ontfangen, ende
aen d'ander syde d'groote stee trappe ende principaelste ouaele manie
re, ende gat inde midden met colommen inde ronde en d'tweede tuyschen
te dragen noch wyders door der ander gaenck comt men in ez Loggie ez sael
ez appartament oft verdeelinge tuyschen, gelyck der inganck, naer der

voor

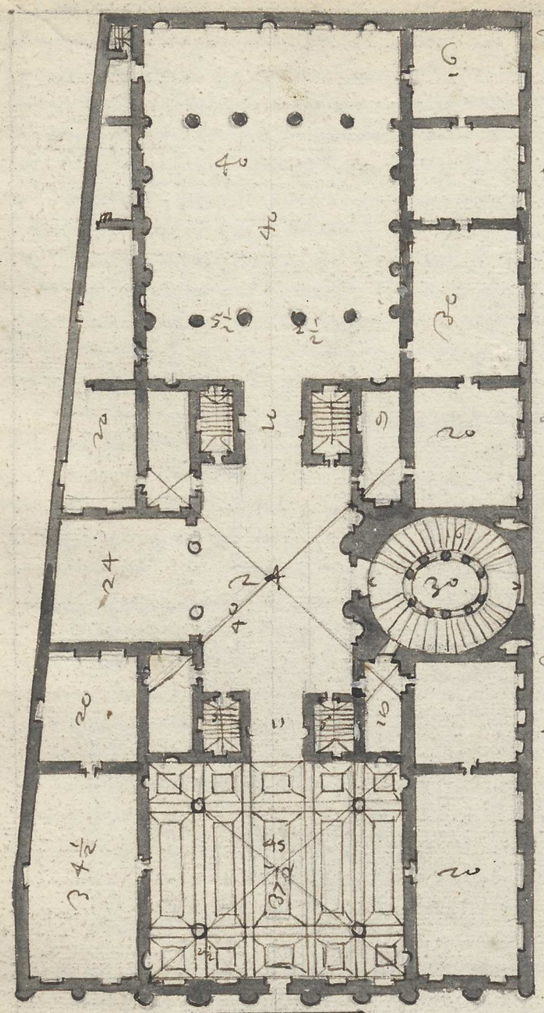

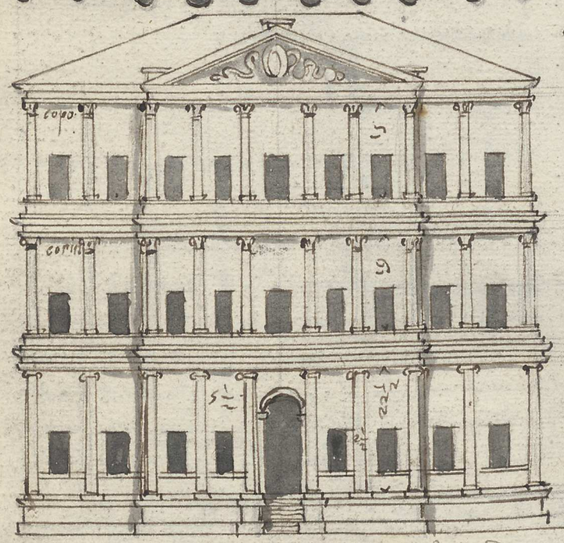

voordeling die dor slinchx gant comdie dorchwinxt alsmhow vorminderende ende door vorsaech vande goldegoux oyt dos plaats, zijx by ib wedex zof plaats mit colommx, inde vondedie maken Corritore d' wakhux, dienox tot d' camerx aesthx, alwaar noot sondenoosx de vromex, ende zijx sal de cühx wel dinx, de deurex, binx ib gelyckalß onder, inpgewonnex dat de saal dieboex dex inganckx, gex colommx exgeest ende vorbandt zam mot syn zoeckx tot onderzot dach ende gaffex Coritorie, ofte pogeuolo bestwoeringh, aen de deurx vande z camerd' welckx wel dinx sal ende slinchx sijde vex boex, ende dat in deursevalex sal goedt syn zondino, de slinste saal sal zaex balckx gebex aen zet diet dex twoede camex gewelfftex ende dit werck sal sal goedt syn zoeckxvoutex de camex vande vande ordinsal goedt syn gefeldext de zpostex vexvoutex, alle de dennex ende vanstadesalex togex met onder comex, ende d' ex boex ander, ex al d' muex salex zaex doen vex swaentex gebex de hoeckex ende d' waspaersex vex linact ende ander magasinx ofte daernex pozzuoli bewaarexsal goedt syn onder de ander gemeenoot

Fix dimensen ib dit naervolgende geben naer d' welckx sonde moegezubbex gat zijn ex 4 cantex ingauch gedeelt in 3 spatiam vex colommexvan Corintische ordine, om dat zaex gewelfde assels stanch sonde syn oft moghtex ge

gemaeckt zubbex ende gepropexinuext, te sydex daer sonde noot staex zondelingex, vex z camex int gelyck, met 3 mitgatex tot dex welckx noot sonde gedient zubbex die traexex die daer ter sydex staex dex camex hanb, de zoecktex dex groote camex sonde goedt syn ex 27 voetex de middelste vande d'elinstex voetex, daer inne noeyt te sonde goedt syn te dinex dex zaf oft gelaets om xings met loggex dex Jonicer ordine, de colommx vande eerste ordex vande Jaciata sonde goedt zijn vex Jonice ordine ende gelyck met die vander zaf, ende d' z ordex Corintie d' saal sonde staex zoet dex vande groteex dex ingang anch ende zoec tot onder zot dach, ende int gelyck met d' plaemuin dex soffitten, soffittaie de soldering daer de fronte spitij, in beginde zat openste lies des dachs, onder sal goedt syn te zubbex vex Coritorium, datmex oock vex pogeex noemt, de ye welcke te camex sulex goedt syn gevoeldext de m inwolfte ende d' elinste gewelfft, ter sydex dex zaf sal salt goedt syn te stolex camerhanb voex de deurex, de cerchex en ander gelegenzaf ende ex de aende de vier plats ex ende het deel de plats syn daermex zant legt ende ander gelegenheed ex

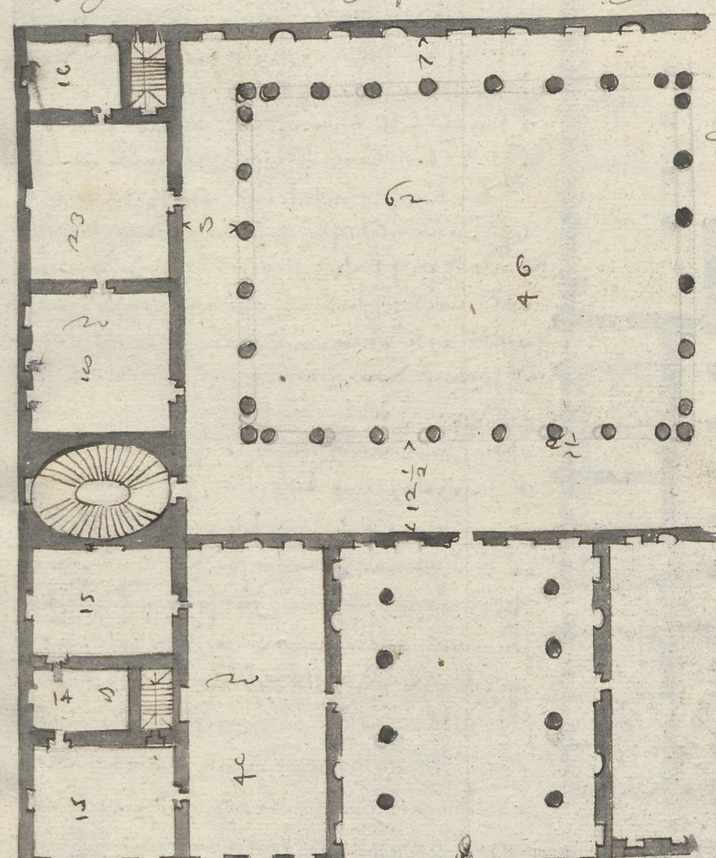

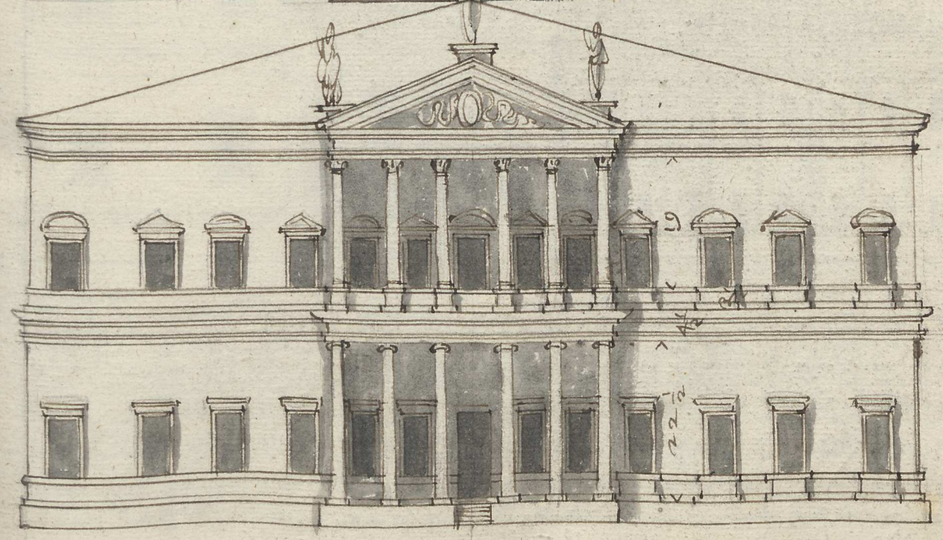

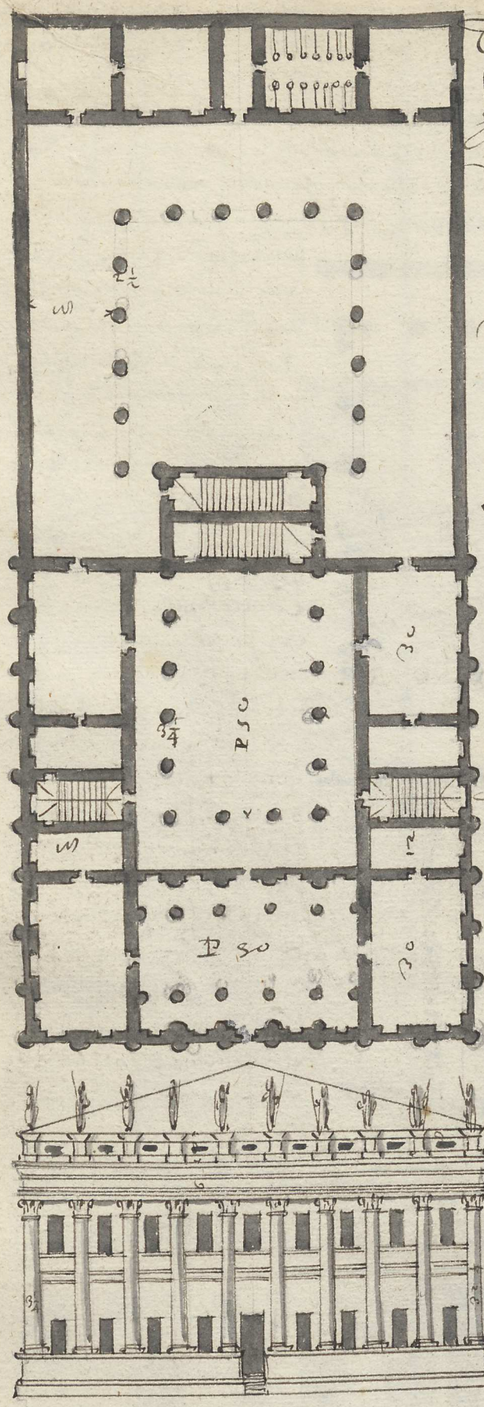

Dit gheboen syn d' Colommen vant faciata Composita, de eandren houdt de inganck syn Lanck een diameranti en twee vande, ghen by is een camerken onde daar boven is mezata das is een lang camerken, onde daer naer comt nu in een groot plaats om gheen met de porticus, de colommen syn Lanck 36 voeten onde hoogh vande binnenste sijde eenighe pilastren, van Vitruvius germaans parastratic die onde d' zoinden zijt pareembint vande e loggia boven d' welcke is een een amber de ont de scepertre der kinghe int gelyck met zijt placin upon vande wyderste solderinge vant zijn onde zijt oock een pogeuolum, inde zolder om, men wydert is een een amber zijt plaats och omgheven met porticus d'oost e ordine van colommen is dorica d'2 Fonica, onde sy doen dintmen de trappen in zijt open staen onde doen sy 1 gestelte dock d' e trappen, naer daer sy de stallen, onde men een men maecken de honden, onde plaetsen d' d' diemaren, daer soo dat nu zijt dat boven angaen, de saal sal goedt syn soo groot, als breet onde sijn sullen syn cammer hunden onde mezatin als in zijt onder ste delen, op de Colommen vande goeden ofte scaiate salmen mogen maecken een pogeuolium, de welcken in dese manieren mede dienstich moeten ——

Dit naervolgende gebou is een Verona zijt groot de hoogaerde, en al wat dexterstes mach, de voorste cammer sullen goedt syn gewelft, en de een alle clyne camerkens daer sal tgoedt syn datmen mezaten macht vande welcke men sal goede dienst gheben vande clinne saelen, d'tweede cammer ofte die daer boven sullen goedt syn in solderinge d' groote vande saal sal goedt syn tot onder zijt dack, onde tot aen zijt plaemuin vant.

Joffs

soffitta, daer sal goedt syn een Cornice ofte pogeuola, onde vande logga onde vande voorsteen zijt tot int onde syden salle licht gaenden, by de bey, —

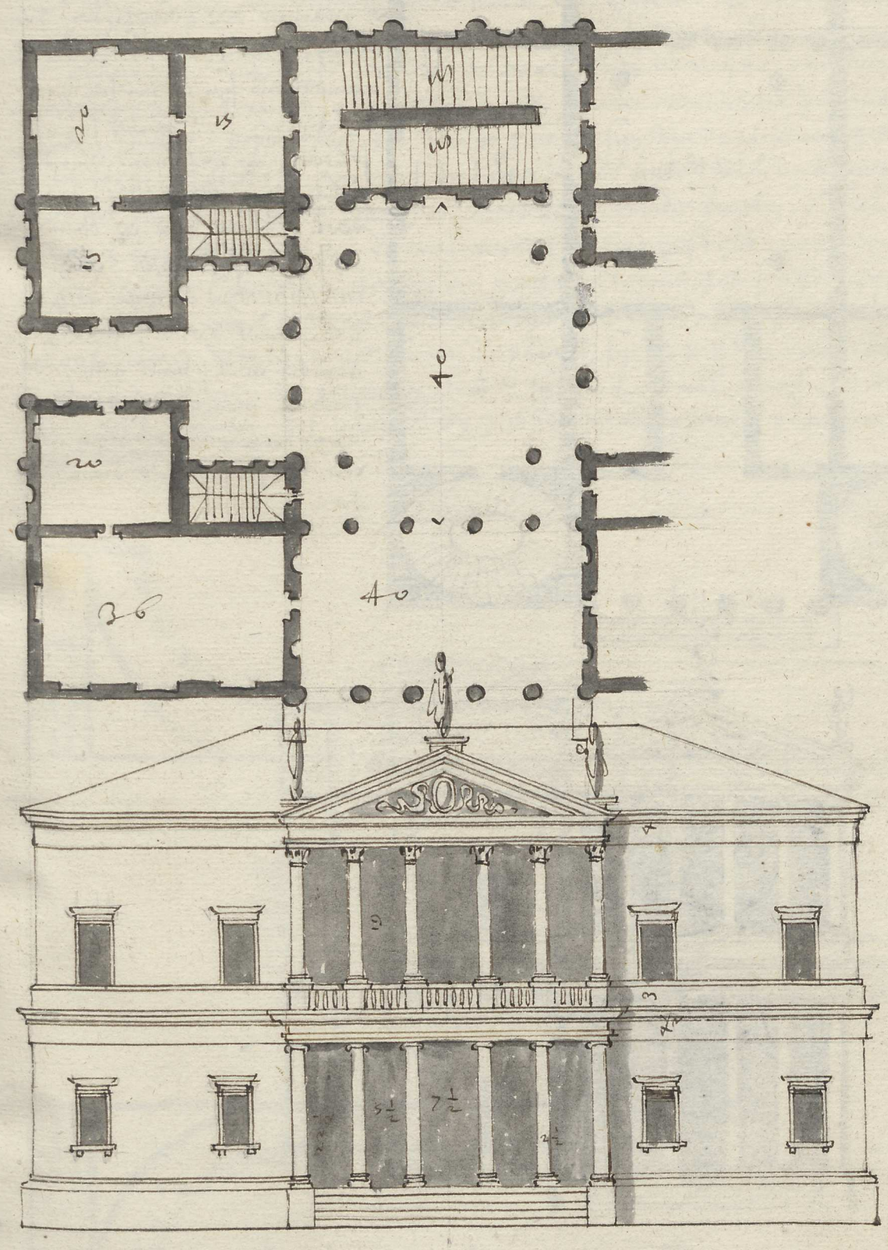

Dit naervolgende gebou is in Vincenzen, inde welcke syn twee Loggie een van voren een van achteren, en een van voren der Corintse ordine deselve Logie gebben de soffitti, onde ock also de scala terrena d'welcke is in zijt dorp binnenwaerts int huys, om dat zijt fresca ofte verckenroet sonde wesen int huys der sonden gebruyckt tyt, onde groot een ordine van venstren, de 4 colommen dorinc sijdt onder zonder zijt soffitto, onde gans sterckten dat payement van boven ste saal der welcken is een 4 cant onde sonder colomme, onde soo groot als

C. Grs

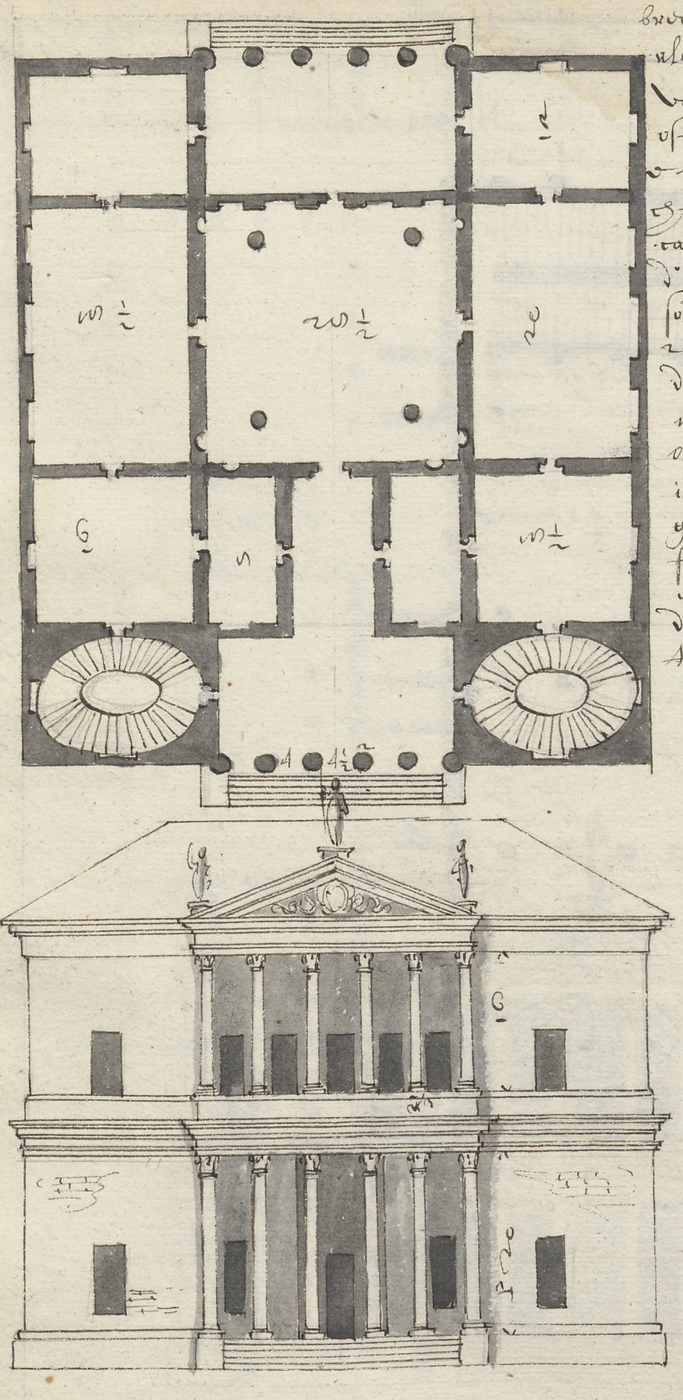

breet ende noch, onder sy groodt als de Comice is, de goosten
vande ghenoechte vande ge
ste cammers is maer d'aerd
e mainier der gewelfsels, ge
sets, d'gewelfte vande
camerhoue syn 16 voeten goet,
d'camers daer boven syn ghe
solert, de colomme vande
Logge syn Composita, got s
doet clyndet als de boue de
ste doesen Loggen gebbe fr
ontespitium, d'welcke gelijck
ick geseidt gebbe, geeft een
groote wol stondt aen het
fabrick maechende t'onder
opgeschreven inde midden als
die tot sijden, ende dienen om
te

Deese maniglijcke fabrick is op de bronte 4 Loggen gebouwe, d'welcke gelijck als annex boeyen de omme-gricht offte circumferentia, staende als voren ende t'selue dat alles dit huys sonde genaemt, tersijden deese Logge daer syn de stallen in het doet dat op de rechter sijdt, t voorste deel, ende het achterste doet daer syn de keuchens ende die plaetsen voor de fatory ende voor de gastalden. de Logge die inde midden van d'goedt is, is digt met colomme die groot syn 40 voeten, gebben een dimt pillasteren breet synde 2 voeten vñ

De

breet ende noch, onder sy groodt als de Cornice is, de gooten vande ghenoechte vande ge
ste cammers is maer d'aerd
e mainier der gewelfsels, ge
sets, d'gewelfte vande
camerhoue syn 16 voeten goet,
d'camers daer boven syn ghe
solert, de colomme vande
Logge syn Composita, got s
doet clyndet als de boue de
ste doesen Loggen gebbe fr
ontespitium, d'welcke gelijck
ick geseidt gebbe, geeft een
groote wol stondt aen het
fabrick maechende t'onder
opgeschreven inde midden als
die tot sijden, ende dienen om
te

ende dick een voet en ½, die onderseides de 2 doen vande tweede Logge, ende noch
een inwendich dinting een gesplante, omgeeven met Loggen een Jonicas order,
d'porticus syn seer breet als de colommen Lanck syn vijf een diameter een een half
maet, vande selfde breete syn noch d'Loggen ende cammers, die syn tegen een
gaet ende gaen, tweerseach vande midde die gesteelt syn noch de Loggen ende ca
mmers inde midden ende doelle, got eenen Licht gaet aende om te onderscheiden
de cohue offte middelste doel gaet benedichten de verste cammers syn soo ge
schiedt lych om t'eene, als sijn in comen groote memickte een monick ende
syn een dobbele proportsien, die een de gaetkes syn dien gaet ende gebben gaen
gewelfte a steffi, gaen tot de impostes, soo breet als de kamer is ende ge
bben tot freccia, frieste off plat get daeneder doet vande breetes, d'saal is Lanck
twee 4 cantes en een ½, de colommen syn sijn gestelt geproportioneert, d'
Lengtes ende d'breetes tegen de gaetkes, ende get een goet syn deese colo
mmen abtes inde terrena saale, om dat die boeuen te sonde gaet een syn
de colommen vande Logge boven de plaats, syn 4 een gaen doet clevende als d'
onderste ordine, de camers boven syn soo gaen als breet, de trappen syn
int gheest vande gat plaats en gebben gaen opganck contrari tegen
malhander

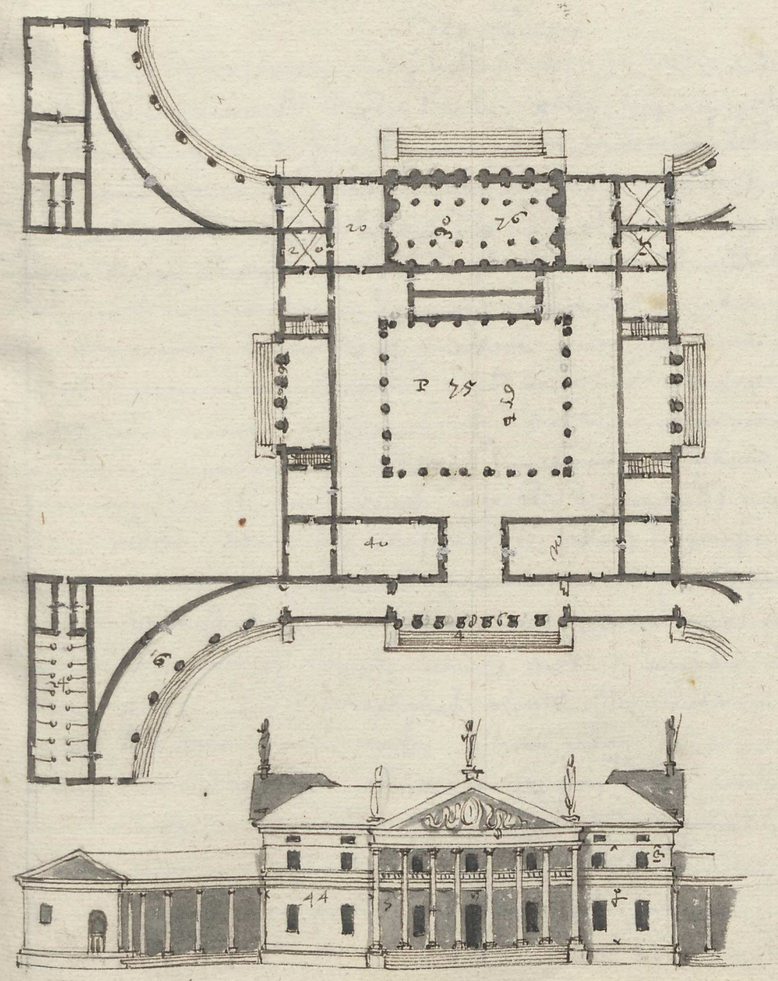

dy doet syn beloften wonder Loosen dan 't gene dat dolicken sal seggende dat syn seggen gemeten t'is op de somme der treffelycke gebouwen. Ende ende, es comt nu tot d'geen ende publicke gebouwen der ouderzoeken, alle dese naervolgende gebouwen syn gemaet es met de voorgaende duet maet dan diuersen, de voet is gedeelt in 12 enssen en elck enss in 4 minuten,

Ende wegen en straaten,

De wegen sijn bequaem te syn cort, gemackelyck, bequaem, ende lustich, recht ende breet es niet sinderlyck, daer en by d'stricken deser meter misgedicht, dat den weg niet minder breet es sy als d'deel daer se recht gaet, en niet minder als is deelen daer se comen is, met bequame bruggen ende toegen de waetering dit is gemackelyck, es met syn bequaem met gerberge ende woninge, ter versaeck dan reuerse, es dat op d' gheuelen, Lustich alse recht sal syn met boomen beplant. ook en de schaduw breet synde is goedt en eenige schaden dan deese te sien comen, daer syn wegh straeten die niet noemt gen straeten oft militaris, dat syn die daer orloghe liedes door te chen dan d'es stadt tot d'ander gaende daer de principaele straeten der stadt goe wes, oft te dinstich door particuliere gebruyck der reysende liedes, naer dese straeten mogen gaen d'anderen niet deughen, soo alst mogelyck is —

De Verdeelinge van d'wegen en straen der steden,

Het verdeelen der straeten inde stadt salmen acht gheben inde regering vande lo gi ende des gemeets, d'onder d'welcken deelen syn, in gelemptende ende eonde plätsen salmen breede straeten maechen, is gesondt gemackelyck es schoon, ende goet recht open der locht is soo dochts oft niet wey, cont ende suptyle lo gi, sal gheben groote gebouwen dat son in al gaen deelen schynen kan, d'breede straeten syn gaen gemackelyck hooge en hoven oft anders wat daer voor ha lt, niet voren indert van Logi oft anderssins door tempelen oft palayssen soo becommert, de stadt es gantsche groot schynt, maer soo d'stadt is es grote regering des gemeets Logi soo bequaemt men gaen straeten ons t'mu alen, ende d'huysen groot, om datse bequaemt moghen worden, en d'son daer minder in schynt het gesondt zyn diennende, gelycken Locht dat meerde straeten den Roomen breedt maechten ongesondt machten, niet t'min om meerder verciering der stadt soo salmen de principaele straeten bre edt maechen met gantsche gebouwen voor d'principaele gaender gantsche ende verrondelingen achter den voet die ick Militäry gemeten geb, soo sullen de straeten legger datmen met es rechte linie gaen mogen, ende poorten tot op d'principaele plaetse oft te market der stadt, ende voor gaens tot ende ander poorten dit na ende naer de grootte der stadt sa lmen maechen veruyte minder plaetsen tusschen de groote plaetse ende poort men wil de andere straeten salmen voorgelycken ende voorts niet alles aende principaele palaeten maer ook aen de voorduyst tempelen paley sen ende wonderinge portiens oft publycke gebouwen, maer voornamelyck gelyck Vitruvius spot int vorst boeck int Capitel, de straeten es sullen

niet

met vroegt Logez op ongeye wuwez, om t'gardeichyte des winte met t'smaches, d'straatez salmez cassyez oft met stoez maechez, maar soo mez sal willez dochez d'plaatse voor t'gaay vande boestez, vnde mansez, sal mont moogez maechez alse t'padua, met porticus voor d'zijsez om onder te gaay, ofte mz maecht d'straat ez aay beyde sydez met gebachez steez om t'gaay voor d'mansez, sot middelste dee r eauez ez boestey, ooch salmz ronighe straatez met sylle gaatez maechez om got waater dat voorgoudt daer door wez te loyden —

Van den Weeg voor d'steden

De voegye voor de stadt sullez breet syz, beplant met boomez om de soaard te der soy, de Antijcken soo op gelet gebbez, maechende gaay voegez inden artyst iz r manieez, ez wort beloyt met stoez ofte met sandt, de eerste manier was gedeelt in 3 deelez daar got middelste deel 5 voger was als d'ander 2 deelez, vnde inde middel Colomma ofte gewelt om got waater te doez af Looyez, vnde geplayeert met stoez, door de voet gangez, wast gedeelt met sandt ofte puyn bay cleyne stoez voor de paardez, vnde de cant voez ay elcken sydo half so groot als d'middel voez, inde cantez want plaeyersel stachez ordige steenez, om de paardez tee want voet pat af te houdez, de tweede manier dez voegez is deese gedeelt met sant vnde andere gande materi, vnd is int middez goed om te doez af Loopez got waater —

Van t'gheen datmen behoort t'observeeren int maecken van brigen ende vande plaatsen diemen behoort t'verkiesen,

Voz eerstez salmz gheadachez dat d'bruggez syz die deelez principaal vande voegez vnde niet anders dan doz voez over got waater gaenz, dit deel sal gelijz gelijch alle fabrichez dat get syz gelaegez stoeck gemachelijck vnde sekeer en duerabel, got sal gelaegez syz als sy niet zwaer ez is als d'voez, vnde gemaeckt ke als daar opganck lichtelijck ez langsom alz, zatter geen plaatse daarse gebout wo xt is dienstelijck voor de gemeele proviſi door d'stadt, maer dat se gebouwt wort buyten d'stadt, dat sal syz int middez der plaatsez, vnde niet in ez zoeck oft sy alez, dan soeongeyt ez dan maat sal zijn gesayt wordz, soedanich sal se gestelt wordz dat miz zoozez macht datse daar ter plaatsez eendelijck sal gebruycht wordz, vnde met dez minste costez gebout, vnde memando die plaatse daar d'reuier op got ondiepste is, zobbende daar grandt gelijch ez offez, got sy dan steez ofte tuffe als inde ez stez boek gesayt is vande fundamenter, vnde voez meer voez zeekt sal wordz onder d'steenz bruggez, de plaat sal ooch recht dan boordez ofte strandez syz met dreiez daarmez dez brugz setter wil om t'spoolez want waater, dat d'stroom reegt door graty, de bruggez die miz dan gout maecht sulez wel beschoeyt syz tegez d'stroom vnde tegez de swaarte die daar ouer passeez met dicht ez wel gesloten bolchez, de bruggez die miz gebruycht aande portez der stadt dienz op gaeckt die sulez gebouwt syz met isere gaadez vnde de caez, de balchez sulez alleen weesz die met waater gaen als die de broote vnde lengte der brugo maechez groot meer got waaters gheuult syz sal —

Vande bruch over Cismone,

Desse brug maer myn oordeel is waerdich t'notoorz, om datse diuersz mogz in alle sulcken ochcaisoz, daar sulkez magtych zeyt sonde mogen voorualz, zy is sterck om dat alle d'deelez wisselez gaan sulcken onder zonder, segzey om dat al gaen aer zout werck gratioz is, ez gemacholyck om dat se plat is vnde op de sijden d'linie met de straat gelyck, de reuier daer desse brug leyt is breet zonder 2 deelez, dit is gedeelt in 6 deelez gelycke groot, vnde aan de eerste deelen agte op deez boert dez riuier is sy onder stadt met 2 steene pilastrez, soo leyt miz de balchez die d'breete des bruggs maechez daar op, vnde recht op die selue de stelt miz d'colommez alsgenoemt, recht ouerout dan d'ez ez d'ander sydo dan leit miz midden inde brug ander balchez die maechez d'spondine, deese colommez worden gestadelt met d'balchez die d'breete des bruggs maechez als voorseyt, met iserez die miz arpesi noemt, als zijn onder gestechout staadt de arpisi syz dasst gemaecht in verscheyden plaatsen der colommez, de balchez die de breetez, de lengtez, en de gheestez maechez, syz al bay ez swaartez ofte groote, d'arpien sijnez door d'balchez die d'breete vande brug maechez worden met sterche nigez ofte liespez daar door, groot genoeg om te soo miz, soo dat des bruggs nat vor is soo veel meer swaerte daar op comt soo veel stercker is sy —

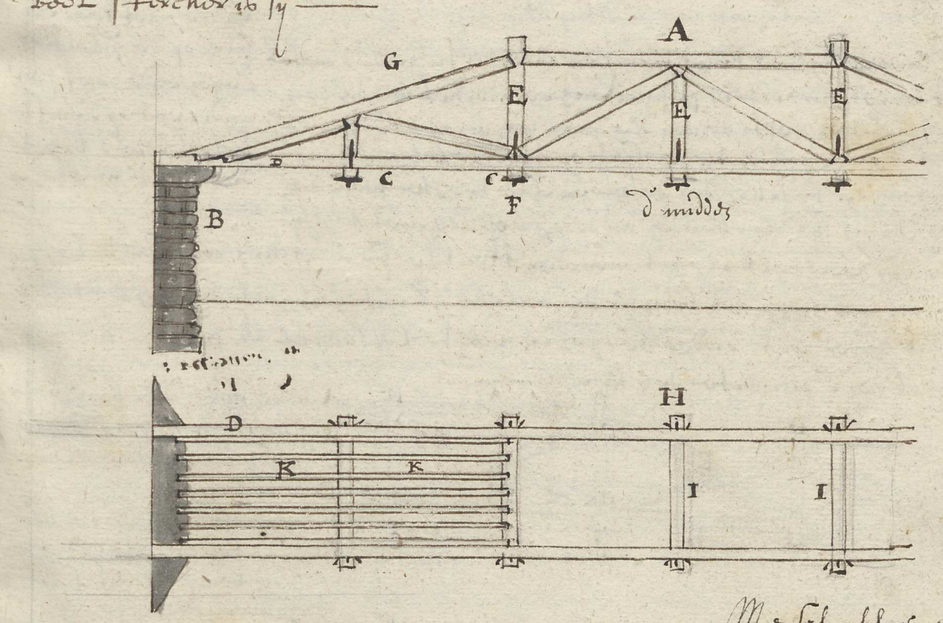

A d'sydez vandez bruez,
B d'pilastrez vandez oeuer,
C d'gaatez der balchez die de breete maechez
D d'balchez die de spondine maechez
E d'Collonnelli
F de gaatez vande arpese, met d'riggez bay iser
G de armez die teegez malhander staen ez got werck sterck hinppez
H d'plaat vande bruez
I d'balchez die de breete maechez
K d'balchtiens die doz voez vande bruez maechez,

Mez sal alsoo opseruoor ez dat midden des bruggs voz Collonel comez sal, voegt int midden,

Noch een ander manier sonder palen in de gront te stellen gemaeckt op de voorige manier van Cesmina, maer breeder aen d'eene, ende ander manier van axemen ende volle

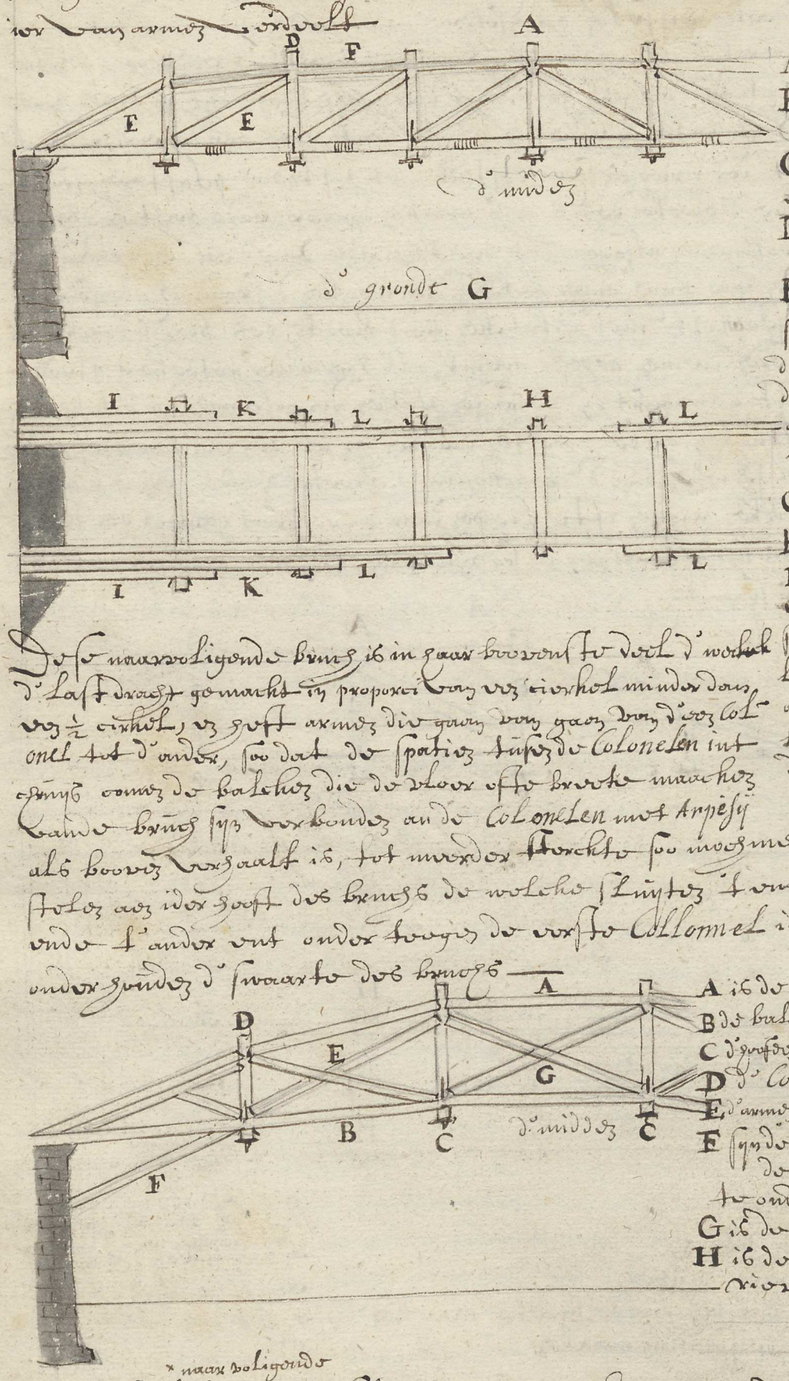

A de gront de dorsijde des brugs
B de gansdes der balcken die d' breede maecken
C de balcken geleyt in de lengte
D de Collonellen opstaende balcken
E sijn d'axemen die stijfte tusschen de balcken die naer de lengte leggen, mede de onderspondt d'Collonellen aen d'ander zijde binnen maecken proportie des cirkels
G is d'groote van d'rivier
H is d'plant vande brug
I sijn de voorste balcken die met haer voorde op de pilasters leggen ende met haer ander eynt op d'voorste balcken die d'breede des brugs maecken

Dese naervolgende brug is in haer bouwen te deur d'welcke d'last draegt gemaeckt in proportie van een cirkel minder dan een ½ cirkel, is gestt axemen die gaen van gaen van d'een Collonel tot d'ander, soo dat de spatien tusschen de Colonelen int eynde comen de balcken die de breede ofte breede maecken vande brugs sijn verbonden an de Colonellen met Arpesijn als boven verhaelt is, tot meerder sterckte soo moghen meer balcken stollen aen ider zijde des brugs de welcke sluyten t'eynt tegen d'pilaster ende t'ander eynt onder tegen de voorste Collonel is een groot eynde onder gronden d'swaarte des brugs

A is de midde des brugs die sijde
B de balcken die d'spanding maecken
C d'gansdes vande balcken des breede Colonellen
D
E d'axemen ofte stercksten des brugs
E sijn de balcken die onder de brugs gestelt sijn om te onderspondt de swaarte
G is de breede vande brug
H is de grondt vande rivier

x naer beligende

Dese laetste inventie salmen moghen maecken met minder oft meerder gebou, oft bogen op pilasters naer de gelegentheyt des plaats ende waer de gronde der rivier de goedtheyt des brugs indes welckes de axemen sijn tot stercksten, sal sijn oft vlacktte deel des wijdte des rivieres alles de Cuniedie gemaeckt sijn van Collo mellen sullen al opt sterckste verspondeeren, dat salen het meeste werck sterck

sterck maecken, ende d'Collonellen sullen onder gronden d'balcken gelept naer d'breedte des brugs ende ook naer d'lengte, dese brugs salmen moghen maecken in alle gevallen waerinne groetheyt in gaen deelen

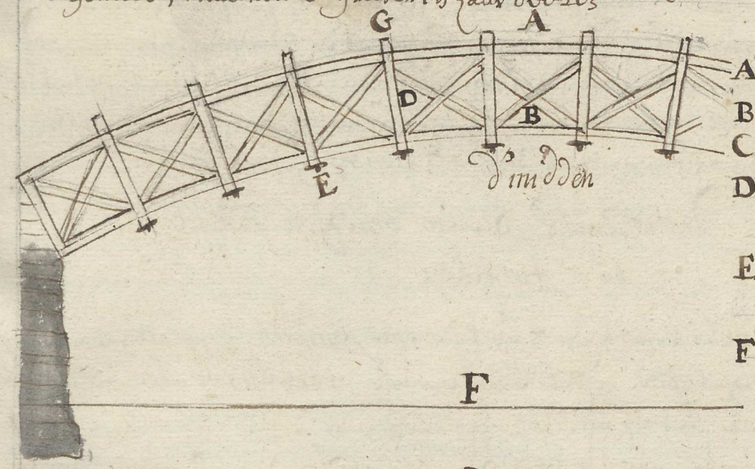

A d'midde der brugh inde sijde
B is d'vlacke vande brug
C sijn d'Collonellen
D sijn d'axemen die onder gronden de Collonellen
E d'gansdes der balcken die d'breede des brugs make
F is de grondt der rivier

Vand steenen bruggen,

Ende watmen int bouwen dat wtkarneemen,

Eerst gestelt men gronden bruggen gemaeckt, maer aensiende d'duerabel heyt ende d'goetheyt waer men den boom ende goetheyt plaetsen, de selve maeckt men van stoffen, op dese 4 deelen salmen acht nemen, dat is op de gansdes diemen naer den oever maeckt, ende d'pilasteren die men inde gront der rivieren stelt, de boogen die onder gronden sijn vande voorseyde arken, ende dat pauvement dat men maeckt op d'arken, de gansdes van sullen gemaeckt worden sterck en dicke overtrent dat die niet alleen en staen als andere pilasteren, maer oock d'swaerte t'draegen van de gegeven brugh, te onderstutten met haer gronden dat de arghen niet en openen, daerom sullen de stranden, van sterckte door const gemaeckt worden, daer de metsen niet gepeesen en gestelt staen ofte drooge lande stranden, de pilasteren die men stelt inde breedte der rivier begrijpt van gelijcke getal te weesen, gelijcken sijn maer, al naer d'natuer meer als een gegeven gestelt, stelt te onder gronden een gewis aen beyden zijden monden, landen en deelen, en gegen d'gront te leggen vande middelste pilaster salmen waerneemen als d'rivier op haer diepste is, dan sal men diep graefvende dat men droege onde gelijcke gront vindt, dan sal men fonderen waer gelegen zijn dese plaetsen, sal men niet soo salmen zeyen tot in de gelijcke gront, men sal elck pilaster apart stellen om dat het waer van d'ander plaetsen sijn leggen beginnen maer het dat men wisselen sal, d'pilasteren en sullen niet dunder weesen dan 't een deel der boogen breedte, naer ordonnaris niet dichter dan 3 het 4 deel, die stijfte maecht men met groeten steen, teseramen voorgenomen met arpese en met Cijfde dan ijser ofte dan metael, te verstaen dat al het verbinden comt te weesen dan een gewicht, de goetheyt der pilasteren salmen spitse met angulen maecken ofte gelijcken met de fonderen tegen het waeter, ende die dingen die met

moet d' stroom int do moogt af dryuen, de pilastren sijn storch gemaeckt
worden op dat se beddraagen mogen het gewicht dat oock de brugg gewoert soo
mogen worden, die arcken sijn storch syn, die van een halue circkel gemaeckt worden, door dien dat se salmeusch gaen frisso dat is haer gewelfte maecken
van het dardt deel haers diammeters, goede maeckinge storch, pilastren
aende want het hoogen de boogen syn hoese meer verspidt myt druchten
de brugge salmen cassayen gelyck van de straeten gesproken is —

Van Eenige Selebre bruggen gemaeckt
bij d' Antijcken

Desse naer volgende brugge syn bij de oude Antijcken gemaeckt, waer van
eenige staen op den tyber, gedeelt onder eenige thestigiem alder gesien worden, die men noch heel siet op den tibor syn deuren, die bant sint angelum, genaemt helio, noch ponto quatercapitus van de 4 hoofden van Gotten, oft van
de Geranius geheten ande Linchen gant int oppen des brugge, desse brugge heeft
eertz alles tot d' stadt de Cestio genaemt S' baxto solomeuis hoogen oock
transtiberi, an d' ander sij deijt op Lant, de brugg bauen Senatoren nun genaemt
S maria den 26 van ruijtichte gebouwe diemen de hestigen siet sij deuren, Si
blicio noch genaemt Lepido, de trionphale diemen sijn pilastren noch sichtich te
dagen ouden horch van S. spirito, de Janiculcase gemaeckt van papa Sisto nu
genaemt ponte Sisto, ende de milvio nu genaemt ponte molle, gestelt
inde noch flamina 2 myles van roma d' welcke es geest t anders gelt als
tijck, als d' fondamenten gemaeckt inden tyt van Silla, noch sichtich es den
rusticka gebout van Augusto Cesare op de rovier Nera by narni, ende op
de met auro, noch een ander inde umbra Calgise van ruijtiche ordre, met
eenige Conteraten aenden ouderen, die d' straedt ondersonden, onder alle bruggen
is waerdich t' gedenken Selebre, den wie die doet maecken Caligola
van pozzola pitzol, stelende int midden der zee, wennich minder
als 3 miliaen lanck, waer men siet dat sij alt gelt der heydenrijcke spoen
deden, d' alder groeste wonderlichste was noch doen van Traiano
gebout tegen ouden de danubio tegen transiluania, inden welcke loopt men
desse woorden, prouidencia augusti uere ponitificis uirtus Romana quid non
domet sub iugo excerapidus et damibiis, desse brugg wort gebrooken van
Adriana, om dat de barbaren niet en soude comen inde romeinsen provin
cien, ende 3 paer pilastren sint men noch int midden vanden rivier, ende
e inde bloet staen, maer onder alle dien ich gesien hebbe dunckt mij
deese d' schoonste ende waerdigste, dat door haer starckte als door haer
onderstellinge, de welcke is te Rimeni staet der flaminia, gemaeckt de
ex Augusto cesere, d' welcke bolgt inde noch volgende teekening, es is
opt 5 arcken de 3 inde midden syn egual gelycke groot vande breete van
elck es voetes, ende die aenden ouderen der rovier, syn cleender, doch 20 voe-

voetes, alles deese arcken syn van een halfve circkel ende haer
modeno is van het in dell der groeste archen, ende dat dell der klynste
arcken, ende de pilastren syn winnigs minder als de helft dant lies
t der groeste arcken, de goeden vanden spoen die dat waeter sinden
ende uijten, het welcken dat geopenbaert gebeen ende gemaeckt in
die antycken in alle haer bruggen, om de storchte ende minder schade
te beheemen van eenige afdrijuende waeteren materien als sant es
balcken diemen de riviere af voert, noch toegen de pilastren inde bre
ede des brugs sijn eenige tabernaclen daer staetuen in staen, op desse
tabernaclen inde kemste der brugs is en cornice soe wel dat se geen
cht mach een groote verciering aen al t werck —

Rimeni

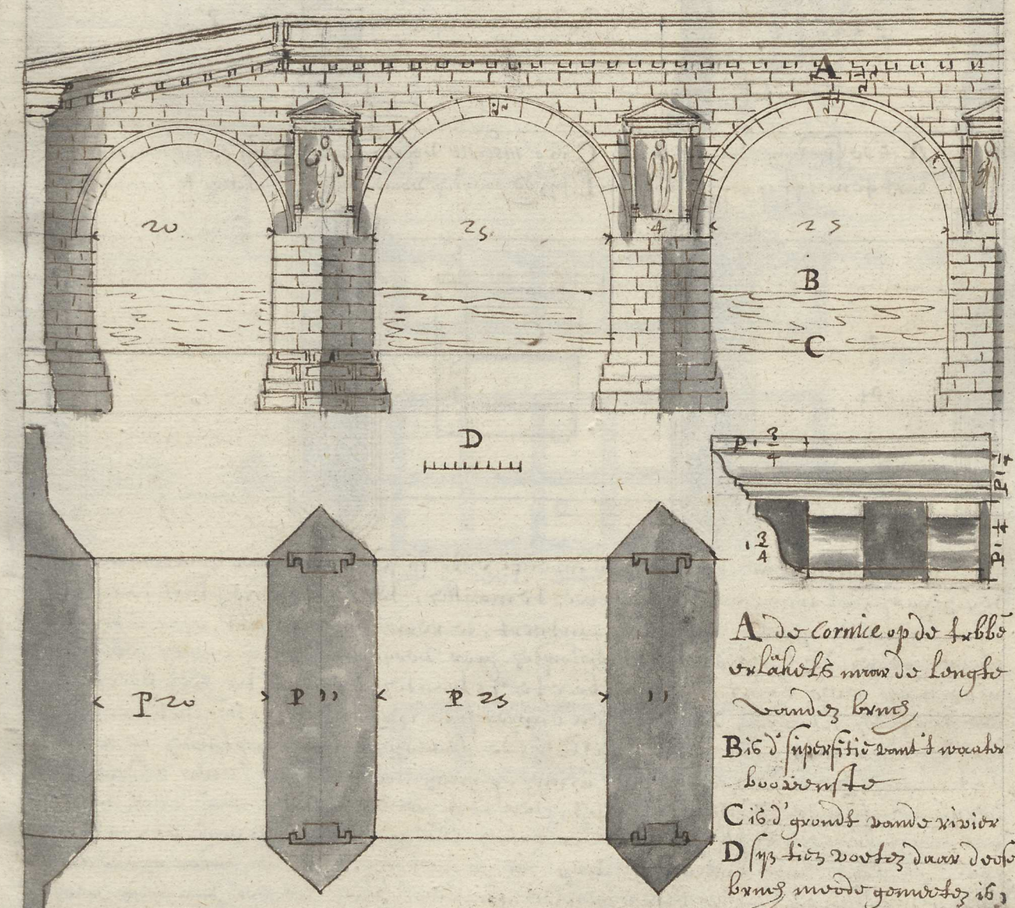

A de Cornice op de tabbe verlanbolt moet de longte vanden brugg
B is d' superstitie dant t woeste boeuenste
C is d' gronde vande rivier
D syn tien voetes daer desse brugg mede gemeten is,

Desse naervolgende brugg is te Vincenen es is int midden wyder als aende syden,
es is also gemaeckt om d' starckte des bloets inde midden, t breeder maeckt doen
velociteyt, de arcken gebben de spisa het 3 deel paen deammeeters, paer modeno
is dick het 9 deel der elint gewelfte, ende het 12 des groeste gewelfte ende
syn gebarbait gelyck oen architruef, inde mynste deel der longten der pi-

pilasteren onder de impost vande arcke, springen uyt eenige steenen d'welcke dienen dese brugge maechtich om te draegen die balcken, daer de formelen op draegen daermede voort volcruyrende ende dit dienen daert dat de stroom die ander most wech genomen hebben ende also gat veel ruymen, de maet suluen ende teckening

Sesari vinsensen.

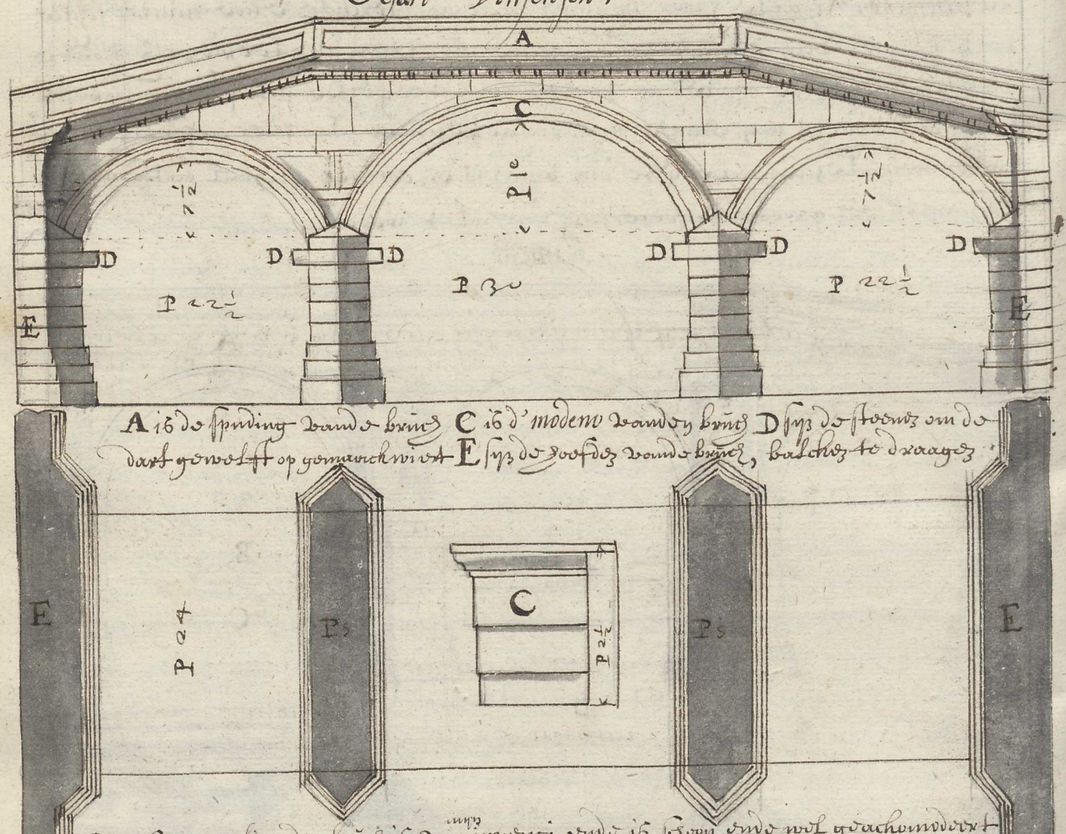

A is de spijding vande brugge C is d'modeno vandey brugge D sijn de stenen ende dart gewolft op gemaeckt wort E sijn de voeten vande brugge, balcken te draegen

Deese maerveligende brugge is van inventi ende is schoon ende wel gemaeckt voor plaetsen al waerenmede bequame te maecken, te weten inde stadt in metrapolij alwaerens groote trafijcken jaerlicx, de rivier is seer groot, ende d'brugge sonder toren weesen de beste daer de hoogheyden jaer vergaeren sonder toren gebben, ick meene op deese brugge deer haer breedte 3 straten, d'middelste veel breet, d'ander ter sijden kleender, van d'een en d'ander sijde der straet sijn winckels, ende op de voet sijden, ende gat midden der brugge, sijn de plaetsen om de voeplieden te wandelen, de grondt sijn deer goede harde brugge, ten deese niet dienen ten mien dincke te weesen datmen op brugge loopen maecht, de brugge Ponte vecchio in Romen die was van outs gebouwt met loggen met colommen deen brensa met steenen ende ander wonderlycheden aen sijden ornamenten, daarom de boaren gesuyde manniere sonder gat hier dan mede weesen, inde pilasteren ende arcken sal men gebruycken de voorseyde ordre ofte manieren

deel der plant

A is de breede straet int midden vande brugge
B de kleynder straten ter sijden
C sijn de winckelen
D sijn de loopers op de geuelen vande brugge
E sijn de trappen daermede men op de loge gaet
F de loggie inde midden gemaeckt op de boogen der brugge, ortographij
C is recht teyen de winckels in gat deelen deeren
D is gat deel der winckels op de straet vande andere sijde der brugge
G is de linie vande superficie vant waterr

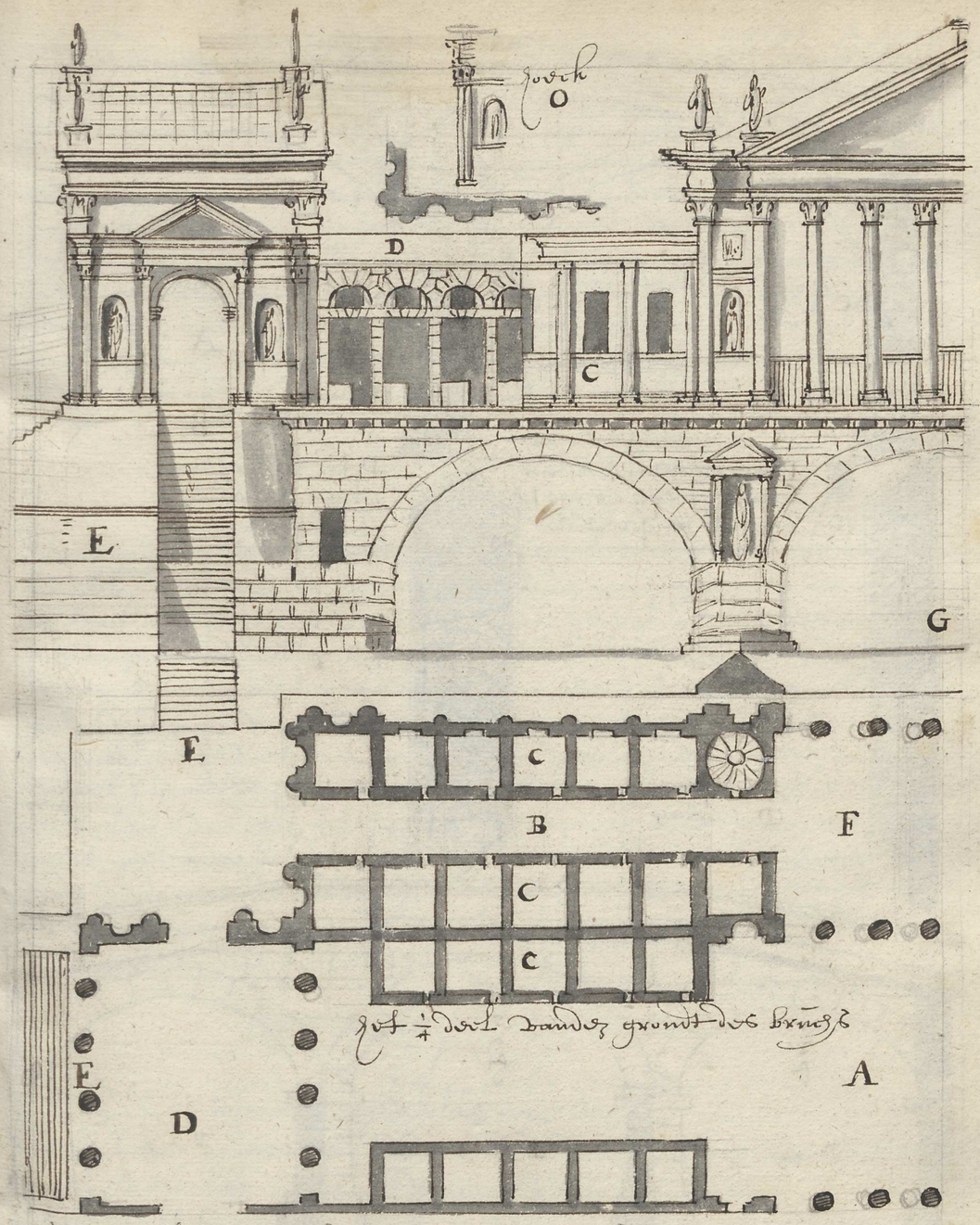

Item noch volgt noch een ander brugge deen mijn inventi, deese is niet alte wel is deselt dit in 3 openingen, en macht die int midden 60 voeten ende d'andere twee 40 een, die pilasteren om den boech te draegen dick 12 voeten soo sullen die pilasteren gat 1/4 deel gelijck deen middelste openingh en gat 1/4 deel der twee sijden andersins houdende de ordenancie maet, maer maechende de pilasteren breed deen myl steechende am mee den boech te draegen weder staen vande steechte der stroommen ende den afgaende balcken ofte gantte etc, de proportie vande gewelfte ofte boogen sullen sijn minder dan een 1/2 cirkel, en dat den opganck der brugge te gemaeckelicken sij ende effen, ick meene de middino ofte een loopende aen gebraut ofte boech gat 17 deel der wijden des grootste light, ofte gat 14 deel der kleynste, men sal mogen deese brugge doen vieren met nichten en statuen, ende in sijn langte met een cornise de welck de Antijcken ook gedaen hebben als van rimini ey Sesari boven geset ofte de proportie der boogen sullen sijn een stuck beyeren cirkel perfect met een met een vergedruckt cirkel, maer perfecter dan een 1/2 cirkel

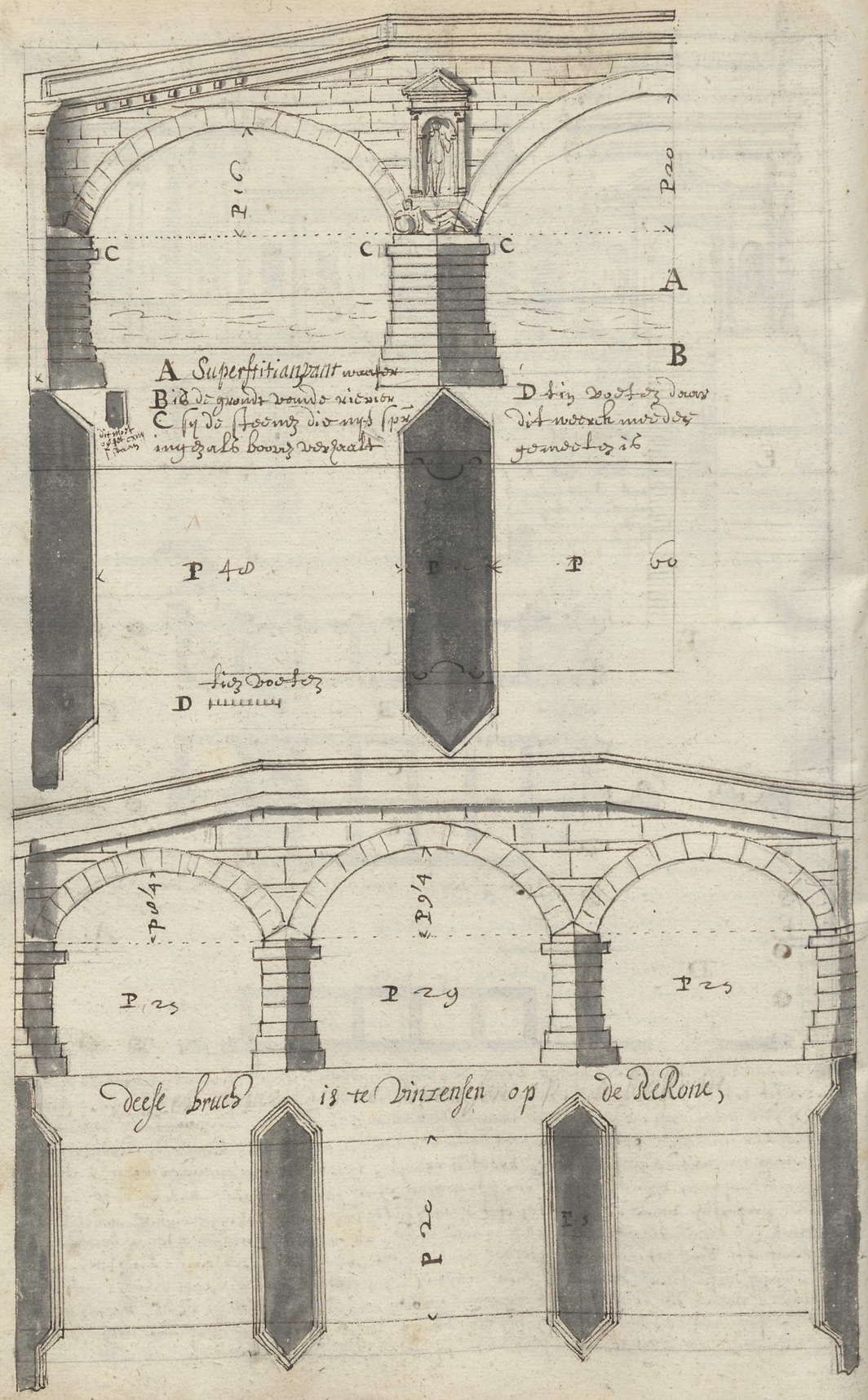

Deese voorgaende bruck is te vinxenen op d'Reroone, bloot, en wie niet dese met die ander maer alle deese arcken gebben proportie dan en archel nochtans minder dan en gallerij archel synde, sonder eenich werck, doch mit wolle offte gebben de freso gat 3 voet dan gaer breetes, die int mit den en winnich minder, de pilasteren syn dick 4 voet dan gaer diameeters, vande clynne boogen, ende gebben in gaer interste onder de impast de steen die uyt springen om die voorseyde oorsaeck, deese bruggen syn gemaeckt dan veel steen, die men metten slach synder hen alle gaet, dan deese solen proportien synder noch dese sulcke bruggen in padua gebouwt 3 arcken noch en bruck, met 5 arcken, en alle deese bruggen is gebruyck en gelaet menstigen op de steen te dagen, als voorseyt niet gelesen is

Hoe een houten bruck gemaeckt door Julio Cesare, op den

Daer deese manieren verbindende te saemen twee dicke balcken, dick 1½ voet elck, afstaende tussen gaer twee bayen 2 voeten gespist dan anderen en lanck naer de groote des waters, ende geleyt inde gront dese rivieren, niet recht, maer vallende dan boven de bloot naer de bruck toe, dan gaer teen en, aen 4 leggers te voegen d'bloten dan gelijcx twee anderen ook alsoo men dese spatien dan 4 voeten, in deese partijen dan balcken leggen ander balcken 2 voet dick aen de, ende verbonden met d'andere, soo dat hoewel storcken de stroom naer soo veel te vaster sitten sy, deese balcken alduys verdeelt tot stijlen oft pilasteren vande bruck, wierden de decht met ander balcken naer d'lengte daer die de spanne machten, ende vande voorsyde waren met stutten als men siet inde teekeninge en d'ander sy ook ander dingen, om alle forssen oft en winde afgeweeren gemelt te zinderen, met beschadigen des bruncks

Aen wysinghe vande Balcken.

A syn d'twee te saemen voeten de balcken dan 2 voeten
B syn d'twee andere balcken vande rivieren dan 4 voeten aen spatie dan 40 voeten
C syn de balcken daer op, die de breete des bruncks machen
D syn de blocken die de balcken binden aen bey d'syden de bruck stercker machen
E syn d'balcken die geleyt worden naer d'lengten des bruncks
F syn d'paelen die gestelt sy om te stutten onder d'bruck van d'bruck teegen t'gewelt dan des stroom
G syn de paelen gestelt in het bovenste deel teegen de stroom, driehoeckig afgesneden dat spitsen
H is de form dan den syden gelyck A int kleyn
I en den gesneden balcken int groot gelyck C is int cleyn
K dan deesen int groot, gelyck A dan beyden int cleyn is
L is 't gewelf vande balcken die de breete des bruncks machen –
M en de stutten int groot, gelyck D int cleyn

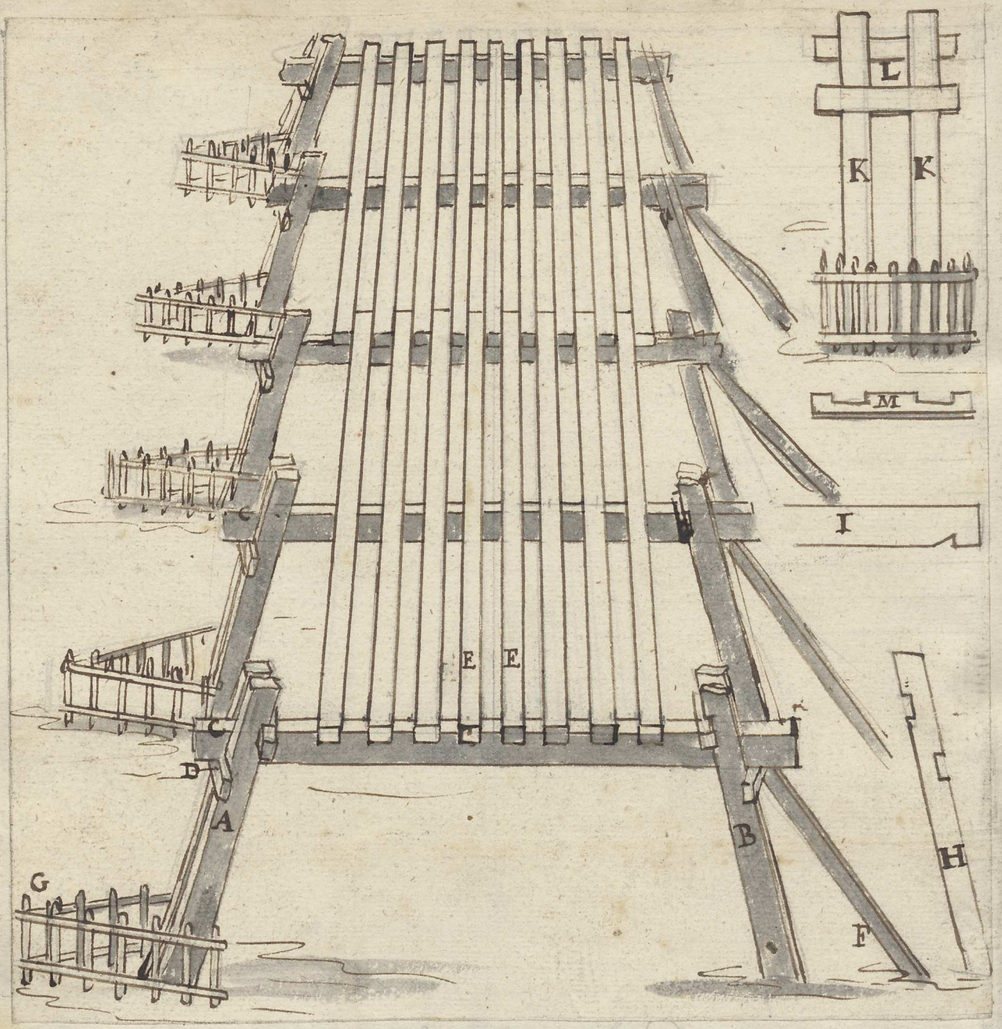

D'bruc̄ van Bassauw,

Deese maxvolgende brūg is op de de beeste die in se comt by Benichez ander is de brūg by bassatr, deese rivier daar deese brūg gemaeckt was, is nu gt wo voetez, deese breede gedeelt in 5 deelez gelyche gracht, ende dat d'goeder voor strandt oft boord tsamt rivier wel versiet sijn, alle aen beyde sijden, soo mā ach inde rivier 4 orders van palis staende van wel hander 34½ voet, ez elcke order is van 9 langt balcken, van 30 voetez ez dick 1½ voet, voor alle sijden ez de van wel handen 2 voetez, meer van de longte der brūg, gedeelt comt te weesen in 5 deelz ende daar breede van 26 voetez, op die orderen leyt̄nez balcken, gelick de breede is gesept, gewent Corinti, diversonder die orderez te saamz, op dieren inte leyt̄nez noch 1 andere balcken d'welck maeckt de longte der brūgs ende de bindez van d'ez order aen d'ander, ende om dat de distan sijn van deez order tot d'onder voet nyt is, soo gestuwez die balcken noch modelions tusschen daer onder de Corinti, om te onderscheyden d'swaerte, boven deese stellinez noch ander balcken die gestoten worden in d'gront die inde rivier staen, onder gestelt d'ez leggez d'ander, d'welck mez gaet verbindez met noch ez ander balck, gestelt int midden vande

Dis

distans der orderen onder de balcken die de longte der brugge maecken, deese balcken also te saemen gevoecht gelyck ez aensien van ez boven, d'welck zeer fraey gaet 4 der gaeten diameters, soodanich segget het woerck schoon onder sterck met gelegde vande balcken, inde midden naer de longte der brugge, op deesen leytmen noch an deren die dat planum maecken ofte vloer over dwaers, d'welck altemet nyt spr ingen voor de remenasse der werck maeckende met gaen onder in de modelions van Corinthe van d'ez en d'ander sijde der brugge sijn gevonden die colommen die onder Zolders get overdeckt onde maecken logge, maeckende 't werck gelooft en sterck,

A is 't veest der sijden der brugge
B sijn d'onder vande balcken gestelt inde rivier
C sijn d'boven der Corinten
D sijn de balcken die longte vande brugge maecken
E sijn de balcken die gangen d'ez leggen d'an der. dergaent worden met noch ez balck die longte leyt

F sijn de colommen die 't dack onderspinden
G is 't veest voor en der voet sijden der brugge
H is de plaet vande gaent vande palis met
I is de trap voor in voeten
K is de Superfitum vant waeter —

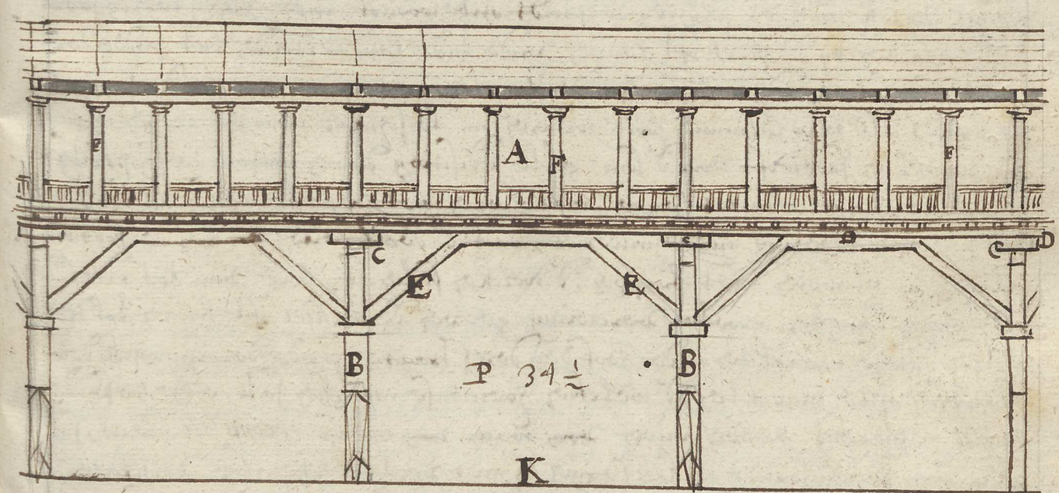

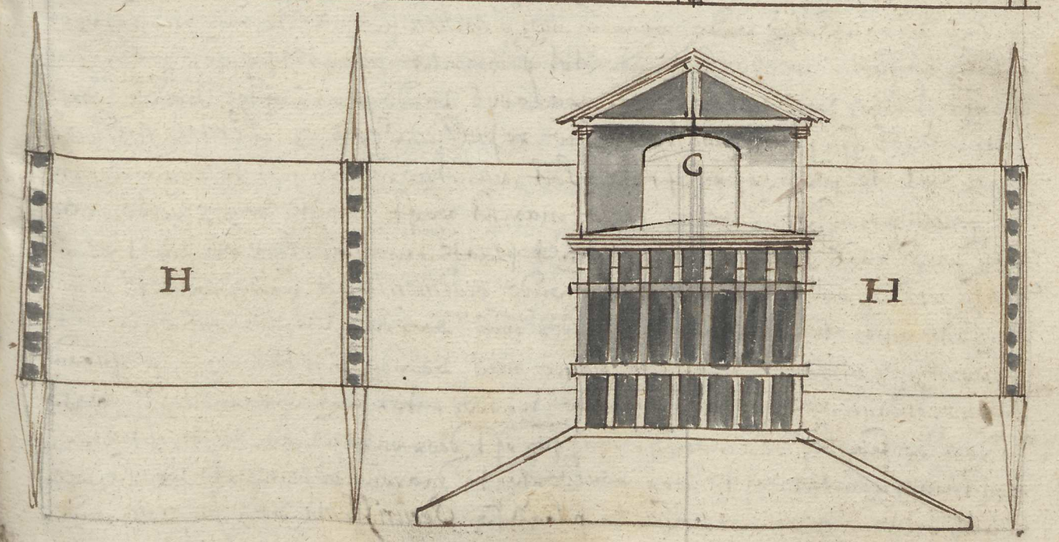

Diazze forum vande marckten ende vande gebouwen daar rontom gemaackt

Boudez de straatez daar van wij voordesz gehandelt hebbez, soo ist nodich naar de stadts groote datse ooch gheft marcktez meerder oft minder, opdez vol chez ock tot volck vergaert om te spreckez van noodwendige dingez, ende mit tot gaar werck, ende verscheyde gebruijck, also doetmez tot elck dat ez verscheyde plã atsez sallo volcomez ende oopez sijn, so datse daar ligdelijck laatez vindez, wan 't eendt oft gheft van ez straat ez schoone plaatz rijmt ende waendelez bandez welckez mij eenich schoon gesicht maez hebbez van schoone gebouwez palaijsez ez straatz tempelez ez diergelijcke, sulcke plaatsez dan sulez door ez stadt de rstroft liggez niet by malkandre, ock soodaenich dat daar ez plaatz sij de daar maenste ende schoonste die gewoont maez worden publijck, dit is daar mã dich vooral, dattez principaele plaatz sal sij wesen maer datse bewijst sij na ez de meenichte des volcksez die inde stadt sijn, ende dat se niet en sonde sijn elijc van begaef den gelegenheyt des volcks gebruijckelijckst, oft door 't wynich volck niet en sijnde de stadt onbewoont, inde daer steedez salmã ouse maackez by de poort oft gaatez, ende inde landt steedez int midde der stadt, soo salmez ordinaris gelijck de Antijcken, rontom de marckt de portijcus soo breedt als daar Colommez staen, waarz om te schuijlez voor de reegen te swim oft graegel ez sneeu oft door d'son, alsoo edificiez dienez rontom desez plaatsez gemaackt, naar albartus seggez, sij behoez niet gegeten wersz als 't 3 deel der plaatsez breedt is, noch minder dan dat 6 deel ende maez de portiens salmez op klimmez met trappez, d'welckez sullez sijn goed van getal 5 deel de colommez langhez groote verciering geevez de arcken oft boogez tot de pl aatsez diese maackten inde goet des der straatez, synde den ingangh der plaatsez oft te marcktez, d'welckez gedurense maackez sal, ende gelijc de antijcke gemaackt gebbez, ende den naam van merse treompsale noemt, sal ick in myn boeck vande arcken seggen met veel teeckeninge verklaringh tot 't lijf van onse tijt ende waarom wij d'arcken sijn stellen voor princijez ez ingez ez heeren, wedder keerende tot d'marckt plaatse principael, daar bij oft tegen goet te weesen het palatijn vande zeine oft vande zeer, maer dat het sij sal ez punsipate oft te republica Segea ez Serario publico den ende het recht goet oft gelt leit, om 't gemeen gelt te bewaaren, ende de gerechtenissez, d'welck deese marckt voor by ouds van 3 soortez, eerst van deese was fricate ende de tuijt plaats ommakelijck ez tuijt plaats die sij sieldez om dat se onderweesen ende geadmenistrert sonde worden, de welck daar gaen tot de plaatsez, d'ander was voor de schuttenaers ende dit inverstand was onder ons, het derde was voor de ongetrouwez ende quaade die gecondamneert waaren oft sonde worden, hier doet oft anderssins straffen de dat de saechez der menschez, wasschez oft door ongeschickt geryt, oft door costumez gemant, oft te doen verkeerdheyt, daarom behoez te weesen de Secca, ende d'gerechtenissez in plaatsez Secarij sema van focaers, ende

muijstige ongeneez met munez ende bewaard voor storchten, ock voor het inbreecken der burgeren, de gerechtenissez moeten ez gesonde logt gebiez ge riefelijck, de muriez van yder stez ez wel dessiez met arpiesen, van yser oft van metaal die in metkandre gewracht, ende beloden so naer met gebackez stez ende de gesontheyt, soo behoremez ock te maackez haer ganges rontom ende d' naemez van bewaxing daar by, soo dat se lick ent sijnde comez de sterchte bande gerechtenis, daer in boovez, d' Serario ende de gerechtenis behoez te voegen tot der binde ende plaats oft te marckt, dat is oft Curia het welcke is de plaats, alwaar de senaat is en raadt te houdez van de dingez der state deeser behoortenez te maackez van sulcken breedte, dat 't bestaat de meenichte der stadt ende meenichte des volcks ende soo het 4 cant de daar by doende het 1/2 onderscheyden hoecht ez, naer soo het langez is salmez lengtez ende de breedte te samez setten ende inwenez de helft daer van voor de hoogte, tot onder de balckez, trauatüren, ende helft der ga lez behoortenez ez Cornisette naeckez, rontom de muri der volck e uijt springen, om dat de stem der geender die disputerez midden hoech ez staat, maer keerez tot d'aengesonden, en inde plaats gekeert naer de zuidste sij, aen de sij vande plaats oft te marckt salmez ste lez het basilicum oft rechter stoel daarenz de sentencie uijt te werck, ——

Van grieckse marckten piazze gheneemt,

De gricken, gelijck Vitruvis seyt int 5 boeck 't 1 Capitel, ende verstaende in daar steedez de partijez int 4 cante soren, ende maackez daer rontom de po rticus volcomez ende dobbelt ende van veel colommez, staende van met handen 1 1/2 diamneeter oft te op het meestez twee diameeters, deese porticus waarez so breedt als de colommez lanck waarez en dat dobbelt, soo dat de gedeele logge ende 2 colommez langhez breedt, staende met dobbelde colommez, daer met wandelez, op de oeuste colommez, de welck te te ge waart waarez, naer mijn oordeel beseydez te weesen bande order Corintia daer waarez ander colommez 't 4 de paart Cleinder als de voorigte deese gadez onder daer ez podium naer d'gelegenheyt oft eijs, want met dit porti cus daarez boovez wat gemaack om te wandelez, ende alwaar gemachlij ck volck mocht staen om 't segenspel te sien op d'mart, den divoci oft delective, alwaar alle deese porticus verstaet waarez, met nichtez ende statuen, om dat de gricken daer veel gielden, dicht by deese plaatsez was 't basilicus, hoewel Vitruvis niet ez seyt goedt gevordineert was, ock was de aer de Curia de gerechtenis ende alle die d'ander plaatsez bandez welckez bo ez geseyt is, datse daer verbandez aende plaatsez, daer in boovez als het

siet int 1 boeck 't 7 capitel, useerdez d' Antijcken te maachez by de plaats de tempel marcurius toegeheylicht ende iside, als goodez ez voorgangers van de nigoci ende coomenschap, ende in pola staat van istria sietmez noch 2 op de marckt plaats, d' eez gelyck d'ander van sorma en grootez, ez van ciercel ick hebse gesegurert neffez het basilicum, De plandt ende opstandt salmez sin in myn boeck vande tempelez met haar leedez onderscheydelyck —

A is de plaats oft marckt
B het dobelt porticus
C basilicum dar de rechters haar tribunal hadez
D tempel vand iside
E tempel van marcurio
F Curia daarmez rechtez uytspreeckz van gemeene saachez
G porticus ende plaatshens voorde Zecca,
H porticus ende plaatsez voorde gevanckenis
I poort vande arttrio vandez welchez mez gaadt int Curia
K dez ganck rontom de Curia doordez welchez mez comt op d' plaats oft marckt
L het wendez vant 't porticus op de plaats oft marckt
M het wendez vant 't porticus binnez
N de plant vande muer vande plaatsez der tempelez,
P de ganck rontom de Zecca ende gevanckenis,
Dat op gerecht is, is eez deel vande piazza oft mackt,

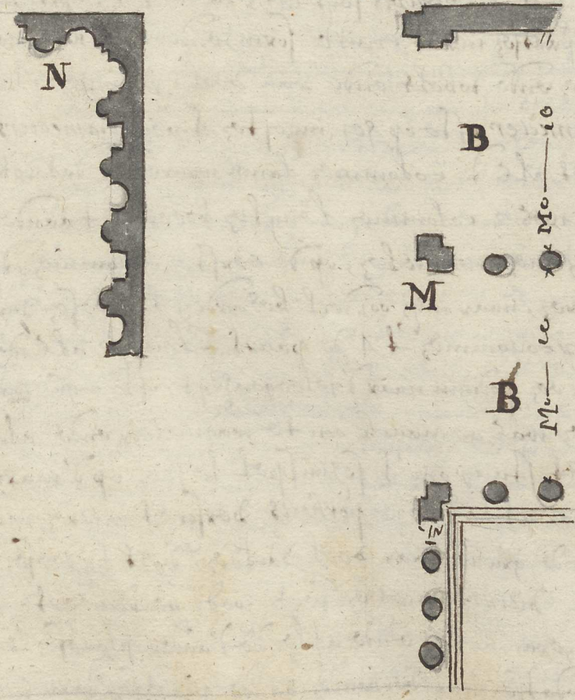

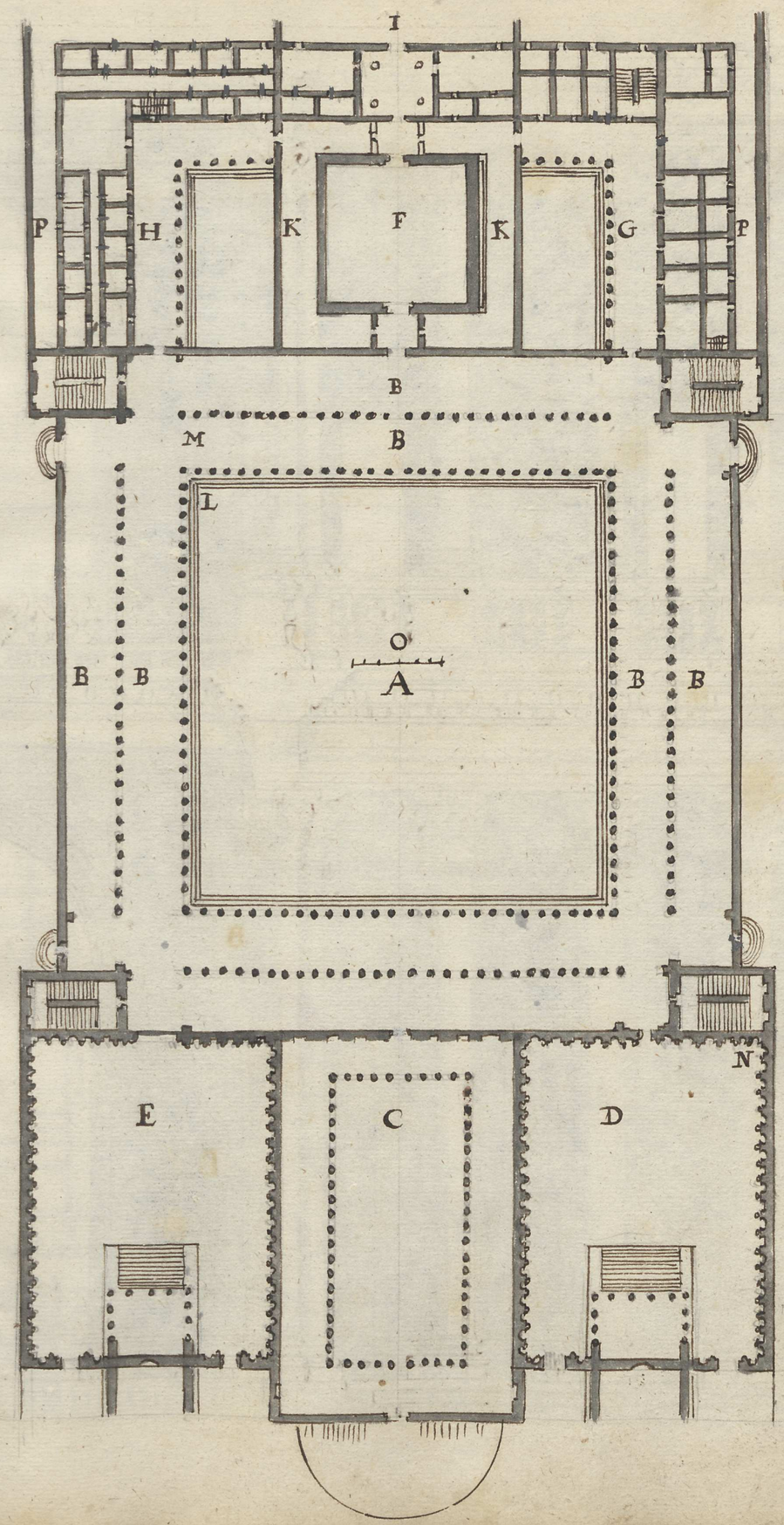

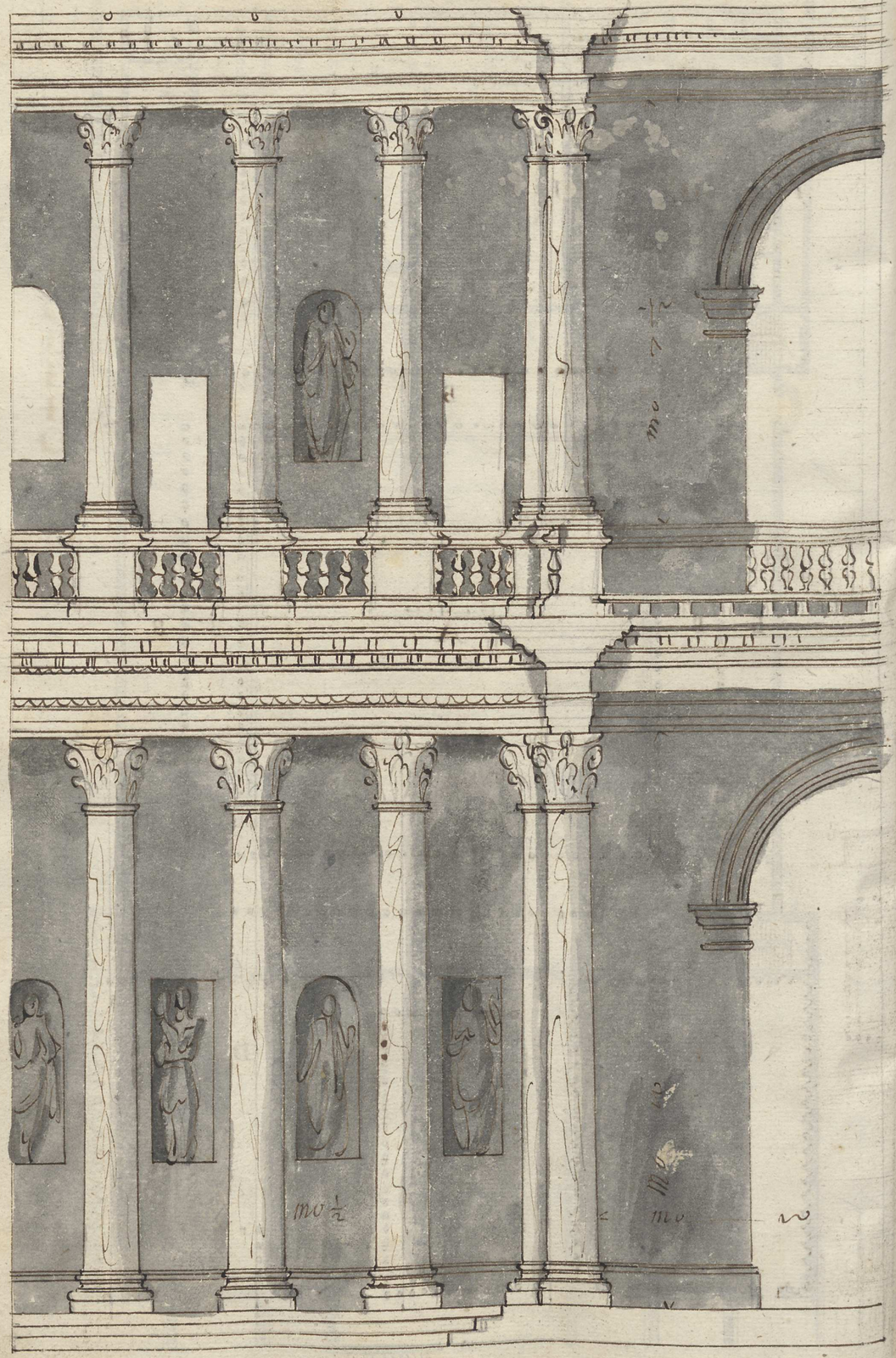

Vande plaatsen der latynen,

De roomaynen ende Haaliaanen als Vitruvis seyt inde boonen geseyde plaats, verschilden vande grickse gebruyckhen, maackende haar plaatsen veel langer als breet, in manier deelende d' plaats in 3 deelen 2 was voor de breete, daarom datse deese plaats ingaaven de vechters, daarom heur deese form beeter docht als 4 cant, ende om deese oorsaack maachtense de intercolommen vande porticus wyt 2 1/4 diammeter der colommen, ofte van 3 diameeters, om dat het volcks gesicht niet beeter en soude weesen door d' menichten der colommen, de porticus waaren soo breet als d' colommen hooch waaren ende hadden onder de winchelen der banchiery, de colommen daar boven maachtense het 4 deel minder oft cleender als de onderste, want de beneedenste diuges respetten aan het gewich datse draaghen, behooren vaster te weesen als d' boovenste, als geseyt is in myn eerste boek, het deel geheert naar de heetste rigeeringh des heemels salmen het basilicum stellen, ht welck ick gesigneeert hebbe naar de techening vandeese plaatse, 2 vier canten lanck, binnen daar syn de porticus rontom, breet synde van het daarden deel der middelste plaats, d' colommen syn soo lanck als die geene op 't poorticus breet is, ende men maachse maachen van wat order t'u belieft, naar het deel geheert tot septentrione heb ick gestelt de Cuna, lanck 1/2 viercant haar hoochte van d' 1/2 der breeten ende lengte tesaamen gevoecht, dit was de plaats daar de raats heeren raadt hielden vande dinghen der stato,

A de wenteltrap die tot boven brengt, leedich oft hol intmidden,
B d' ganck door den welchen men int porticus vande piazze
C porcici ende plaatshen ter sydes het basilicum,
D plaatsen voor de banckeri ende voor de eerlyckste hantwerchen der stadt
E is de plaatsen der secretaaryen al waar gestelt wort de delibratie vant Sinnaut
F de gevangens G is het om heeren vant porticus vande marcht plaats
H den ingaanck tersyden int basilicum I is het wonden vant porticus die tersyden het basilicum syn

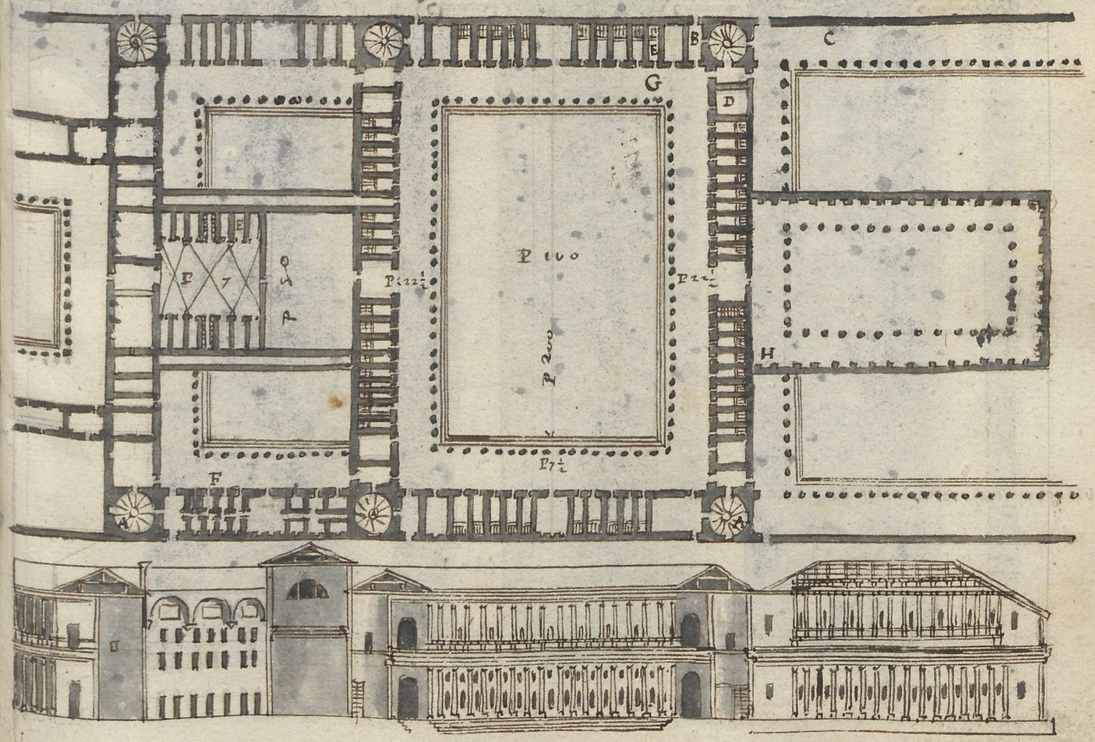

oen opstant int groote form, vant poorticus der inarckt plaatsen der Latijnen.

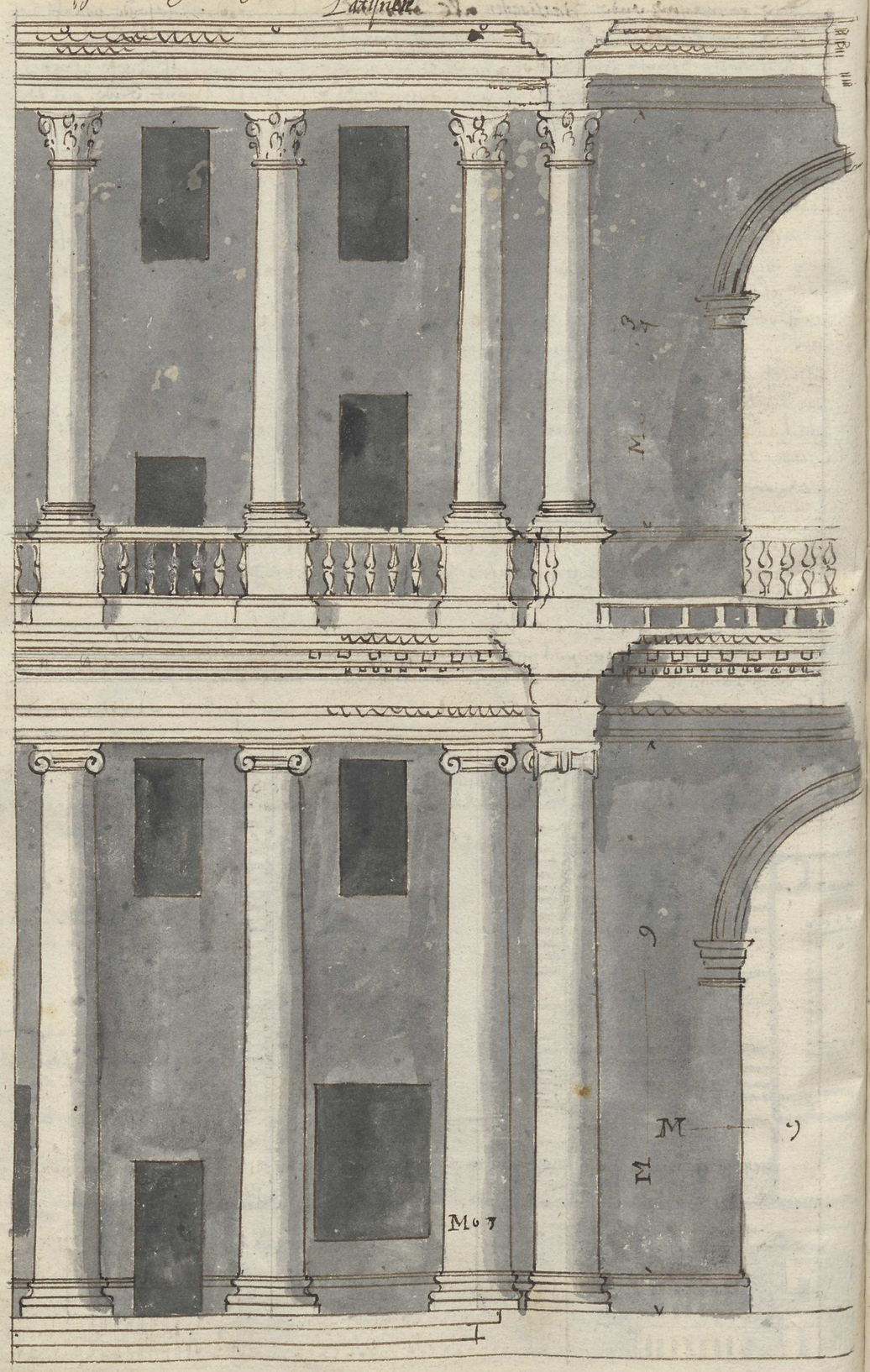

de groote form vande deelen der plant,

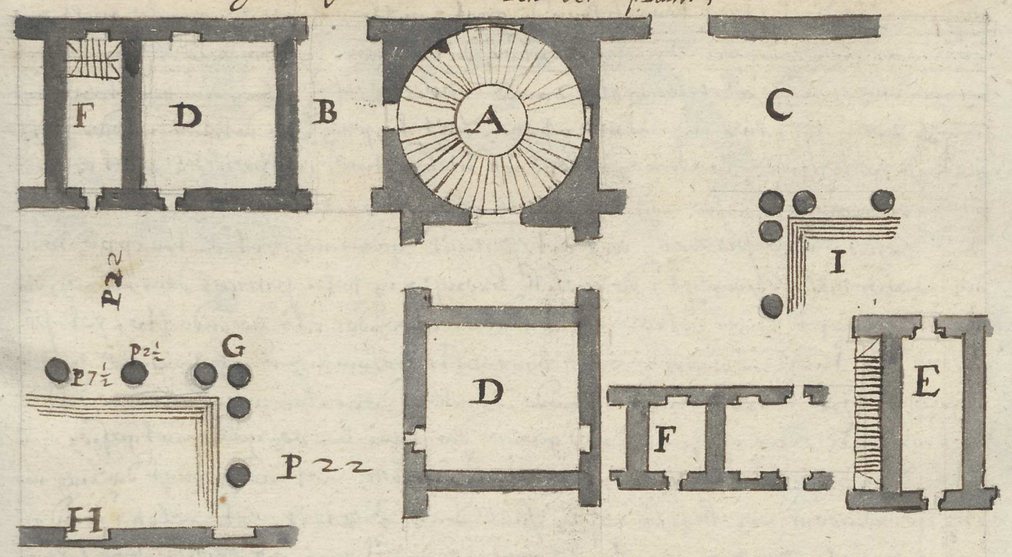

vande Antijcken daar Basilica, ofte Recht plaatse,

Dese plaatse groote basilia, waare plaatse daar de rechtere sitte wā mēde sij redene gehad, ende onder bedachte, ende waare somtijde traden daer groote ende swaare saecken dan importantie ende al waarme toest dat se daar Tribune vande plebe op lichtende maechten vande basilica portica, gelijck was in Roomen bij den tempel van romolō of Remo, daar teegenwoordich is de kerck van S Cosmo, en damiano, inde welcke sij iustitia sintenu gaven den Colomne die daer bilote, de stadt ofte sit plaats staende tusse, vande gelegde basilia d' Antijck wiert goet bevonden ende gelooft door onder, tusse de wonderlijckste dinghe der stadt, d' welck was poulo emilio was tusse den tempel van Saturnus ende die van faustina, inde welcke was dinsdach ende 5 honderd Talenten gegeven van Cesare waar d' rechening 9 honderd duysent crōne, Dese basilica besoor verbonde te sijn vande plaā tse ofte form, als gij op sien voort is int voorgaende, d' welck waare alle bijde vande marckten van roome, ende gehoort tot de grootste plaats des gemeente, tenaensien dat de negotiantes ende die vande de rechtbancke tot den tempel inde winter sonder hinder ofte moeilijckheyt van gerecht waer, meest es tot dese toe doordraegen ende gaen, passeren, ende blijven met gelegen heyt van alle slechte edificij salmen niet meerder breet maecken dan van de gallerij oft van het dorpel doordien deel der langste tien minuten, soo de plaatse des natuerlijcken es begindet ofte es dienigt om de maat vande voorsiene te varende nae, dan deese edificien es binnen geen ouer gebleven destijdes alleen, maer ick hebbe deese teekeninge gemaeckt naer vitruvio schrijft, dit maenel igeende is binnen haer colomne twee 4 canten lanck de porticus tusschen de deur sijn breet van het 3 deel binnen, de colomne sijn ock soo lanck als dit breet is, en mer meer soo maecken maecken wat voet onder mer wilt, ick hebbe geen poorticus gemaeckt tijden den ingancke voren, om dat door mijn dun

chte

chez mistaadt 't staat seer schoon de groote nichte, oste een groote nichte
gemaackt in proporci van een cierckel, doch minder dan een halve cierckel, in
den welcken was het tribunaal vande pretore, oste van die rechters soose
sulen veel syn, hier by salmen opgaan met trappen, om dat tot meeder heerl
ycheyt hebben soude, daarom en onkene ick niet datmen de porticus niet en soude
moogen maacken inde ronden, om als ick ghemaackt heb inde teekeningh
van basilia inde piazze, door dat porticus gaatmen tot d' traappen tersy
den deesen nicho voorsyt, de welck brenghen in het porticus daar boven, dit
porticus heeft haar colommen 't 4 deel cleender als de onderste, het po
edium dat tusen de onderste ende boovenste colommen is, behoortmen hooch te
maacken het 4 deel minder vande leuchte der colommen, die boven, oste
de boovenste, ter oorsaack dat d' geene die daar boven gaan niet gesien en wo
orden vanden geenen die negosieren int basilicum, met andere uyt deeling wie
rt geordineert een basilicus in fano van vitruvis, het welcke doord nu
aat hier niet ghevenen woort, begryptmen dat 't was een edifici van schoon
heyt en werdichghyt en grootelycks, ick en sal niet stellen al de desinge van
barbaro in syn vitruvio gestelt met nerstigheyt ——

d' plant

A is den inganck vant basilica
B is den plaats om het Tribunaal te
egen den inganck
C syn de porticus rontom
D syn d' trapen om boven te gaan op 't
ander porticus
E syn d' plaatsen van vry
inmoditie,

d' op gheheeven

F het prosiel vande plaats gemaackt
te moogen
om het tribunal
G syn d' colommen van het onderste
porticus
H is het pogum hooch het 4 deel mind
er dan de colommen lengte daar boven
I syn de colommen vantboovenste
porticus,

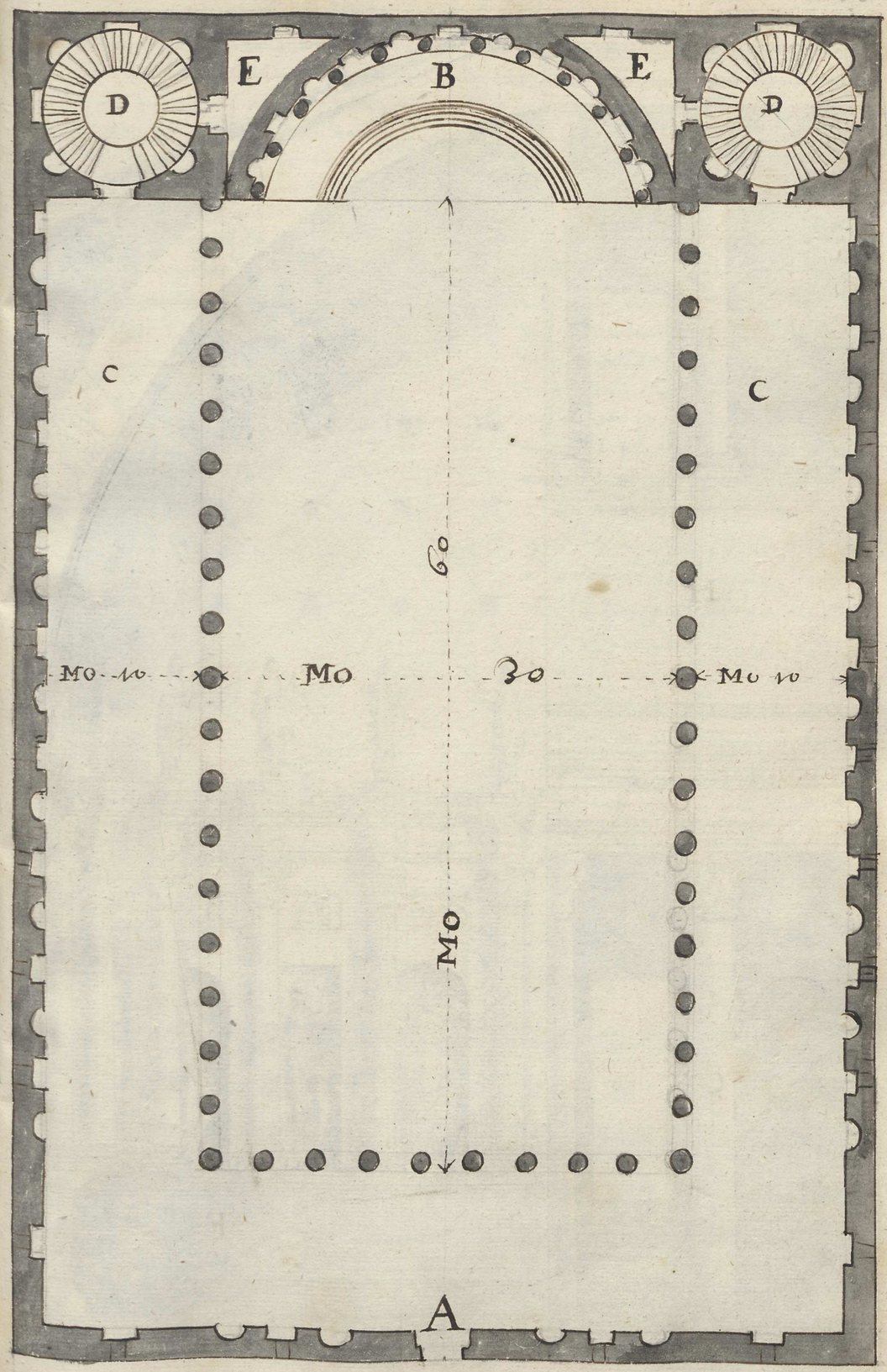

Basilica van onse tijt;
basilica t' Vinsensen,

Delyck als d' antijcken maackende haar basilica, om dat d' soomers en swinters de luyden mooghen hebben plaats om te vertrecken ende te weesen, en gemackelyck, om te trancktoeren van haar Cause en nigotien, alsoo ick in onsen tydden hebben wy gemeene publycke saalen, in elcke steeden van magistraaten huys de welcke wy ooch wel mochten basilica noemen, noemt de naam basilica, beteckent koninckx huys, ende nach ende at hier syn de rechters om het recht te doen aan 't volck, onse syn hier in deferent met d' antycken soo dat onse stadthuysen op gewelsten syn, ende haare plat op de aarden, inde welcken wy mooghen ordineeren eenighe winckelen van verschyden hantwerck, en coomaschax voor d' stadt, ende hier maacht men noch d' gevanckenis, ende

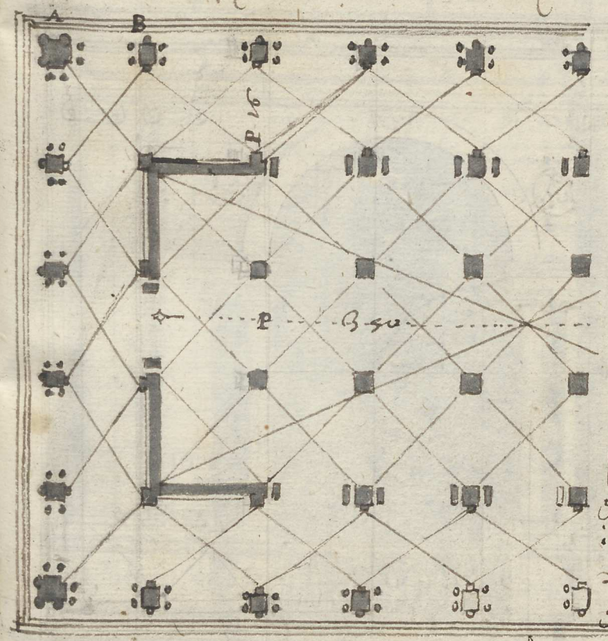

ander plaatsen behoorende tot het gemeene publyck, daar in boven hebbense noch de porticus van binnen int basilia ende deese contraert van buyten teegen de marckt plaats aan, ofte niet, hebbende van deese notaabele saalen is ser een in padua, inden welcken allen daaghen d' edelen met haar diennaaren, in een ghedeckte plaats gaan spanseeren ofte handelen haar Causa, een aender, door grooten en schoonheyt wonderlyck is, die men siet gemaacht t bressia, ende een ander in Vinsensen, de porticus rontom van myn invenci, ick geloof dat dit ghebou dat dit mach by de antycken vergeleeken worden, ende ooch welgestelt mach worden onder d' groote, ende dat om de groote ende d' verciringe gemaacht van harde steen

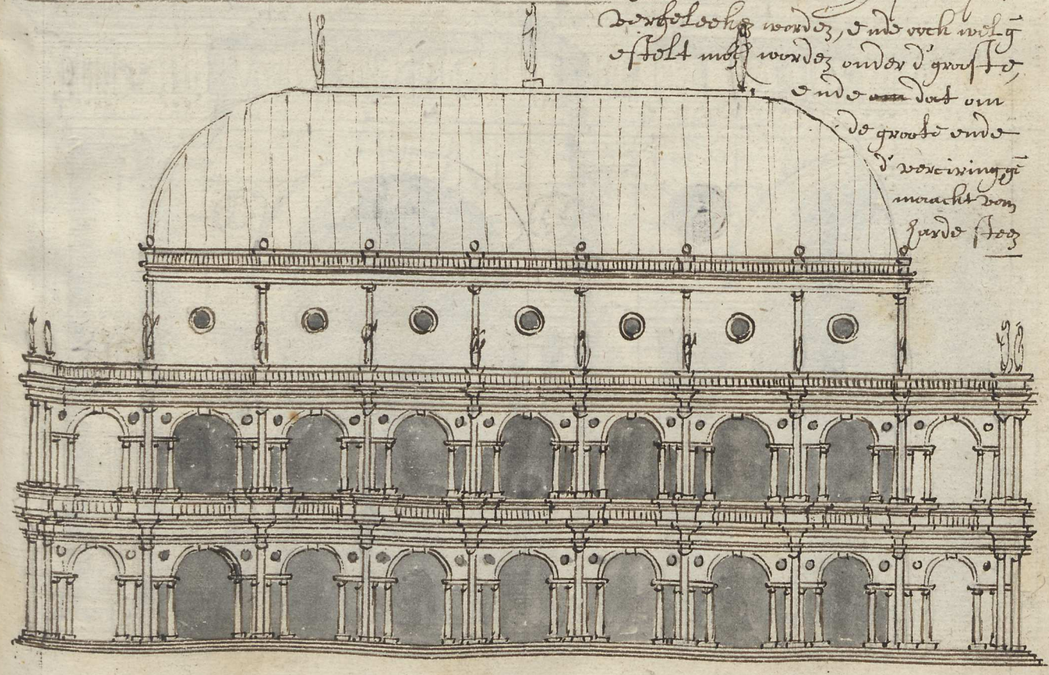

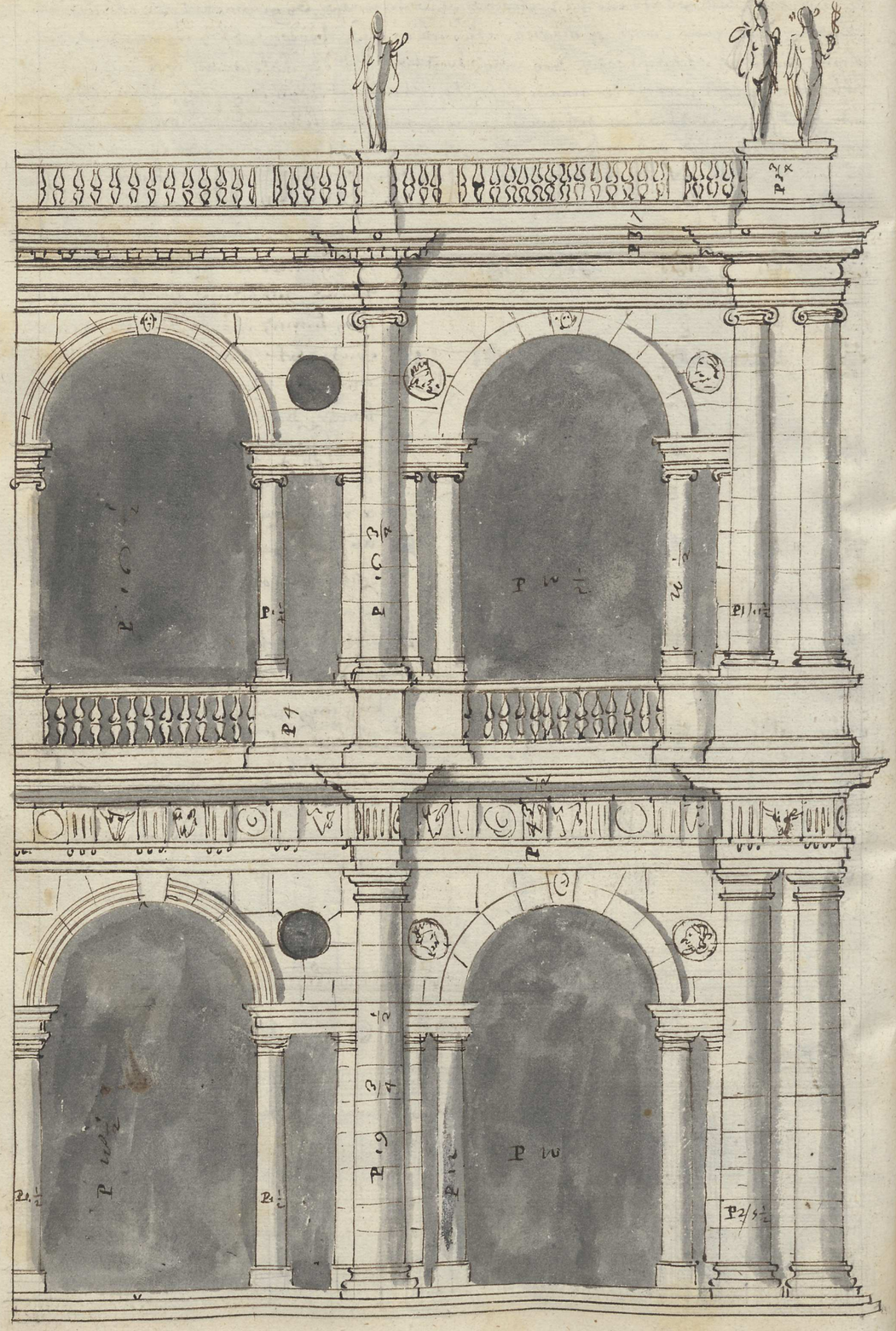

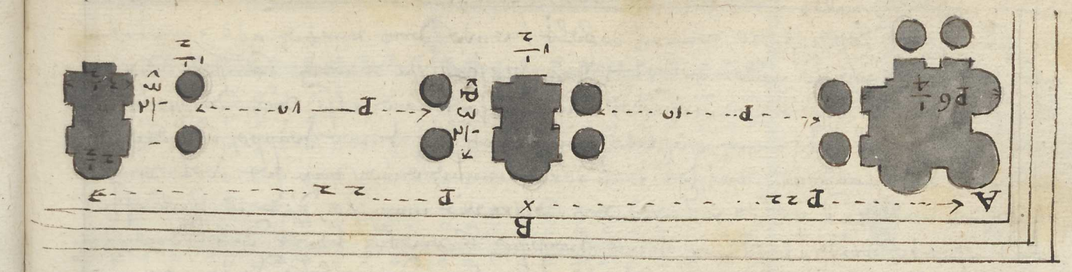

Vande paleftré
ende ixfte der gricken,

De plaftrum waaren edificiën by de grichen, waarin de borgheren der ſtadt gingen ende haar t'exercitie, ende te wandelen, te ſin ſpelen, ende te conferen in verſcheyninge, ten tyden doen de grichen ſtadden van republicken waren, want wierden, in elcken ſtadt was een van ſulcke gebouwen, alwaar d'Jongelinghen haer tyt leerden van wetenſchap, oeffende haer lichaem met dingen beſeffende tot den orloge, te ſchermen met verſchyden waapenen, te worſtelen, met voet ſt van armen te gheduncken, te ſwemmen met gheweit op de ſchouderen, ende dergelycke oeffeninghen tot den orloge nodich, waar voor ſy den voor haer de ſiptiin meeſters orloghs ende menichtes overvinnen met lauwer Crich, tot eeſtemoet hadden die ſeemaine ſtat Campa Martio, inden welcken de Jongelinghen haer exerceerden, en overwonden het groote ſaechen, daer mathanderen met prachtyghen tonder gaen ende voorgeloopen enſeyde te overwinden int voorſtes daer d'grichen ende Comeinen dat plaets ſagen als haer ſin favorite niet verſtaen, den voorſe exercitii, en den voorſe plaets ſelfs noch Vitruvius in 5 boeck 't 11 capitel, ſoo machten de grichen en plaets genoemt pilaſtri en exiſti, inden ontſtonden ſchoonſte de plaets 4 cant van twee ſtadien int rontom, ofte 250 paſſen, ende inden 3 ſyden oft hoecken machten ſonder ſimpele porticus, ende onder eenige beloonen ſaelen inden welcken waaren de geleerde Lieden als philoſofen ende dergelycken, om te gelyck t'diſputeren en te diſcoureren, inden derde ſyde ofte hoecke, machten ſonder voor waer ock en porticus gheſchildert waer den hoeck oft cant nytwaerts, ende dat dobbelt van porticus, omdat de ſon ende d'reegen niet daer in ſonder ſlaen, en ock de windt, int midden van dit porticus was een ſeer groote ſaal, lanck 1½ dier hoogt, alwaer ſy haer vergaderden amaſtrauano die adoleſentia, deende voor een ſyde daer was de plaets daer vergaederden d'Jongers perſone, en aenden voorſe plaets, de plaets daer ſo Sint polneranno die Athleti, noch wyders daer was de conde bat ſtoof bayen int waater, dat wolck quam te weſen int hoecx oft wende dant porticus ten ſlinckſen ſyde der plaets deende adoleſenten, was de plaets alwaer ſo Sangerano, ſweetes haer lieffaems om ſterckſen te weſen, ende daer by de conde caemer alwaer ſy haer inſt trocken, noch wyders, de tepido daer ſelfs dier mackten, dandt welcken ſy ginghen int groote, voorſe caemer Tepide gaen den, ten d'een ſyde de Laconica, dat was d'plaets daer men ſweette, ende den d'ander ſyde de caemer deende voornoemt was ſinghe, daer by men ſiet d'laetſt cloet chſoet, naerdemde d'natuer, niet ſubyt dan goet int coudt, maer tuſſchen beyden de tepide, noch ſeet noch coudt ſinde, dan buyten deſe geſeyde plaetſen waaren 3 porticus en den hoecke, en daer was den ingangh teegen Leuante, ofte teegen ponente, d'ander twee waaren d'een deende linckſen en d'ander ten

do

Deande xxxter zandt, d'ex geſtelt tot ſeptenterio by d'ander mexegorme die die ſwagx tot ſeptenterio waarx dobbelt, ende dan buſtex als zaar colom mex zyde, waarx, d'ander gheheert dan meſegorma waarx ſimpel, dan dē ol mex breedte der boaex geſyden ende deſe waarx alſo dan Vitruvius max ginex, dat is hert vf de caut gherekt wordt, dat voor twee trappex 6 voetex gedeilt, dat laatſte dan tot dool der colommex ende dan tot dool vande mūr 10 voetex, d'welck volgt dan Vitruvius margine, dat is hert vfte caut gherekt wordt, daar door twee trappex 6 voetex breet daar deyen in ex ſtamin, niet minder breedt als 12 voetex, inde welckex de antiken mogten ſetten ſynde onder tot gedeelten, ſonder bolet te worden, dannex gheene die onder tot porticus ſtondex om te ſien, de welcke mogen door geſonde lichtheyt al waar de athleti, waarx, beeldex ſien mogten, deſe porticus eigentlycke noemde exiſti de eſiſten maechtenſe dat buſex 2 porticus, waarx planting dan boomx, ende d'ſtraetex tuſſex die boomx waarx gekaſſeit met ſteenx, by deſe exiſte, ende tot dubbele porticus, daar ordinarſe de volcxſex om te wandelex ſyn ooghex, dan daar genoemt peridromede, inde welcke dese ſ'winters de athlatii oeffenex die ſtadio wat ter ſyden deſer edifitiūm, ende was lang, alwaar de menichte by mocht ſtaan om gemackelyck te mogen ſien voetex, de athleti, dan deſe ſoortex van edifitiex waarin ex exempel mocht ſtaan de Reiſeren dan noemde de welckex, ordinarex de tarma om te delecktеren ende voorplaſier dan 't volck, om ex ſtadt 6 te weeſen, daar daar de menſex dese luſtigex ſouden, als hier naar geſeyt ſal wordex in dex 4 booch ——

Aan Wyſſing

A de plaatſe daar de garzoni ſmaſtranci vergaderex
B 't ſolder daar daar de atbicleti inpluerano iongerx vergaderex
C de plaatſe daar daar de atbicleti inpoluerano
D de ronde baardex, **E** de plaatſe daar de atkleti Sungeuano
F ronde kaamer, **G** de caamer trepide inde welckex mex foremis graat tot
H de zeete caamer, genoemt de ſuetinge met caamerkens
I laconico **K** 't zeete bat **L** 't porticus voorex inganck
M porticus dan buſex geſeyt exiſtion ſ'winters 6 daagx de athelitege (banyckx
O de ſelua oft plantin taſſex de 2 porticus
P de oopex plaatſe om te wandelex, genoemt peredromata
Q de ſtadi al waar de menichte ſouden ſien voetex de atlie
t Lovante, **O** oſtro, **P** ponenta ∴ trementana,
de vier windex ——

De ander plaatſex gemaackt inde teekeninge ſyn eſedre ende Scuola palaſtrum ende exciſte der grieckex

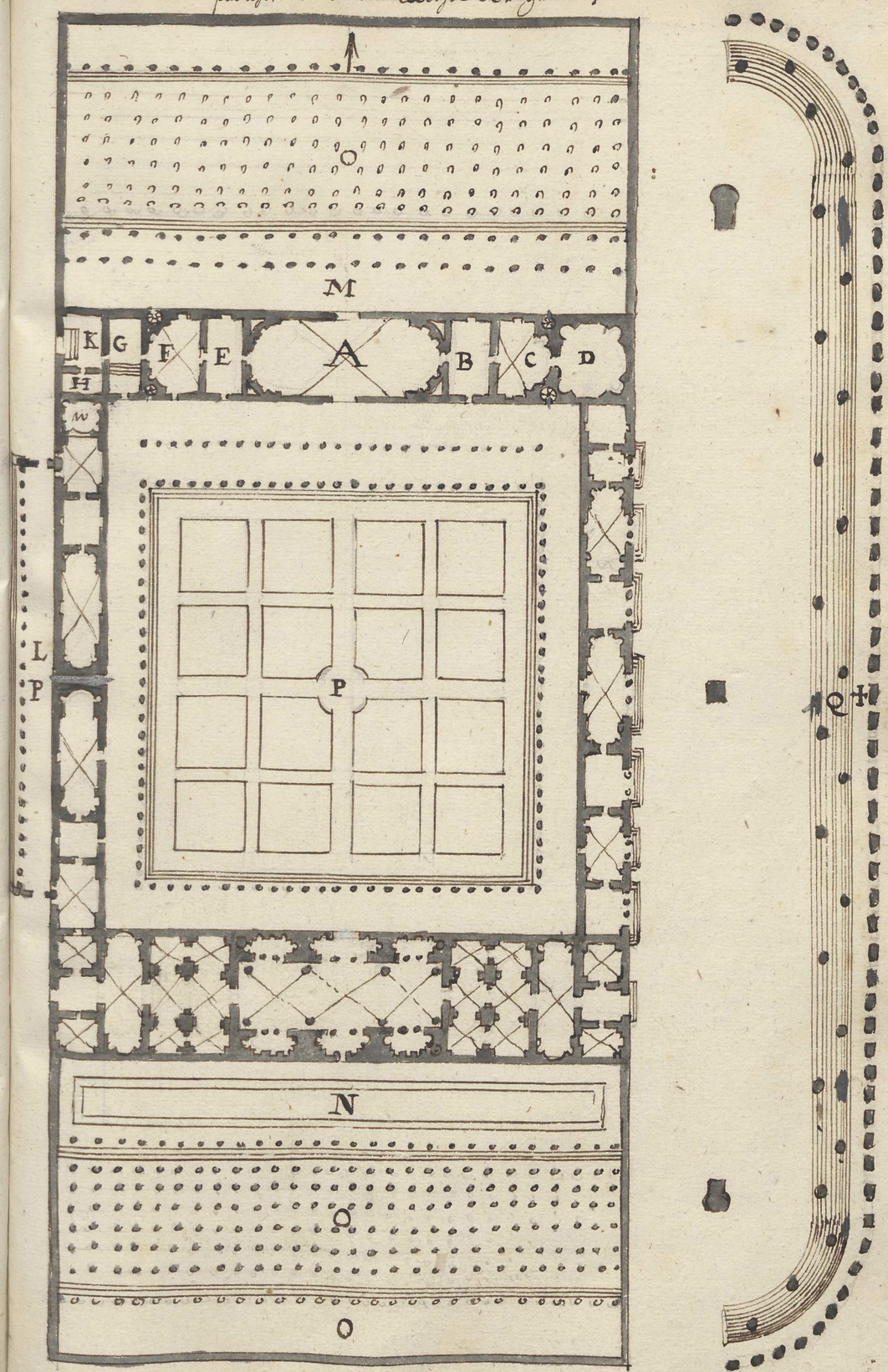

De tempelen is 't weerdichste van alle gebouwen, die gemaeckt mogen worden, dadelijck men bevoort 't meest op gelet te worden, derse naer dat igende tempelen syn van myn gutachten oft gemoedt, ook oorsaecke myt de gront ofte stucken dan vestingen gedenckwaert waer dit kunnen minnigh sceenen gestelt oft myt gevonden, doch gen straeten als columnen bas tot pooter coninsen, dan t'myn niet toegedaen, dan Laetense alsoick se ontfangen hebbe

Van plaets diemen behoort t'verkiesen,

De Antijcken geben gaen tempelen verdicht naer gelegenheyt, ende weerdichheyt haerder goden de ordene der columnen gevonden, de toscanna ordine toegeeigent, ordinario tot Venus, tot mars, ende Vulcaanis, dese stellende binnen de stadt als goden die de siel bevaden tot lasenie, tot verloos, en tot ontstickinge, ende inde plaetsen der stadt, de tempelen en goden die tot de godtvruchticheyt en bevoorneyt goedt waren en die d'siele preserveren, al pays en alle goede wetenschappen door gestelt waren, ende die tot sulcke goden, daer de stadt op gestelt was, oft toegedicht als tot Jupiter ende Juno, ende tot minerva, ende d'welcke sy sieden als beschauders der stadt te weesen, die maechten se tempelen in goede plaetsen int midden ende aende oft rote, ende tot palas, ende martiniaen i side, om dattse voorgangers vande const en wetenschap, ook coomanschapen waren, stelden se haer tempelen by de plaetsen oft marchten, ende ook op de schole forum selve, tot apolkine ende backs, bay de tiateren, tot gerechte dicht by de circo lopban oft amphetiateren, tot Esculapio tot de Salate gesontheyt en die goden der medesynen, vandy welcke sy gelooffden dat veel menschen gesondt gemaeckt wierden, desse binnen se in gesonde plaetsen en by waeteren springende, om by te drincken, daer door de kranckes te lichter genesen soude, alwaer dat dry goed moet groeiden bay godtvruchticheyt, ende also tot de oygenschap der andere goden sochten se die plaetsen die daer toe Contribuerden en tot haer sacrificii, maer wy om kercken te beuwen, sullen nemen het schoonste vande stadt, wyt bay ontwerpen en dijcke plaetsen, maer daer veel straeten haer soffen op inst loopen, alwaer bay alle deelen d'tempelen gesien moegen worden met haer weerdicheyt en diversiteyt, bay wy igelyck bevinden die tot siet ende soo inde stadt Colli oft Leeste is, soo salmen d'voorste plaetse nemen, maer soo daer geen goede plaetsen en syn, salmen de vlacke oft plannen van dese tempel soecken, vande remenante der stadt, op grande met traspen en te verstoomen de voorlichheyt ende manesick heyt der divoti, soo salmen maecken dat de frontine oft aensicht der tempelen sidt worden op 't grootste deel der stadt, om dat sezynen soude dat de religie, schynt te syn de bevoorsaemis der stadt ende daer toe gestelt, maer soomen voor de stadt maeckt sullen haer fronten sien teegen de voorstaet oft degende vesticen, ten oorsaecke sey daer iemandt derby trasseert te moegen verwenen door teegen d'frontum vande tempel ——

Vande forme en gedaante der Tempelen.

Ende vande daar in te oeffeneren spul,

De tempelen waren dijwijls rondt, vier cant, 6 hant, 8 hant, ende meer cantes, de welcke al eindigen int begrip van vijf cirkel, int ronde van den een tot den anderen gedaanten, dat waer de inwoni d' welck d'ers met sijn punct soude moeten to wesen in Architigitecktuer, es wenschelijck te loven, maer d' seeuwste syn d' ronde tempelen, daer de anderen haer maet uyt haelen ende ook de dickhandt daer 't altijt comt, van deese twee alles spreeckt Vitruvius voornemste behoort te verdoolen, de tempelen die cantich syn salmen al haer cantes Egaal oft gelijck maecken, ook sodt opgemaeckt oft verciert syn gedaantes van tempelen, an een oft maer om haer omloopen conde tempelen, oft des minsten met omloopens beterhuijde, oft bij comt ook tot Vesta de godes der aerde, tot welcke element wij woonen rondt te syn, tot Jupiter, als godt van den hemel. Schrijft syn Scoperti dat is open inde midden, maecken met portiken komt om, inde ornamenten salmen veel groote consideratien hebben, tot die goden, gebouwt om die oorsaecke, dat minder van de aermen sijn verstaen, schrijft syn van dorce ordine, als goden beschrijvers der oorden haer fabrieken sonder delicaatheyt oft tierigheyt, maer Venus en Flora ende de Musen ende de minse, ende de delicate goden, salmen haer tempelen maecken, tot de sobere ende tierigheyt als maegdelijck haer behoorende, van corinthe werden haer toecomende als voor in Athenen syn inde met beladene ende doliken bevonden rauch synde, maer tot Juno Lucijo, es Diana en ander goden die de grootheyt der vesten, ende de tierigheyt niet voegen es soude, soo salmen ordinoren Ionice ordre het welcke is tusschen de doricke ende corinthia, also leeren wij dat de steenen int bouwen van tempelen ordinarijs om te bewaren het droogen luchtigen, het volck help es dael in Architectuura, maer wij die gen dencken, over de formaten tempelen te bewaren es gelijck verkiesen gesichten en de gelentste plaats, de ronde syn wel d' begeerenste, daer in begin noch dat aen die inde hagen simpel es een een form, starck en maestick salmen machen de ronden tempelen, want tot deesen behoren sulcke gedaante, en dat se van een alen omgeven en geslooten syn, met geen distanci es gelijck in alle syn, over al gaer delen, dat als ontfangt vande gedaante van als de uyterste gelijcheyt in al haer delen, bedeyt houde de eenigheyt, de onderlijckheyt es gedaante lichheyt en de gerechtigheyt van godt, niemant sal ontkennen dat de tempelen behoren het sterckste van alle gebouwen te wesen maer dien sy godt toegeeigent worden, ooch de hoochste en waerdigste plaats der stadt, ick behoren de tempelen Capassesima te sijn genoeg saem grootgenoeg, dandt dolicke daer in beliefden hen om haer godte dienst te doen, ende onder alle figuren die niet rondt es syn, is noch waerdich te loven het formosa Avant kruys horen, de welcke die gelijck inde hoedt Vaust cruys gaer inganck ende daer tegen de ander manier, ende het Coor, ende inde twee tacken es die haer uyt steecken aen d' een en d'ander syde twee ander ingangen es ingangen oft te twee ander omraden, om dat het es figuer is van t cruys, so presenteerende aen een ansiender oogen dat cruys daer onse Here aen

go

gehangen heeft, ooch behoren de tempelen de porticus volcomen groot gewordt te gelijck, ende niet grooter oft de grootste colommen meer al ander fabrieken, dat maer gelooegenheyt den stadt, met schoon proportien gebout, gebiedende de goddelicke waerdigheyt door de welcke gemaeckt wort, ooch behoorense gemaeck te worden met schoon order. Van colommen, es elck order gerekende syn proporci es behoorlycke verciering, soo dat men niet schanden van materij es alles verciert sonde noemt oft bedencken, onder alle colonnen es is niet voorlycker tot een tempel als wit, ende al 't rijp is want de royenheyt des hoofts begeert godt, maer sonnen schilderen wil, salmen niet schilderen als dat tot godtdienstigheyt en tot es godt hoofts aenstaet,

Van het aansien der tempelen,
Vitruvius 3 boeck int 1 Capitel,

Het aansien wort genoemt, het eerste verthoon dat een tempel van een geest wanneer mense begint te sien. Vitruvius 1 boeck es 1 capitel, sal ick naer deesen met figuren toonen, de tempelen van maecht men of te met of te sonder portiken, die sonder portiken maechtmen dattse een 3 gesichten gesien mogen worden, d'ers men uytmen in antes die syn met pilasters want antes is pilaster gesyt, diese macht den inde gaten, of te sijn Cantoni want fabrick, de twee anderen, eenen wormt men prostilos, die macht men met colommen, ende d'ander Ampiprostilos, die in antes worden soo genoemt om dattse hebben twee pilasters opt de cantes ende hoeken, oft wenden naer om op de breede ten syden de tempel ende dit soo de gesyde pilasters, int midden vande fronti of te gevel twee colommen die voor uyt springen es onderscheiden de fronte spitie, die gemaeckt is op den ingank, de anderen die prostilos genoemt wort, sal gelijck meer als den eersten es, in de gaten tegen de Cantoni de colommen tegen die pilasters, ende vande flanken ende rugsten sant tegen 't ontfangen ommspringen es oft wenden den Cantoni, andere colommen, es naer als die syn, maer van binnen de tempel salmen de selven manieren gelijck van colommen ende van fronte spitij nu sullen wij coomen tot het 3 aensien, van deese twee aensien der tempelen es gelijck wij toegenoemdich, gen volck oft overblyfsel al tot daer om es sal in deese boeck daer geen exempel van syn, in Vitruvij barbaro syn daer planten van, maer soomen naer de tempelen portico maecht met sy gat inde ronden om, of te voor inde gevel alleenlick, de welcke den alleenlyck inde faciate of te fronte oft gevel de porticus gelijck maeckmen oock de andere prostilos, maer diemen maecht met porticus inde ronden om maer men maecht van 4 aensichten of te aensienen, en dat om dat men se maeckt met 6 colommen inde gevel van voren, ende ook als een van achteren, es in 11 colommen in de syden ende deese naer aensien noemt peripteros tersyden als rontom, ende deese porticus coomen rontom de Celle, breedte syn als de een intercolommen wijt is, met sict noch antycke tempelen die gelijck 6 colommen inde gevel ende gelijck geen porticus rontom, maer inde muren der Celle int voorste deel daer syn 4 selven colommen die accompanieren die vant porticus ende gelijck de selven ornamenten, gelijck als de Siemus in provancen, ende van soorte machmen seggen syn te Rooma van Jo

nica

nica ordine, dat toegenwoordich is de kercke van S maria egittiaca, got welckes dood
is die architecten ons de celle broeder te maecken, en om de oncosten te spaeren,
ontsiende niet te min dat selvige aensien vande gepleegelde rontom, van de wel
ckes form seecker dan terssyden, ofte sy stoelden aen de tempelen d colommen inde
gevel ende is dan terssyden met de cubicken, Dipteros dobbelt gevleugelt, ofte
sy maecktense wel d inde colommen inde gevel en is terssyden, maer de porticus
en mächtense niet dobbelt, want sy waeren weer de middelste colommen
en order, waer dan deese porticus breet worden twee intercolommen ende
een dichte der colommen, ende worden sulck aensien Spetidipteros, dat is
dats dobbelt gevleugelt, dese aensien was d inventie van Hermogene Alt
tische axes gebeckt, dit machte de porticus breet en luchtich, en beneven
dien oock met maecken en onkosten, en nam niet weer dan 't aensien, ofte de last
en maecktense dat inde voor ende achter inde gevel waeren 8 colommen
ende d' porticus rontom dubbelt, als die dipteros, deese tempelen in gaen
binnen te deelen, gaen andere porticus, met twee ordine van colommen d'een
en boven d' anderen, ende deese colommen waeren cleinder als d' binnenste, om
dat men gnam vande voorste colommen tot de binnenste, ende alle de spatie
omgeven van colommen van die binnenste was open sonder dack, waer door dat
dit aensien gemeent wort van deese tempelen Hipetros, dat is onder open
deese tempel wier toegeeigent Jupiter als patroon vanden heemel, en d'
aen t licht, ende int midden vanden hof stelden d' outaren, van deese
sorte gelaef ick dat was den tempel op monte Cavallo binnen Roomen, dae
aer niet weer eenige bestigiën van sint, toegeeigent Coüe. guerinaly ge
bout vanden heyseren, want in Vetruvius tyden en was sy niet eer —

Van 5 Speciën eigenheden van tempelen,

De Antycken ü soenden al gesint is te maecken haer porticus, om haer te
mpelen, geloovigen eyt want welck dat se daer mochten gaen wandelen
en traicteren, buyten de solle daermen de sacrificiën deden, ook om het
gebou meer gratsyt te geven, waerom dat se moesten moeciën de inter
vali ofte intercolommen tusschen d' een colom en d' ander, dats groote, na
ar myn Vitruvius ordinant 5 Speciën van tempelen vanden welcke sy de
wederinnen pignostilos noch boven die wyt van malhanden staen, ende
luftilos, dats veel colommen, Siastilos noch breeder, Siastila, noch meerder
dan distanci friostilos, noch boven deese die wyt van malhanden staen,
ende luftilos, dan deese colommen soose sy suiten van maet en longte
sy als ich gesyt heb in myn eerste boeck, dan alles dat de 4 manie
ren sy en volcommen de twee eerste om dat haer intercolomnie is dan een
en een demanmeeters ofte dan twee diammeeters der colommen
sijn te ponge, alwaer een passoene te saemen moegen int porticus
ingaen, ofte d' een moet achter den ander gaen, ende dewyle met haer ver
cierden en han van wyte niet gesien worden, mochom ontes de gaenders
is mer bolet te wandelen rontom den tempel, daerom sy deese 2 mannie
ren weer te weren wanneermen groote colommen maecht om te gee
mpelen tot styles, als men inde Antycken sien mach (dit myn) maer niet

in

in deesen stelden twee stylen weer malhanden tot ornement van
achteren dien gemeen setten, de 3 colommen dan synde van 3 spatien ofte deamee
ters, comen de intercolommen te breet te syn alwaer de architraven niet st
erck genoeg toe en syn, maer in sulcken geval mach men de architraef vrij
laten ende verstint niet machtende boven de architraave arcken te plaetsen
vande frier ofte remenanti, alsoen die de swaerte dragen, de vierden n
aenien om dat se niet en lyt dit de sorge om dat men de architmaven van gen
uit maecht, mach mense eenen wel seggen onvolmacht te syn want
sy is log, luft, ende eigen de toscaense ordre, daerom dat d' schoonste,
manieren van tempelen is eustilos de welcke haer intercolommen is dri
en twee diameeters en een vierendeel —

Vande verdeelinghe der tempelen,

Dolych als in alle fabricken verdeylt dat al haer doelen correspondeeren
met malhanden, ende gebben sulcken proporci, dattet niet en is met den
welcken men 't het gevoel sonder moeyen en moeten, als end, ook d' ander deel
en, dit op 't alderluchterste salmen waernemen in de tempelen door dien sy
goeden toegeeigent worden ende gecomplicht, onder welcken de ronde form en
4 canten de schoonste is ende ook de 4 canten, de ronde 4 tempelen maecken
terste by outen, somtyden ooren sonder cele met colommen rontom, die alen
ondergonden den capelo ofte ronde dack gelychmen siet van Juno Lacinia,
int midden van deesen daer stelden den outaer ende daer op het fier,
dat onnytdoenlych was, dit doelden se in deese inwendigen nyt den een diam
eetr stelden sy in drie spatien gelych, vande plaets dieselve besloten sonder, en
deel gaenden die trappen op den welcken men op ginck tot den tempel
ende twee deelen gaenden den tempel met haer colommen d'welcken
sy stelden op pedestyles ende syn doen met basus ende capittel, gelych
als is den diameeter den minsten ombloop der trappen, ende dick 't 10 deel
haerder hoochte, de architraef, fries en ander ornamenten salmen na
chen gelyck geseyt is inden eersten boeck, salse in desen als in alle de an
deren sorten van tempelen, maer dieselve besloten machen met de celle oft
sy met de vlercpelen rontom ofte met den porticus alles inde geevel
van die, die de vlercpelen rontom gebben, de eersten salmen rontom twee
trappen maecken ende daer boven salmen de pedestili setten, op den welck
en de colommen staen, d' vlercpelen syn breet het vyfden deel den diä
meeters des tempels, de maet maecken binnen de pedestraten, de
colommen syn soo lanck als d' celle breet is, ende syn dick 't tienden
deel haerder longten, de tribuna ofte cupola maecktmen hoog op de
architraef fries ende cornice vande vlercpelen, vande gelijck van 't
gheele werck, alsoo verdeelt Vitruvius de ronde tempelen, maer de
arom en sietmen by de Antycke tempelen geen pedestyles, maer de colom
men beginnen vant planum der tempelen, dat welcke my veel beter
gevalt, want door de pedestyles versinder veel den inganck der tempelen,
ook om dat de colommen die vanden aerden beginnen geeven meer groot
eyt en magnificencie, maer inde ronde tempelen, salmen alleen dat por

ticus

ticus inde fronte mächz, ende so lanck al de solowe breedt is ofte 't
deel minder, ende noch maeckmense corter maeckz maar nie minder als $3\frac{3}{4}$
deel deses tempels ende mz salse dit porticus niet breedder maeckz dan vz
't derdz deel zaander langhey, ende inde tempelz die 4 cantrics syz, salmz
salmz got porticus soo lanck maeckz als de tempelz breedt syz, ende soomz
de colommz stellz wil oxo de schoonste manier castilos, salmz got aan
sicz dese tempelz verdeelz soose syz sal vor vier colommz) in $1\frac{1}{2}$ deel laa
tende buytz de goeckz de baes der colommz, ende elck deel sal vz modul
wesen, de colom vz modul dick, 4 modulen salmz got middelste deel geeuz
$3\frac{1}{2}$ van ider syde maeck 11 dat is $2\frac{1}{4}$ voor elck intercolom, soo de geevel syz
van 6 colommz salmense deelz in 10, vz 9 colommz is $24\frac{1}{2}$, dese 10
colommz is 31, gerekende altoos elcke colom vz 3 de middelste voopen sy,
ende $2\frac{1}{4}$ tex sydz, de goeckz der colommz salmz maeckz maer 25 vz
der, oft Jonica, oft Corintia, (want doorika wort ander gedeelt, gemz sal
verdeelz de ander manieren, als vz pignostiles sioftiles aroostiles deastiles, is gesept inde vorste boeck, als mz getracktees zeest vande inter
colommz, wydes als 4 porticus dan daa vintmz de voortempel ende daar
naar de Celle mz deelt de breedte in 4 deelz ende doet der solew in
achtmz de langhte der tempel, ende van dese 5 geeftmz tot de langhte
der Celle, beslutende de murez, inde welckz syz de portez oft doorez,
ende de ander 3 blyvez voor de voortempel, de welckz vanden sydz zo
oft twee vleugelz gemaeckt voorvolgens, met de muer vande Celle,
aan d'eenden derselver maeckt men so twee anti) ofte twee groote pilasterz
gelyck als de colommz vant porticus syn, ende 't mocz syn dat tusschz dese
vleugelz sy vijmz ofte veel spaci, soo de breedtz minder salsy, als zo
veeltz, soonder salmz tusschz die pilasterz stellz twee colommz, oft mi
nder naer 't voorgaende, salmz regt tegen de colommz vant 't porticus voor
dit sal syn om te sepereren de voortempel vant porticus, ende deselz
ofte muer open laet die syn tusschz die pilasterz salmz slingez
met taffelz ofte para parapetti voz mz noetz daarom laatende de ope
ruzeyt voor de volckz mz maez ingaen inde voor tempel; ende soo
de breedtz minder is als 40 voetz, soo salmz ander colommz in get bi
nnenst deel stellz tegen deese aan, die gestelt sullz syn tusschz de
pilasterz ende sullz de groeckz maeckz vande nyterste maer wat dunder,
om dat de open lucht meent voez de dichte vande volckz voor staz,
ende voorbaez de teerlicht vande binnenste soo dat se gelyck schynz
sullz, ende soovaet deese gesepde verdeelingh spreeck voz 4 colommz
aansiez, niet te minder salse gebruycht wordz aan alle d'ander aansienz
der tempelz ende geeft vz sullcke proporti, want de muez der selle
moet altoos eenmz regt tegen de voorste colommz aan sidwe
op een linia, alwaar de Celle sometyts grooter syn sullz, als daar voz
gesept is, alsoo verdeelt de Antyken haare tempelz, als Vitruvius
onderwesz, ende wilde dat mz de porticus maeckz sonde onder de volc
kz de mensz mochtz schuylz by groot wonder voor regen ende windt
haagel vz sonden ook voor de sitte der son tot dat mez veer quam

vaz

vaz sachre sitio, maar wy laatende porticus voor buytz maeckz onse
tempelz dat suer gelyck syn de basilicus, die de porticus voor binnz geb
ez, got is also gedaan onder seydenmz vz ongelovige vit om dat onse
godtsdienst meer schamp sonde geschiedz, sonder beletsel te wordz voz is
mant als de eerste existz inde basilicus voz private persoonez oft
gedaan gebbz, noch daar by doende aan onse kerckz de plaatsez diemz
noemt Sackrestien daer de priesterlycke klederez in bewaar wordz vz
d'vaten ende zeylsiedge boecken, staende ook de groge outaar inde
plaats vant tribunaal, ende got voor ongeevz ende ongeschut de
remaneaten voor 't volck met de laatende, en daar by bewerse
nog de toorz om 't volck alles by de existz geoffert wort te zoepse
vz door de klockz gesegt, by de heyck oft tempel maeckt mz de
woonplaatsez der priesterz gemackelyck vz rijm met gevez, ende ook
ongestelyck de woonplaats der maeckdz vor seydz van 't volck,
nu sal ick de tempelz stellz die in roemz syn, daar naar die buyt
vz roemz syn vz de ander Italiis inde voz laastez die buytz Italiensyn, nu sal ick gemeen gesept vande schoonsept, vant aans
iez, vande manier vande verdeelinge der tempelz

Alle deese naervolgende edificien syn gemaeckt met d'
Cinsence doet, daar by de doet gestelt **P**, ende met de onse
daer by gestelt **I**. en met minutez daar by gestelt **M**. ook de vo
ze gaande verstez vz tweede boeck, ook alsoo gemaeckt, vz vz doet
geeft 12 onsen vz vz onz geeft 4 minutez,

de tekeningen van tempelen. antyckeñ in Rooma,

den tempel pace van paeijs

Soo sullez wy beginnz aandz tempel pace te roomz by dz welck oz nuv noch de rüin vz fondamentz siet, by de kerck van S maria nova, op de gheliggo wegz, ende d' schrijvers seggez dat die staat op de solene pl aab daar Roomelus cüna was, ende de stoffilia vz dat huijs van monio, het basilica. portia vz het huijs van Cesare, ende dat augustum, rüvinneerdz, het huijs van Cesaer, dat schijnt oz groot gebou geweest te sijn vz superbe gewoont naar Luna drusilla sijn vrou, deesz tempel werdt begonnz van Claudio de kayser, ende volent by Vespasianus naar dat hy victorie rün van Judea quamp, indz welckz hy bewaardz alle de vaasen ende vercieringez dicz hy brocht uyt dz tempel van Jeruselem, nz leest dat deesz tempel wel de grootste vz de geryckste ende d' zijckste vande stadt roomz, alsmen noch aan de fondamentz wel siez kan dat hij geweest is, so oz dz ingank was een logge van drij opvolgendz. gemaeckt van gebackenstez ende d' rest was müz doorgaande. so breet als den gevel was, tegen die pilastez waarz Collemnz gestelt tot ornament deesen ordor van colomnz verwolgen de de muz deurgaand, boven deese eerste logge was noch een ander opensett ü of eby podiüe, en recht boven de colomnz beneerden gestelt te sijn van stuk, binnz den tempel waaren acht colomnz van marmor Corintse ordor, dick 5 voet oz 4 onsez en lanck 53 met basus en capiteel, de architraaf fries en cornisez wa aarz tien voeten en eby halff voez, ende onder ziet dz dat gewelfte vande naar rün der midel, de basus van deesz colomnz was hooger dan de helfft des diameters der colomnz, ende haar sorte dichz van 't 6 deel haarder gesetten dat zom sterck machte, om dat muz daar op stelden, ter breeten comez draagez haar progectus is van 't 6 deel haarder haare diameters, de colomnz de schaft lijst is gheswoez met seeone inboncez Limma vande architraaue is anderz volg ander wordez te advertteerz, de modelions staan in de Croen, de casez vã ende rooser tusschz de modelions sijn 4 cant gude alsoo begoortmuse de maachz, als ick gheopservoor hebbe in alle de Antycke edificiten, de schrijvers seggen dat deesz tempel branden ten tijden des keysers Comode, dat niet gheloofelijck en is om dat muz daar geen houtwerck in en siet, maar zy mack sijs dat se door aanbingez of ander diergelycke accidentez gerüvijnwort is, de architectuer was daar waar soo goet als ten tijden van Vespasianus, ors volg de aant van dito nyt wijst, de müez van deesz tempel waaren bekleedt met stucko en schilderijez de gewelfte le met stucko, soo dat in dten deel en waser dat bekleedt en was ——

A is de basus
B is het Capitel
C architrasi' friso en cornise
} vande Colomnz die de middelst wellsele gewz
D Compartomenten van stucko gemaach inde wellsele.

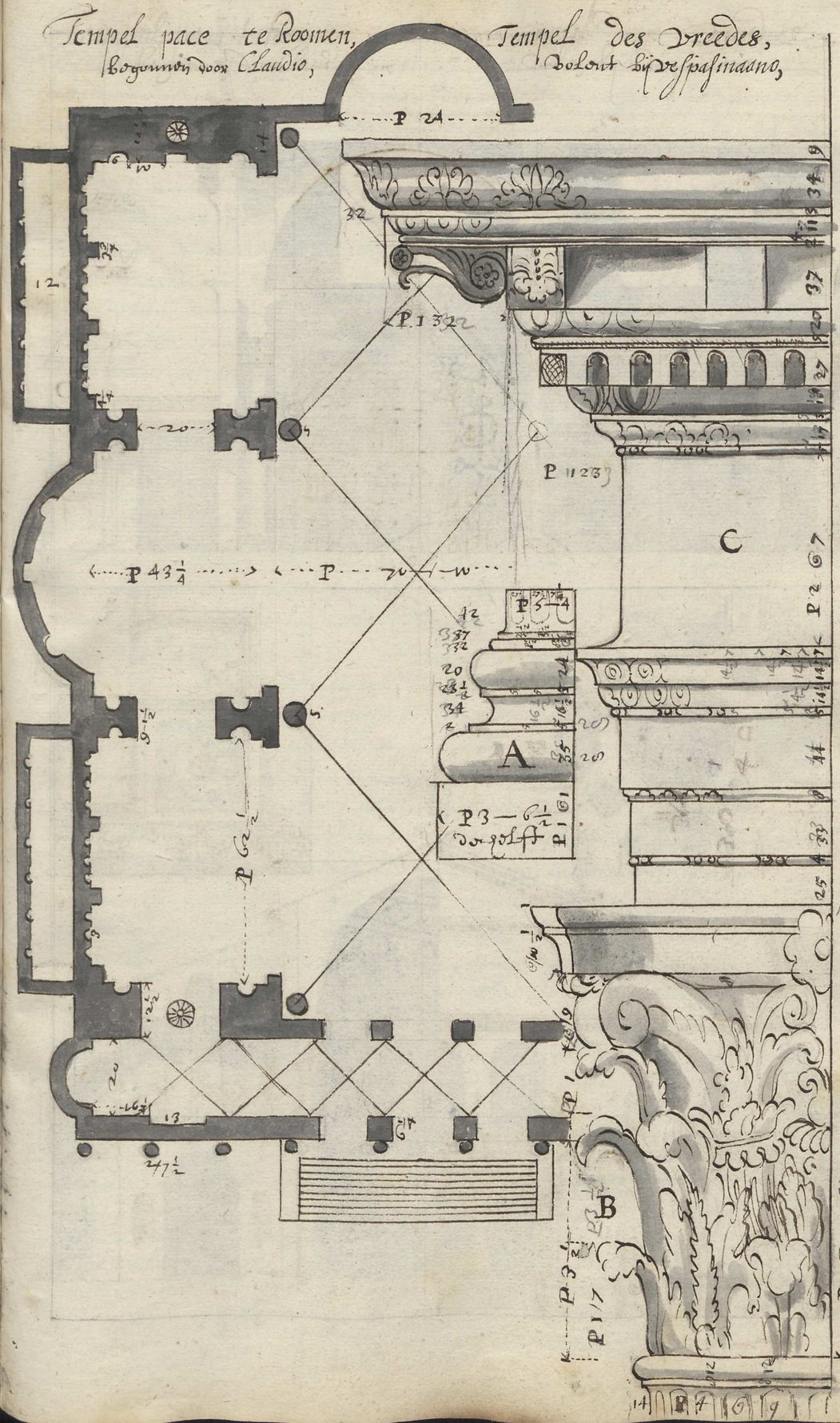

Tempel pace, Rooma van claudio en vespasiano

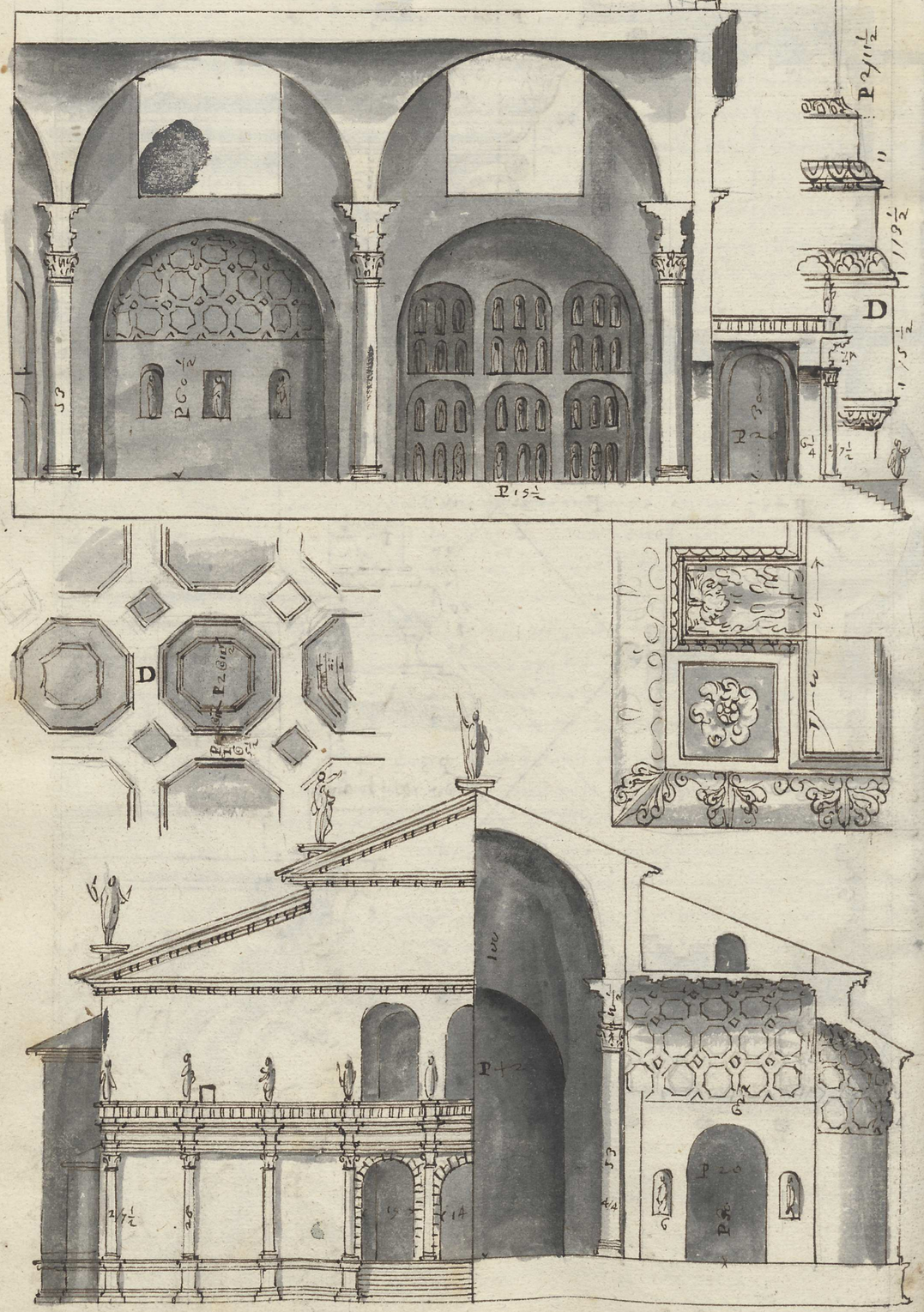

Tzanden tempel marte vindicatore. van Augusto, Rooma,

By den toren de Conti sietmen de ruïnyn, gebouwt van Augusto, aan mars den overwinder ende stact, die hy doode, doegen bruto en Cassio om te wreecken den doot Ceesers, doende gemaecken vande overwonnen waapenen, door het begrip des masses daermy verclaren dat het een eerlyck gebou geweest is en wonderlyck, ende veel wonderlycker maecktent de marckt van voren den tempel, want men looft dat daer op d'mart gestelt waeren de Troffeen van overgewonnen wäapenen der victorien en treeuphen der wederstrevende vande oorlogh, maer de tact, ende dat Augusto in zaer schoonste plaetse gestelt zal de twee taeffelen daer geschildert de manieren vande stact ende vande triumphe ende noch 2 tauffelen geschildert van apollins zant, in den welcken was Castore ende pollux de goden van victorij ende Alexsander der de magus de groote, inde ander taeffel een prefferaei vande dat al niet en alexsander, hier waeren porticus die Augusto toegeeyent waeraz met d'statuën van alle de goden die triumphelyck weedergehoor waeren de Roomen, maer ander so marckt en sietmen geen bestigen, alleen, den waere dat d'muren die daer syden den tempel, sy deelen vande marckt waeren, om dat se soo veel statuën zobben, 't welck wel te geloeven is, het aensien vanden tempel is gelijckende, inde zanden het welcken wij hebben gemeent gebben by Vitruvium peripteros. ende om dat de breede vande Celle d'binnen bodem niet springt, ende hier syn gestelt de columnen tussen Anti of de pilasteren vanden voor tempel, tegen die vant portico als boven geseyt is dat men dan sal in sulcken geval, het porticus niet alleen heel onden tempel, ende hoog d'vlengelen vande muren by gebeeyt dan d'een end d'ander syden, dey is niet gesproken van de ende de solder ordine, hoewel dat van binnen de doelen alle correspondeeren, waer uyt datmen begrypt dat den achteren ende van teen syden de gedeelen waeren de gemeene straeten, ende dat augustus niet en gest de willen verlengen of tinderen, noch ook de by tuyginge der bywoonders patroons, de naemen vanden tempel is pigonostilos, de porticus syn so breet als d'intercolommen, in't binnenste deel oft inde cel en sietmen geen bestigen, oft eenich onderscheyt oft gebreeckelycheyt des muërs, een ornament van tabbernaeckels, oft nichten en vastelyck te mogen seggen, dattet niet gewesen is d'welck te geloeven is, daarom gebeurt daer wat wilen maecken den muyr inwendig, d'columnen and porticus syn corintee werck, de capiteelen syn gewas met cluyt bladeren en gebben Acanthus veel grooter als men siet in sulcken onder gebbende respect van't gesolde capitael de eerste bladeren sietmen grooter bol syn ende altemet een minderen tot d'plaets daer se int wassen, d'welck een zeer groote gracie geeft deese porticus, oock soo seeme soffiti ofte lacunaria, dat is gewelft ofte gemet de onderste syn der plancken oft balcken soldeeren, en gebbeen om haer profil gecorrecteert en grondt, vont vanden tempel waeren mueren gaet van porticus, de welcken van voren waeren groot boeren werck, ende den binnen zadder seer veel tabernacholtiens en plaetsen om statuen te setten—

A de baes vande columnen, ende noch vñ uit om de muren vanden tempel

B is d'cauriola vanden welcken begint de verdeeling dat 4 canti gemaeckt tot verciering der muren onder het porticus, C is d'plant vande columnen gestelt tot ornamenten der tabernacholtiens inde Celle E is een capiteel d'welck den myn by gevoegt is, om dat men eenige antycke vindt also, dicht by desen tempel gemaeckte stucken,

F is dat cornice dat men siet inde vlengelen der muren van syden

G capitel H de architraef friese en cornice I d'lacunari oft gemet vanden porticus M d'soffitto ofte onderste architraef rusten de columnen,

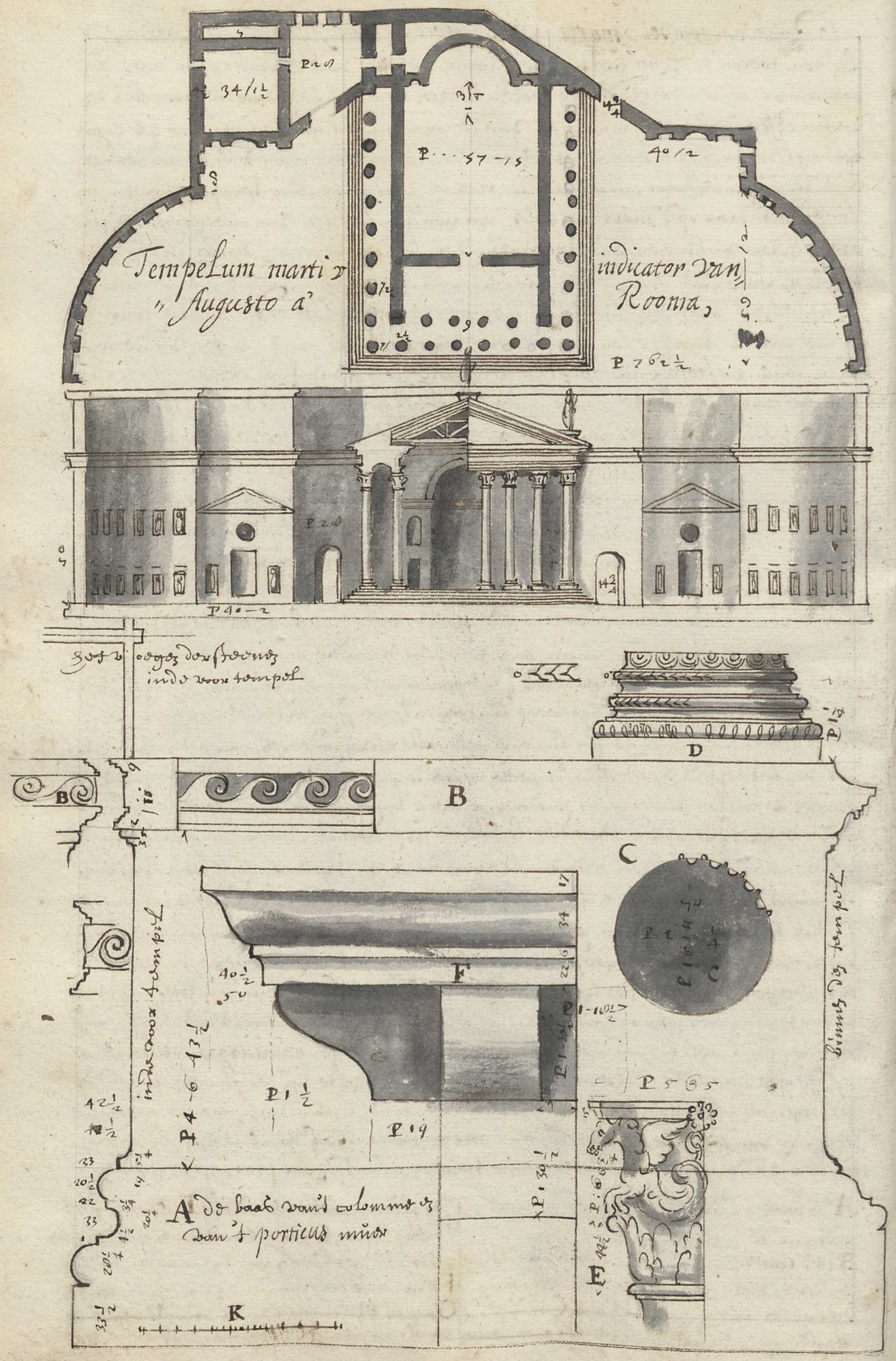

Verdelt peripteros et pignostilos,

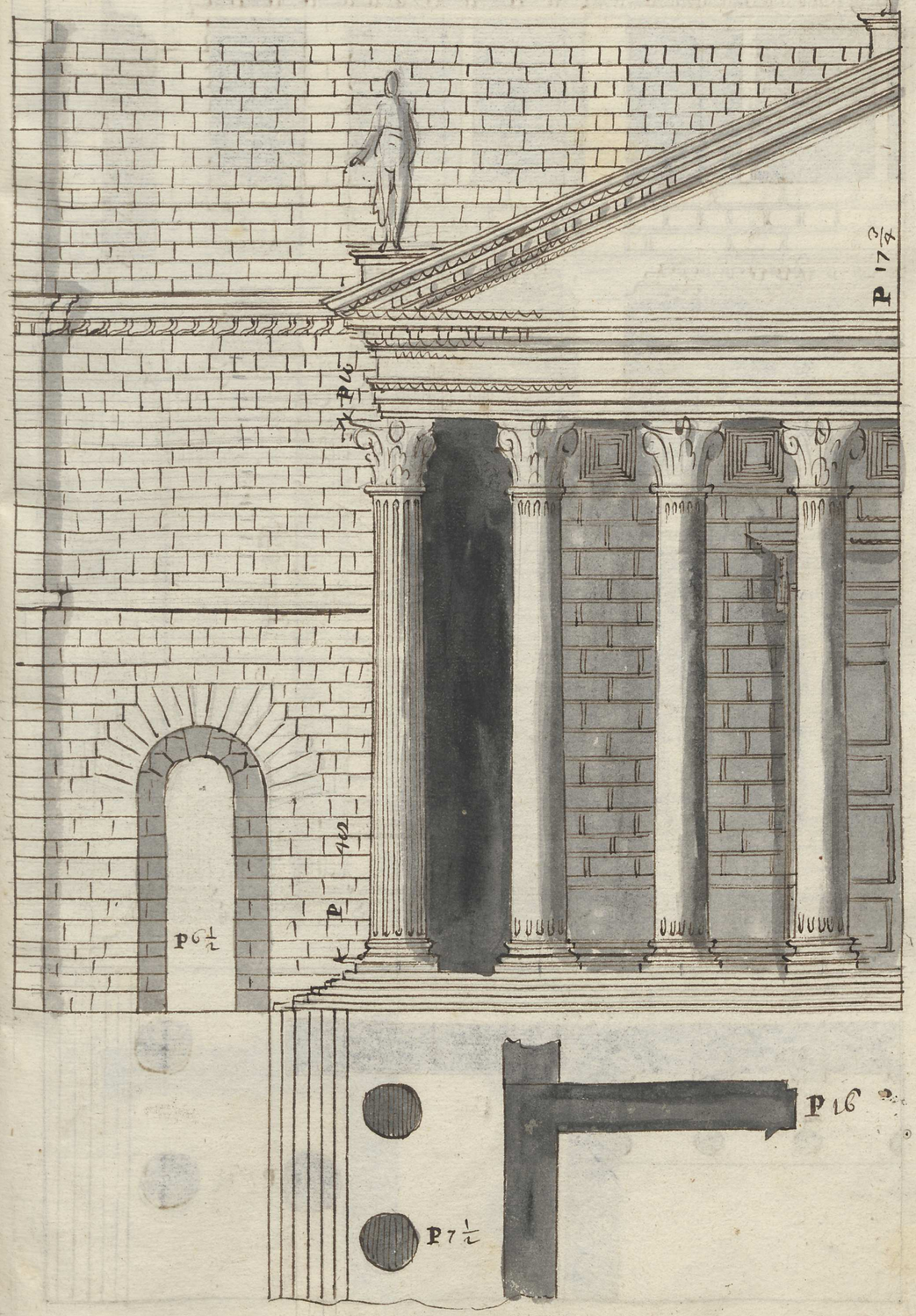

Templum Mati Vindicatori, Dan Augusto. ā Rooma

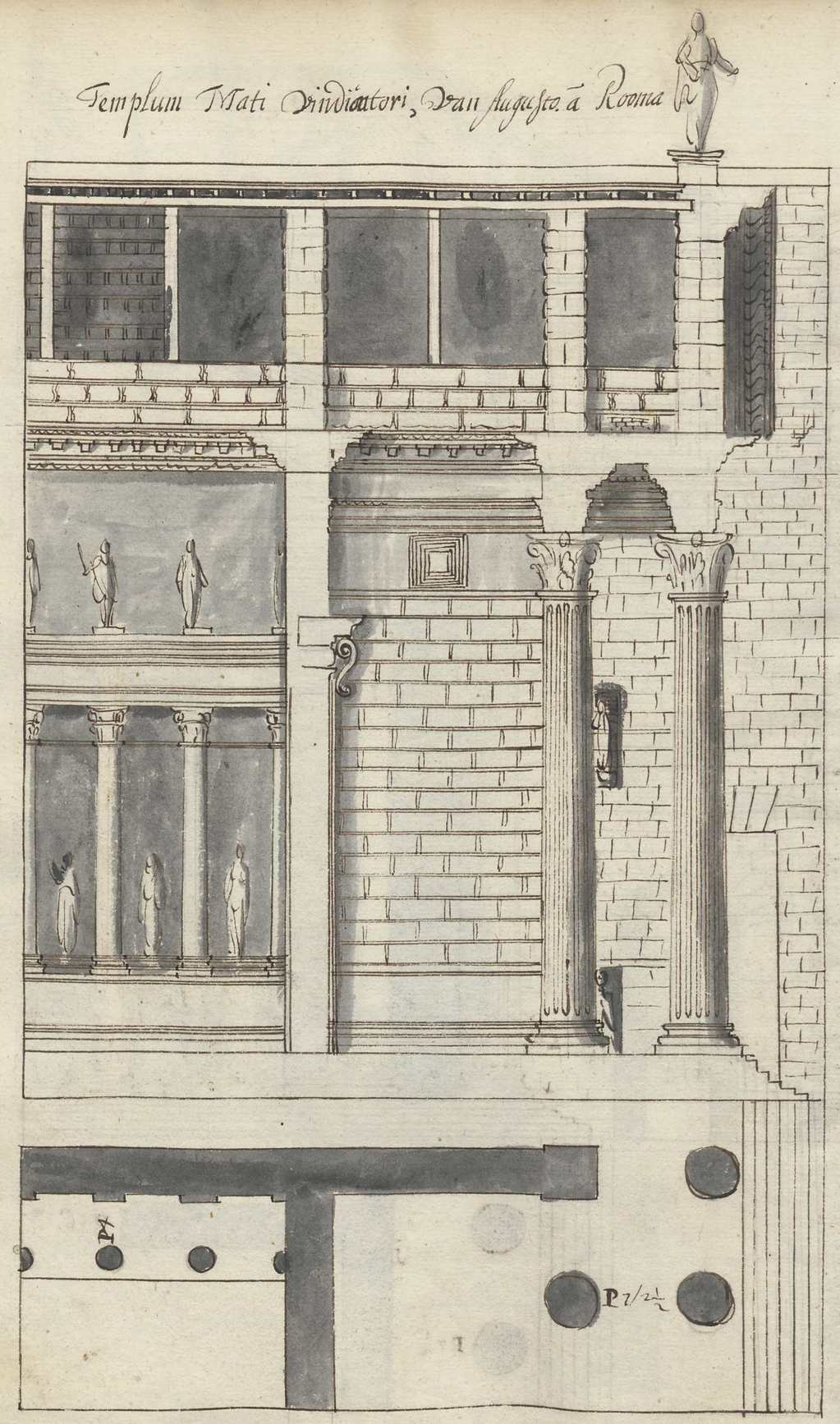

peripteros pignostilos,

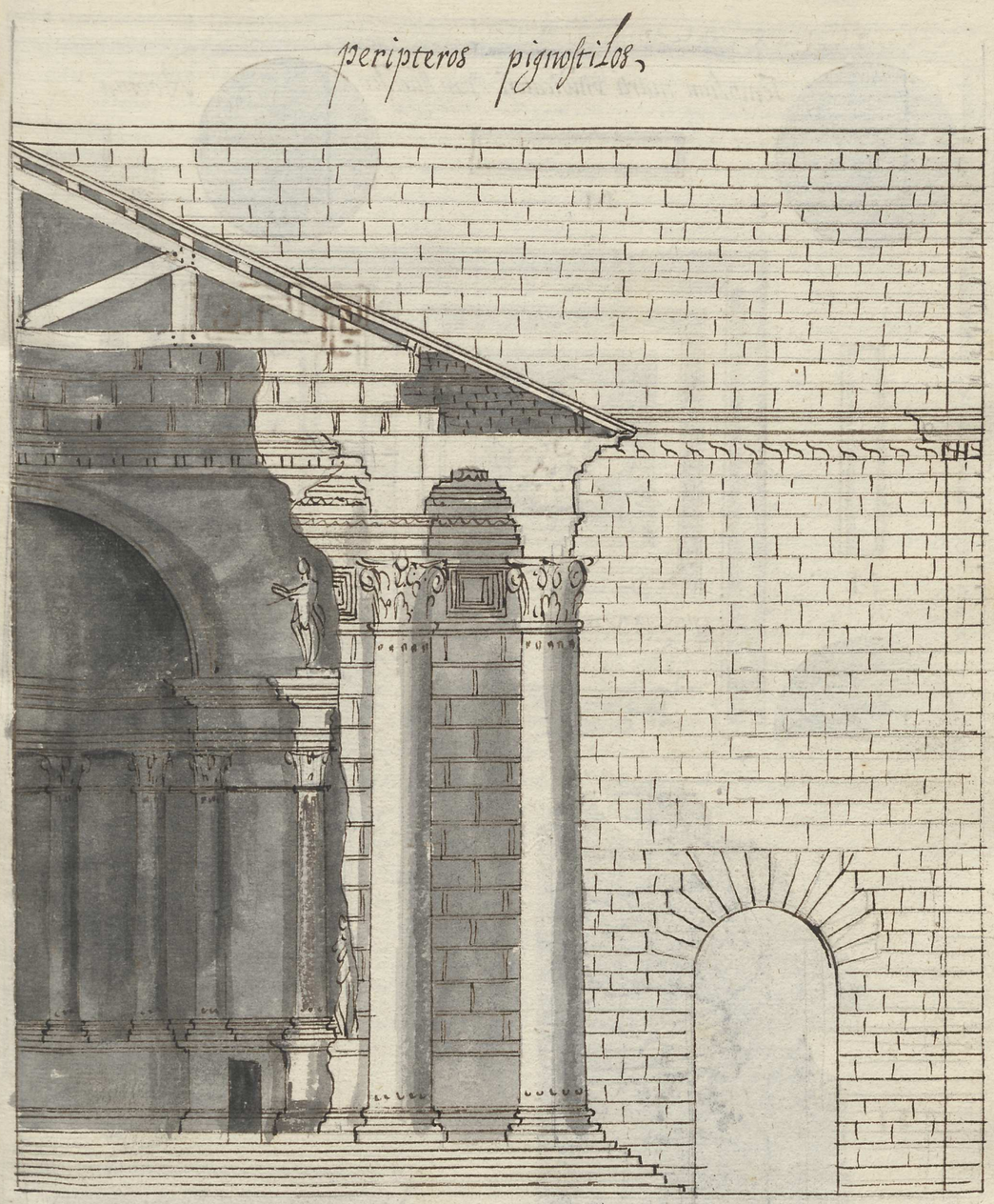

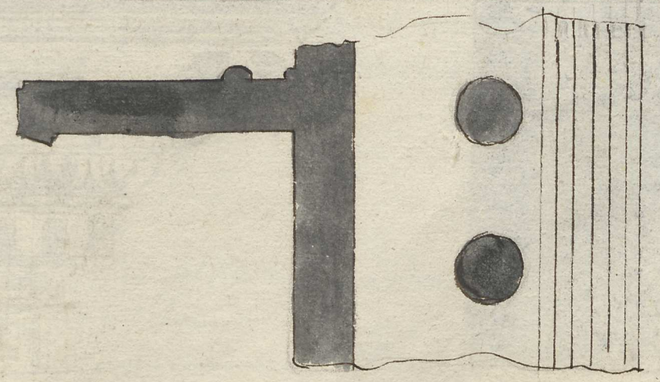

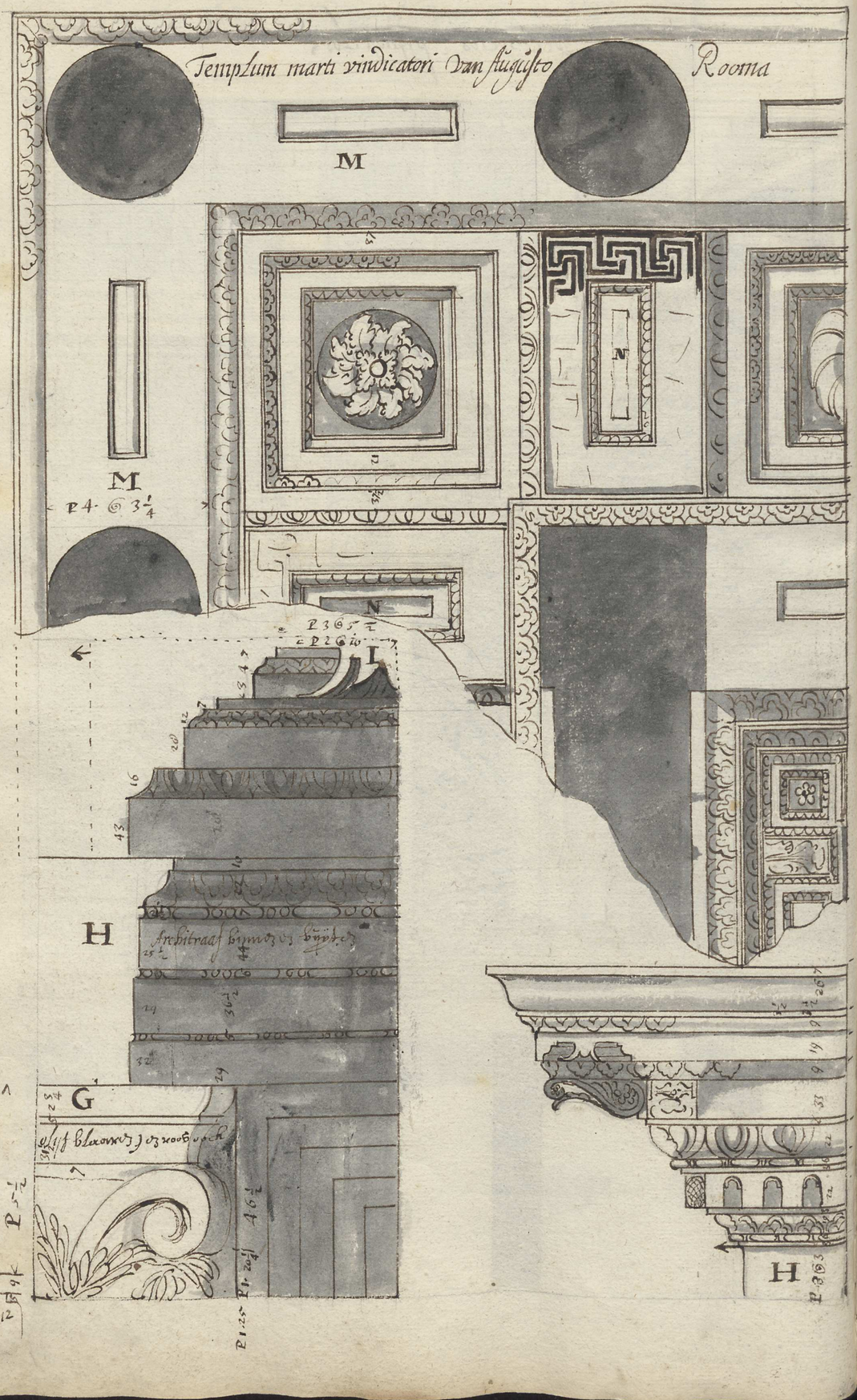

Vanden Tempel van Neruā triano a Rooma,

By de voorgaande tempel gebout van augustu sietmen een dertige vanden tempel van neruā triano, dat aensien der selver is prostilos ende gaet maniers is van veel colommen, dat porticus ende Celle is dan wijnich minder als twee derdecanten, den bloot vande selv tempel gaet op vanden aerden met een basement dat rontom het fabriek loopt, ende mouchet sponder tot de cappen door den welcken men opklimpt tot het porticus, ende inde twe einden van dese sponder of spoel muer bande trappen staen stucken als 't hooft van 't basement synde, dat basis vande colommen is attica volgens den Vitruvius verclaringhe, ende dat ick gestelt gebin nen mijn derste boeck, daer sijn in twee tandinij en onder het Cartetto en 't ander onder het Cimbia de lingul van 't Capitel sijn gesneden met olijf bladeren, ende sijn 5 ende 5 te saamen als de vingeren der handt, ende also gebbant d'Antiecken gespreydt, ende staet veel beter als met 4 ende 4 te saamen, de architrafe sijn oock also gesneden die d'een part dan d'ander deelen, alsoo ten sijden den tempel, waer van vooren int faciate des tempels is de architraf en fries tot een plaanum gemaeckt, om de moogen gemackelyck stellen het schrift, waer van noch gesien word in dese naervolgende letteren, zoe wel voor voz voor den tijt, imperator nerue Ceser aug, pom. max. trib. pot. ii, imperator ii. procos., de corinice is seer wel gesneden ende zeer wel en schoon uytsprongen, d'architraf. fries ende Cornice sijn te saemen van 't vierdendeel der colommen langhen, de muren sijn gemaeckt van peperino, ende waeren in dertige van marmer, inde Celle gebbeck gesyt langhs de muer tabernaeckelen met statuen gelyck aende zijden schynt, die hier waeren. voorsyden tempel een plaets in welcke midden was gestelt het beelt des voorseyde heyssen, ende d'schrijvers seggen dat zeer een verwonderinge was aen te sien, ende seggen geen werck van menschen te syn, maer van Gödsen, alwaer Constantienus den heyssen te vreemden hevende, verwonderden van het groote en vreemde werck des huys, ende hebbende het een van syn architecten gelast sy solden te constantinopolen een paerd maecken gelyck dit van nerua, het syn minnaer, daer op d'architect Ormicida antwoorden sy most eerst sulcken stal machen daer 't paert in staen sonde als dese plaets was, de colommen die daer rondom staen en gebben geen peddestalen maer beginnen bande grondt ende is zeer redelyck, dat den tempel meer verciersel aen d'ander syde meer eminenti dan d'ander syde dese colommen sijn mede van Corinthise ordine, ende recht boven haer syn noch pilasters hanghende, op den welcken beneven gestelt te syn statuen, men sal niet verwonderen dat ick zier soo veel statuen stel in het gebou, want men leest dat der soo veel in romen waeren dat 't schijen een ander volck te wesen ——

A is het basement van al 't fabriek van 't porticus ende tempels verscheyden
B is het basis
C is de Architraf
D de fries
E de Cromise
F het onderste soffito vande architraf tusschen d' Colommen
G d' bases onde d'ornamenten vanden pla
H architraf
I de fries die gesneden was met schijnen van bas en loof
K d' Cromise
L d' pilasters hanghende op de welcke gestelt waren de statuen
M de ornamenten vande 4 eanden pā erten int aensicht des plaats teegen het porticus des tempels
T is den ingangh van beyden syden
S is d' plaats daer dat statue was van nerua te

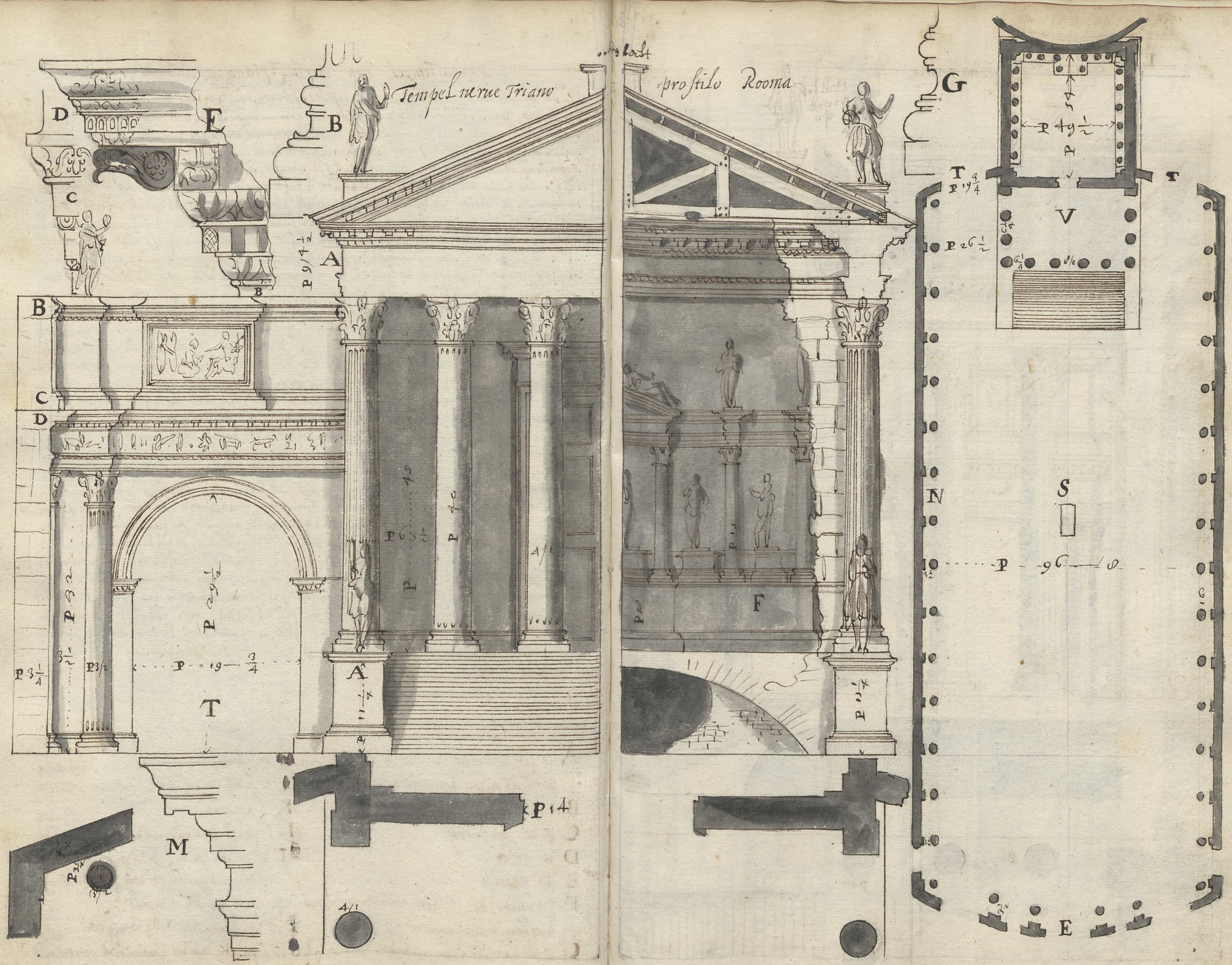
Tempel ne rue Triano
prostilo Rooma
D
E
C
B
A
G
T
V
S
N
F
M
P 14
P 19 3/4
P 26 1/2
P 49 1/2
P 96 10
P 32
P 29 1/2
P 19 3/4
P 3 1/4
P 3/2
P 65 1/2
P 40
P 11 1/4
P 11 1/4
4/1
3 1/2

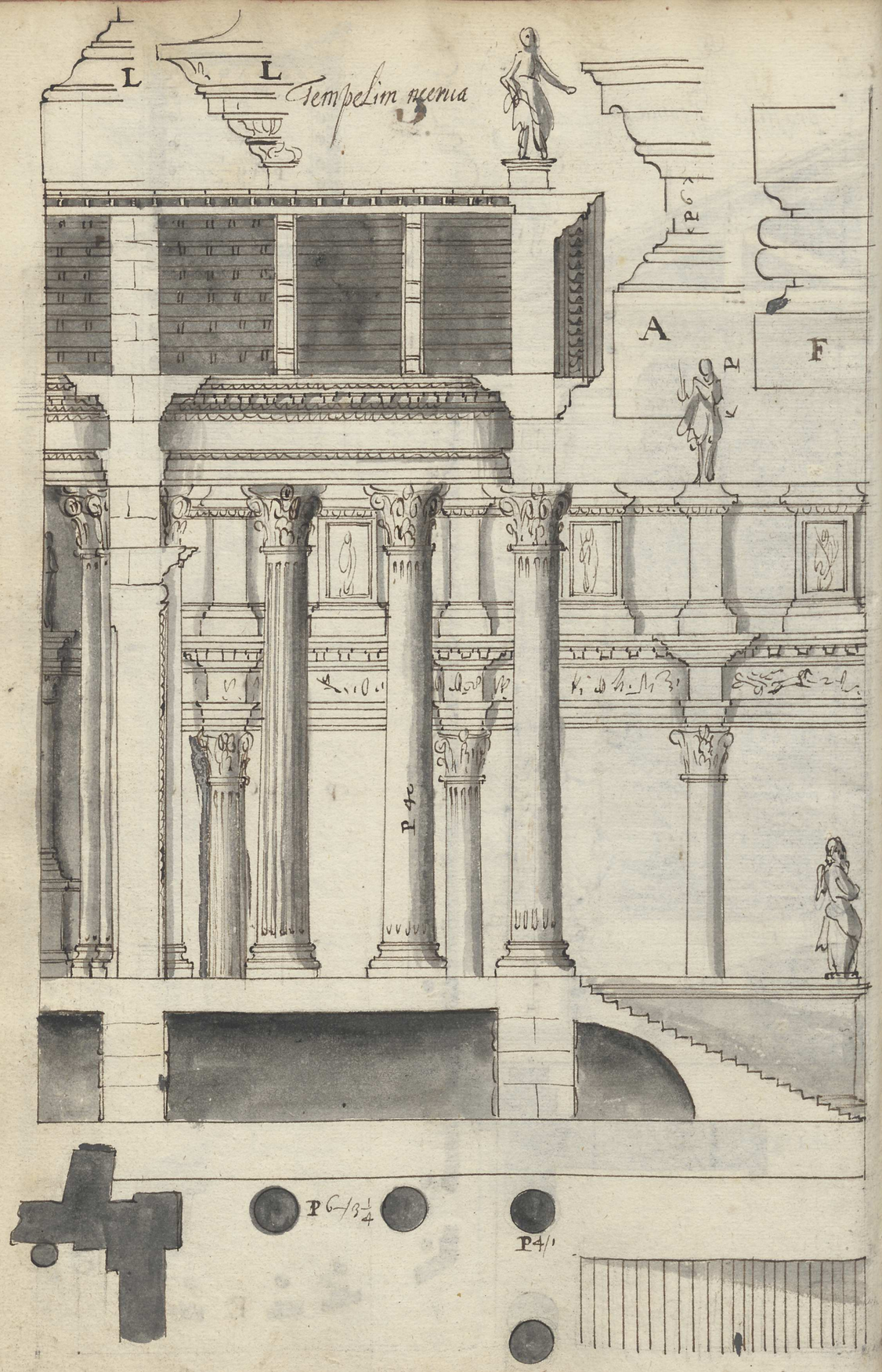
Tempelim neerua
L
L
A
F
P 6
P 4
P 6 3 1/4
P 4 1

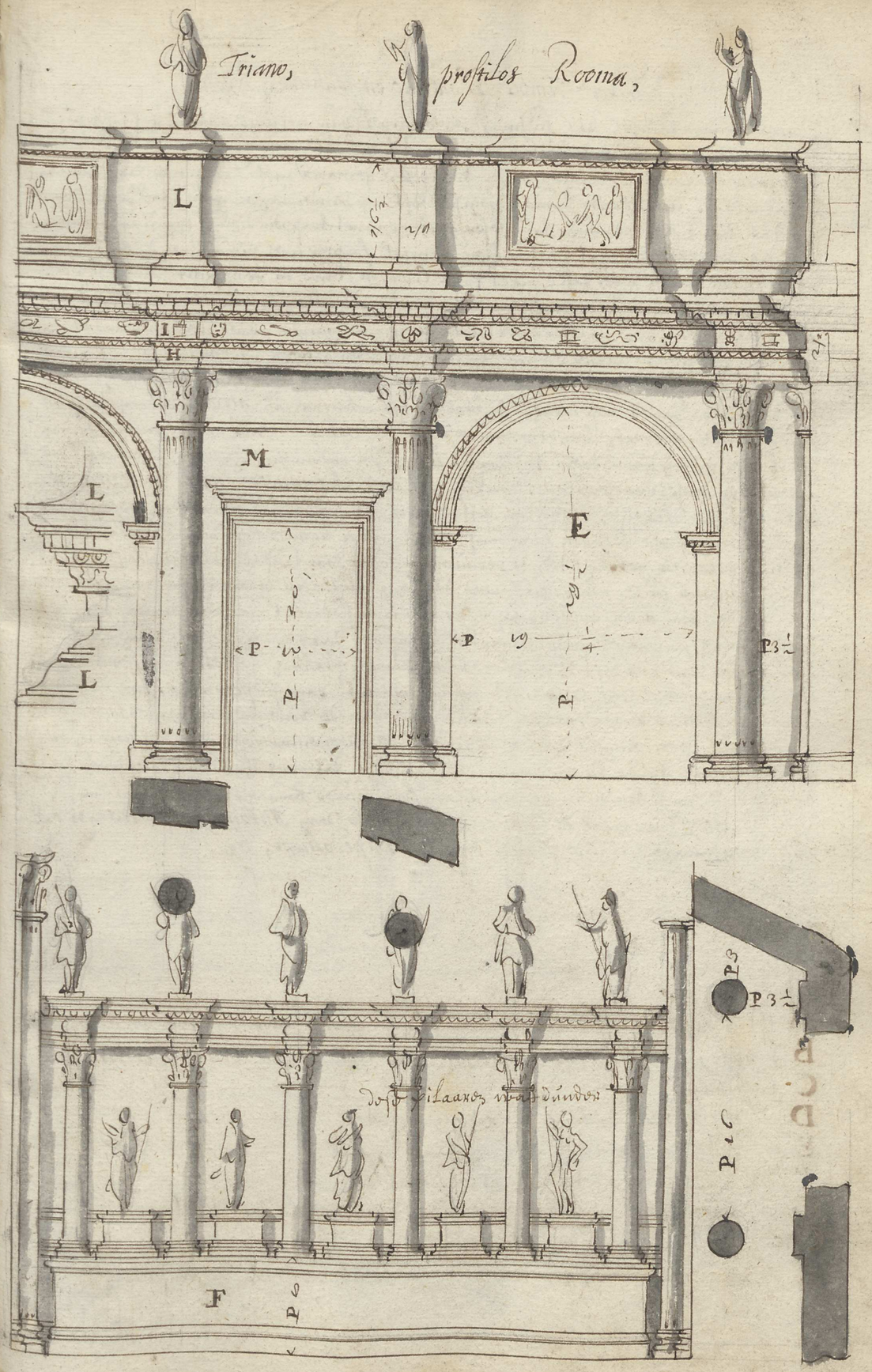
Triano, prostilos Rooma,
L
I
H
M
L
L
E
P
P
P
P 3 1/2
F
P 3
P 3 1/2
P 6

Vanden Tempel D'antonio en faustina, Rooma,

Dicht bij den tempel pace, sietmen den tempel van antonio en was gestelt vande antijcken int getal 3 anden goden om dat sij dien tempel gaet ende gaet de priesters Salij ende d'priesters Antonini, tot aensien der selver tempel is gemaeckt met Colommen, haar maniere is pignostilos, den plant vanden tempel gaet op vanden advden tot 3 deel der colomme langste dan 't porticus, ende tot deselven gaet men met trappen die d'sponninge maecken met 2 basementen die voort rontom den tempel loopen met sijn cadino, de basis van dit basement is dick meer dan d'helft der Cinacia, ende is gemaeckt meer schietta, ende alsoo gebbord d'antijcken gedestoreert maecken alle d'basementen even hoogh, ende met d'podestylen dese stellen onder d'colommen, met groote reden noodende dat alle de delen des gebouws tot naaden d'aende sijn seere richer en grooter gemaeckten, inde uijterste einden van dese sijn voort tegen de voorste colommen van 't porticus stellense stadigh tot de helft van 't basement, d'baes vande colommen is attica, met capiteel ge sneden met bladeren van olyfven de architraef ende d'fries ende d'cornice sijn van tot 4 deel en een derdendeel, des van 't 4 deel der colommen langhes, inde architraef Leestmen dese naervolgende woorden, Divo Antonino et Diuae faustinae ex S. C., inde fries sijn gesneden griffioenen een welcken d'eenen tot den anderen met aensien keerden inde tegen haer voorste spoot op een handelaer, dan sulcken soorte is also inde sacrestie gebruijckt en de cornicen en gaet haer tanden oft dentillen met gesneden inde ook sonder modelions, maer tusschen d'dentillen plaetse, ende de crone is een Cimma dan eijnen gesneden een seer groot, met siet niet dat van binnen dese tempel ernich ornament was, waaruijt gelooft door d'meyninge van dese is hij gister dat hier wat gewerckt is inde gebben daerom statuen gestelt, dese tempel heeft een plaets van voren oft hof gemaeckt van peperino, in sijn ingank tegen 't porticus voren waeren seeven boogen inde rontom waeren colommen inde veel verciersinge vanden welcken met teegenwoordich geen reste en sijn inde ick sach synde de voorste af doen een deel dat noch was van ter sijden den tempel sijn noch twee in gangen alsonlijck sonder boogen, int midden van de selve plaets daer was de statua van bronse van Antonio te paerde gesmeedt teegenwoordich is inde plaets van 't Campedolium,

A ist 't basement en d'ornamenten A is d'plaets daer 't statua van Antonio was
B d'base, B is de muren die 't porticus vande Cele afdeelt
C Capiteel
D d'architraef daer 't leest in staet
E d'fries
F de angesneden vanden oft dentillen
G en Cornieskens gestelt aende sijden den tempel van buijten
O is den ingank ter sijden den tempel
R is den ingank tegen voren 't porticus vanden tempel

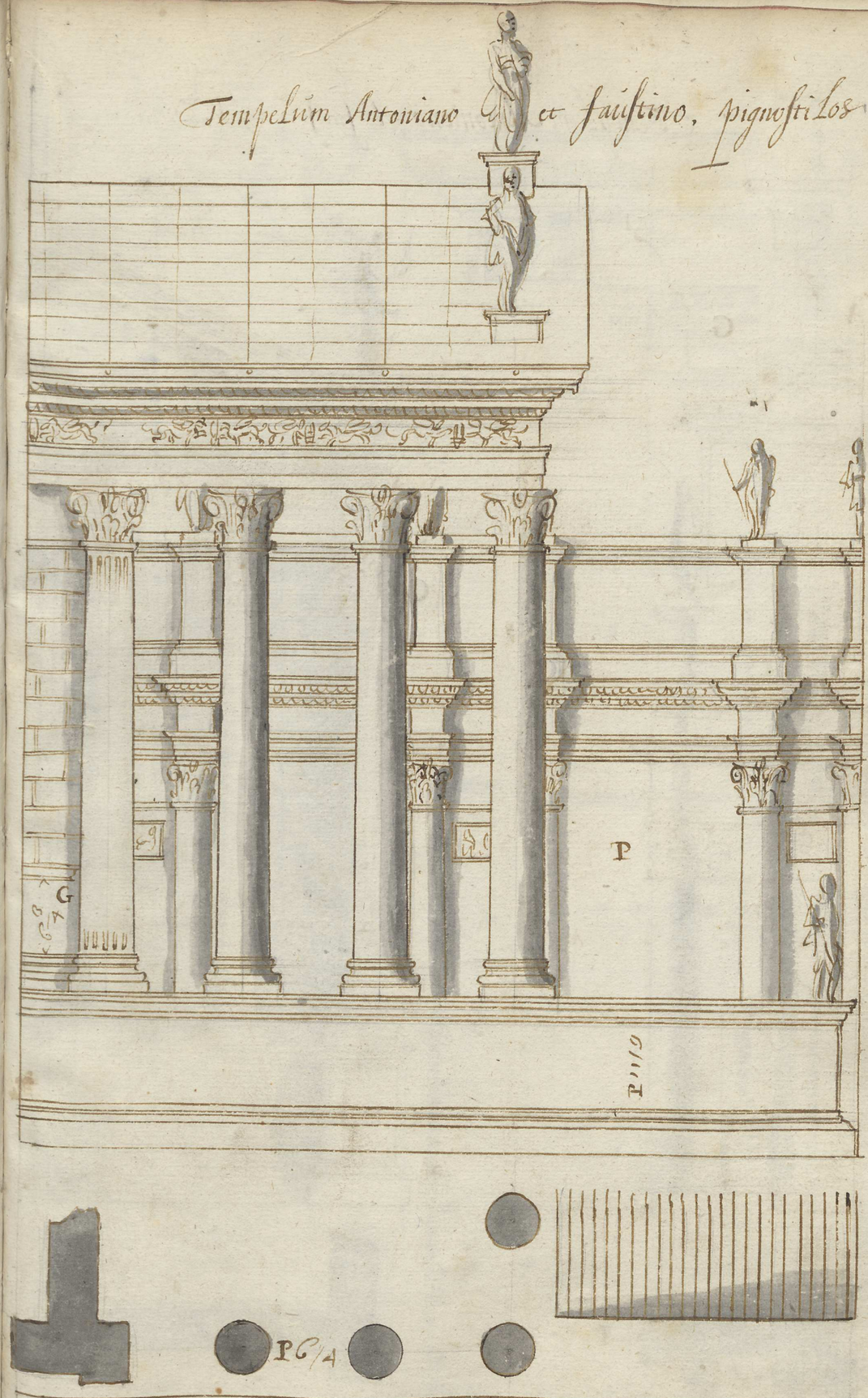

Templum Antonino et faustina, Roma

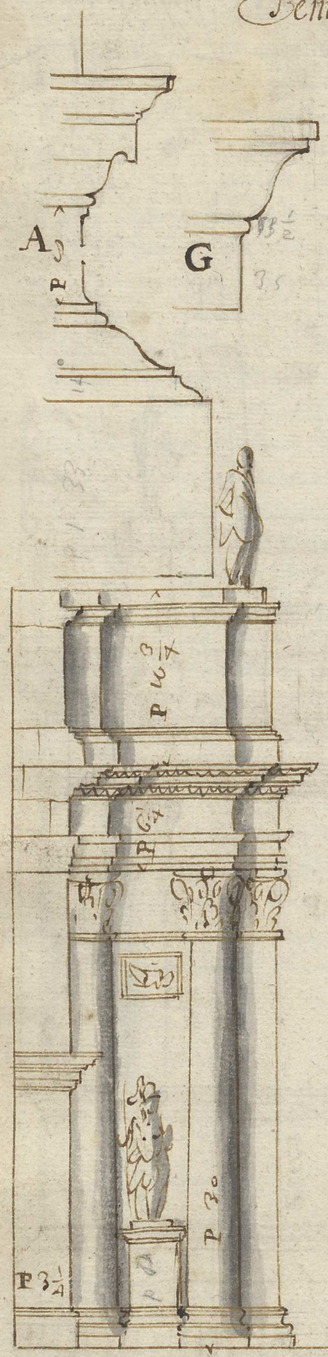

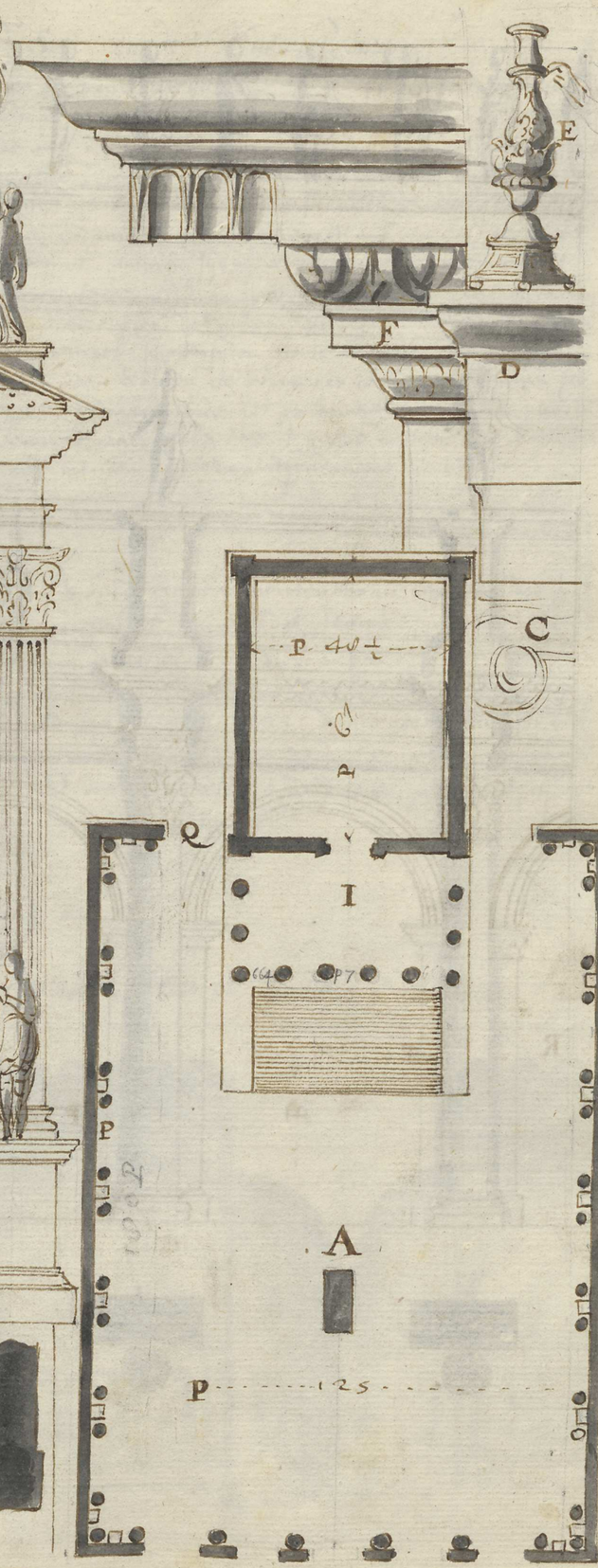

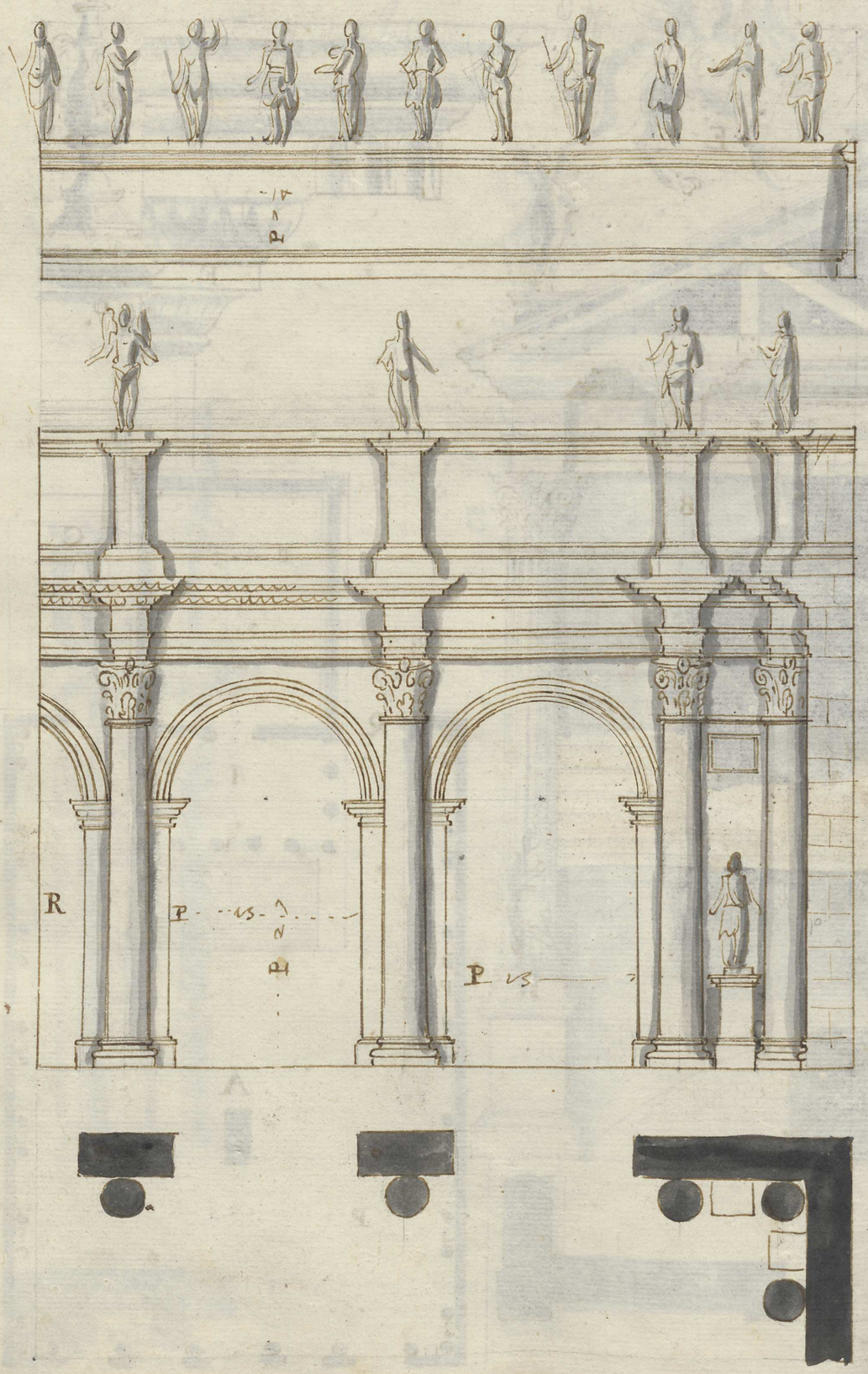

d' Tempelem van d' Son en de Maan, Roma.

Dicht by de arcol van Tito inden hof van S marya de siet men twee tempels van een sulcken form, ende met d' selve ornamenten, den eenen om dat se gestel is naar d' leuanten geloost men dat was der sonnen tempel, de ander om dat se gekeert is teegen ponenti der maanen tempel, deese tempelen wierden gebuit en toegeyent, T tatio koninck der romaynen, ende die beginnen d' ronde form te genaacken om dat se so lanck als breet syn. het welcken gedaan is hebbende regart aan den loop der selve planneeten, d' logge die voor deese tempel waaren syn al ge reuwinneert. ende men siet anders geen ornaamenten dan die niet gewelfte gestaan hebben, met compertementen van stucko heel schoon gearbayt met schoone inventien, de muren van deesen tempel syn seer dick ende tusen den eenen en d' anderen tempel syn tersyden groote Cappellen tegenover den inganck, siet men noch vestingum van trappen die behooren op te loopen tot onder het dack, ick hebbe gemaackt de logge van vooren ende het ornament van binnen naar m' yn goedt gedocht heeft soot geweest mach hebben nyt 't geene dat men noch boovender aarden siet, ende aan het winnich dat men noch van 't fondament siet

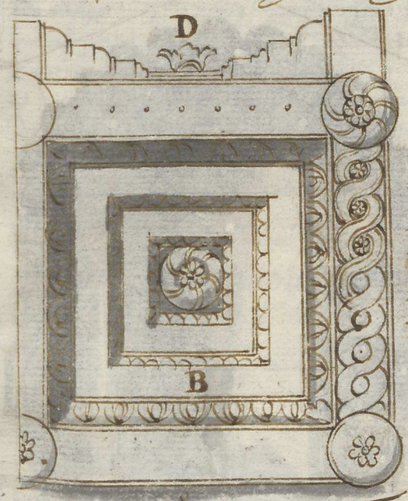

A syn de compertementen vande Cappellen die teegen de deuren des tempels syn, ende hebben voor elck 12 viercanten

C ist profiel vande voorsayde vierkanten

B syn d' Compertementen vande groot naue oste groot wellef sels ende verdeelen in 9 vierkanten,

D dat is 't profiel ende d' mannier der gesayde vierkanten,

Templum Solis et Lunæ, Rooma,

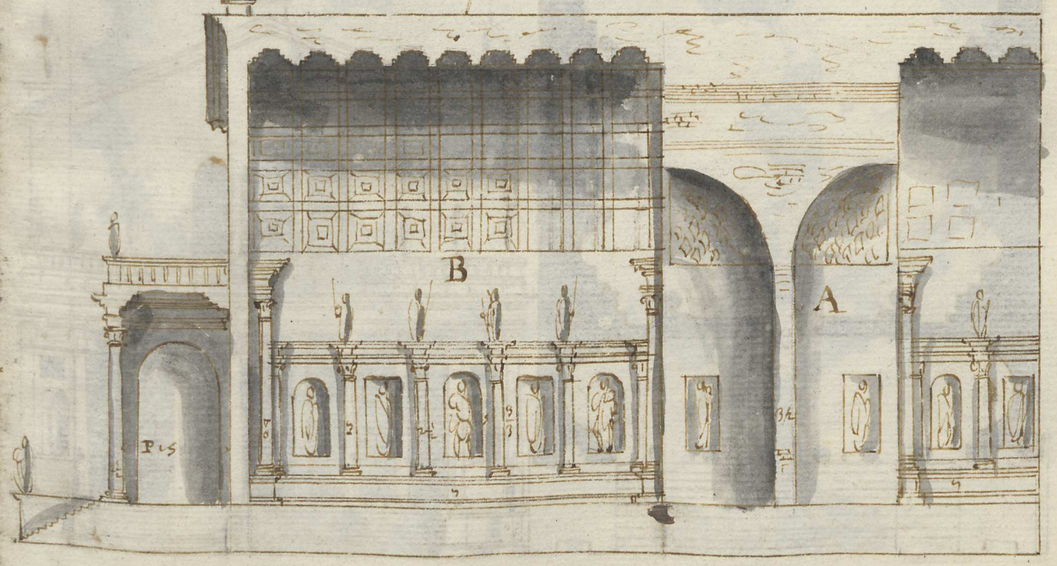

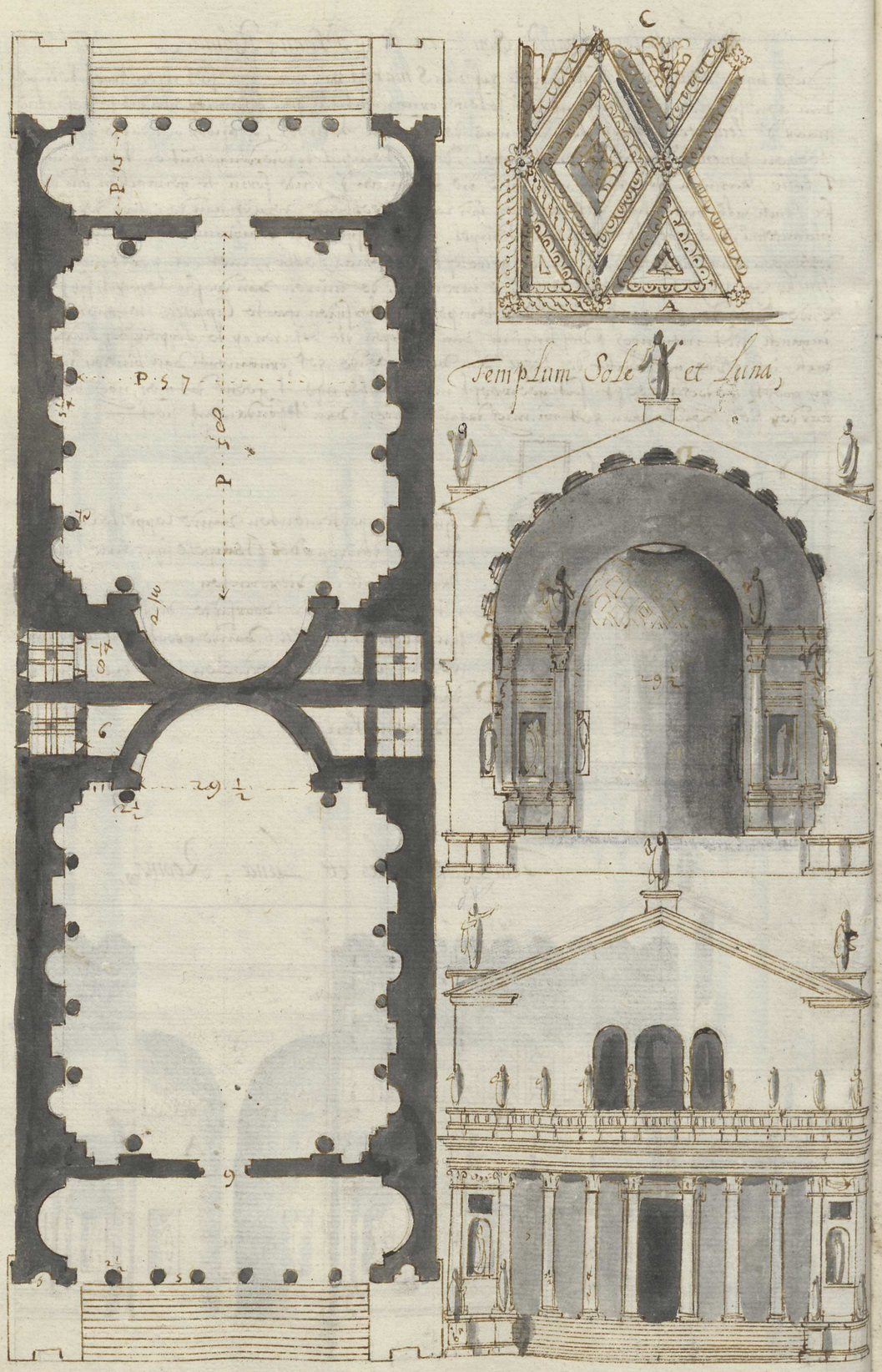

Templum Solis et Lunæ,

Vande Tempelen dickwils genoemt de gallice den Hoen

By de Troffen van marmor sichtmn doese naer volgende delici van rondo gedaente gelijck naer gelt dat oft begrijp dan't plaetteen is gelt de fabriek van roomen by rondigijt gelaten, doese plaets noemt men gemeenlyck le gallice, waer dat eenige gelt gehbon dat hier was het basilica van Caio vnde van Lucio, seyt men. dat ick niet en geloof waer te seyn, omdat het welck te saemen een stoa poorticus dede maecken Augusto tot de naem van Caio vnde Lucio seyt men, dat ick indien geloof waer te seyn, om dat dese basilicum en gelijck geen van sulcken doelen die haer bedegen tot den basilicum, gelijck men de machten als voren bevaelt is inden 3 boeck, waerunder mede naem Vitruvius meening de piazze plaetsen bedoelt, soo geloof ick dat't een tempel geweest is, dat edificium is al van gebacken steen, vnde boeven met marmer bekleet (incrustata) te seyn, waer men is't al onthleet vnde gespoliert, de middelste Celle is perfecte rond vnde deelt haer in 8 faetsien oft aensichten. vnde in elck faetsy geweest een Capel met bogen, inde dichte des muers in't gewelven inde facci van den ingaenden, de 2 cellen die te sijden seyn bevaen geweest te gebben soo verciert, om dat men hier sict soo veel nichten, vnde't is't gelooven dat hier veele rey colommen en ander verciering die de nichten verciert schepten. behouwen gelt al te gebben een affecht, die die goden meest seyn in S pieter inde keysers Cappel vnde die vande koomen van vrancherijck die welck gemenigvuldigt seyn geweest, nademen haer exemplaer van dese edificium, de welcken hadden van alle haer doelen laeten, die in plaets van Conterforten staen, oft in plaets van't tusschen staen, dat gelt welck niet wijt spaten en han, vnde steecht, daer is soo veel tijt verloopen vnde gelt staet noch, en dat men geen exemplaer by sict, gelijck ick alles de plant en op staet van hier gemaeckt.

Templum Le gallice, de dijn Roma,

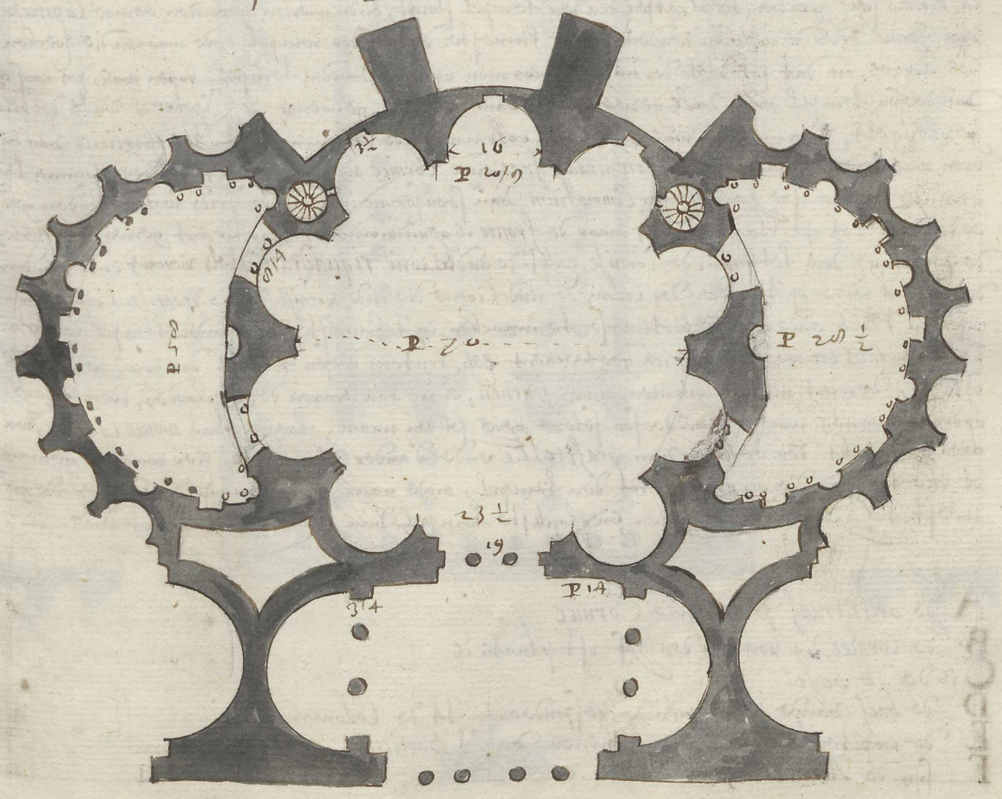

Templ Le gallluce. Rooma,

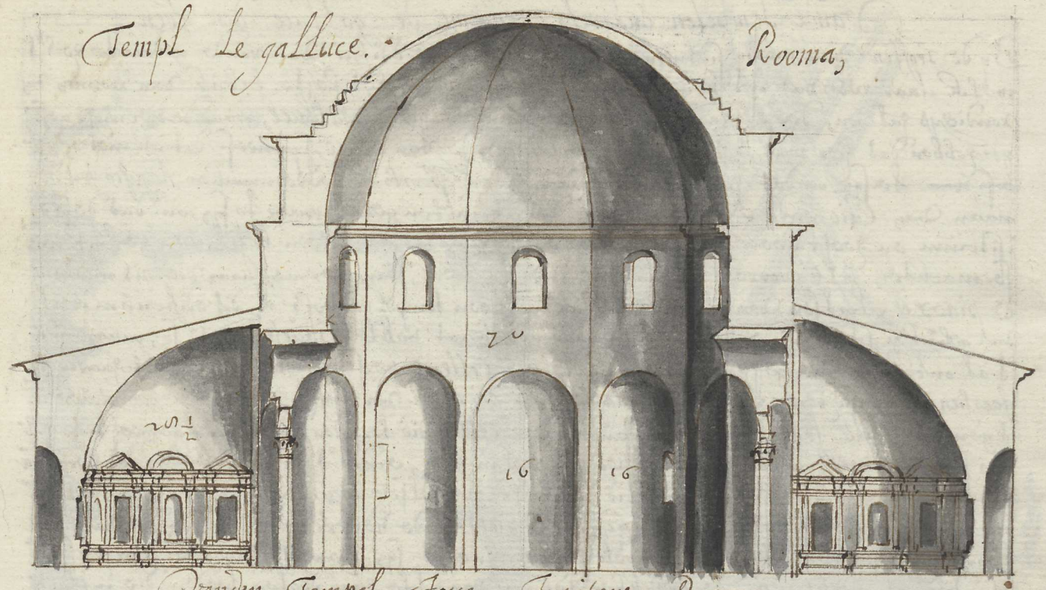

Tempel Joue Rooma, posedipteros

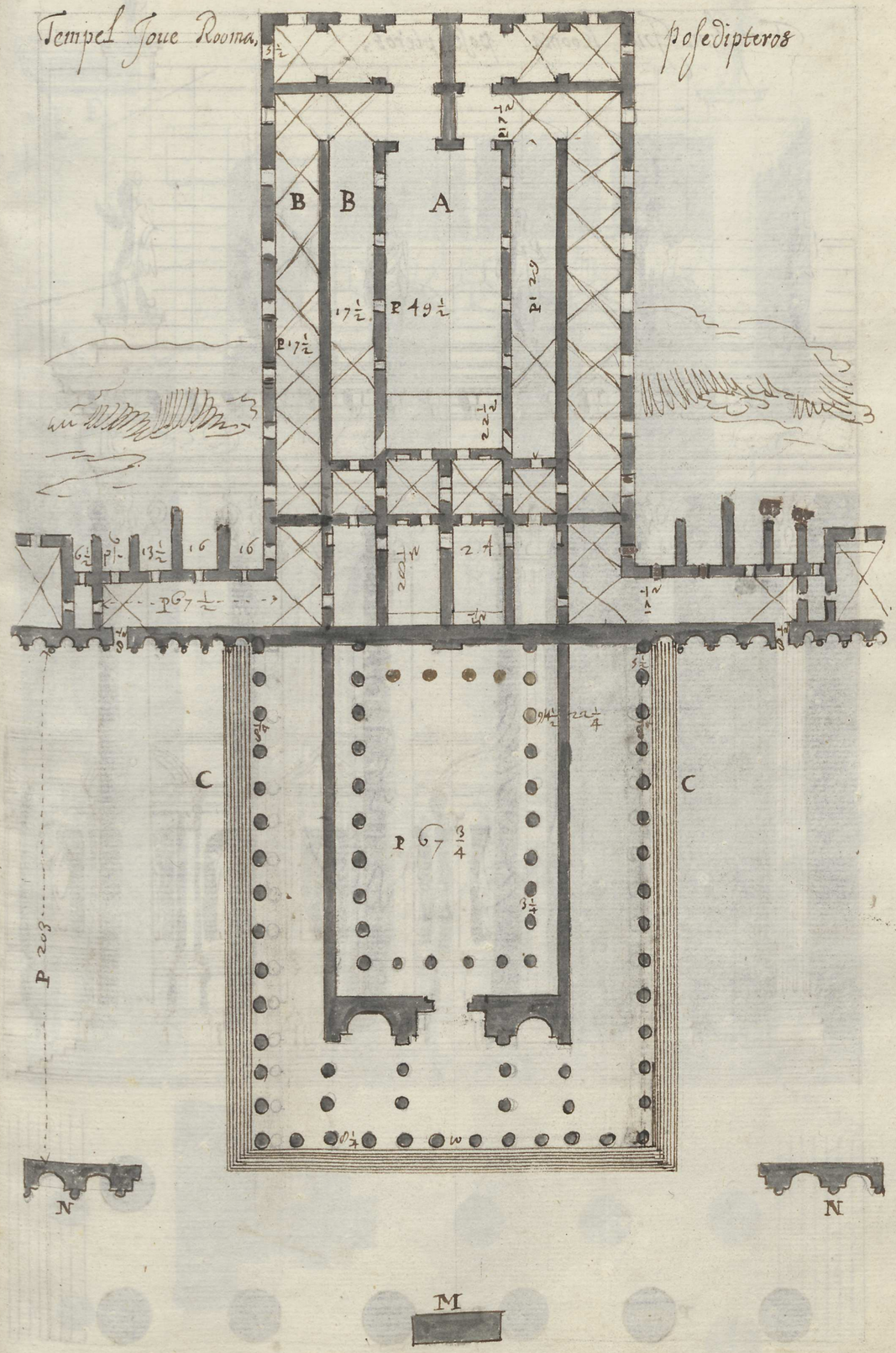

Tanden Tempel gJoue, Jupiters, Rooma,

Op den bouck querinale, mit gedencnit monte Tailalo, gt gmb van S Colonna sietmen den vestigum van gebou dat dolgt, gt welck gewendt wort de frontaspitie van neero, wilen coninck seggen dat sijn was den tooren van mesenato, ende dat neero van desse plaats uit syn groote Lust de stadt van Roomen sach branden, booven gt welcken veele gedinigen dat den tooren van mesenatius was by den bouck Esqui. Linio niet wijt vanden tooren dioclitiano, daer syn andere gewagt die seggen dat sijne was gt gmb van Cornelio, ick doen mij geloove dat gt was eenen Tempel Jupiter toegedeigent om dat ick inde binnen in Rooma sach graaven ter plaetsen daer den tempel stondt, ende wierden gevonden eenige Capiteelen van Jonice ordre de welcken dienden tot de binnenste deelen der tempel ende waaren die gedelen des Leuges, om dat gt deel der middel naer mijn opinion vanden tempel open was, gt aensicht van dessen tempel was dalc gewlongelt, van Vitruvis genoemt posedipteros dalc dobbelt gewlongelt, daer manieren was van veel colommen, de colommen van gt porticus vanden oren was van Corintice ordre, de architraef fries ende Cornice waaren van gt 4 deel der colommen hoogten, de architraef vanden daer Cimmatium van doen seeuw inwendi, de fries was toegeyden gesneden met Loff ofte blaedtwerck, maer de fronte is gewandelt naer beneden gewest te gebben de segeninge van Lotharen, de Cornise geeft de modulioni riquadrati dalc vieraent ende als van desse cant recht op 't midden der Colom, de modulioen die inde Cornise vanden frontispici comen syn recht in 't Loot ende also beneden te maechen, in 't binnenste deel vanden tempel daer beneden de porticus te waeren, als ick geseecht heb, rontom dessen tempel daer was een plaats oft gang, verciert met colommen, ende statuen, ende van boomen de a paarden, die men sach op den gemeenen weg, van dessen selven heeft gt den naem gehaelt van nieuwe Cavallo, wt aren gemaeckt den eenen van prasitelle ende d'ander van fidia, die waaren gemaeckt elcke trappen die op gingen tot den tempel, ende naer mijn opinion desse beschreven gebouwen te gebben de meeste en treflijckste tempel van Roomen die daer oyt was——

A de architraaf frier ende Cornice
B de Cornice die rontom den gt oft plaats is
C is de de base
D de baes vande pilasteren de respondeeren tot de Colommen
E de capiteelen vande colommen van 't porticus
F syn de Acroteria,

Templum Joue. Rooma posedipteros.

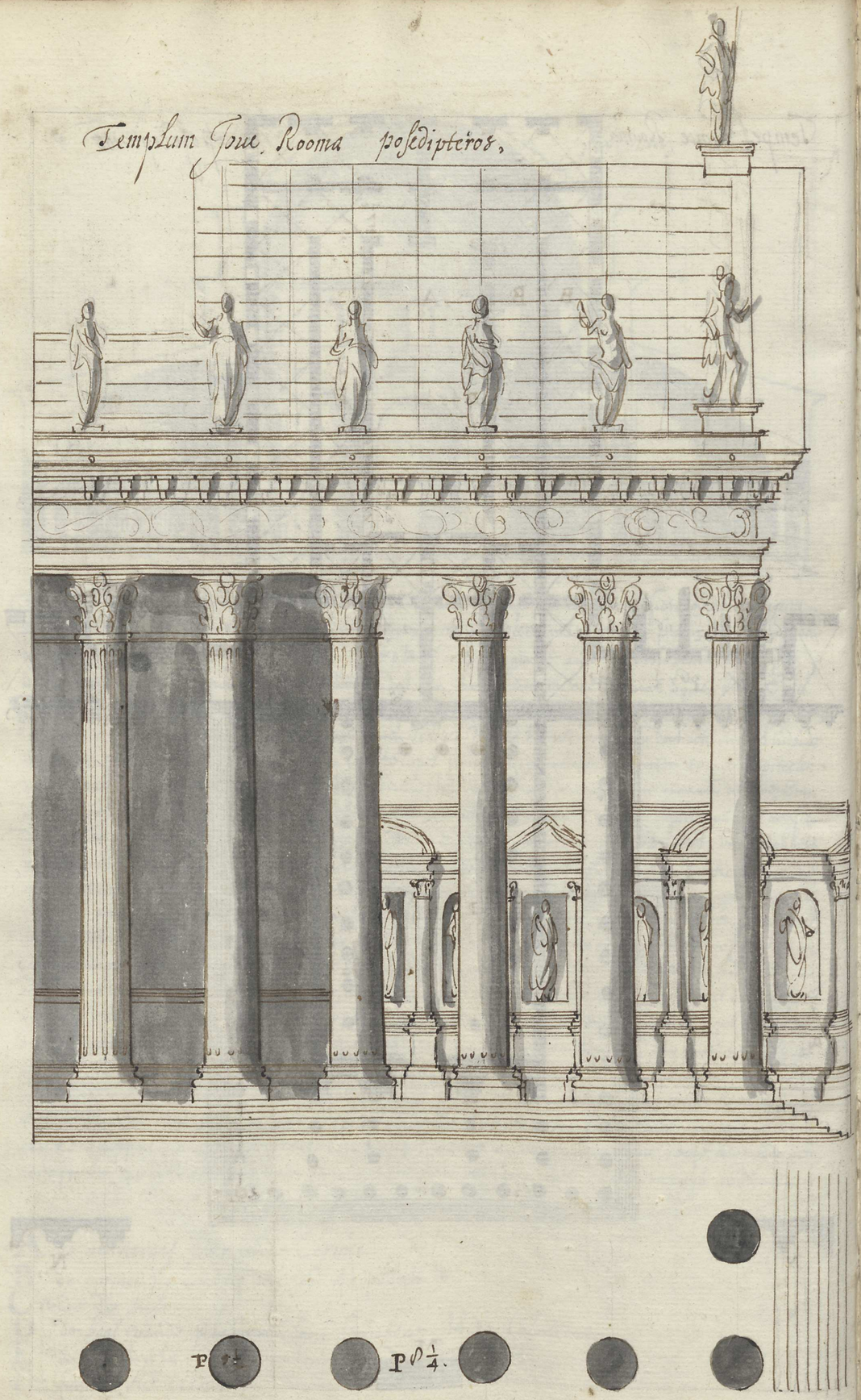

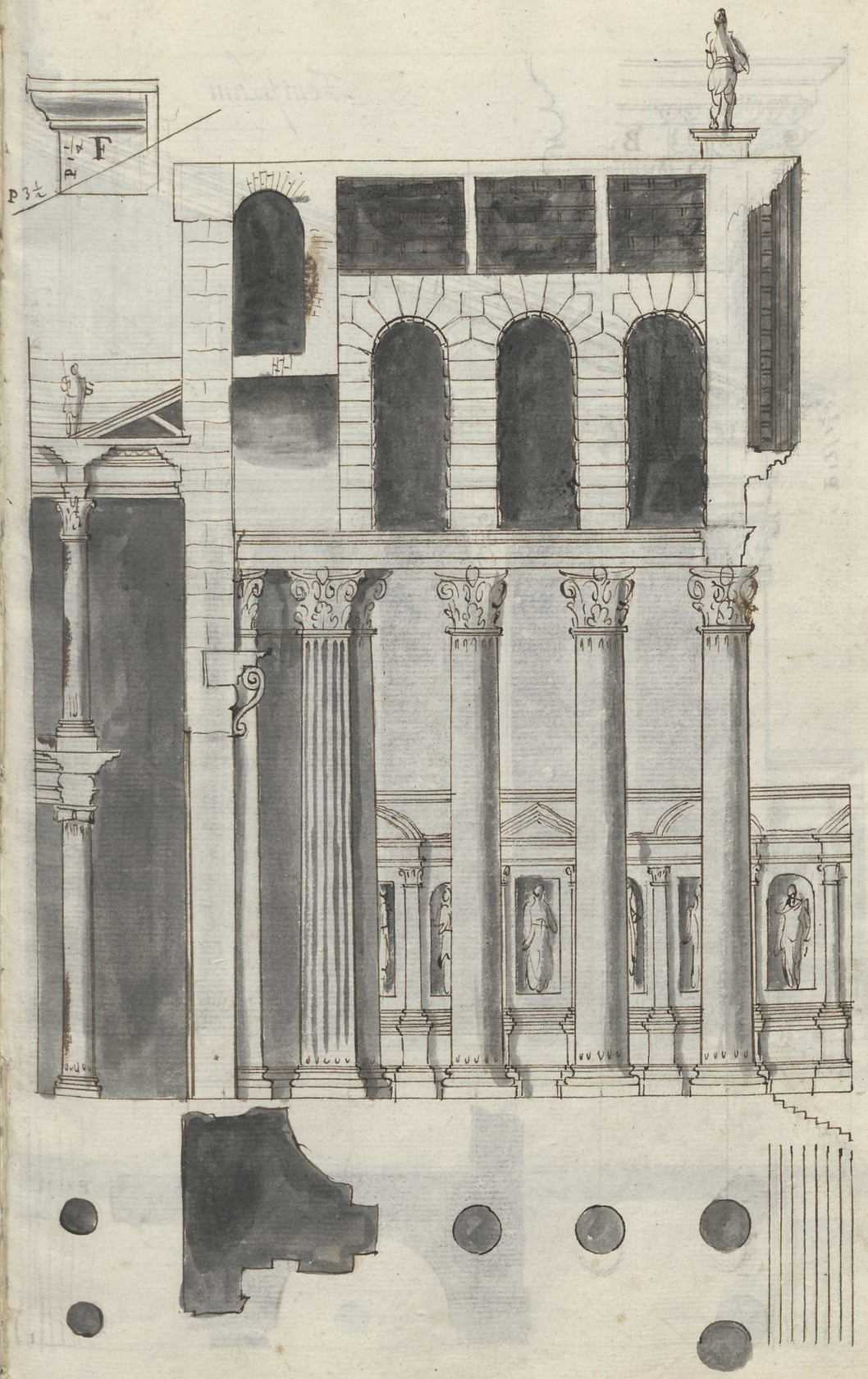

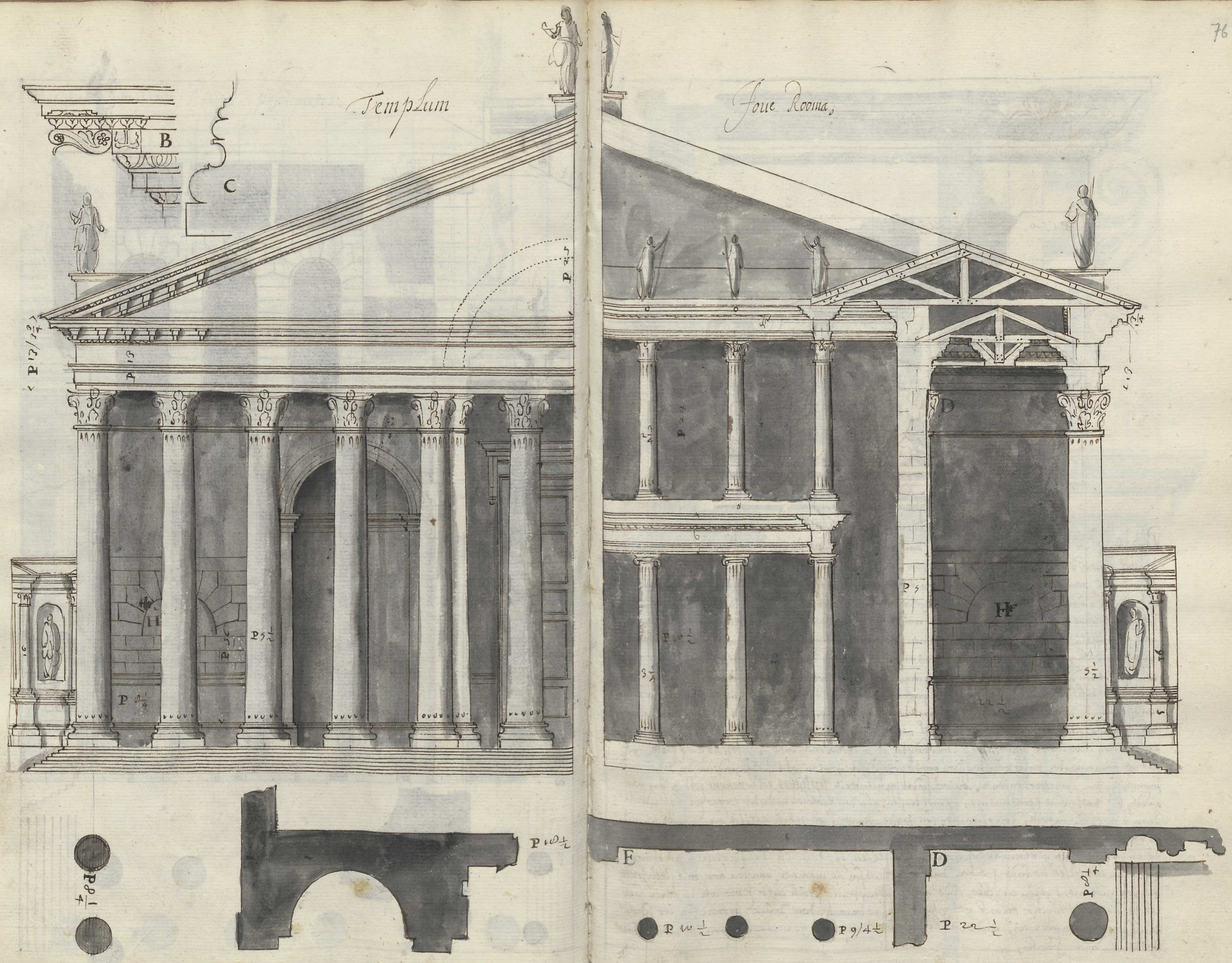
Templum
Joue Rooma,
B
C
D
H
E

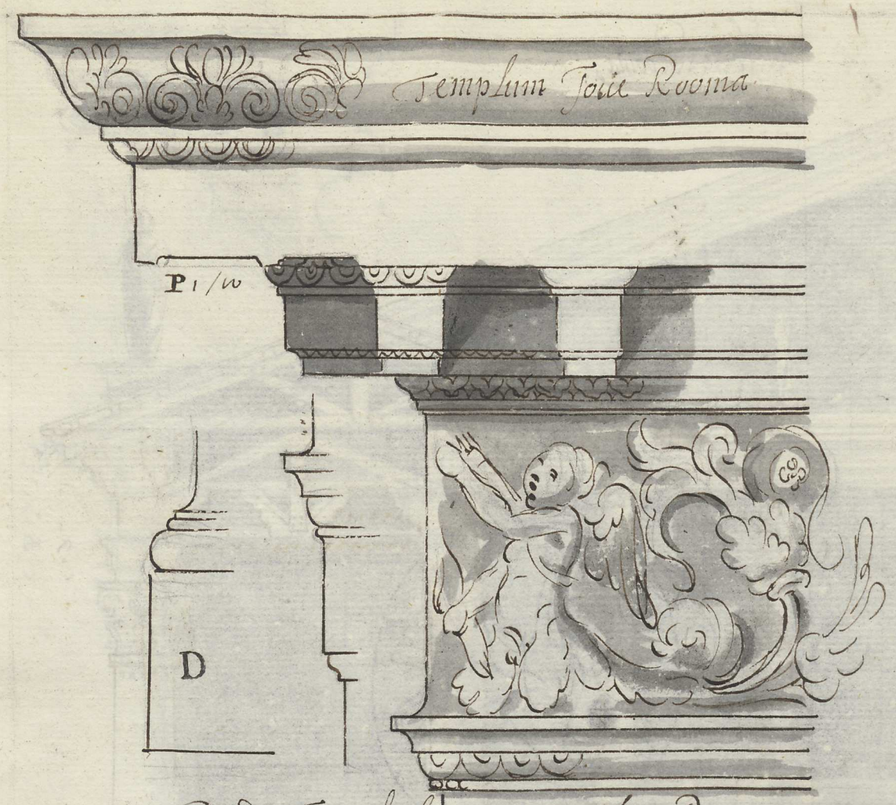

Vanden Tempel fortuna Virile, Rooma,

Byde bruc̃ der ieuuatooren nu genoemt van S maria sictmen bycans gesel dorpen naarvolgenden tempel, ende is d' kerck van S maria van egipten nu en wort niet soeckelyck gesien by d' antiecken genoemt wat, eenige seyen dat het was den tempel vande fortuna virile vanden welcken nu de eest, vande wonderlyche dingen, soo dat den gesellen tempel verbaenden met al dat daar in was alle, het gantsen voorgrondes bolt staetua dat daar in was, waar gesal wort, en van servio tullio gemaeckt, en van geen syden besadicht van vier, maar om dat men ordenaare de tempel van fortuna voort maecht, hebben en nigge andere gesien dat oock geen tempelen was maer het basilicam van Servio soo veren haar wonderen op eenige teekenen die hier gevonden syn, dat naer myn oordel niet wesen en kan, omdat dit edifitium klein is ende de basilica waaren wort seer groot om de menighte des volcks die daer in te doen zaken, en om dat men de porticus van binnen maecken, daer men hier geen de stiegen, alsoo en sict daer in, ick soeckelyck geloof dat d' een tempel geweest is, syn aen sien is prostilos, ende heft galerie colommen, inde muer vande Celle van buyten de vergelooche met d' porticus ende hebben de selve ornamenten, waer van beyden aen de sien syn gemaeckt de syn inde ronden, de inden al ommen syn van diameeters even verdeelt, soodat syn maniere is eepstilos, het pavement leit op van der aerden 6 voet, ende sexhelmtuyten op met trapen, aen den welcken maecht poggio het base niet van d' geheele fabriek, de colommen syn Ionice ordine, d' basis is attila en boven al maer eenige dirtinen in eenige edifitien die de antiecken dienden, vande Ionica die diemen is beschreven de colommen syn gecanneleert met 24 Canaalen, de Dosiiten vand' capiteel syn omdat onde die capiteelen die inde soecken van d' porticus syn die maechen, aensien aen twee syden frenke dat ick niet meer gesien en hebbe, ende wat d' beduyt my seven doet hebbe ick in annex gebrocht meer gebruyckt en ook gesyckent sien, de ornamenten vande borden syn seer schoon ende met goede proporti, ende alle dese tempel is gemaeckt van peperino, ende gedeckt met steenen.

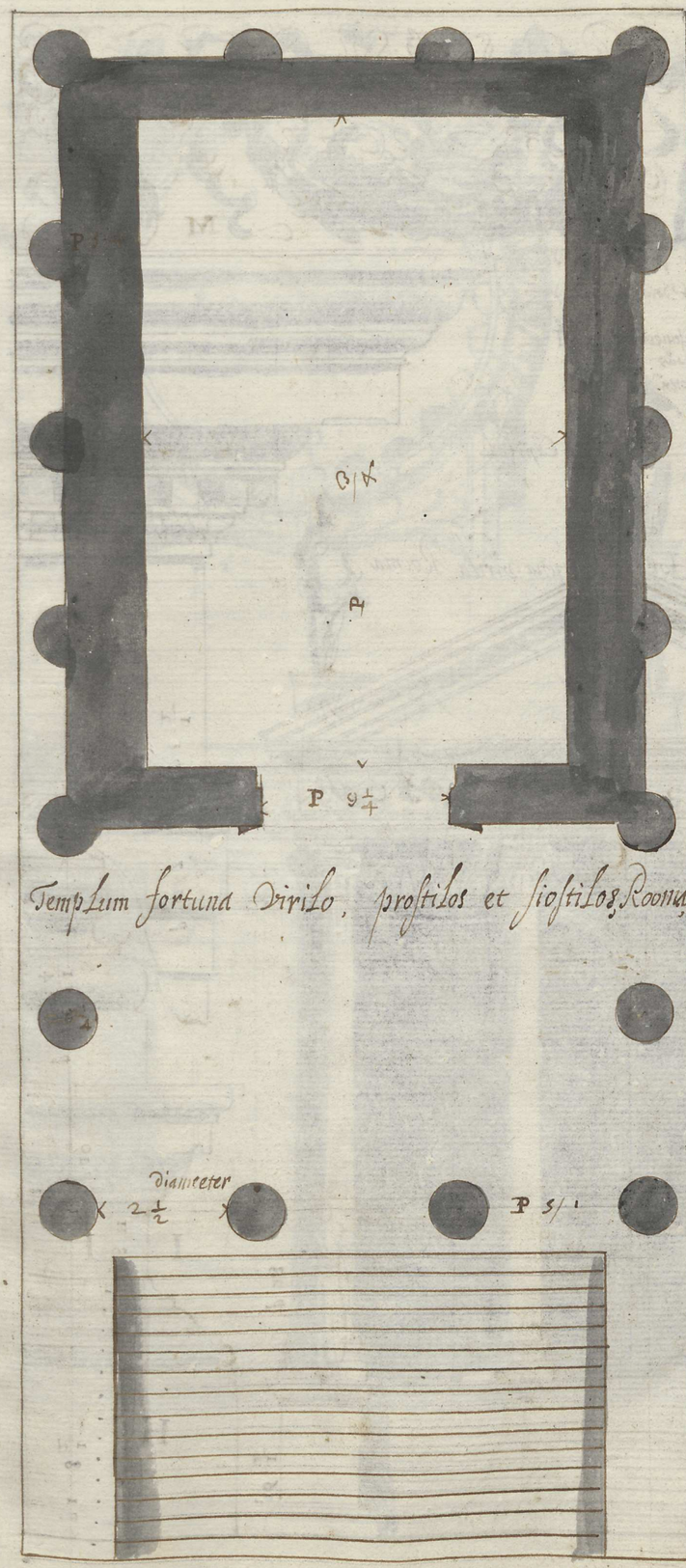

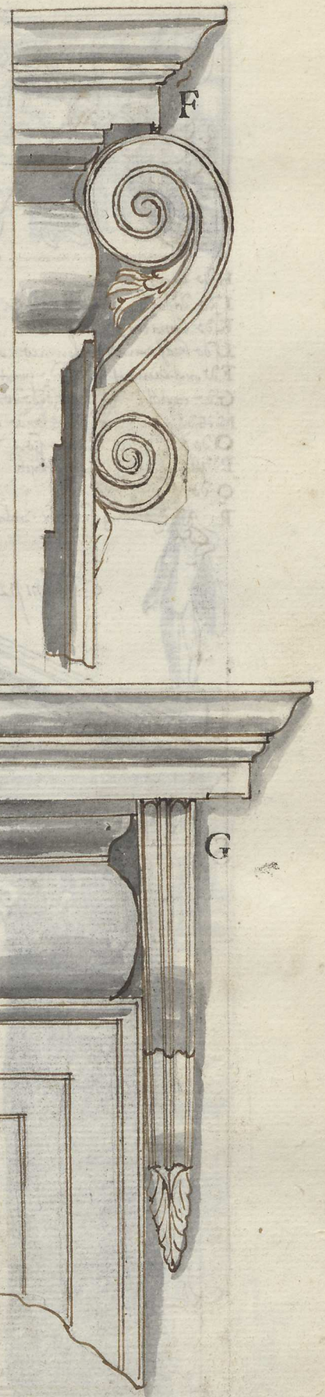

M
M sus ronden loopende
H de baas
I de dado
K de Cimacia
vant basement dat den bou draacht
L de baas vande colommen op het basement
F de ornamenten vande poort ofte deur
G de cartelle vande geseyde deur ofte Crotenden
M is de architraas fries ende Cornise
O de fronte voor aante sien
P d' plant ock S vant hoeckyck
Q de syden
R het leng sonder volnit
Capitel
Templum fortuna virila Rooma
M
S
C
B
I
I
H
p 23
p 6 1/2
p 1/8 1/2
p 10
p 3/14
p 1/4 1/4
p 1/7
p 1 1/2

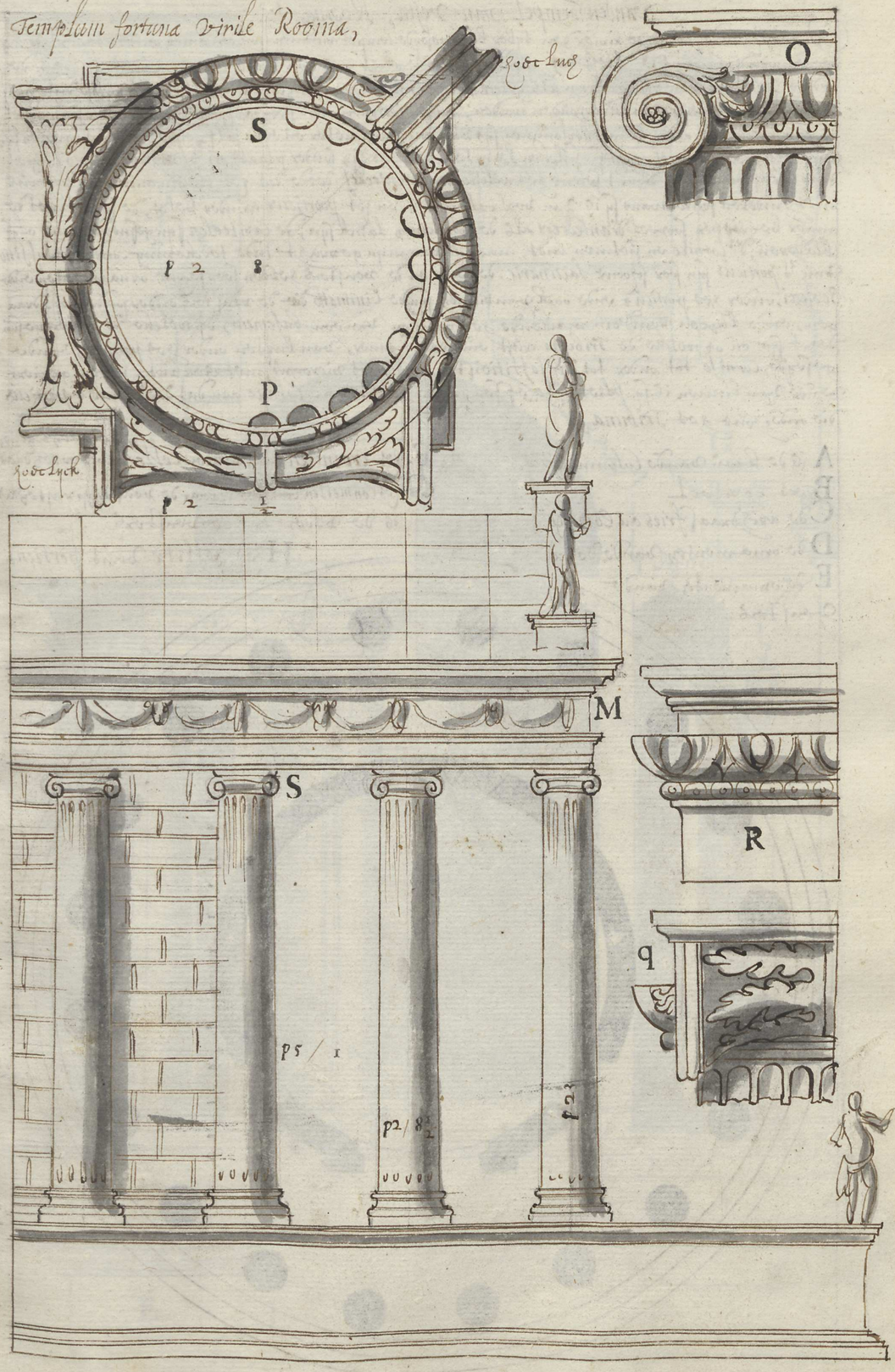
Templum fortuna virile Rooma,
hoeckyck
S
P
p 2 8
p 2 1/2
hoeckyck
O
M
S
R
q
p 5/1
p 2/8 1/2
p 23

Vanden Tempel van Vesta, Roomа

Hoorvolgende langs de riviere den tyber by de gesonde tempel vindmen noch een ander rondon tempel, doch toegenvoordig noemt St Stefanus, men seyt dat deselve gebouwt was van numo pompilio ende toegewyent de godinne Vesta, end van wegen sijne form alsoo gelyck dat colomnard der aanden door dese welcken alle aerdsche dingen ons geslachten voortbrengen en onderhouden worden, vanden welcken men seyt, dat sy godinne was, dese tempel is van Corintische ordre, de inderste colomnen syn van een diammeter ost een half, ende haare colommen syn met basen en Capiteelen alt sulcken lengten, de basen syn sonder plaat oft plint, maar de trappen daar sy op staan dienen voor't selvige gestelte welcke den architect dede dat gat den ingangh en t'portiück niet hinderen soude want sy is van veel colommen, en gat poorticus minder breet, de selve mede minder begrepen soowel d'diameters als de colommen langh syn, de capiteelen syn gesneden met olyf bladeren, d'cornice en sijsmen niet, maar is dan myn gewoest inde teechening. onder de soffitto van t'porticus syn soo segoure lacunarie. de deüre en de vensters hebben soo segoure ornamenten ende Scudetti, onder gat porticus ende ook van binnen syn de Cimmatie die de vensters onderscheiden of t'draagen, ende tsoon rondom machende gat aansien van een basement, op welcke de müre gesondert syn en op welcke de Tribuna rust, ende deselve muren, van buyten onder gat porticus, hebbe gesetyde cornise tot onder tot de soffitti ist staat niet viercant, met vierckant, steven gedient ende van binnen is sy plat met de offsen, ende geest een Cornice aan dat deel van t'porticus die onderscheidt gat Tribuna,

A is de baas vande Colommen
B het capiteel
C de arch draagh fries en Cornice
D de ornamenten vande deüren
E de ornamenten vande vensters
F het eventien rondom den Celle dat cantity begrijpt inde dicte van twee voeten daar,
G het Commeisen van binnen daar de vensters op rusten dat is de blocx vande vensters
H het soffite vande porticus

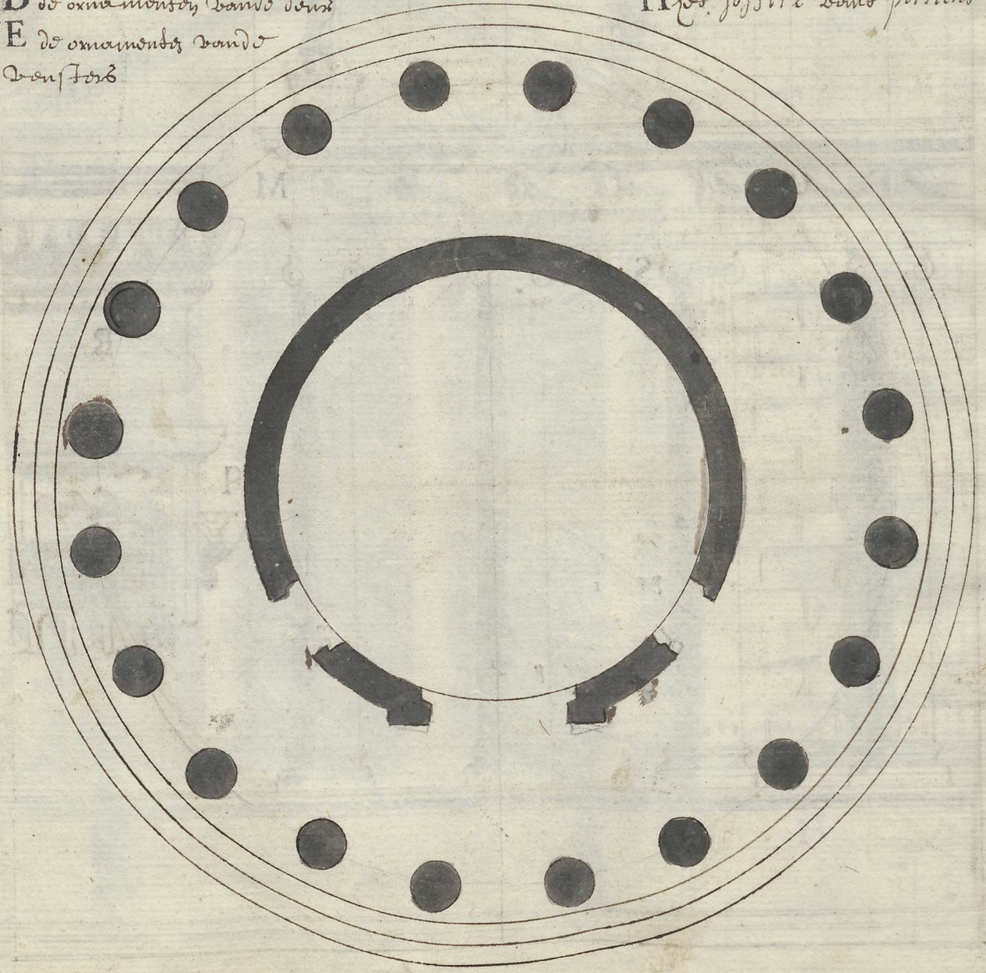

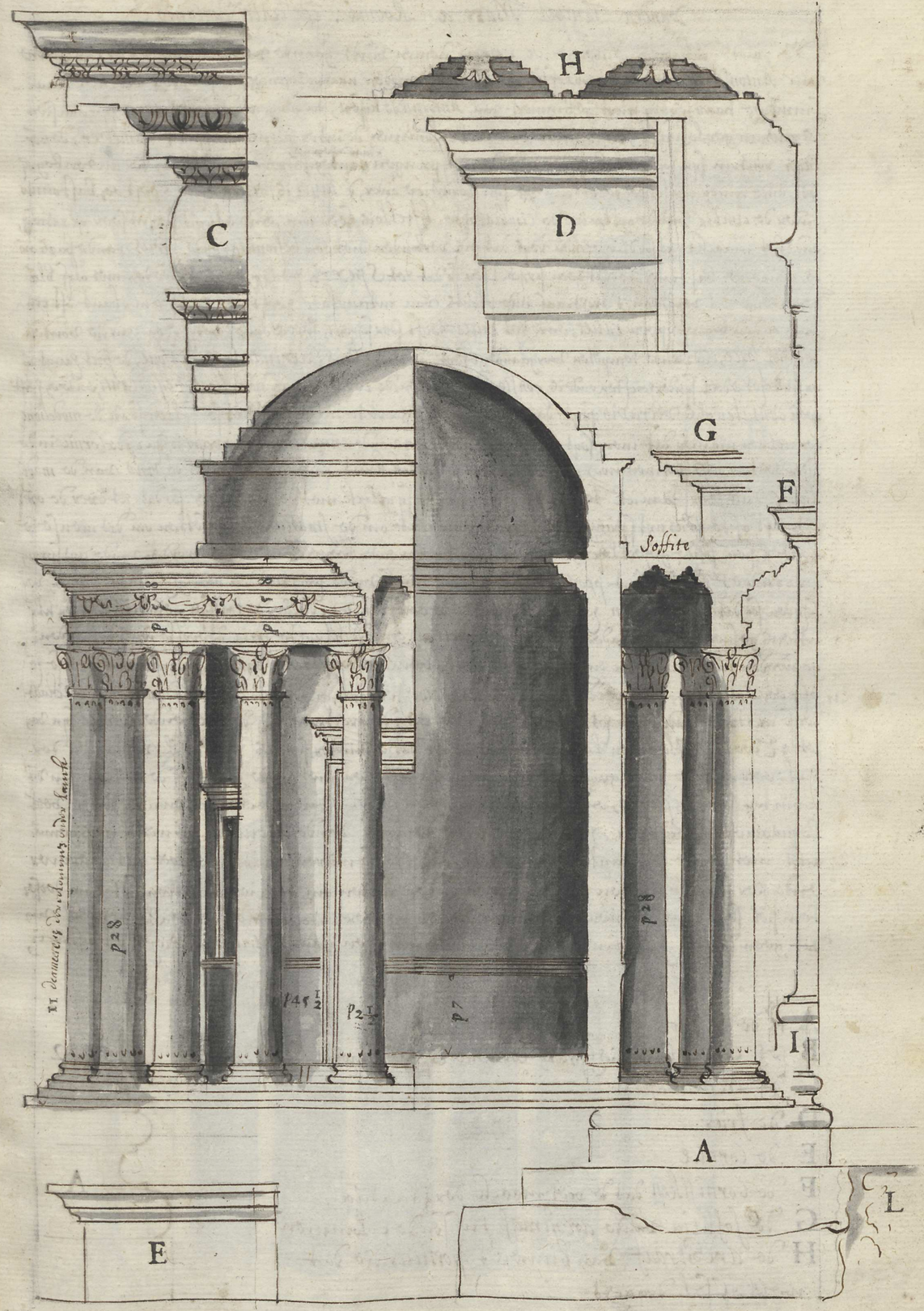

Vanden Tempel Mars a Rooma. edificato dantonio,

De plaats dichwils genoemt de 1 preti. dienen vindt gaande vande Retonde naar d'colomne van Antonio, sict men 4 overblijfsel oft reliek vanden naervolgenden tempel, den welcken naer sommige haer seggen wort getimmert van Antonio de kijser, toegeeygent den gat Mars syn aensien is rontom gedoupelt, d'manieren van dese colommen, de inde colommen syn 1/2 diameter, de post ticus rontom syn soo veel breeder als de inde gemeene vande colommen der sollen, den anderen beginnende pt, ende midden der sollen, de colommen sijn corinthier ordre, d'basis is attica, ende d'deel as bastonius onder de cimbia vande colommen de cimbia ofte listellois soude dun, ende alsoo d'segment soude graetsoy ende het maecht alsoodanen welcken reys dat tis verbonden met een bastonicino op de tories vande baes mé d'gemeent bastonij, ende dat geen prijsel en sy dat het Spexxi, het capitel is gesneden met olijf blá deren ende wel verstaen, d'axestraef inde plaats van intauolato heeft een halff overbant als timmij, ende daer boven op een cailet, ende het cailet heeft soo schoone snede ende verschijden van die vanden tempel spaen, ende vande tempelen voorgaende gesecht, die op den beeld Cuerinaale van Roome, de fries heeft 2 ornaten het deel sonder voeten ende is gonsio inde midden, de cornice heeft modelions regulariter, ende is heel geen denticulen als Vitruvius seyt dat men se altoos behoort te maecken. Dat se sollen sonder de modelions den welcken manieren dat men seyt in minnich differen vande antycken geobserveert te syn op de cornice in de syden des tempels sict men wel een Corniciken het welck komt met syn vino tot de vino van de modé lioni Vitruvius verstaen ick te wesen syn caut oft sy gelijck met de modelions. soo dat het voor de extraef oft de fries uyt springt) ende was gemaeckt om de staetuen op te setten om dat men se te beter syen sonde gedoupelijck, ende dat haer voeten ende beenen niet bolt en worden vande uyt sprong der cornice by mijn uit porticus was een axestraef vande voorsijde der voorige maer in deselve der schijven soo dat dit 3 facien zadden, de leeden die de een faci van d'ander deelen syn geintonuleert en blij nderen gesneden met bladerkens (ende architten) ende de kijnste facia de beste was gesneden gesneden met bladeren nog meerder sier in beenen inde plaats van inster colonnalen deselve ge sned

Tempel mars te Roomen

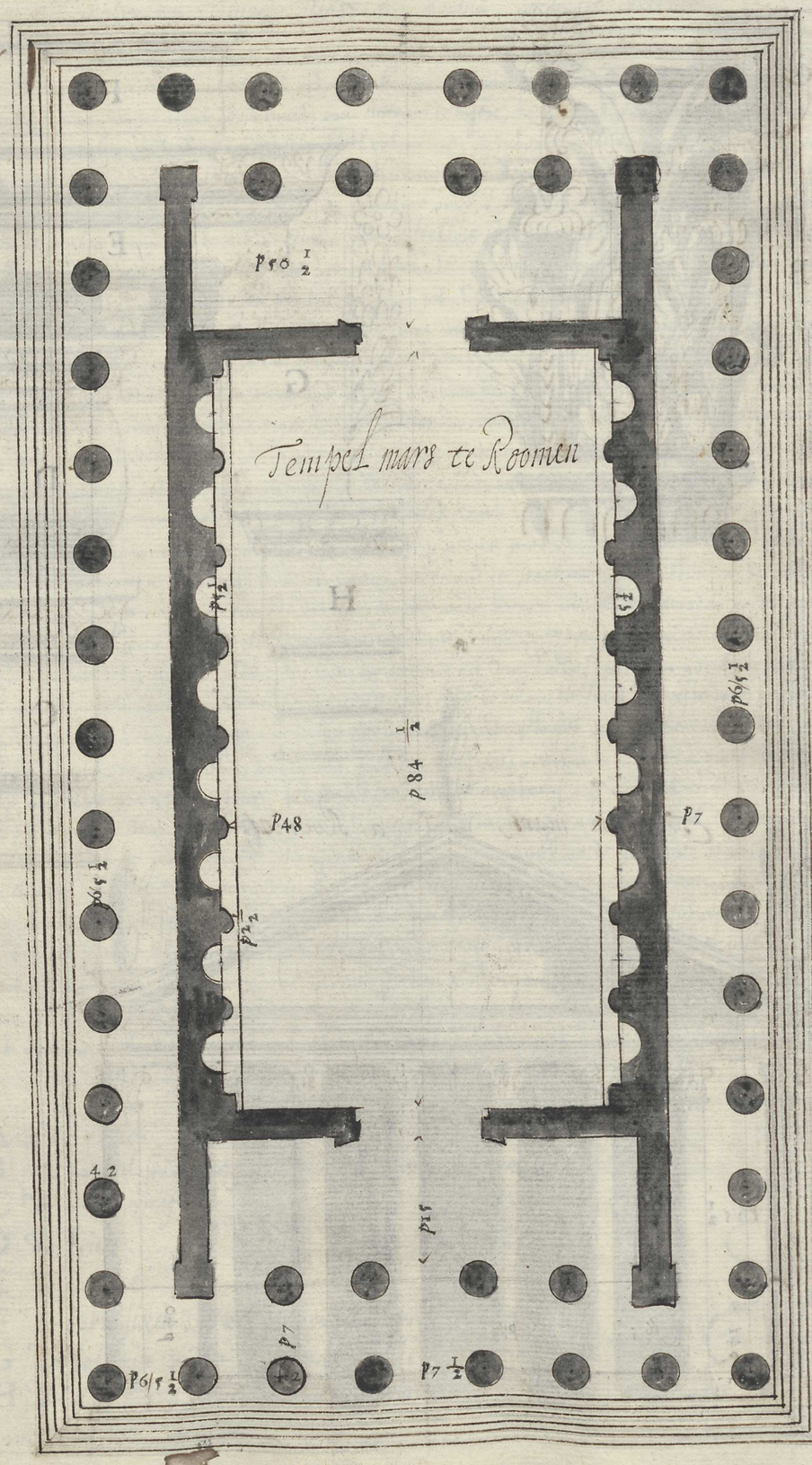

Tempel mars te Roomen

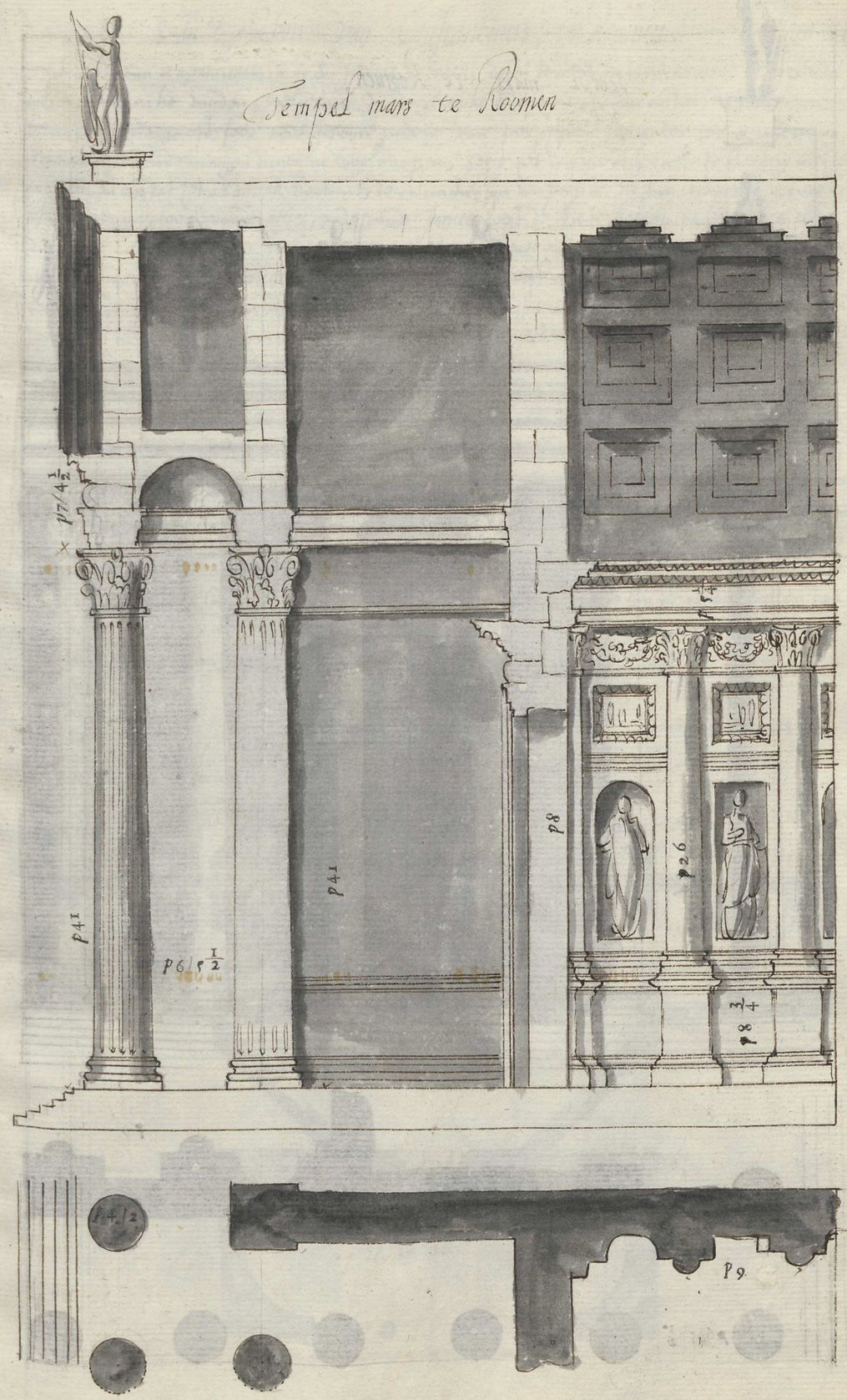

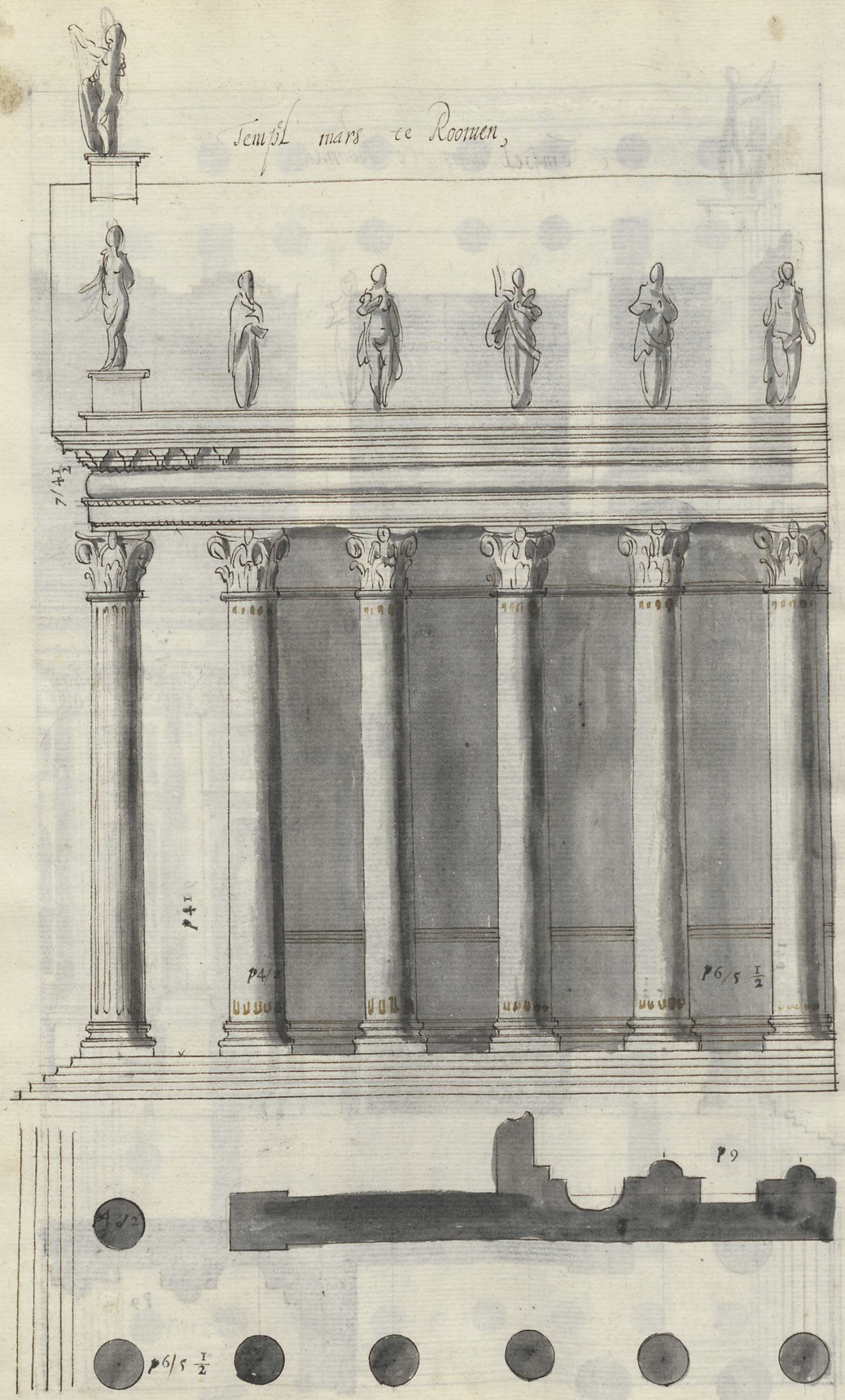

Van 't gebou van Constantinus, te Roomen.

Dit gebou van Constantinus, is by S Johannis Letraan, doch tempel maar myn opinie is modoren werck gemaeckt vanden voorleden tyden vande antycke edificien, maer om dat het een schoon is Conci is ende zoo schoon werck schoone invloed van verscheyden manieren waer vanden aen eitchs een sonde mogen dinen in voorgaen, soo is het my goedt gedocht de stellen met de Antycken, en om dat het akantisch bestaet, de colomnen syn van profido, en van Composita ordine de Cassen is geromp geset vande attica, ende vande fonice, soo de twee Castoni vande Attica ende de twee Caletten vande fonica, maer gedeelt van twee astragalen of 2 Tondine, die men maeckt tusschen de twee Caletten vande fonice, doch soo sonder den boogh d' plaets, alle doch loopen syn seer wel gaesbaer, met schoone knoden, op de Cassis vande loove daer syn bladeren die en daer onder de voet vande colommen, het welck noodich is te adverteeren en te weten, den architraef met gebeeldt de voeten of de stronchen met langenoden, soo't gene mede de gedachtenisse der waermede ich myn stellen ook gedacht gebbe te Venitien inde werck van S. Joris de groote, de welcke colommen met lanck gemeten en waeren met staen van schoone manieren daeren met en moet die in't werck waergenaemen worden) de Capiteelen syn van fonice ordeninden van Corintice gecompost oock den welcken zommige behoort te maecken is gestelt gemeten inde eerste boeck, ende gebbe de bladeren van aconto, de architraef is seer schoon gemeten syn Cimatio soo inde plaets vande gola, omgekeert en fustelle, ende daer en boeren en gebbe airier Bant Cimimea, de fries is gelicht of Crom, de Cornice soo 2 gola voor d' een op d' ander daermen solden set 2 golytchen leden op met handen sonder andere leden inde midden, op deselve goelo syn de denticulen en van de gocciolatoicio met de intravolato, ende den uyterste de voorste golo, ende also dienen de son architraef van goen modellen te maecken, maeckende die deutilen,

A is de baases,
B het Capiteel
C de architraef fries en Cornice
D het soffitio vande architraef
fustes de colommen
E de voet met de
monsten

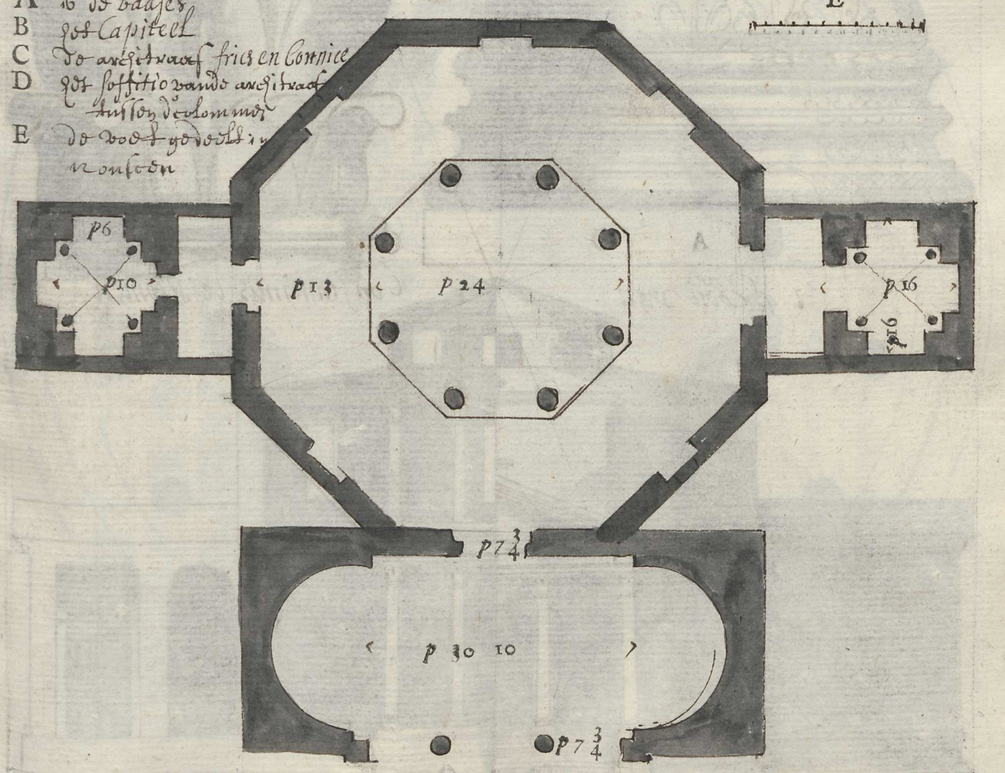

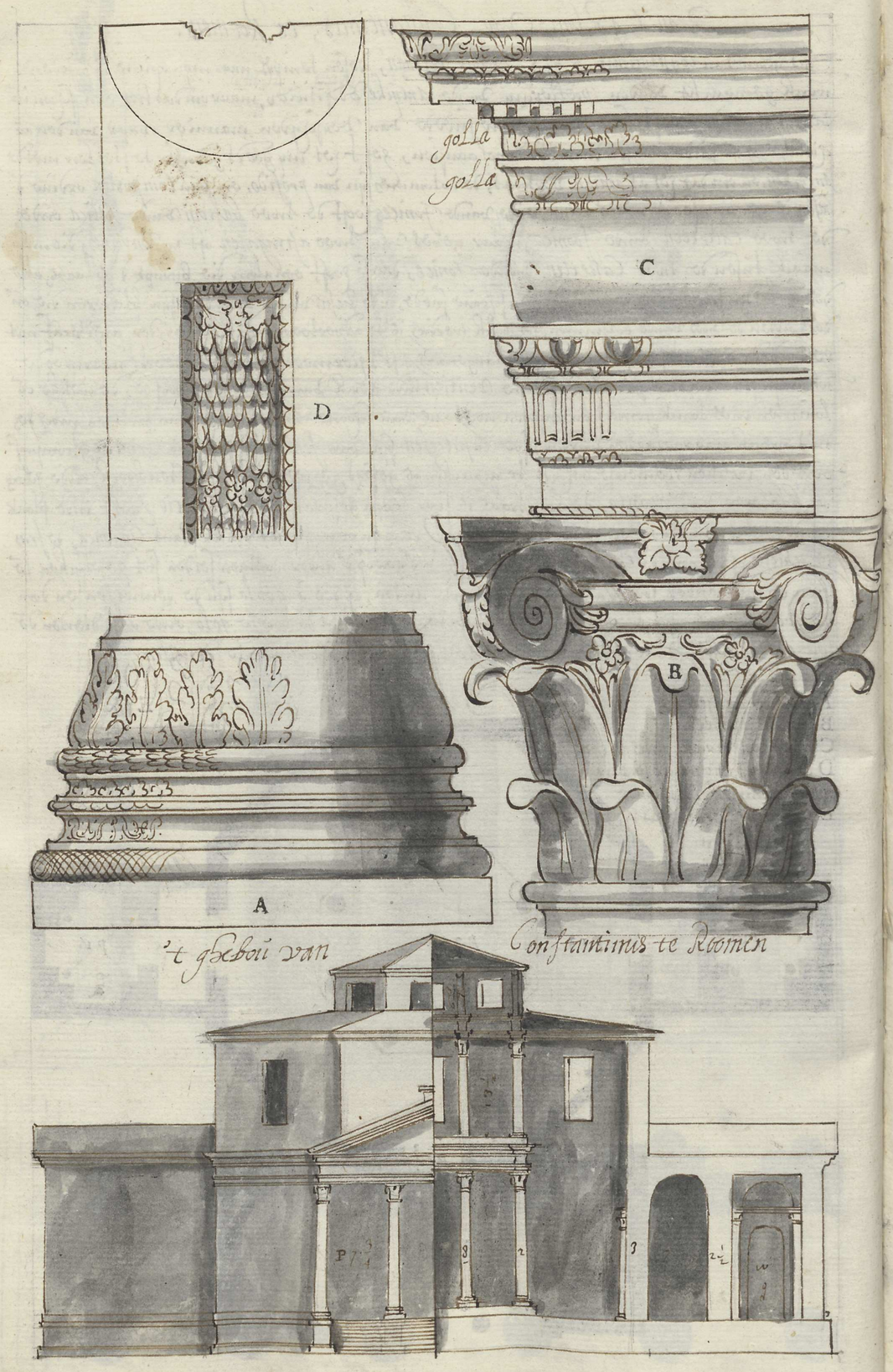

Vanden Tempel van Bramant, te Roomen,

Naar dat de grate heerlyckheyt der Roomse Raijseren begon te dicklinneeren door d' gedurgse verste uringe der barbaaren, soo dat d' architecktuer diertyt begon te vervallen, als ooch alle ander consten vā weetenschappen ende vernuft laatende haar eerste schoonheyt tot dat het geheel meter tyt wech was ende daar geen notitie meer en was bewaart van schoone proporci van bouwen, nochtans de natuer al ewich beweegen ende d' dingen op haar lust gecoomen synde, vangt weederom aan te keeren, ten tyden onse vaaderen ende weederom opgewecht dat langen tyt begraaven was en in 't dancker verborgen was, wort nu weederom lichtende ende dat ten tyden der onder pontificaal Julio II. pontificio massimo, door Bramant den exlenten man ende architecktmaachende veel schoone edisitien in Roomen naar de antycke mannier, ende naar hem volchlyden michel angel buonarruotti, Jacop Sansouino, Baldasar de Sena, Antonio da Sin gan michel da S macheli, Sebastian scherli, girgio vasari, Jacob barozzi o da vingola, ende de Caualier, Liona, vanden welcken men siet wonderlycke fabricken in Roomen, en in florence, en in venetien, in milaanen en in andere steeden in Italien, ende booven dat ter veele excelente schilders beeltsnyders ende schryvers waar van der noch eenige syn in 't leeven, tesaamen met noch eenige anderen, nu dan weederkeerende tot onse propoost soo is Bramant de eerste weerder vinder vanden goede architecktuere die vande antycke tot die tyt verborgen was, hebbe daarom gestelt syn werck in 't naarvoligende teeckening van hem geordineer op den berch van ianuculo ende om dat se gemaacht wiert tot nimmori van S peter den apostel, den welcken sy segen dat hier gekruyst wiert, noentmense S peter montorio, deesen tempel is van dorica ordine van binnen als van buyten de colommen syn van granitie, de base en capiteel van marmer de remanenti het beranck sel oft muer werck, is al van Tiburtin steen,

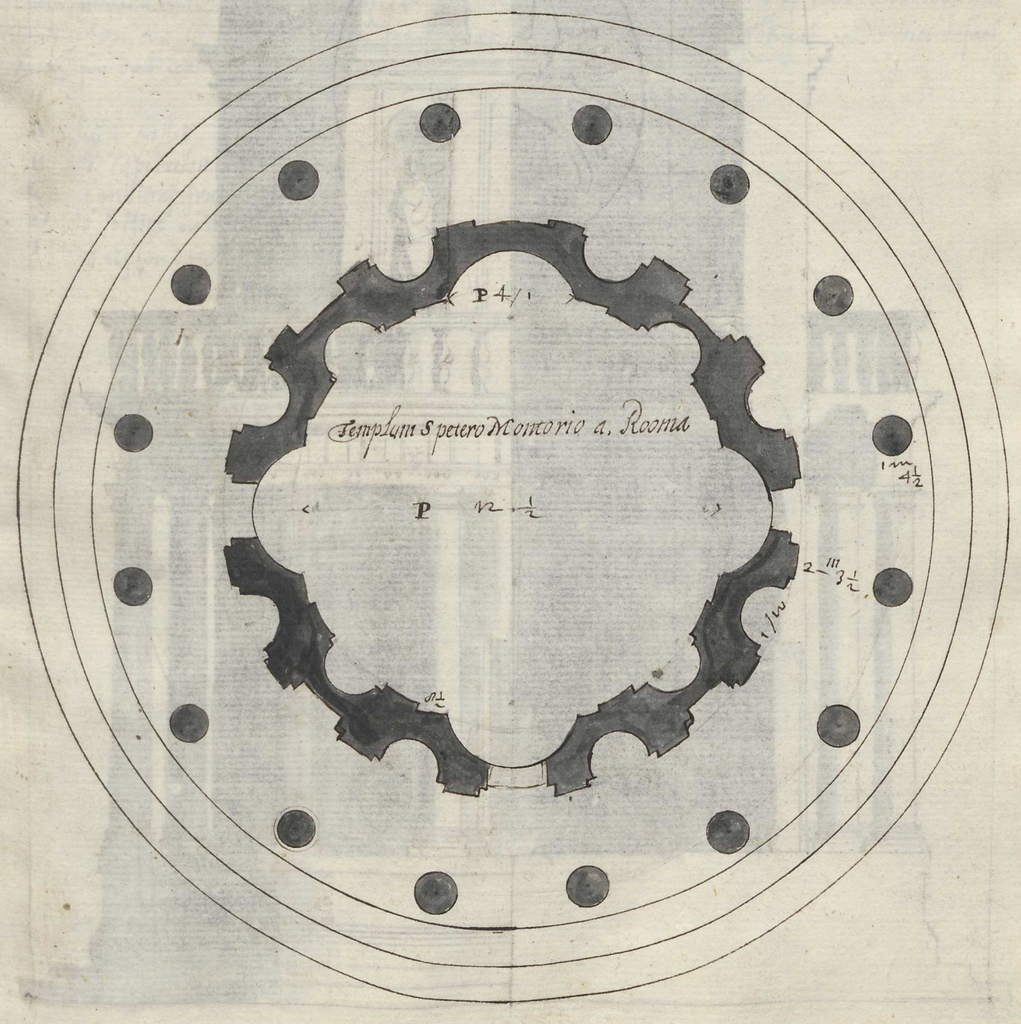

Tempel S peter Montorio, Van Bramant architeckt, Roomen

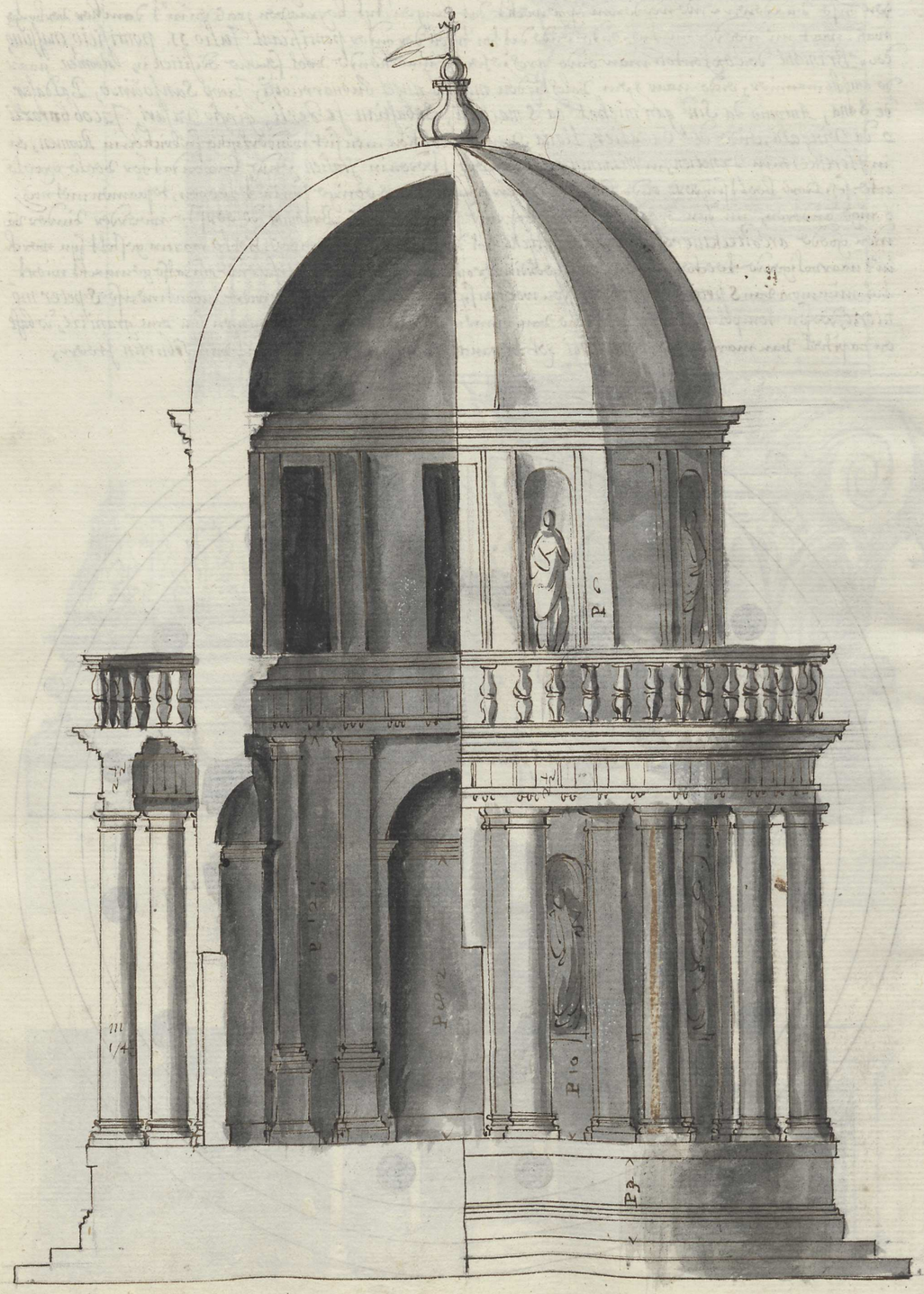

den Tempel van goue Statore, Rooma. 3 Colommen,

Tusen het Campidoglio ende het palatmo byde marckt van Roomen siet men 3 colommen van Co
rinti order, d' welcken maar eenige waaren, vande een syde van den tempel van Vulcaanis, ende
maar eenighe anderen haar seggen vanden tempel van Romelo, niet te min andere die seggen
dat, dat se syn vanden tempel van giou Statore, ende al soo geloof ick dat se waaren genoemt uotata,
gestelt van Roomelus, als de sabinen hebbende door veraat genoomen het Campedolgim, ende d' ro
ts bykans victoriieus, slooten den wch genoomen, tegen het pallazzio andere seggen dat
dese colommen waaren van een brugh tesaamen met die, die onder het Campedolium syn, die
Caligula deede maacken om te moogen passeeren ofte gaan van 't plazzio int Campedolio
de welcke opini men kent te syn wyt vande waarheyt, om dat men siet aan de ornaamenten dan
t deese collommen waaren van 2 verschyden edisitien, ende om dat den brugh die Caligula dede m
aacken, was van hout ende passeerde dwars ouer d' marckt oft foro van Roomen, maar om te
keeren tot onse propost waaren deese colommen van dien tyt soo ick wil, ick en heb geen sch
oonder werck gesien ende delikater gearbayt, alle de leeden hebben schoone form en wel ve
rstaan, ick geloove dat het aansien van deesen tempel peripteros was dat is rout om ge
vlengelt inde manier van pignostlos, ende hadden 8 Colommen int voorhoft oft geevel
ende 15 tersyden met de hoecklinghe, de base syn gecomposeert vande attica, ende vande
fonice, de Capiteelen syn werdich te considereeren doo de schoone inventi, ende vande
snee gedaan inde abaco, de architraaf fries en Cornice syn van 't 4 deel der colommen
lengten, de Cornice allen is hooch winnich minder dan de architraaf, ende fries tesaa
men, soo dat ickt in geen andere tempelen gesien en hebbe, —

A is d' basis
B d' Capiteelen
C d' architraf fries ende Cornice
D d' soffite onder de architraaf
I d' ussen de colommen

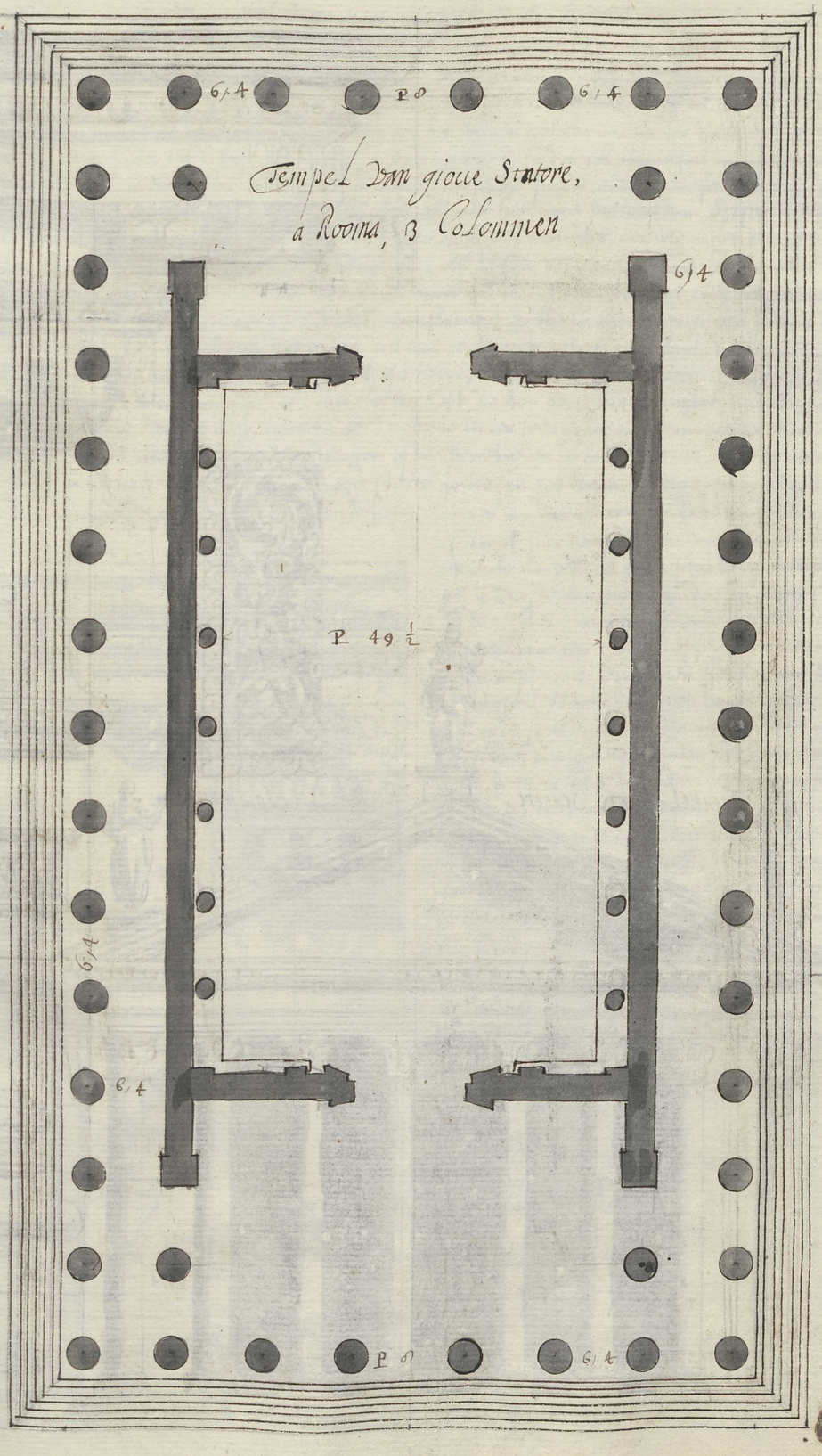
6,4
P 8
6,4
Tempel van gioue Statore,
a Rooma, 3 Colommen
6,4
P 49 ½
6,4
6,4
P 8
6,4

Vanden Tempel van gioue Tonanti, a, Rooma

Men siet aen den noortel oft gewelf van't Campidolium eenige vestigen vanden marmelgrauwen tempel dat volchon seggen eenige dat 't was gioua Tonanti, ende die gebout wiert van Augusto om 't dat hy dat soude wanneer hy inden oirloge was Cantabrica in een voiaci wert die hy by macht verwiert dat het doorstoochen daar hy inwas van een pil, vanden volchen een segnier dinaeren stens die daer voor lach, sonder dat d' passoen van Augusto beschadicht was, soo dat ick eenige suls twee ffolen sonder overmits de ornamenten syn een seer delikaet gewrocht met schoone swidde, ende mamoseck, waer in dat men inden tijt van Augusto de werden baet sede, als men siet aenet porticus van Synaria Retovide getimmert van M. agrippa dat een schoon sloet is ende in andere manieren, eenige willen dat het sy van den keyser Caligula, het welck ick gelooue het valt te syn, het aen sien vande een tempel was dipteros, dat is dobbel gewelfde, het is wel waer dat in dat deel toegent Capedoliger, daer en waren geen porticus, maer om dat ick het goeps gewoert hebbe in andere differtien, behoeft dese by 't geboorte, doet my gelooven dat in dat deel was gemaeckt gelyck den plant verthoont, dat het waren dicke muren d' welcken beslaet of 't begrepet de celle met het porticus, ende laetende van spatie met d'ander muren die de conterforten, oft die den keyser magaet ingaet, om dat in sulcken gewal doeden die aentasten also, maeckende de eerste muren seer groot en die om dat de gemeinen van vochtigheit niet en sonden doer dringen oft te penetreren in dat difficium, ende sy maechty de ander muren met conterforten, om dat se sterck sonden syn het werck te draegen, ooch de keyser ende laetende de gesayde spatie tussen de gesayde muren, en dat het waeter dat vanden keyser af loopt sien geen plaets en mocht te loopen, en geen schade en brenght aen het gebou, de manieren van desen tempel was pignostilos d' architraef ende friesen ende geweel waeren van een affen gat om de min te gen beschermen, ende men siet noch het eenige letteren van een keyser vanden cornice op de friesen die ick gesien en gelesen hebbe, daer syn ayen vanden een schoon gemaeckt de modelions vande cornice syn also gestelt dat in 't midden vande columne comt een campo, ende niet een modelion als noch in eenige andere cornicen, het welcken men onderscheyt te maecken dat een op de columnen int midden de modelions toon en sonder, —

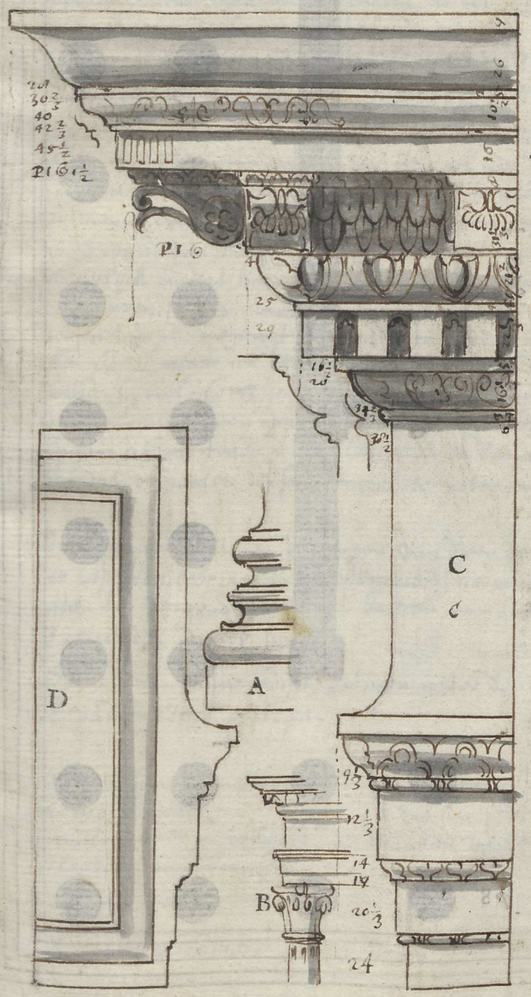

A is de spatien tusschen de 2 muren
B syn de conterforten die van boven waert in langen
C syn de spacien tusschen d' conterforten

A is de basis,
B het capiteel
C de architraef friese ende cornice
H het soffitio tussen de 2 columnen vande architraef

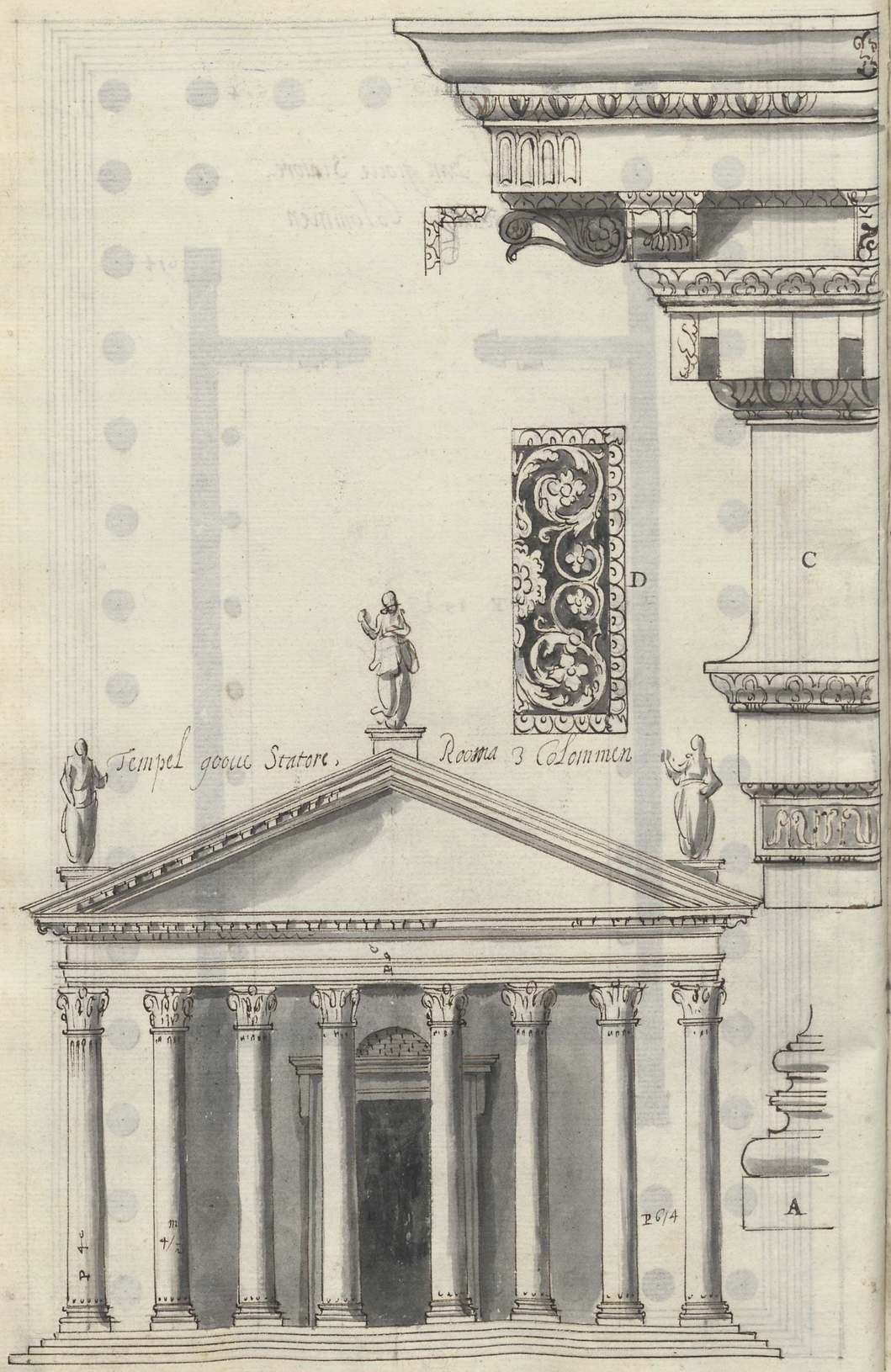

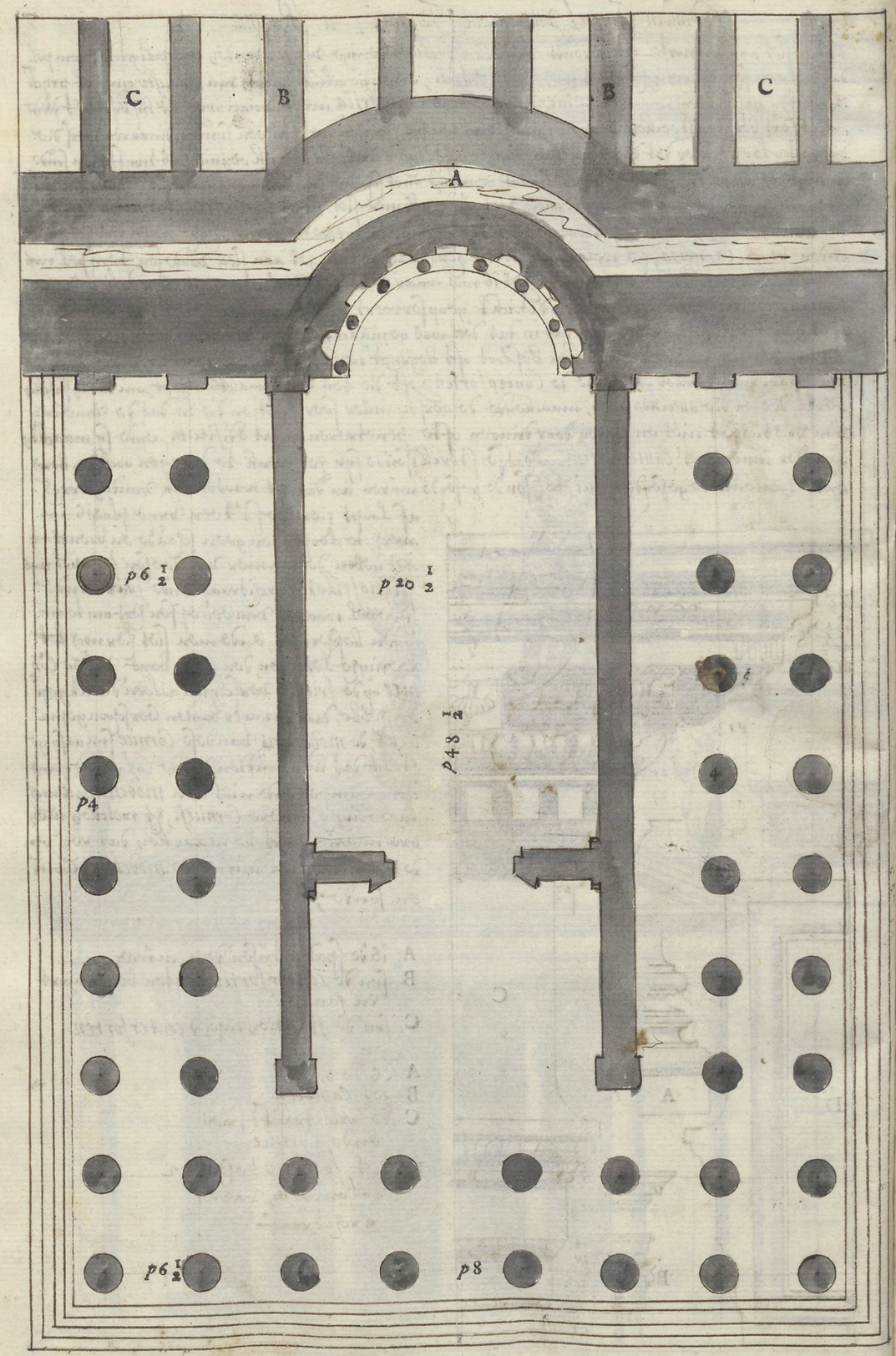

Vanden Tempel pantheon, genaamt Retonde a Rooma

Onder alle tempelen te vinden en vintmen geen meer verzeeren als dat pantheon in geroomt de Retonde wort geen soo gheacht gheschouden, sonder alsmen siet de voornaamste der fabrichen, maer beroept van Statuen ende van andere ornamenten, sinde deselve meest gebout maer eenighe jaren voorighe van M agrippa entrent 4 Jaar ons tijden 14, maer ick gelooue dat dit tegaen sande tempel wier gemaeckt ten tijde van sante republicke, sinde dat M agrippa alleen daer by voegde dat portico 't welcke men begaept aende tweede frontespite die inde gevel syn, dat wiert die tijt genoemt pantheon om dat daer maer godes off Jupiter wiert gheoffert tot alle de goden, ofte gemeenlijck gelijk sommige willen, want dese is van gedaente des menschen sont, dat gelijck als sy hoofs is vander aerden tot syn voeten toe, daer sy 't lichaem staet, alsoo daenis is ooch syn diameter inde breedte vande muren tot de aerde, ende gelijckmen daer ingaet gelijcke die aerden, alsoo gestruwen daer voorsien met eenighe trappen op en in gegaen, van den de dingen die men leest vande gedenckste die inden tempel waaren, was soo de statue van minerva van ivoor gemaeckt van fidia ende een ander van deemus off veneere 't welcken hadde doen een vergaren de gelijck vande spoel, die Cleopatria op dronck in een cleyn maal off banchet, om te beoorlogen de gaen de liberalitept van M Antonio, dit deel alleen vande deese pointe wiert gestimeert weert te syn twee hondert dieselfde duisent gouden ducaeten, alle deese tempels is van Corinthe onder. also wel van binnen als van buyten, de bases syn gecompooseert vande attica vande vande Jonice, de capiteelen syn gesneeden met blyf bladeren de arc ditraaf fries ende Cornise gebben soo een schoone verpaderinge ofte maniere en syn met enkel snede, inde dichte des muurs syn eenige holligheden gemaeckt om dat de aarde beswaer te minder soude connen beseedighen in dit fabriek ende om de materiaalen te spaaren, dit gebou heeft en segen porticus van vooren in welckes fries inden Leest deses maer volgende woorden M agrippa L, F, Cos III, fecit, onder deses inscria vande architraf imp, Caes. Septimius Seuerus pius pertinax arabicus, parthicus pontif, max, trib, pot, xi cos III. p. p procos, et imp. Caes. marcus, Aurelius antonius pius felix aug. trib. pot. v. cos procos, pantheum cetustate Cum omnia Cultu Restituerunt,
ende in het binnenste deel vanden tempel inde dichte des muurs staen seeven Cappellen met nissen ofte welcken beeldren gemaeckt te gebben staetuen, ende tusschen de een cappel en d'ander staen een tabbernaeckelken, in manieren dat daer comen te staen 8 tabernaeckels, het is de opinie van veele dat de groote capel int midden staende tegenover den ingaenck niet en is altijck om dat haer boog comt te breecken alle de colommen vande tweede order die daer boven staen, maer ten tijden der Christenen naer benefatio pontifitio, den welcken eerst desen tempel toegenaemt toegeeyent tot godelijcken dienst, ende daerom van weede een principeel Capel naer ick gelooue seeckerlijck datse gemaeckt is met al het ander werck, aengesien dese seer wel Correspondeert met alle d'ander beeden ende wel gaerbaert, dese Capel heeft twe colommen een aen elcke sij, die moeten uytsprong ende syn gecanneleert, ende de spaati die is tusschen d'een Cannaat en d'ander, is geswoden tot ronden seer politt, ende om dat de deelen deeser tempel te notteeren syn sal en de teeckeningen volgen.—

Tide plaet vintmen de trapen van d'een en d'ander sijde vanden ingaenck gaende tot boven de Capellen, door een sicheeden weeg die rontom loopt, door den welcken men gaet van buyten tot de graeden die tot boven toe loopen in 't roeckten, met eenighe trapen. die sien inde ronde syn,

Dat deel vande edifitie datmen aensiet der tempel siet ende getecknet met A is een deel vande Terme agrippa,

Deesen tempel heeft twee frontespitien d'een van 't porticus en d'ander is vanden tempel muur.
dat syn steenen die somtijts bevroomen niet weetende waer toe gebruyckt, de balcken van 't porticus syn al gemaeckt van taaffelen plaeten van bronse,

X is de Cornice die rontom den tempel loopt, de ornamenten van 't porticus,

A is de basus
B is het Capiteel
C is de architraaf fries ende Cornice
D is de mannier vande verciering gemaackt op de Colommen ende d' pilasteren van binnen het porticus
T de pilasteren van 't porticus die respondeeren teegen de Colommen,
V de Auolgimete vande Caulicoli des Capitels
X het sostitnun vande architraaf tussen de een colom ende d'ander

Noch is hier het deel des opstants van binnen den tempel teegenover den inganck, daarmen siet hoet gestelt in ende met wat ornaamenten, de Cappellen ende tabernaackelen syn, ende hoe de 4 canten nyt gedeelt syn inden gewelest en, vanden welchen wel te gelooven is dat se met sileveren plaaten verciert waaren, door eenighe teeckenen diemen daar siet, en om dat haddese van bronso geweest, souden daar noch wel gebleeven syn, aangesien dat in 't porticus noch bronso is niet gerooft, — daar is noch een vande tabernaackelen geteeckent hoese syn, met een deel vande coppelen tersyden,

d' ornamenten van colomen en pilasteren van binnen

L is de basus
M is het Capitêl
N de architraaf fries ende Cornice
O de auolgamenten vande Cauliculle van 't Capiteel
P de canelering vande pilasteren

Noch syn hier de ornaamenten vande Tabernaackelen die daar syn tussen de Cappellen inden welchen te adverteeren is het schoon oordeel des architraafckts ~~ende~~ den welchen sullende maacken de architraaf fries ende Cornice vande tabernaackeltins; ende del vande Capellen niet genoech saam nyt de muer en qu ammen datse mochten begripen alle de progecture van dat Cornise machten alles de golla recht, ende de renementen ~~des poorts oft deur~~,

E is de Sacoma vande ornaamenten des poorts oft deur
F is de teeckening vande festonnen die aan en syde van d' ander gesey de poort

Dit syn alle d' Tempels die te Roomen syn

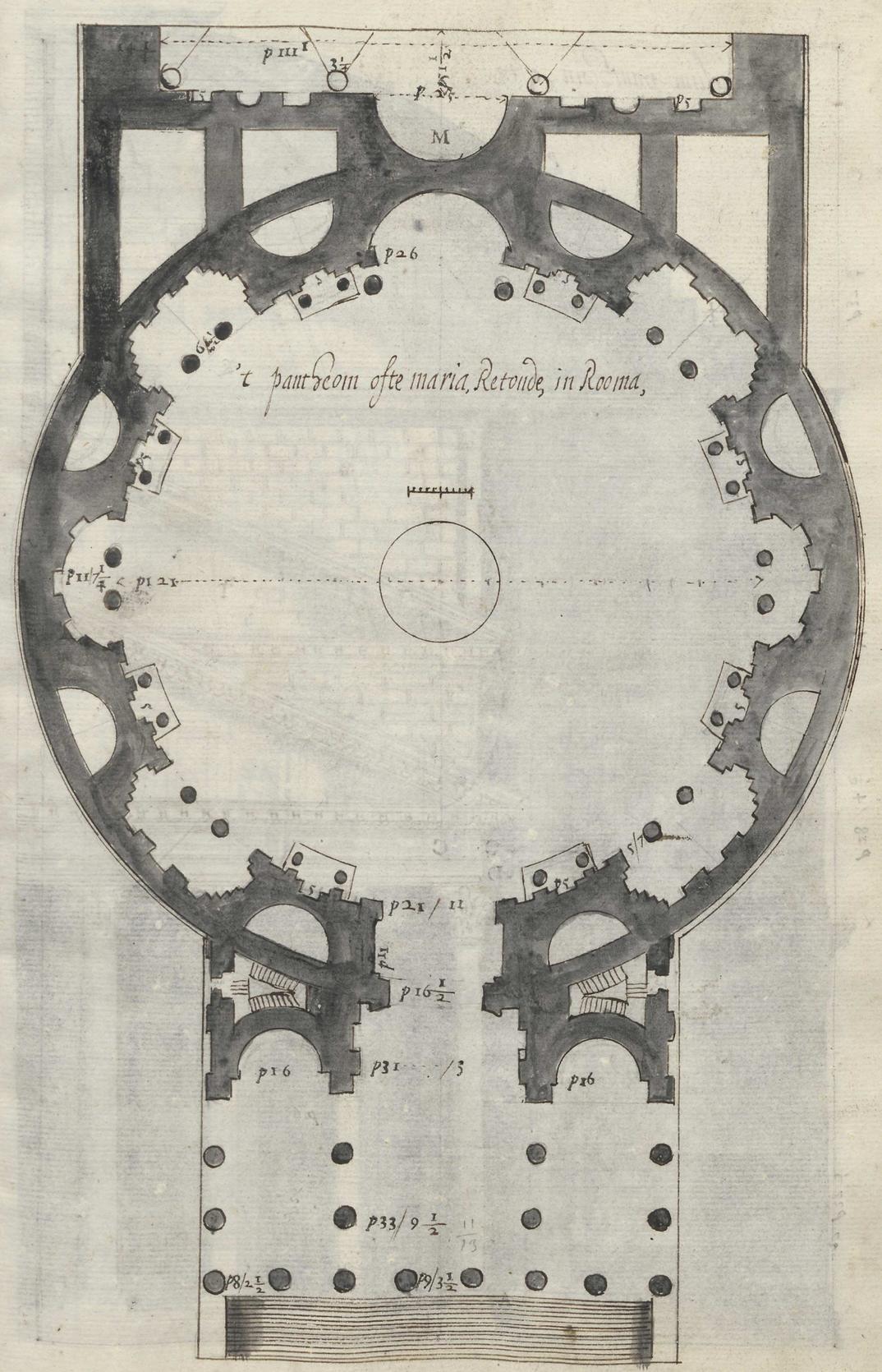

't pantheom ofte maria, Retonde, in Rooma,

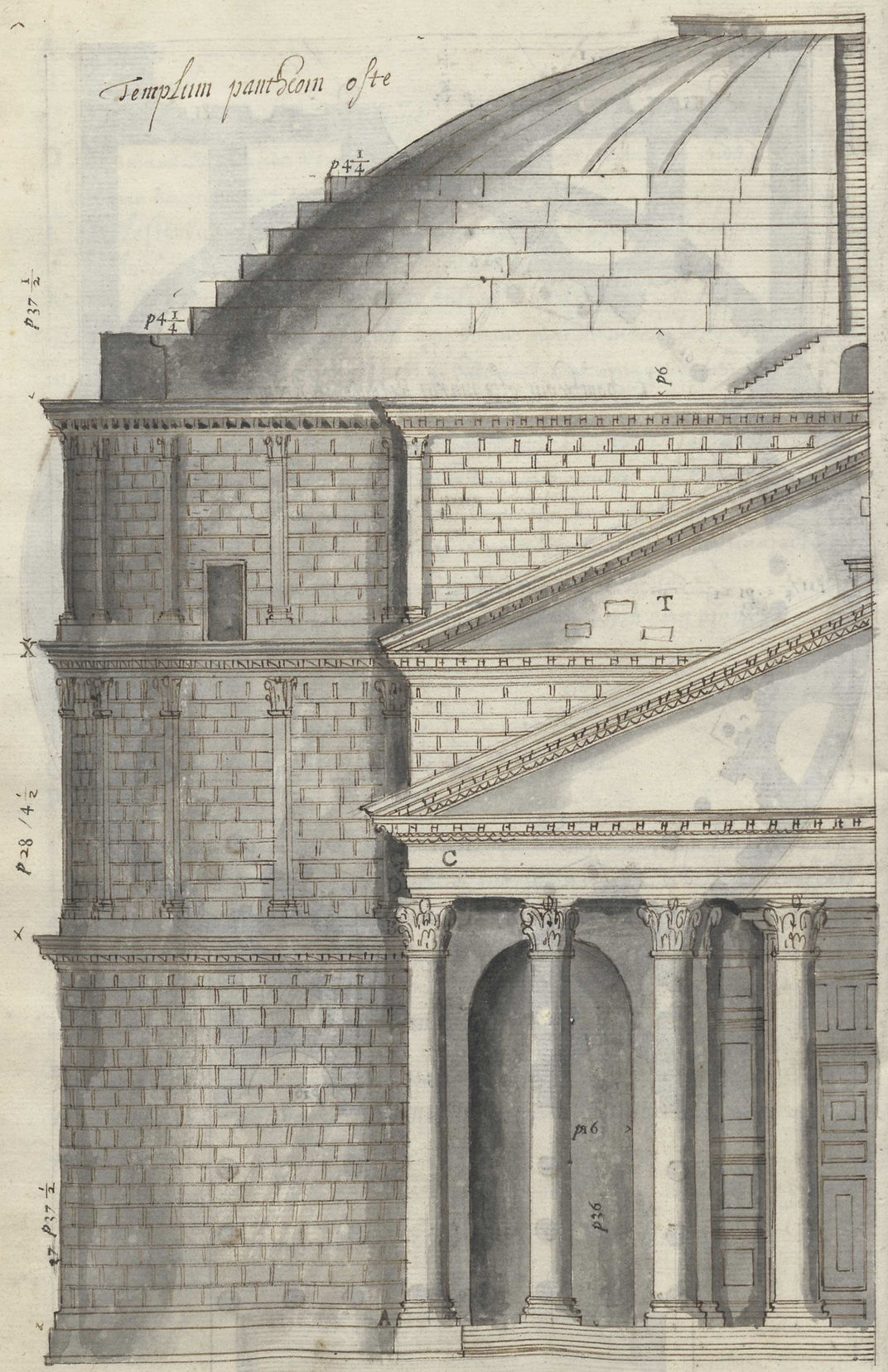
Templum pantheon oste
p4 1/4
p4 1/4
p37 1/2
p6
T
X
p28 / 4 1/2
C
p16
p36
p37 1/2
A

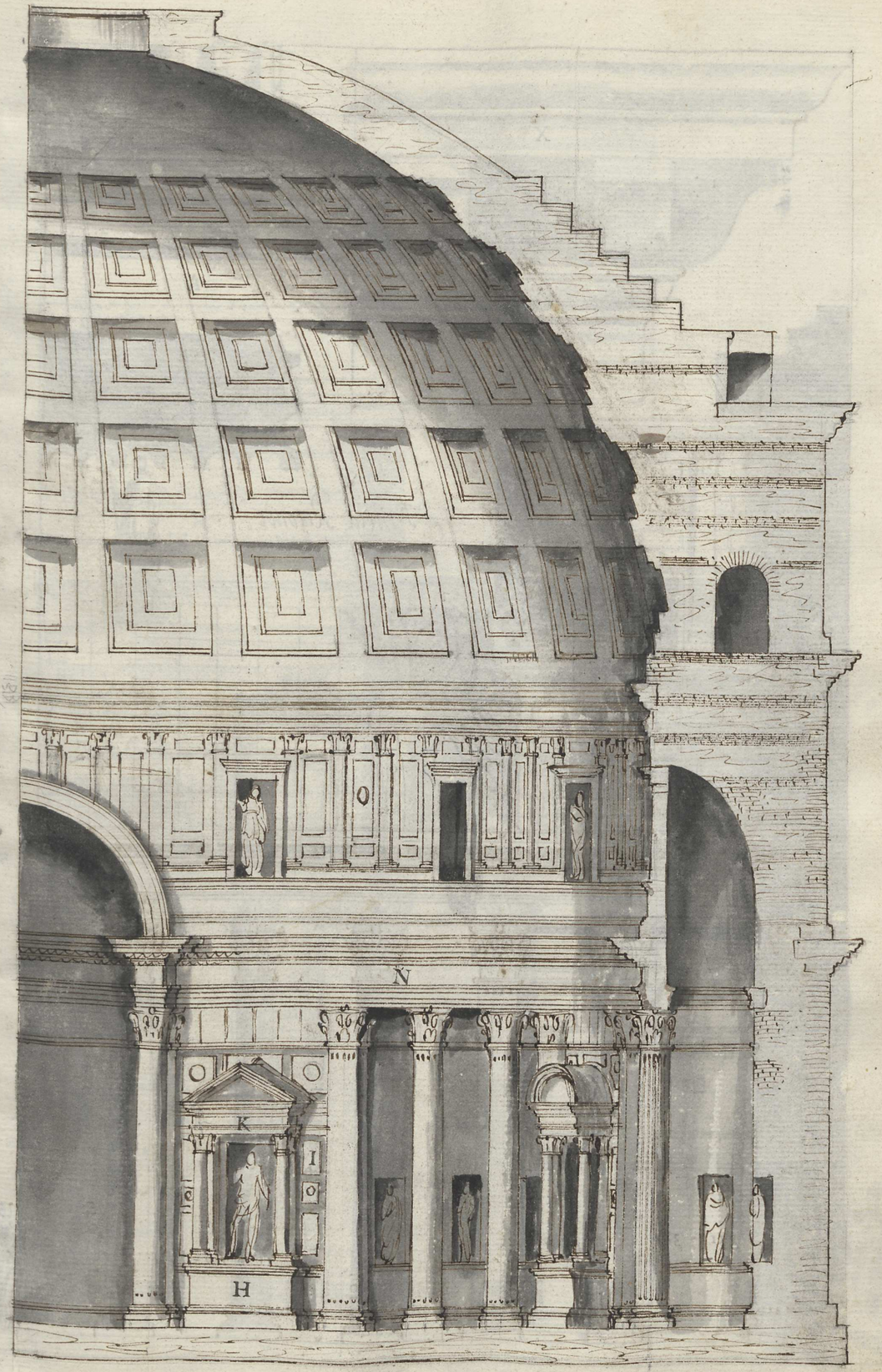
O
N
K
I
H

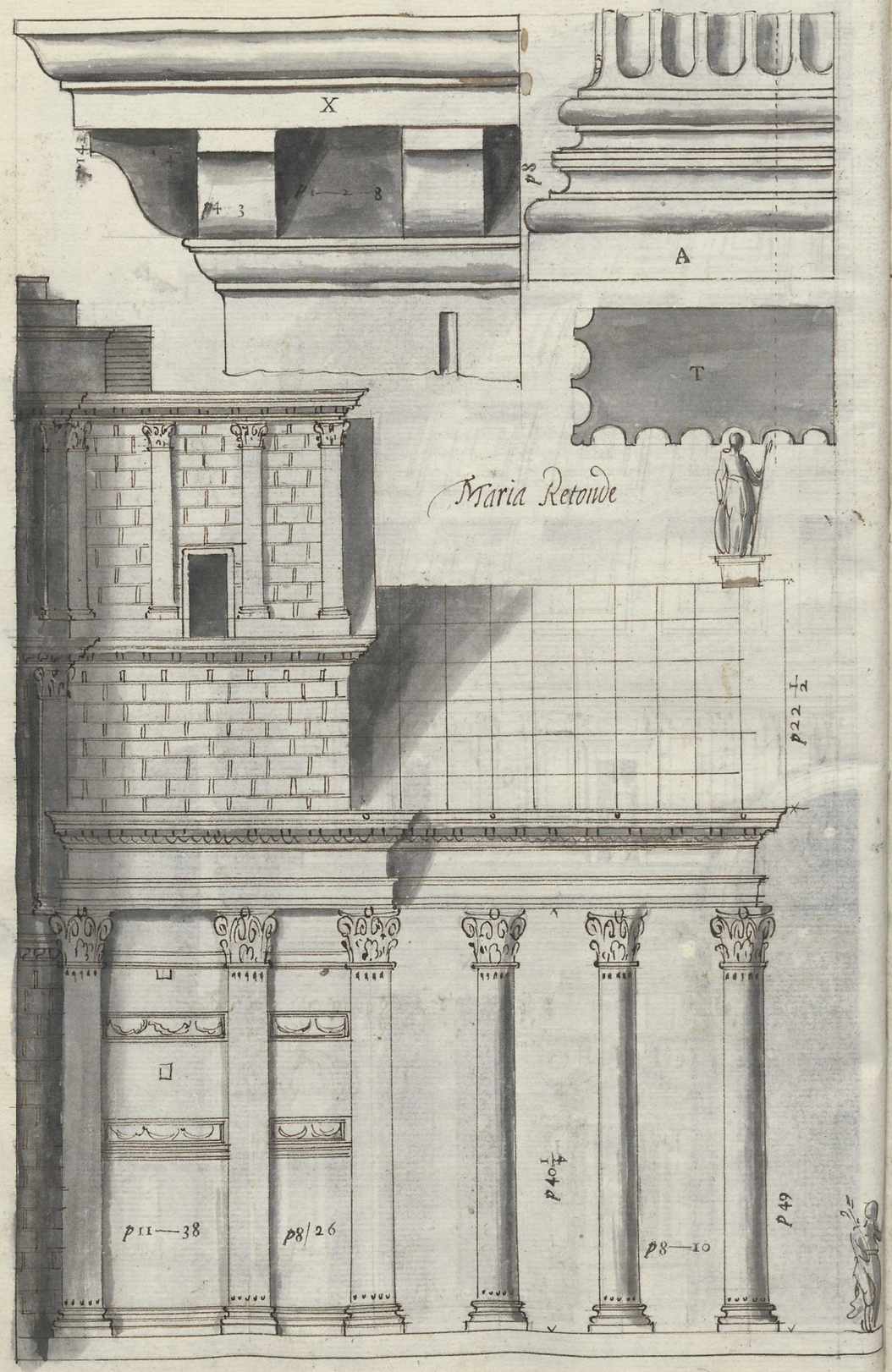
X
A
T
Maria Retonde
p22 1/2
p11—38
p8/26
p40 1/4
p8—10
p49

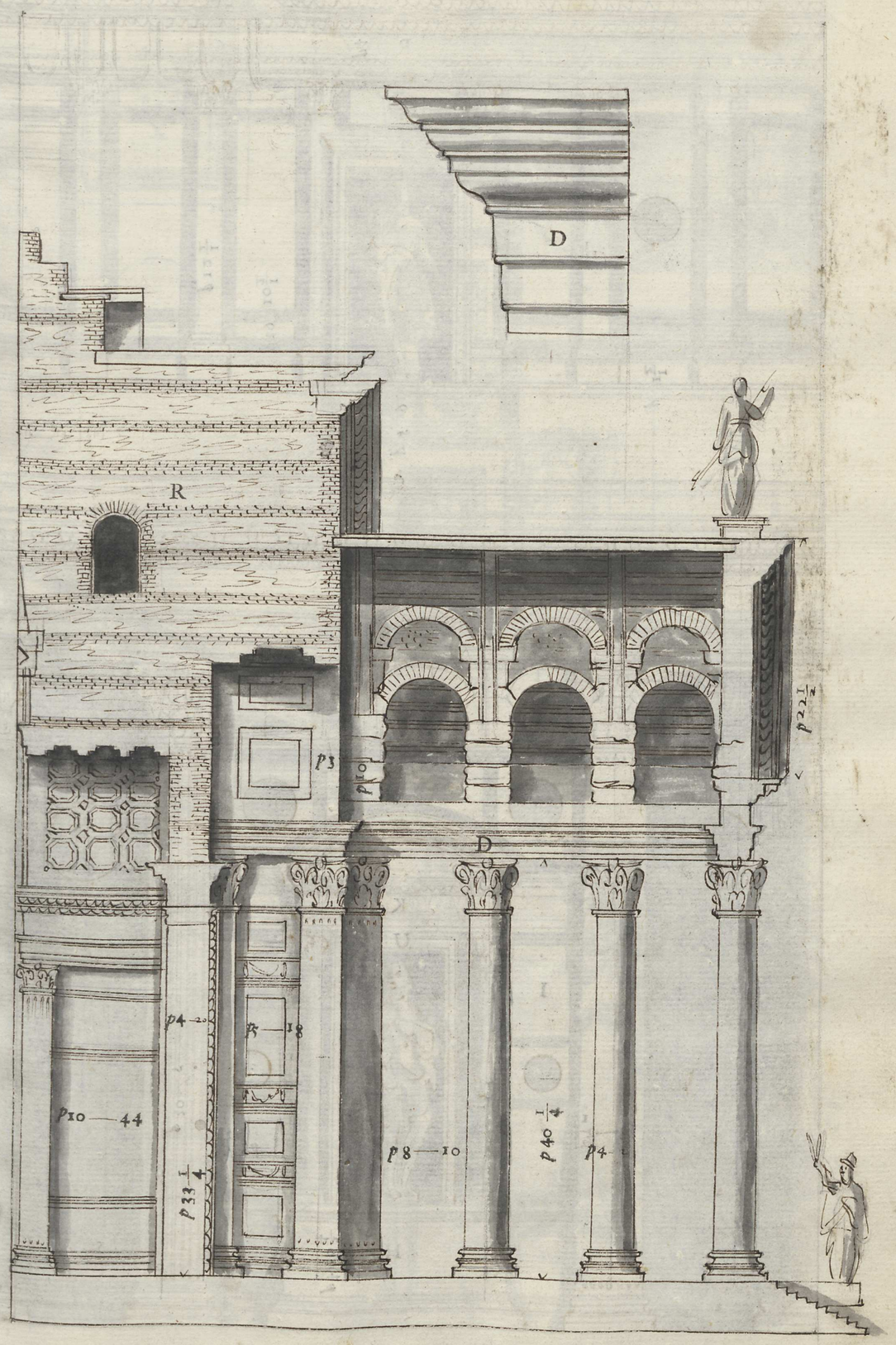
D
R
p3
p10
D
p22 1/2
p4—20
p5—18
p10—44
p33 1/4
p8—10
p40 1/4
p4

R
N
K
U
I
H

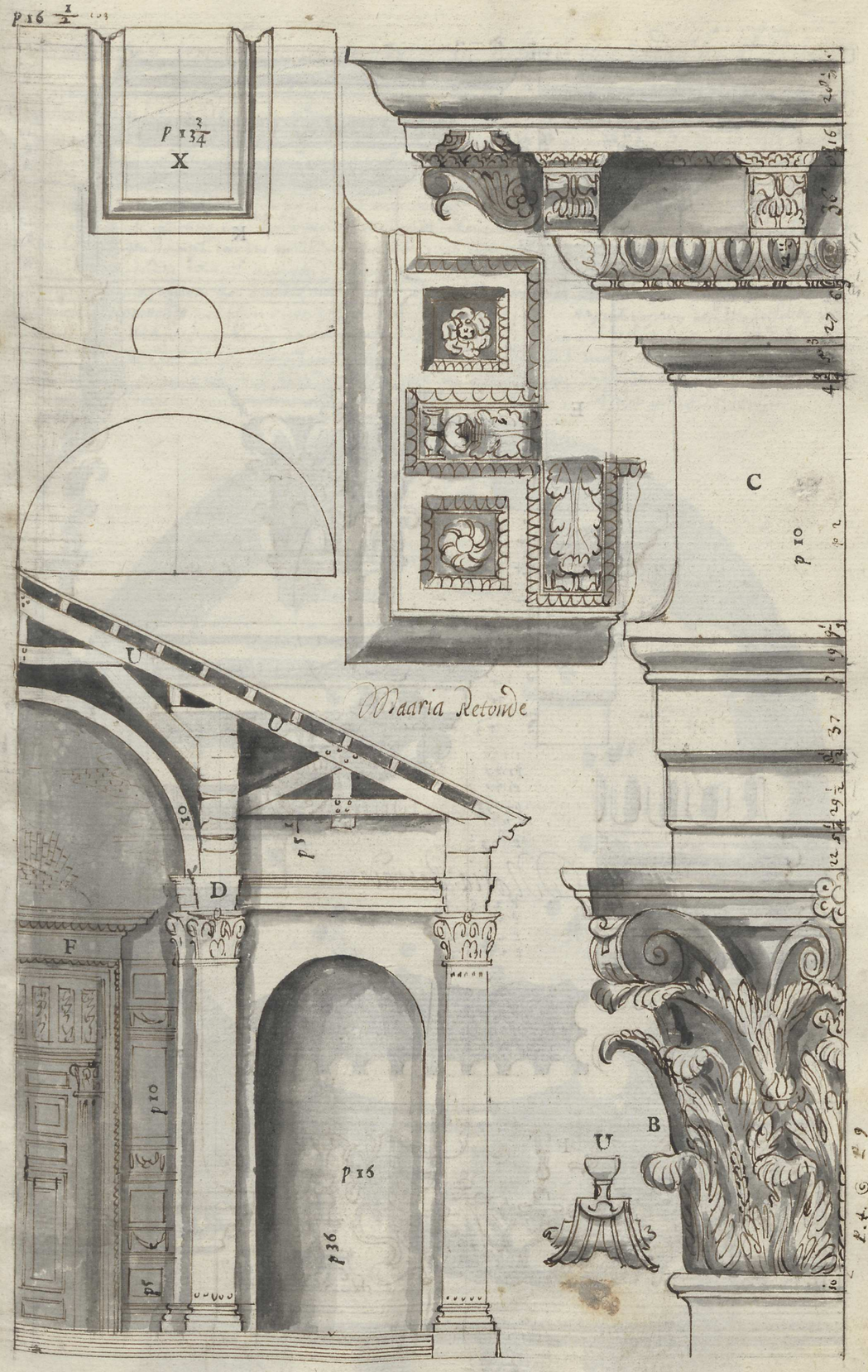
X
C
Maaria Retonde
U
D
F
B
U

Van Eenighe Tempelen Buyten Roomen. in Italien, ende vanden Tempel Bacco

Buyten voor d' poort, nu genoemt S Agnesa, ende vande Antycken genoemt uiminale vande naam des daarse gestelt is, siet men genoech geheellych, deesen naarvolgende tempel, d' welcken is toeghe wyt S annieta, (ick geloove dat 't geweest is een begraffenis ofte sepultur want hier is gevonden een seer groote casse, van pro fido, seer schoon gesneeden van Viti, gestiens ~~en~~ faauli kinderkens die draagen oost, dell'uua, het welcken hē eft doen gelooven aan eenighe dat dit was bachus tempel ende daarom is dit d' gemeene opini, ende is te genwoordich een kerck, voor syn porticus siet men eenighe vestigen van een hoft plaats, in ouvaal form, het welck ick geloove dat die verciert was met colommen ende tussen de colommen nichen met statuen de logge vanden tempel door den welcken men siet, was gemaackt met pilasteren, en van dry oopen heeden van binnen inden tempel waaren d' colommen gestelt twee en twee die onderhielden dat Cuba alle deese colommen waaren van granito, ende d' baas capitel ende cornise van mermer, d' bases syn van Atica, de capiteelen composita heel schoon ende hebben eenighe bladeren die vanden roos coomen vanden welcken wa aren d' voluiten seer gratieus, de archtraaf fries ende cornise en syn niet heel wel gemaackt, dat myn doet gelooven dat deesen tempel niet gemaackt en is bij goede tyt van architectura maar tot tyden der kyseren ser naar van ons, ende dese is seer rych van arbayt, van verschyden compertementen, delen van schoone steen en van musaico, also wel inde pavement als inde muer, int gewellesten,—

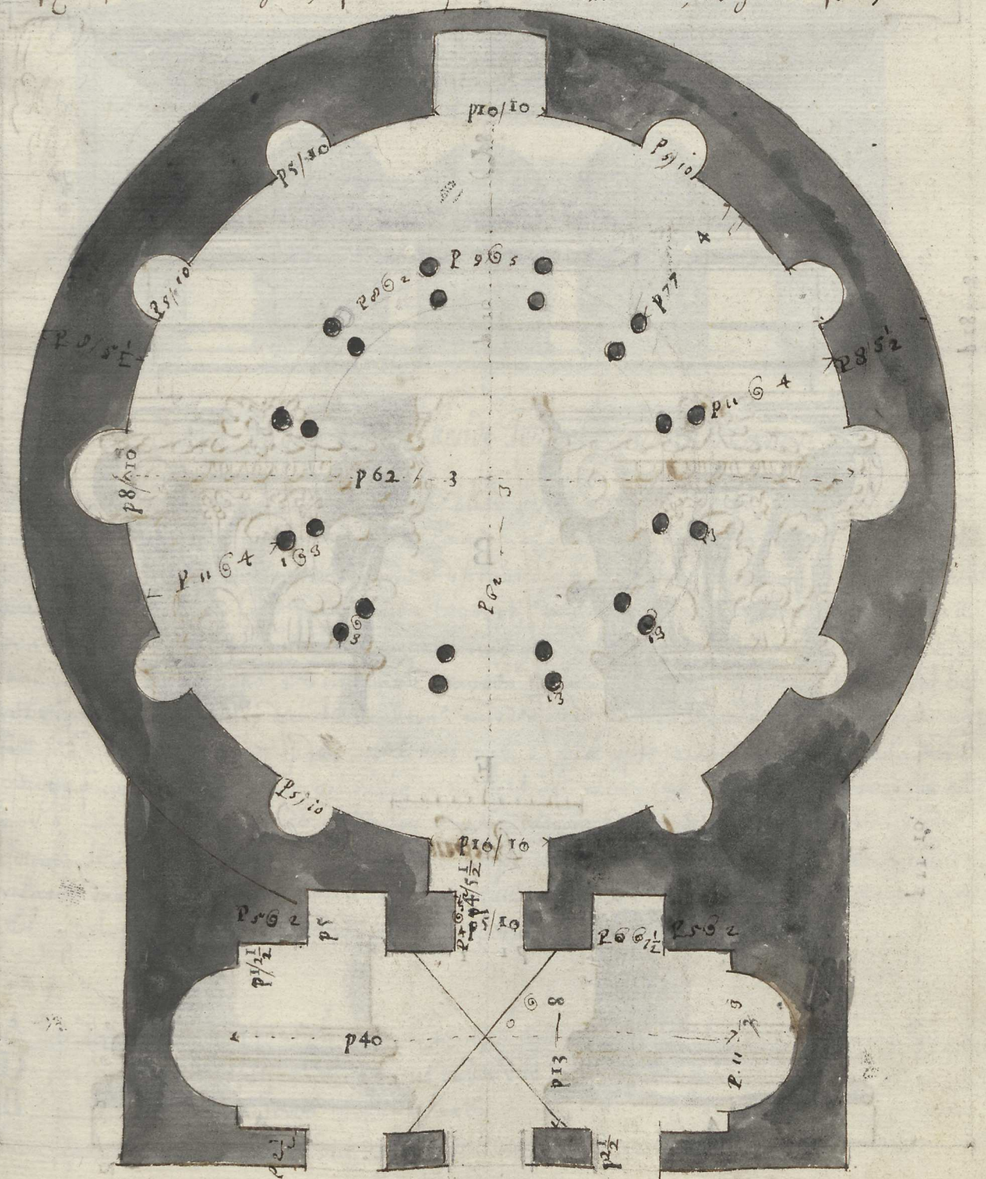

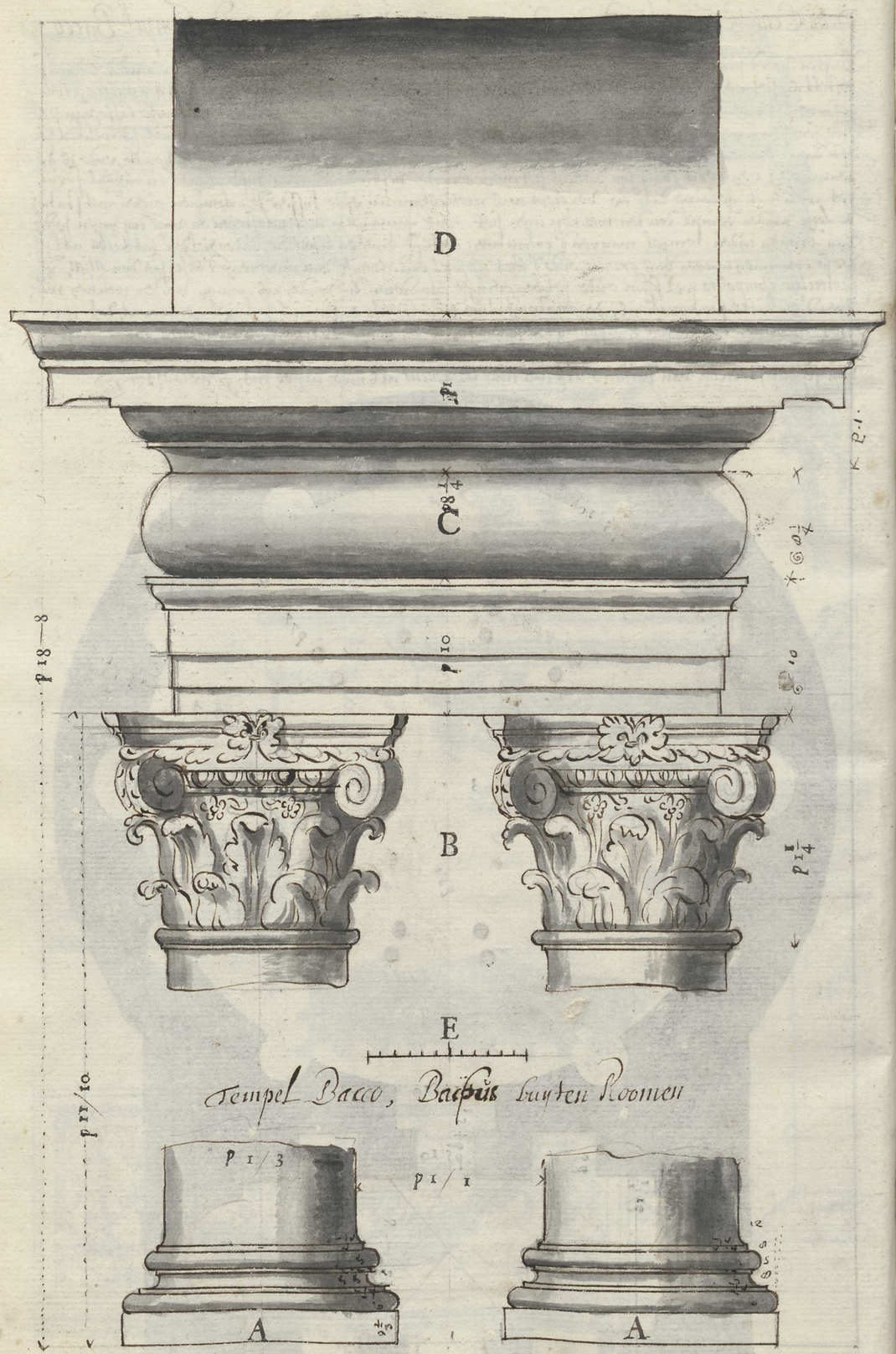

Tempel Bacco, Bacchus buyten Roomen

A is d' basus
B het Capiteel
C d'arcditraaf fries en Cornice
D den aanvanck vande boog,

Tempel Bacco, buyten Roomen,

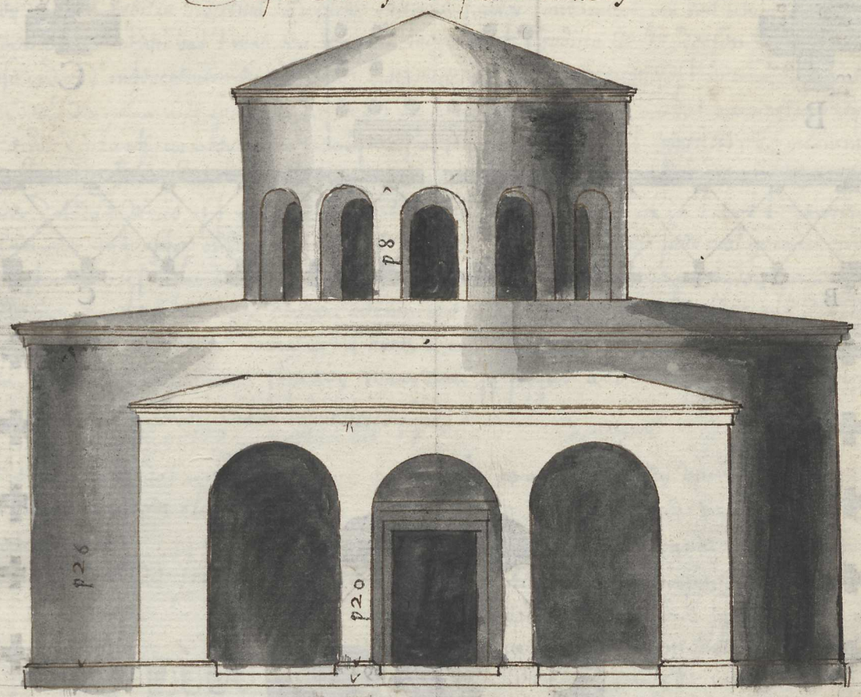

Noch een onbekende Tempel, buyten Roomen

Buyten de poort van S Bastiaan die by outs appia geheeten heeft, vande vermaarde wech ofte heerstraat gemaackt met schoone konst ende costen van Appia Claudio, sietmen de vestige van dit naarvolgende edifitium dich byde geseyde kerck van S sebastiaan, ende was al van gebacken steen, naarmen begrypt, vande plaatsen die rontom den hof syn is een deel ooverent, op staande, den inganck inde geseyde plaats, hadde de logge dobbelt, ende van d'een en d'anders syde des inganckx waaren kameren die gedint sullen hebben tot het gebruyck der pristeren, den tempel was midden op de plaats ende dat deel datmen noch siet heeft op vander aarde, op dat welcken was de solle ofte vloer van den tempel, ende een grof werck soode, ende en hadde geen licht als alleenlyck door de poort ofte deur ende door 6 vensterkens die inde nichen syn, ende is daarom seer donckher, gelyck meest alle de Antycke tempelen syn, in het voorste deel deeser temppel tegenoover den inganck inde plaats daar syn de fondamenten van 't porticus, maar de colommen gelyck sy waaren gestelt het plaveum, Van deesen tempel en sietmen geen ornamenten altoos, —

A is dat planum ofte Solo vanden tempel ende van't porticus van waar d'colommen beginnen
D het deel des tempels ende porticus onder dat vernoemde plaanum
B syn de hoeck pilasteren vande plaats
C syn de ander pilasteren die de looggen rontom maachen,

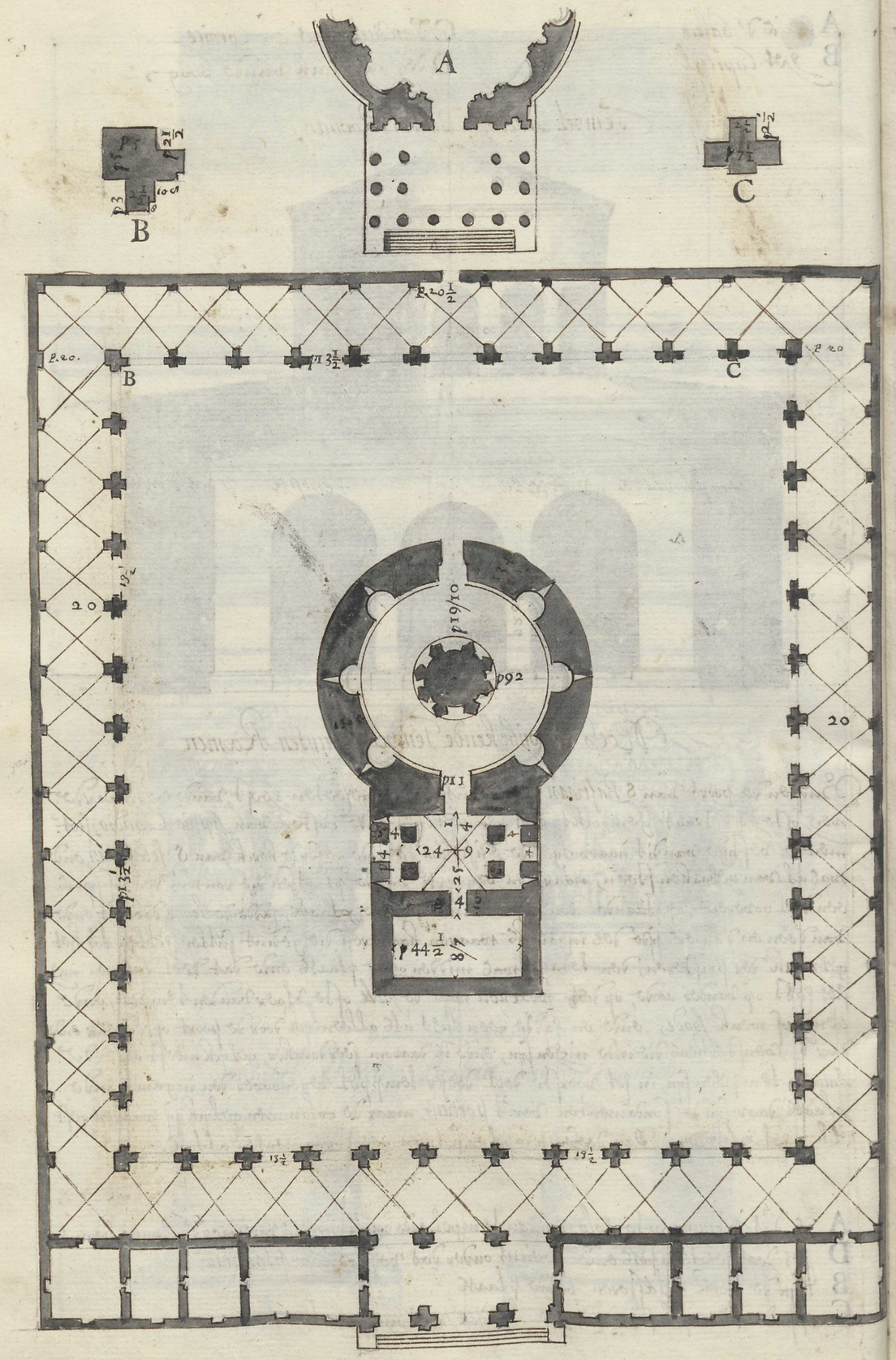

Vanden Tempel Vesta a tiuoli

Tiuoli van Roomen 16 millia op den vel vande revier amene, nu genoemt Teuerona, sietmen de sen naarvoligende ronde tempel, het welcke seggen de inwoonders van dese plaats, wal de camer van d' Sabilla Tibertina, d' welcke opini is sonder fondament, om dat ich geloove door de voorgenoemde reden dat 't was een tempel toegeigent d' godine Vesta, deesen tempel is van 60 rintise order, d' intercolommen syn van 2 diammeeters, haar pavement heft op vander aerden het darden deel der colommen lengten, de basis en hebben geen Soocolo, om dat onverhinderlycker syn sonde ende d' plaats grooter om te spatseeren, oft passeeren, onder 't porticus, de colomme syn soo lanck als de selle breet is ende hangen inwarts naar de muer toe, der Celle, in sulcken manier dat dat Vieuo oft nyterste der colommen schaft comt gelyck in 't loot te hangen met de colommen nyterste onder, binnen het porticus, de Capitelen syn seer wel gedaan, ende syn gearbayt met olys blaaderen, waar van ich geloove dat se ten goeden tyden gemaackt is, haar deuren en vensteren syn booven vermindert, nauwer booven als onder, als Vitruvis ond erwyst datmen behoort te doen int 4 boek 6 capitel, ale desen tempel is van Tibertinse steen, bedeckt met dune stucken, waar van sy schynt ales van marmor gemaackt te weesen, de leeden van 't porticus syn,

tempel vesta v atiuli

A is 't basement dat rontom den bou gaadt
B de basis vande colommen
C het capiteel
D de architraf de fries en d' Cornice

tempel v atiuli

A de ornamenten vande deuren
B de ornamenten vande vensters van byten den tempel
C de ornamenten vande vensters van binnen den tempel, de soo syn vande ornamenten van deuren en vensters syn verschyden, de ennen sou maacken, d' Astragalen die onder Cimmatie syn die coomen voor de Cimmatie nyt, dat ich noyt meer gesien en heb in ander ornaamente

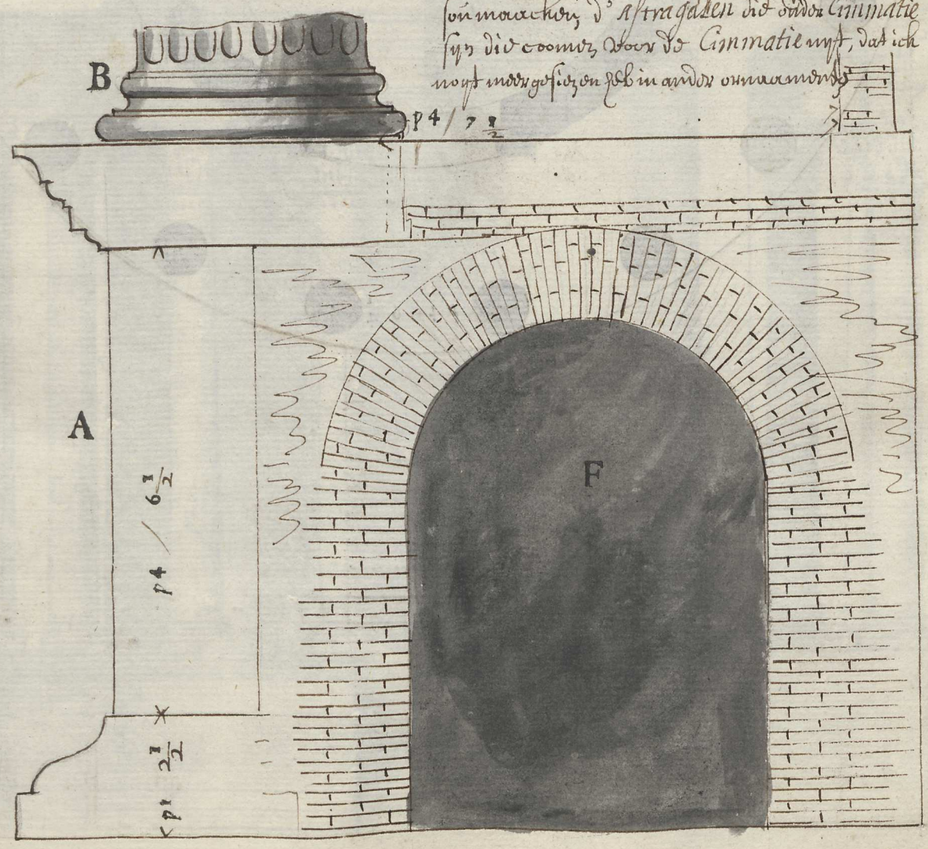

Templum vesta a Tiuoli ,

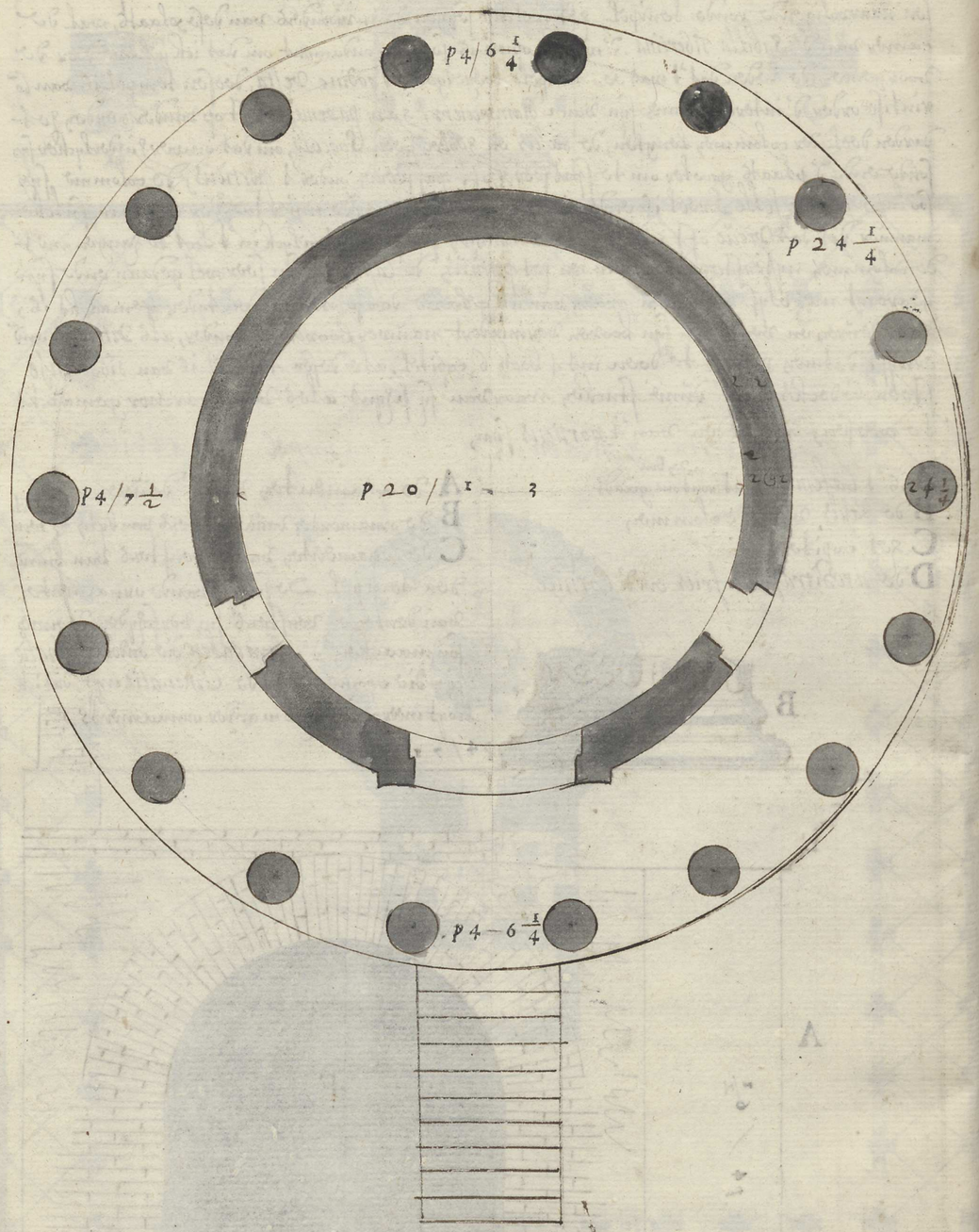

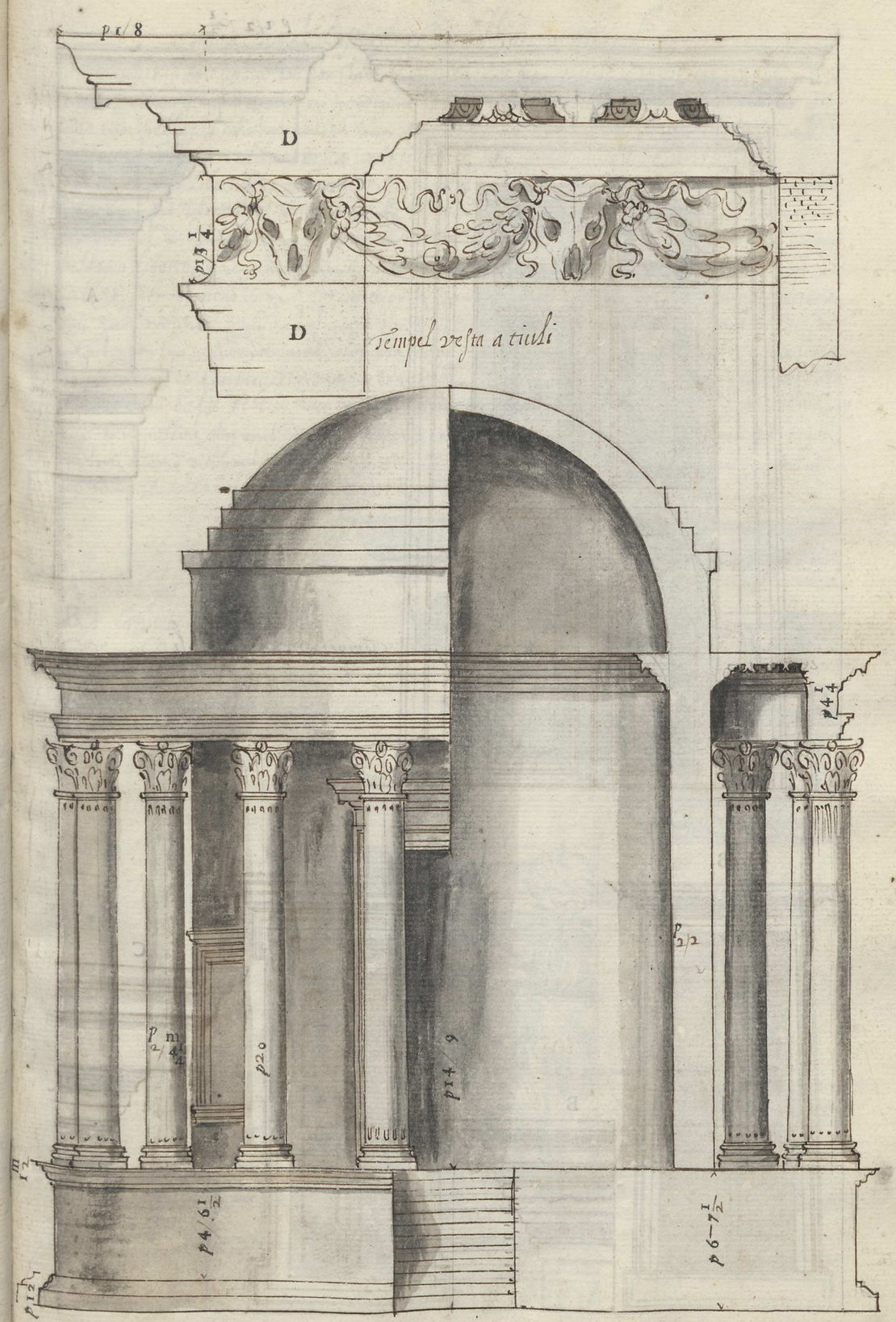

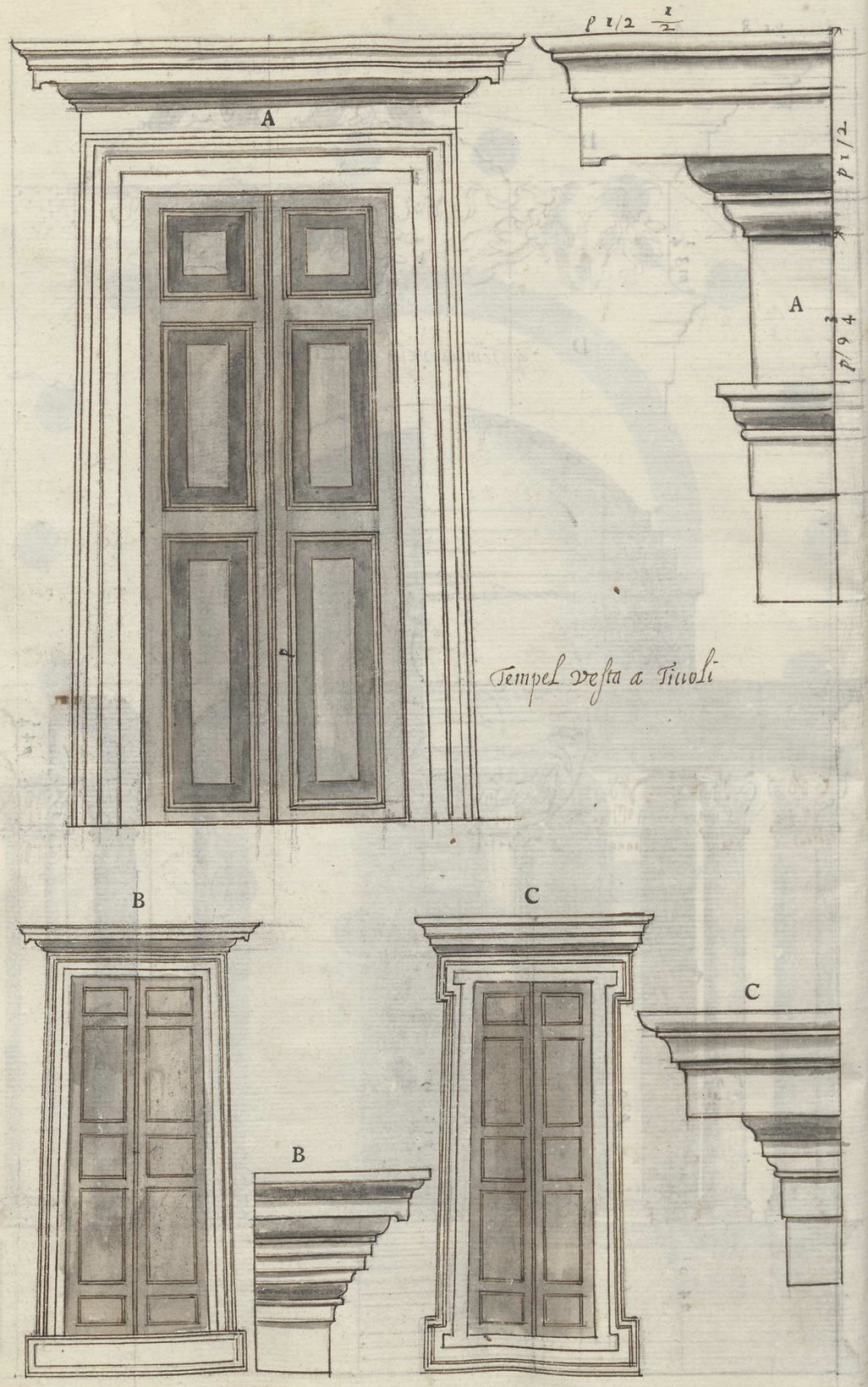

Tempel vesta a Tiuoli

Vande Tempel Castore, et de polluce a Napoli

In Naapolis in een schoone deel der stadt binnen d' plaats van t'castel is de uicaria, sietmen dat porticus van den tempel gebout en toegeigent Castore ende polluce, van Tiberio giolio ~~Tar~~ Tarso ende van pellagon wirtgemaackt van Augusto gelyck als blyck by dit geschrift met grieck se letteren, Tiberius tulius tarsus iouis filiis et urbi, Templum et quat in Templo, pelagon Augusti Libertus et procurator, persiciens ex propriis Consecrauit, het welcke beteekent dat Tiberio Julio Tarsio begon te bouwen desen tempel ende die dingen die dar in waaren tot de kinderen van Jupiter, al Castere en poluteo ende tot de stadt, ende dat pellagon Liberto, is begonnen van Augusto, die 't volenden met syn eigen gelt ende heeft ge heilicht, dit porticus is van Corintice order, de intercolommen syn mer als een diameeter en een halleve ende coomen tot geen twee diameeters, de basus syn gemaack van d' Attica, de capiteelen syn gesneeden met olyf bladeren ende syn seer nerstich gearbayt en seer schoon van inventi de Cauliculi die onder de roos syn, inde fronte spitie is gesneeden een sacke ersitci van basse releuo, van een exselente beelt snyder, eenige seggen dat hier waaren twee tempellen, een ront d' ander vierkantich, vande ronden en sietmen geen vestigen al toos, ende d' viercantich ge, mar myn opinion is Moderen, ende daarom gelaaten het lichaam des tempels alleenlyck stellende het recht des aansichts van 't portico,

A is d' basus
B 't Capitel
C d' architraaf fries ende Cornise

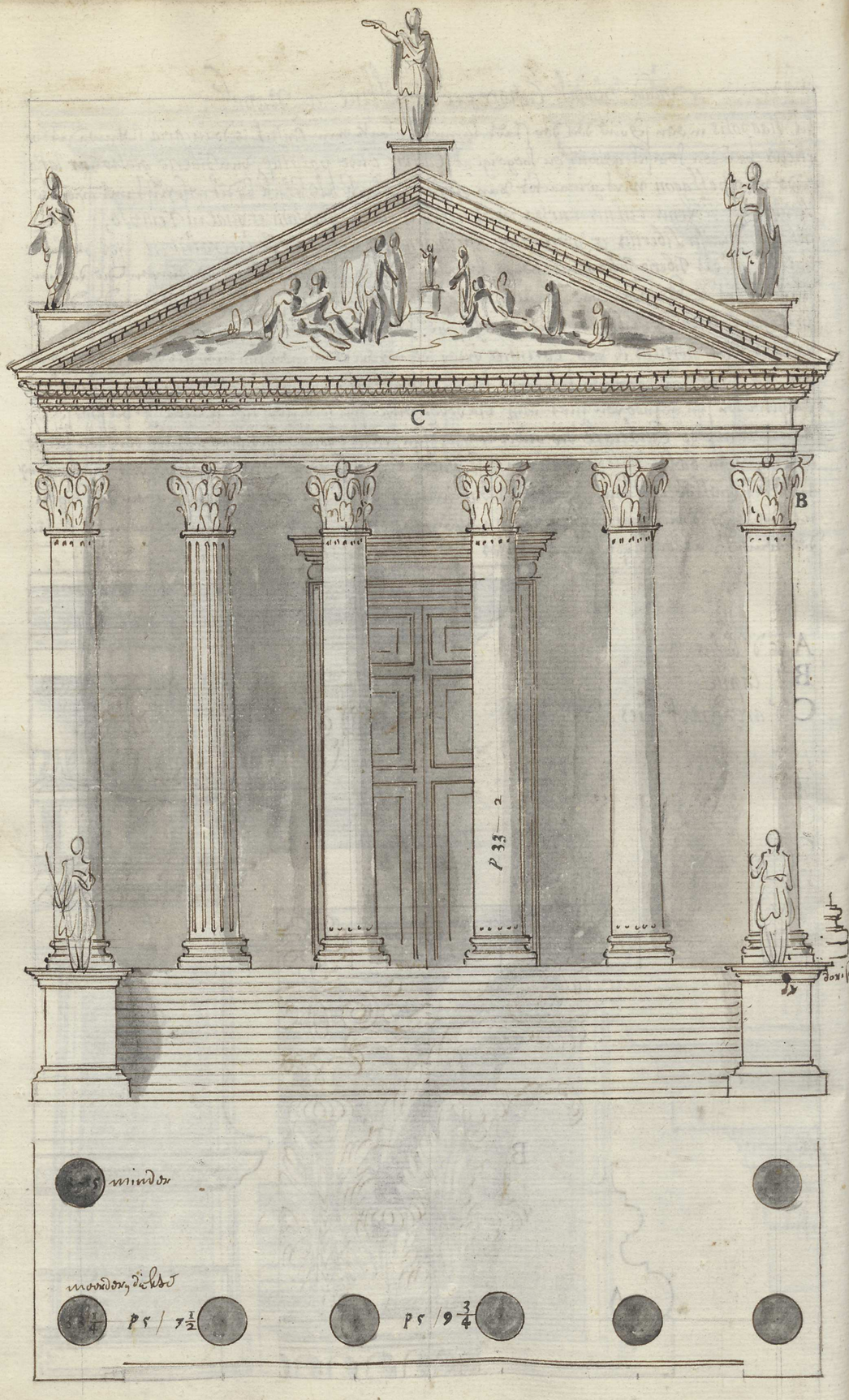

Vanden Tempel die is onder treui,

Tussen faligno en Spoleti onder treui vintmen dit tempelken, het basement dat het onderhaut is hooch 8 voeten en een half, tot desen hoochten gaatmen op met de trappen, gestelt ter 't porticus d'welcken enden in twee porticus die clyn syn. die buyten den tempel coomen, het ansiet van deesen tempel is prostilos, ende haar mannier van veel colommen, de capel teegen den inganck inde sel heeft schoone ornamenten, ende d'colommen hebben haar Canaaleringe gedreit, ende alsoo deese als die van 't porticus syn Corintice, wel gemaackt met veel verschyden sneeden, alwaar soo wel in deesen als in andere tempelen, kentmen opentlyck dat het waar is dat ick geseyt heb in den eersten boeck, dat d'Antycken de clyne wercken meer polisende elck deel ende netter maackende met veel arbayts, meer als de groote dien sy alleen poliet machten deeliens, gelyck de Amphiteateren laetende de rest rotse ost rou, om den tyt te winnen in 't werchen

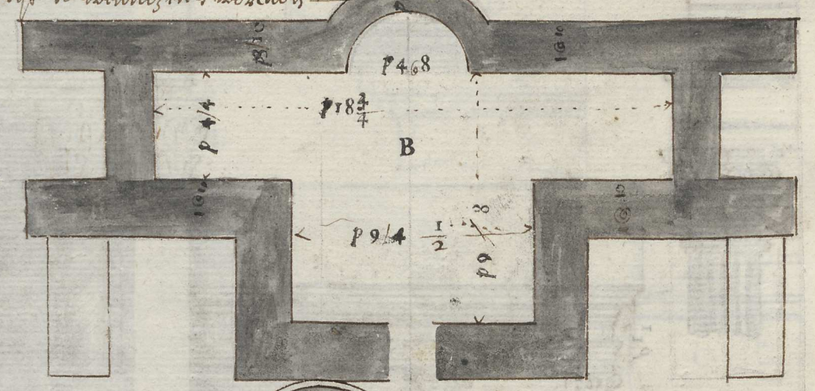

A is dat plaanum vanden tempel
B is de plant van 't porticus onder dat geseyde plaanum
C de baas
D de Cimatia, van 't basement die den tempel onder houtt en rontom loopt
E de baas vande Colommen van d'voorste facia,
F de baas
G het Capiteel en Cornice vande colommen en pilasteren van 't klyne porticus daar de trappen in looper
H is de architraaf fries ende Cornice
L het Capiteel van 't porticus

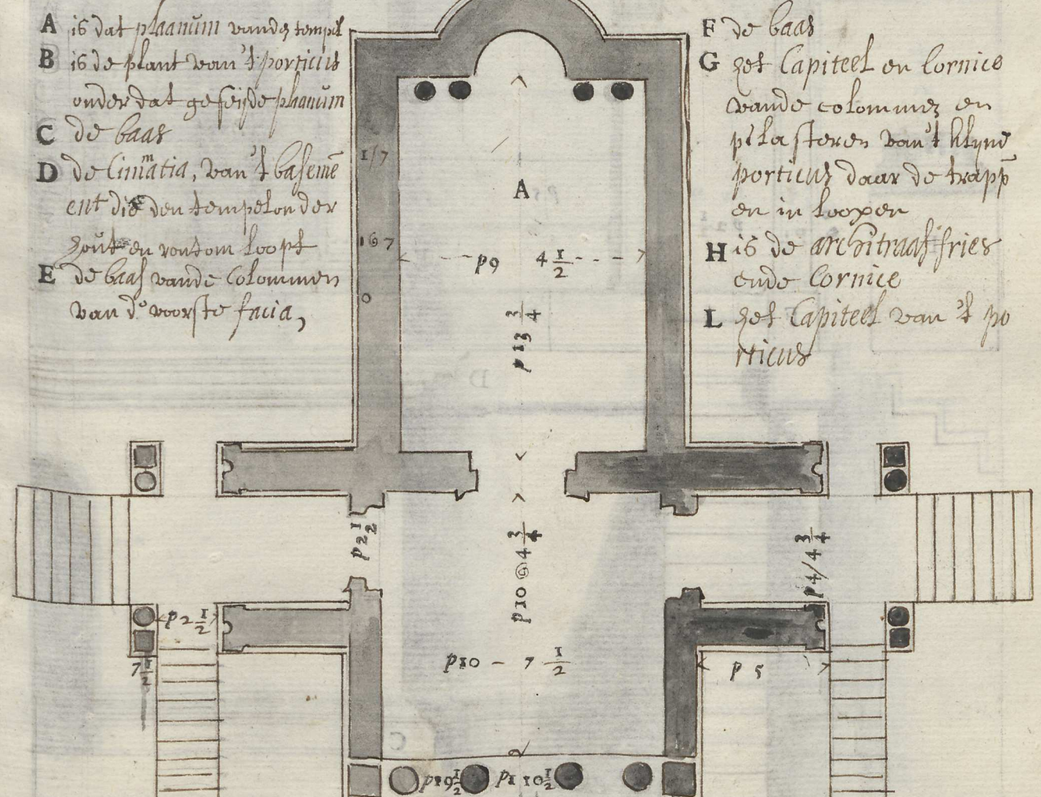

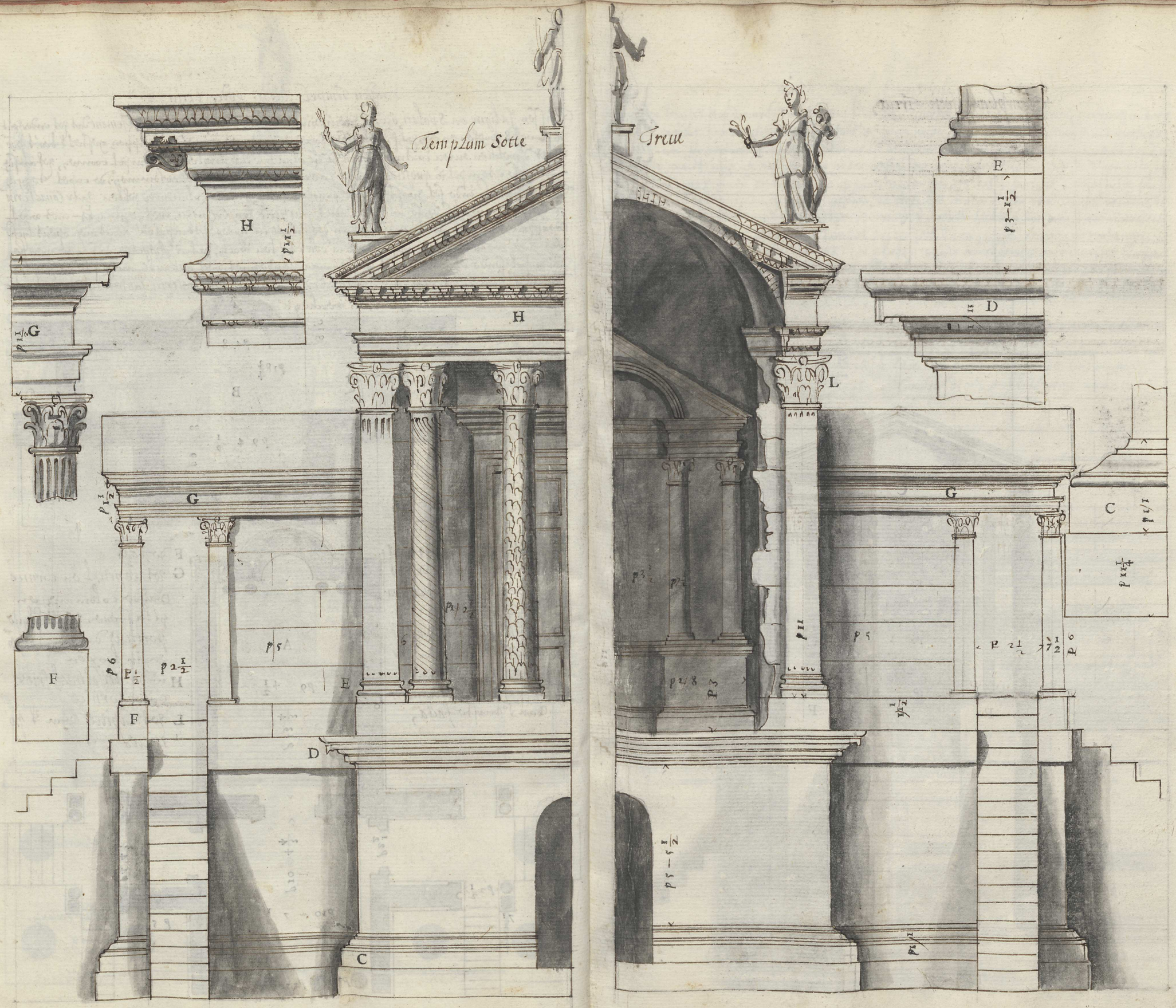
Templum Sotte
Treue
H
H
G
G
F
F
E
D
C
L
E
D
G
C

Templum sotte Treue,

Vanden Tempel van Scisi

Deesen tempel is op d' march van scisi en stadt van umbria ende is van Corintise ordine, in deesen tempel werdich te ondverteeren, syn gestelt de pedestylen onder d' colommen vast int porticus, om dat ick booven geseyt hebbe, dat in alle de andere tempelen comen de colommen tot op d' aarde ofte grondt noch ick en heb geen ander gesien die pedestylen hadden, tussen d' een pedestyl en d' ander daar coomen de trappen die op gaan vande plaats tot 't porticus, d' pedestylen syn soo lanck als de intercolommen vande midden, de welck is twee ons sen breeder als dandere, de mannier van dese tempel is gelyckse Vitruvius noemt Stilos, synde van twee diameeters d' architraaf fries ende Cornice. syn van het vyfden deel der colommen lengten en wat meer, de corniese die de frontespieti maackt, ter plaatse vande modelionne heeft eenighe blaaderen ende in 't begryp der remaneate synse gelyck die, die op d' colommen recht uyt gaan, de celle vanden tempel is lanck het vierden deel meerder als haar breete,

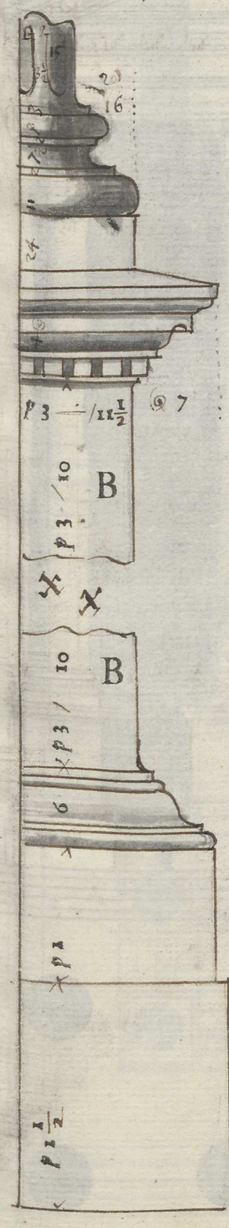

A is 't Capiteel architraaf fries ende Cornice
B is 't pedestyl ende baas vande Colomme
C is d' Cornice die de frontespitini maackt

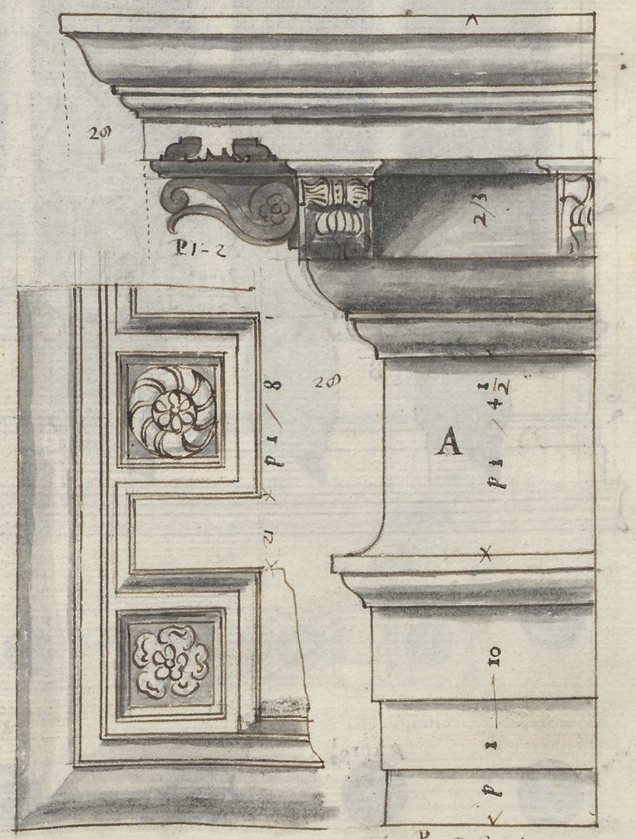

Templum Seisi

P 8

A

P 5 1/2

P 3/2

P 27 1/4

B

P 6

P 2/10 1/2

Templ Seisi,

P 38

C

P 50 1/2

P 5/4

P 5/7

P 1/4

Vanden Tempelen Buyten Italien;

eerst Vande 2 tempelen Van polo, een stadt Listria

Si polen stadt van Listria is over d' teater, ende Aristiater is een archo syn Adsition soo schoon van ock en van dosen salich seggen ende stellen de toeckerling tot syn plaats, hier syn op' plaats ofte mart van en sollowa syn 2 tempellen van een sloue groote, ende met d' sloue ornamenten van malhander staende gelijck en ons en ouersen vanden welcken sy d' teeckeningen die volligen, haar aensin is prostilos haar maniere is naar Vitruuis mennij Sistlos die groot d' intercolonnen van 2 diammeters ende d' middelste int ercolonne is van 2 1/2 diammeters, die daar leyt voort om dosen tempel en basement inde hoochten van't pauement ofte solo dā aer kleintuen op toe met trappen gestelt in't faciat gelijcken en gesien haer in meer tempelen, d' basis vande colonne, syn Attica, ende sobben haer orlo dick gelyck als is got gestelt begrepp vande basis, d' capiteelen syn gesneden met olijf bladeren soo wy, de cauliculen syn beklaet met bladeren van Rouerij, de welcke voorschreuen sijn wen in anderen niet veel en siet ende is nootich te adverteeren, d' architraf is voor syden vanden moeten koop dese adderen om dat sy oock so acta groot is de tweede minder, ende d' vande d' adderklyste ende dese fatien springen uyt in haar onderste deelen d' welc gedaan wiert om dat d' architraaf minder uyt soo comm ende also sagen wen de leeuen te beelden inde fries inde fronte d' welcken dosen syn

Roma et Augusto Caesari, inuī, F. pat patrae,

ende los werck oft bladeren gemaeckt, inde gesneyde fries rontom't onder dat vanden tempel d' Cornice goet is winī is, leede ende is gemaeckt met de snede foliti, de ornamenten vande deuren en sietmen niet, ick met te min Gobso gemaeck gelyck so my docht dat so besande t' woosen de celle is lanck met dierden deel meerder als haar breedte, alden tempel met 't porticus begrepp

B is d' pedestaal daar d' baas opcomt vande colon,
E is d' Architraaf de fries en d' Cornice vande colomne
P syn d' ornamenten vande deuren, gemaeck van myn in diameter

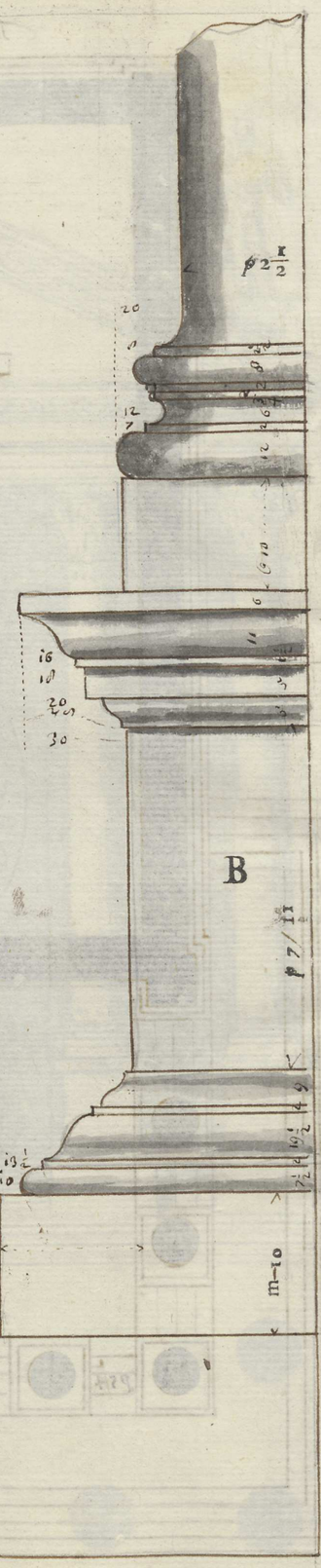

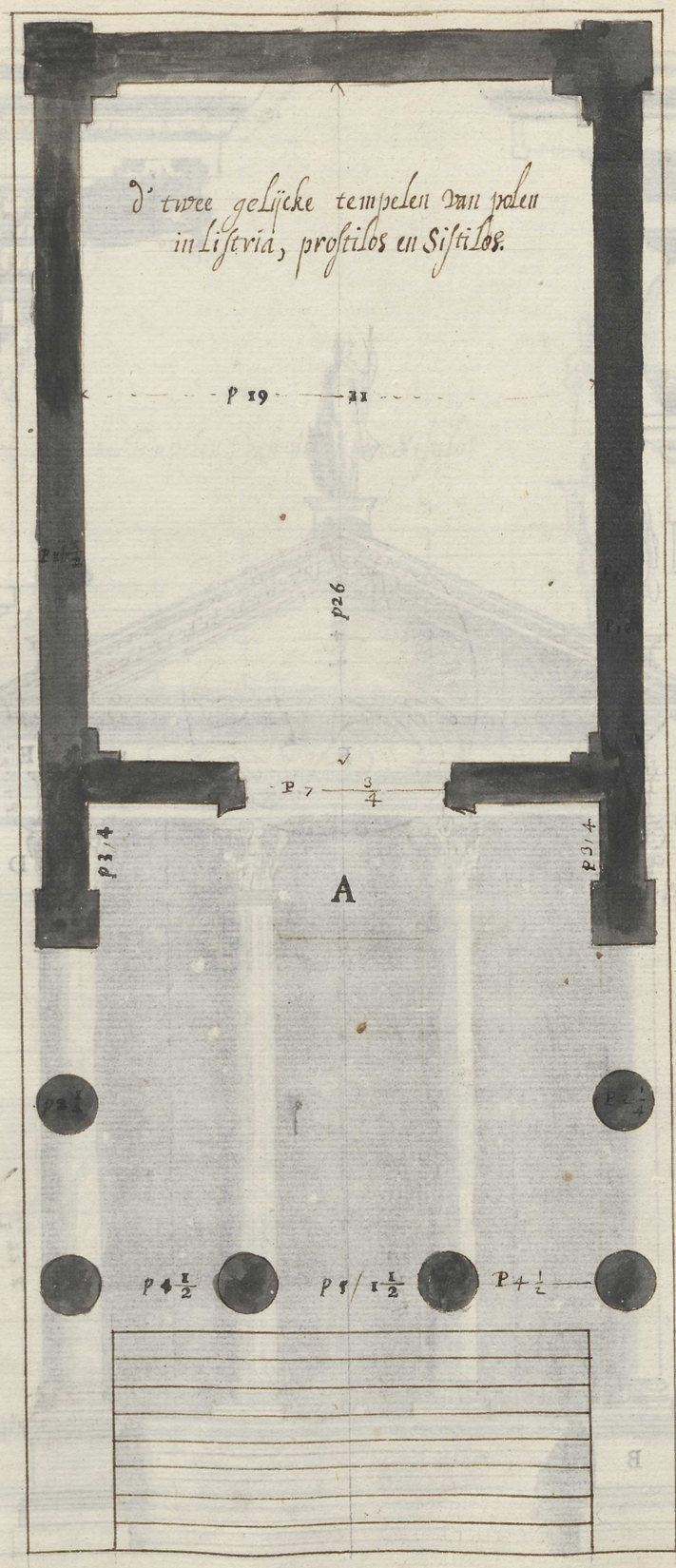

de Twee gheliicke Tempelen, dan polen, en Sistilos

Vand' twee Temmpelen van nimes Staat in provancen, ende eerst van die west-
cken men noemt le maison quaee.

In nimes staat van provancen got welcke was t' waendorland van Antonio pio Caeiser sictmen
onder dat lander segoond Anticqueteiten dese tempelen die voligen desse oerstken is gerucnt vande
inwoyders 't 4 cant synde, om datse is van form vierecant achtich ende seggen dat got was een
basilica, soo d' basiliken waaren is geschrift in 't dayde boek, maer om dat got was van goder so
am geloof ich dat got was een tempel, got plaatsem vanden tempel gaet op vanden aarden
tien voeten en upt onsen, een podestyl mitsdien 't basemen rontom, op welckes Cimatia syn twee
trebben oft trappen die onderscheiden de basels vande colomme, ende mogt lichtelyck weesen dat
van sulcke graaden ofte trappen Vitruvius verstaat in 't dande boek 't dande capitel segonde, got podi
im gemaack synde rontom den tempel, soo soetmen te maecken de scheamilles inpär, onder de ba
sis vande colommen, d' welcken respondeeren recht op got vlac van 't podestaal die onder de colo
mmen syn, ende syn om op te lichten onder de baasis vande colomme, ende op 't Cimmatria va
't pedestis, welcke plaats 3 voet gegeven te considereeren aan mennige, de baas vande se ba
sement gaet minder breeden als voet dicker als gaan Cimmatio, als gesept is voor doesen dat men
bequaet te maecken de pedestyten, Cattoe de breeden inde hoochten verminderen ende subtyt
den verspitsen de exempel aen een boom met syn tacken) de baas vande colom is Attica die
aen gaet meer bastonico, waer int men mach seggen Composita, ende coomende tot d' ordre Corintia,
de capiteelen syn gesneden met vlyt blaaderen ende gebben get abacus gesneden, d' blom begaet
pt de gegeele abbaco ende get oerly vande Campana van 't capiteel, dat welck ich gesept gebbo dat
gesepser voort is in alle de Attitycke Capiteelen, de architra fries ende Cornice syn van 't vierendeel der
colommen langden ende al gaan breeden gesneden met schoone inoeri, d' inedations syn verscheyde
van alle die ich gesien gebbe, ende soe quaetieus, ende schoel dat d' capiteelen van olyf
blaadren gesneden syn deese niet te min syn gesneden blaaderen van Roliere, op de gelo
drite in liece van orte, sien is d' acthaf acanthus gesneden gesneden, dat welcken inden si
et in winich commen, de frontespitio is gemaackt als Vitruvius segt, ende boeven gesneden de
plaats, en dat van 't nergenste deel de lengten der commen, een ende hoochten gestelt is
vande frontespitium van onder toegen syn Cornice, de erta ofte pilastraten vande diese syn dick
in 't voorsoet oft fronte, van 't 6 deel des liste breeden deese poort soet soes schoone ornamen
ten, ende soet schoon gesneden op syn cornice rust op syn pilaster, sien syn 2 paren van steen
gemaackt als exedrimen, de welcken springen voor de gesepde Cornice, ende in elck een is een 4
canten mont oft gadt, breet van eyder sijde onser inden welcken ick gelooue datse eenige balcke
stelden d' welcke gaanden tot inde grondt oft aarden ende sien wiert gemaackt een poort ussen om te ga
anoogen wee wonnen bongen, get welck sal syn van gelooffers, en dat 't volck staende van binnen
mochten sien wat men inden tempel deede; sonder sinder te gaen aan d' pristeren,

I

Templum a nimes in provincen,

A is de baas vande Colomme
B is de Cimmati
C is de Caseas van 't podestil
E is de steen op get Cornise vande poort oft deure
I is de bladoren op de fries rontom den tempel

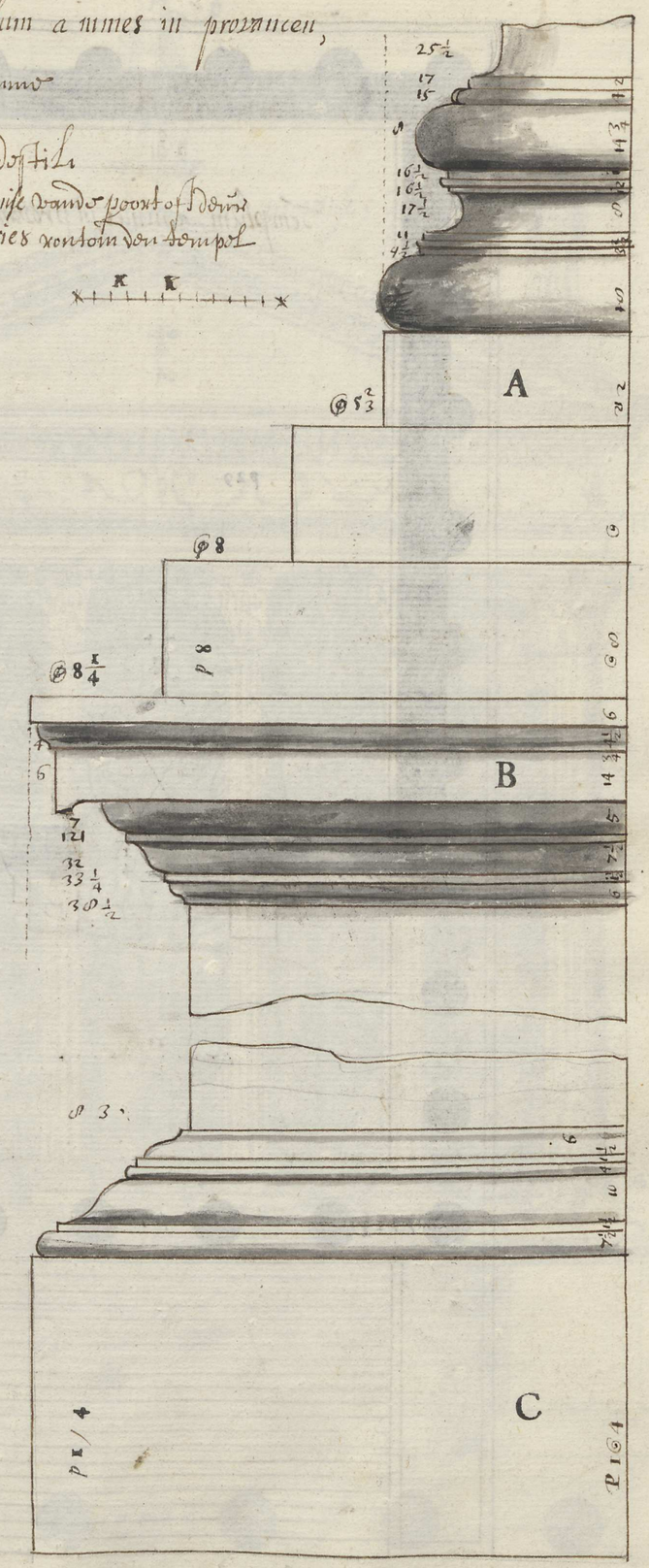

Templum a mines, in provincen

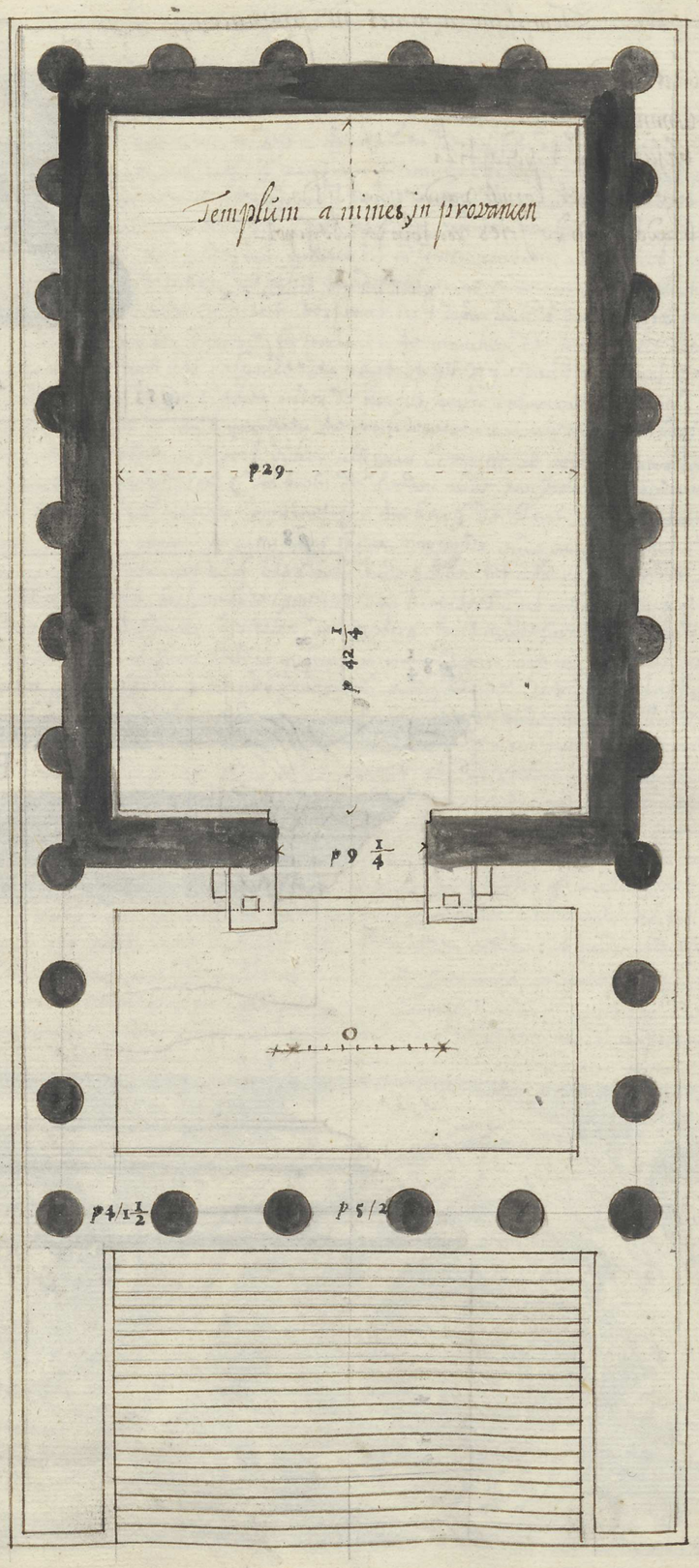

Templ te mines in provinse,

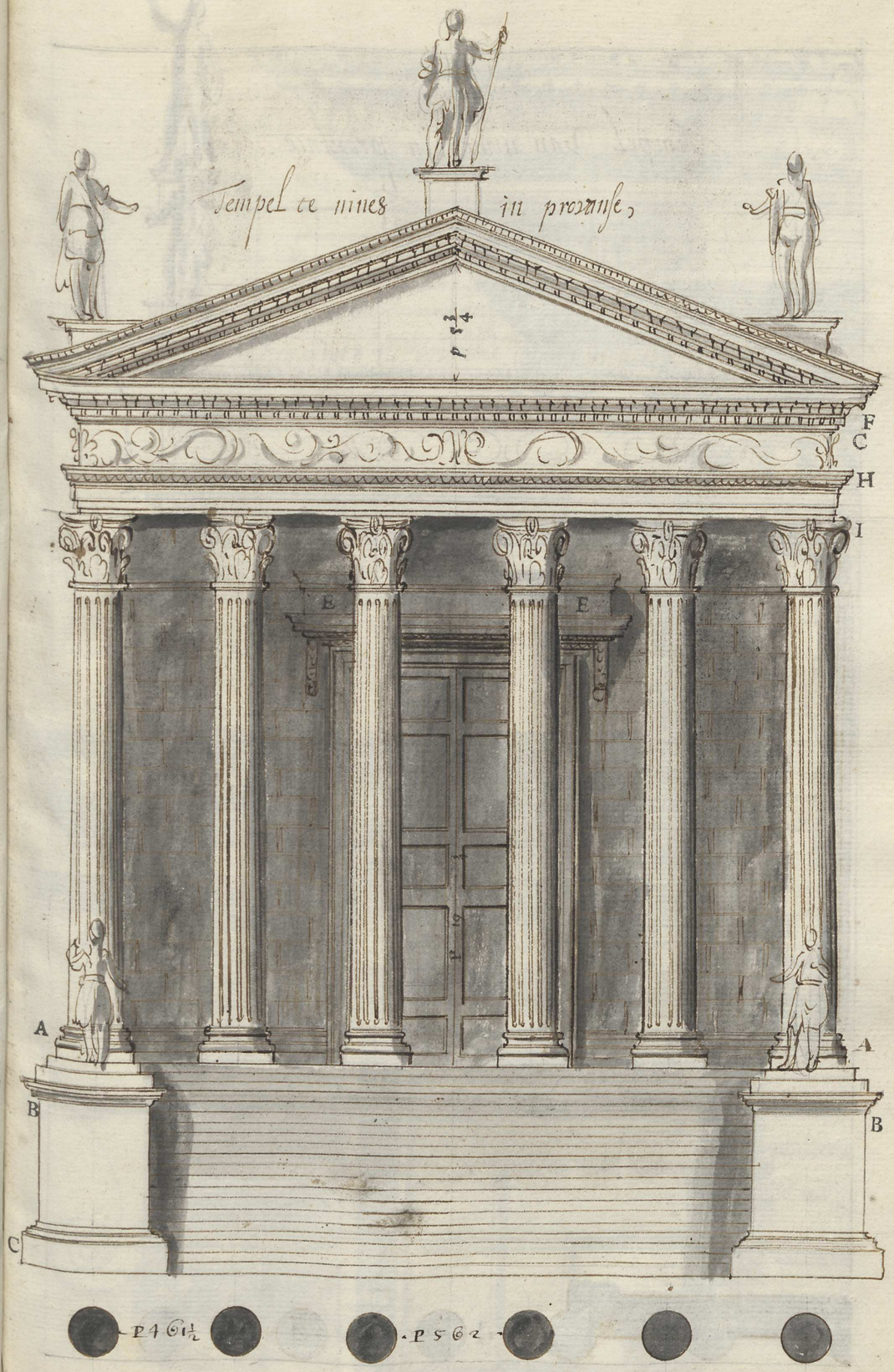

Tempel van nimes, in provance.

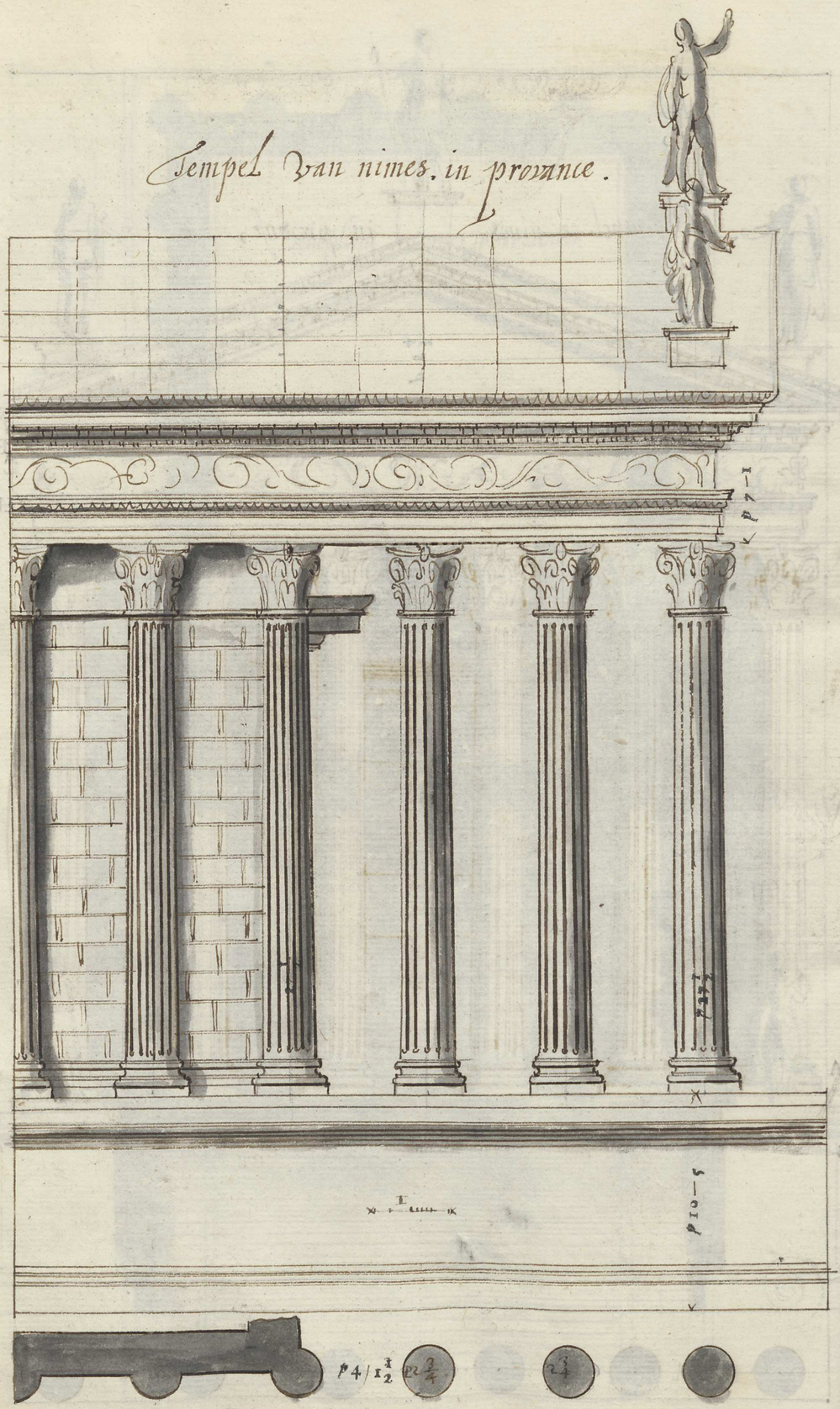

Tempel van nimes, in provance

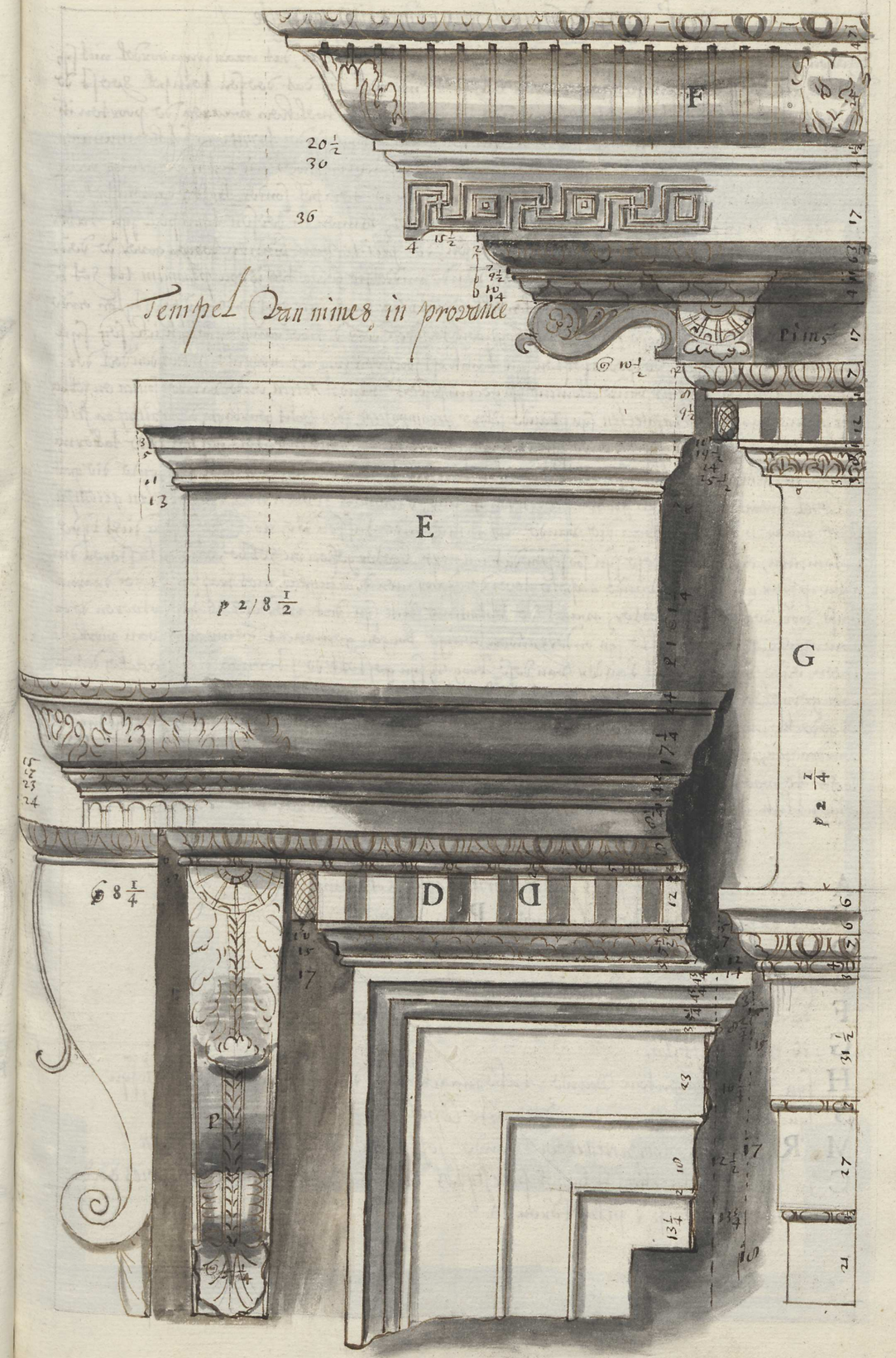

Vand' tweede Tempel van nimes, in provintie.

Desen tempel sogen d' inwoonders was todegeyent de godinne Vesta, dat waar myn oordel niet syn en can, als voornemen machten voornemen verzaelt ende ooch om dat desen tempel groot is gangen rontom beslooten met duergaende muren, in den welcken waaren de poorten in de syden vande Cellen, ende de poorten van desen Celle was inde fronte in sulcken manieren dat sy niet en mocht ontfangen eenich licht van geen syden, noch en mocht niet lichten eenige delen dat tot vesta behoort te woonen, ende dit ware een donckere tempel sonder licht, daarom geloof ich dat het ware een harder gesloten tempel binnen in desen tempel syn tabernaeckelen, daar in begrepen staadien te woonen, de facite van binnen toegen ooven de deure is gedeelt in 3 delen, d' vloer ost plaanum is vande middelste gedeelten is een plaanum tot het beginsel des muurs toe, de twee ander delen hebben gaanvloer hoogh, inde hoecken van d' pedestylen ende tot desen gaanen met twee trappen die beginnen tusschen deen d' twee gangen, gelyck ich seg syn rontom desen tempel, de pedestylen syn 4 anckel hoech en regnich meer als 4 maxden dick der columne lengten, d' basis vande columne syn gecomposeert vande Attica, ende vande Jonica en hebben seer schoone aansien, de Capiteelen syn vande selve gecomposeert, seer polit gearbeyt, de architraf en fries ende Cornise syn sonder snede, ende syn ook gelyck ornamenten gestelt inde tabernaeckels, die rondom d' selle syn achter de columnen die tegenover den ingenge syn, ende die groote Capel maecken, daar syn groote pilasteren 4 cant, d' welcken hebben noch d' Capiteelen gecomposeert maar een schyden van die vande Columne, ende tusschen die, noch een schyden dicht bey de columnen, ende alle desen syn so schoon dat ich noyt beelden gesien en hebbe, desen pilasteren draegen op haar architraef vande corpele een syden daar men door ingaet met trappen, ende daarom synse door doose x veel beelden, want de columne dick syn. dat wonderlick is te notteren de columnen die rontom d' selle syn onderscheyden eenige boogen gemaeckt gemaeckt van vierkante steenen, ende van d' een tot d' ander van desen boogen syn gestelt de steenen die maecken dat het oock gewelfft is vanden tempel, al dit d'efitium is gemaeckt van dese tante steenen, ende is gedeckt met steen, die boogen d' ander gaan, teeken saecken dat den regen daar niet en mocht doordringen, ick hebbe gebruyck groote oorsaecken in desen twee tempelen, om dat het myn docht te wesen gebouwen van groote Consideratie, ende vanden welcken men mach hemden eygentlyck in dien tyden elckes plaats, ende d' goede manieren van bouwen——

A is de architraaf de fries ende Cornice op de Columnen
B het Capiteel vande Columne, P syn plant
D de Capiteelen vande pilasteren die tegen den de columnen syn
E het Capitel vande ander pilasteren
F de Basis vande columnen en vande pilasteren
G is het pedestilo,
H syn de ornamenten vande tabernaeckelen die rontom den tempel syn
S syn de ornamenten die inde groote Capel syn
M, R, O syn de Compertementen vande soffitis vande gesayde Capelen
C de facoma getoechent by het pedestylos dada, is vande architraaf fries ende Cornicile dat op d' pilasteren is

De tweede Tempel van nimes

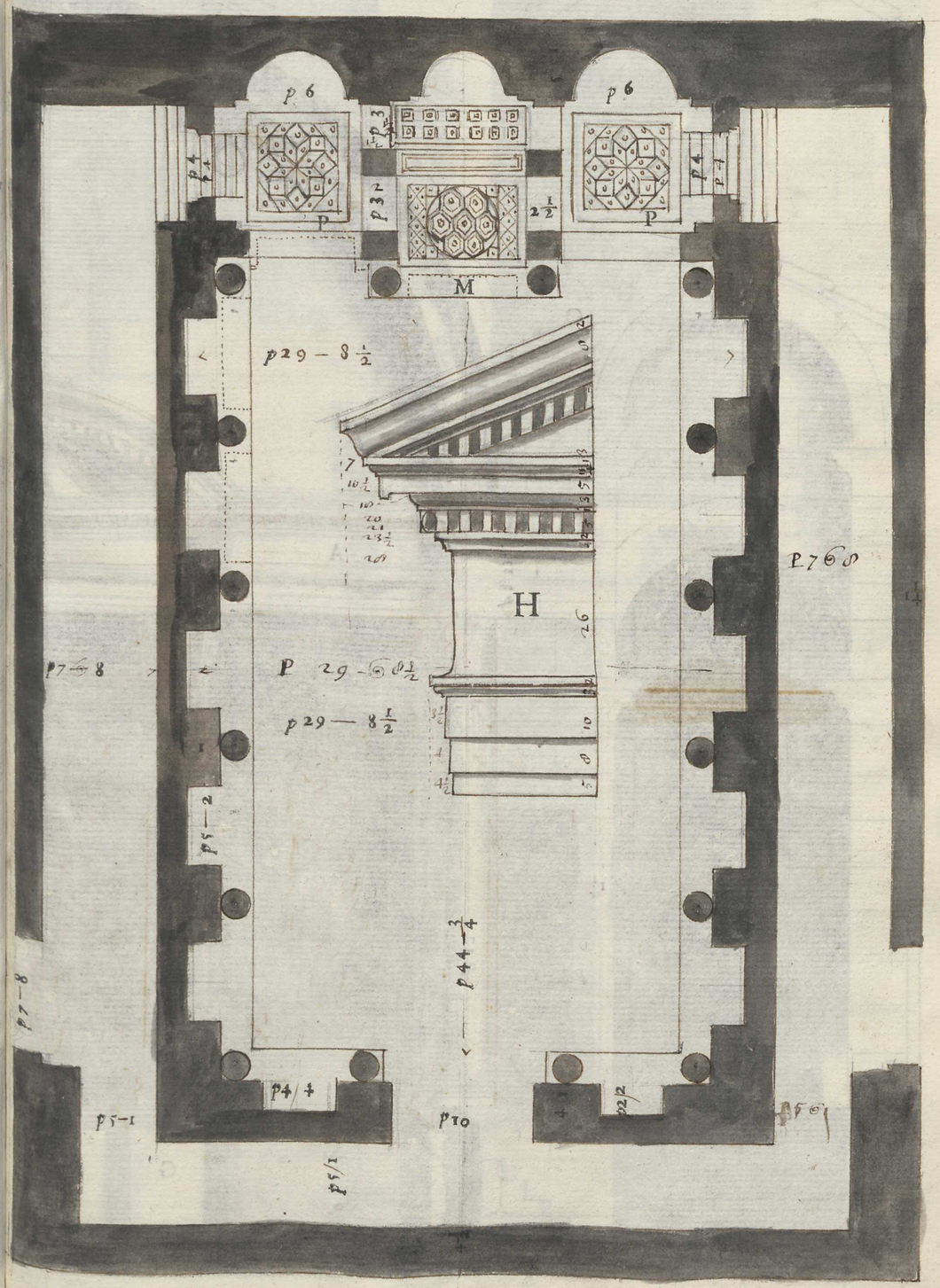

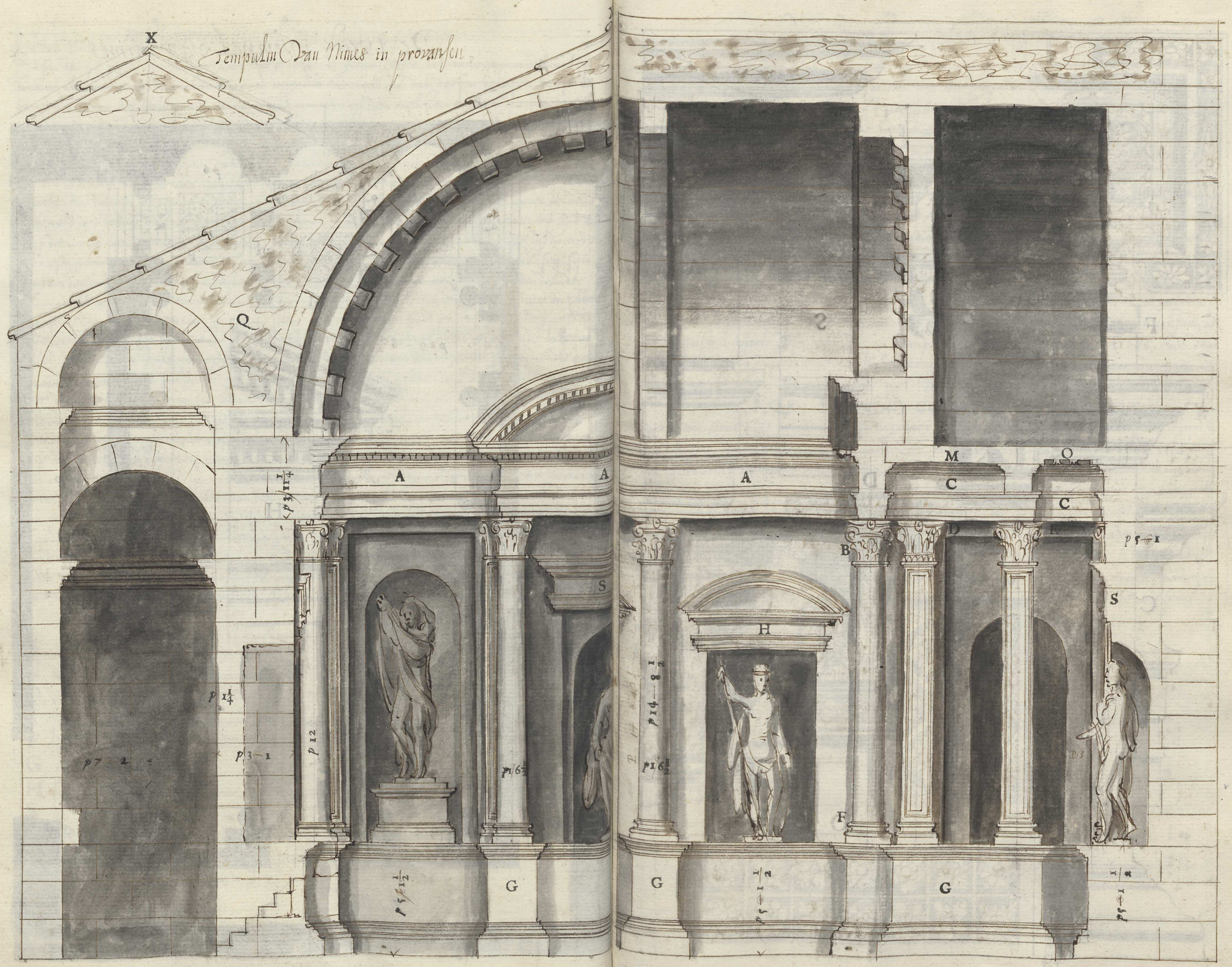
Tempulm Van Nimes in provansen
X
Q
A
A
A
M
O
C
C
B
D
E
S
S
H
F
G
G
G
p 3 11/4
p 1 1/4
p 7 2
p 3 1
p 12
p 6 1/2
p 14 8 1/2
p 1 6 1/2
p 5 1
p 5 1 1/2
p 5 1 1/2
p 5 1 1/2

Van noch twee Roomsche Tempelen, d'eerste vande Concordia,

Boven de tempelen voorhaalt waervoor trachteeren vande roomse tempelen, sietmen aende wech tot op te voet bent Campedolium, dicht by de arck van Settimus, alwaer die hy wad got aenvanck vande roomsche forum, de columnen van't porticus vanden tempel die volcht, de welcke is gewoeft door voto gebout van Camillo, ende toegedicht soo eenige willen de Concordia, in desen tempel trachteerden dickwils de Cura de raetsheeren, ende dat gemeene besten, daer inne begrijpt datse wad geconsacreert, want ten dien tijden der consecraati bleef den priester datse moesten verwerpen den raet om te trachteeren van't gemeene besten, ende alsen sulcken niet connden geconsacreert, datse die waeren gebout met augurio, waervan desen alsoo gemaechten tempel gheeten worden Curie, onder veel staetuen die zijn waeren, bevonden, inanchen mensch de scheyneus van die die welcken wad Latona, die inden armen zadden apollo, ende diana, Syn dochter ende van die escolapio, en van Sigia syn dochter, ende van Mars van minerva, van Ceres ende marcurio, ende vande victoria, die wad inde fronte spieti van't porticus, de welckers als inden troost van M marcello, en van M valerio in't prichel vande bas: blicksum, als got schrift verhaelt inde fries, desen tempel wort gerenuyneert van t' vier, ende daer naer gemaeckt door ordre van t'Senaat ende d'gemeenten van roomen, waer van ick myn gerne te geloven, datse niet en wiergebraeckt tot haerderse schoonheyt, daer inscriptie is desse

S, P, Q, R, INSENDIO CONSUMPTUM RESTITUIT

dat is den senaat ende volck van roomen gebben gemaeckt desen tempel gerenuineert synde by vier tijden, de intercolumnen syn minder als twee diameters, ende d'basis vande columne syn gecomposeert vande attica, ende vande Jonice, syn de naest van dien ordenancie maeckt sonde, maer daerom syn gemaeckt met schoone manieren, de Capiteelen connen negen verwonderen te syn met d'Jonice en tonica soen schoon gewrocht, d'architract fries syn al een plaenum, van boomen inde goedtvol, om't schrift te stellen, maer in't binnenste deel onder't porticus syn bedeelt en gebben daer swarte gelijckmen siet inde teeckening, de Cornice is scherpe dat is cloeck sonder swaerte, vande muer vande Celle en sietmen geen deelen van Antijck, maer syn daernaer gemaeckt niet gelijck, men hout niet hemmen goede beschreven te wesen,

G is d'Architraef ende fries onder het porticus
A is't basement dat rontom den tempel looyt
B is d'basis vande Columne
C is het doorgaet } van't Capitel
D is d'plant
E is d'facoma sonder volut
F de Architraef fries en Cornice.

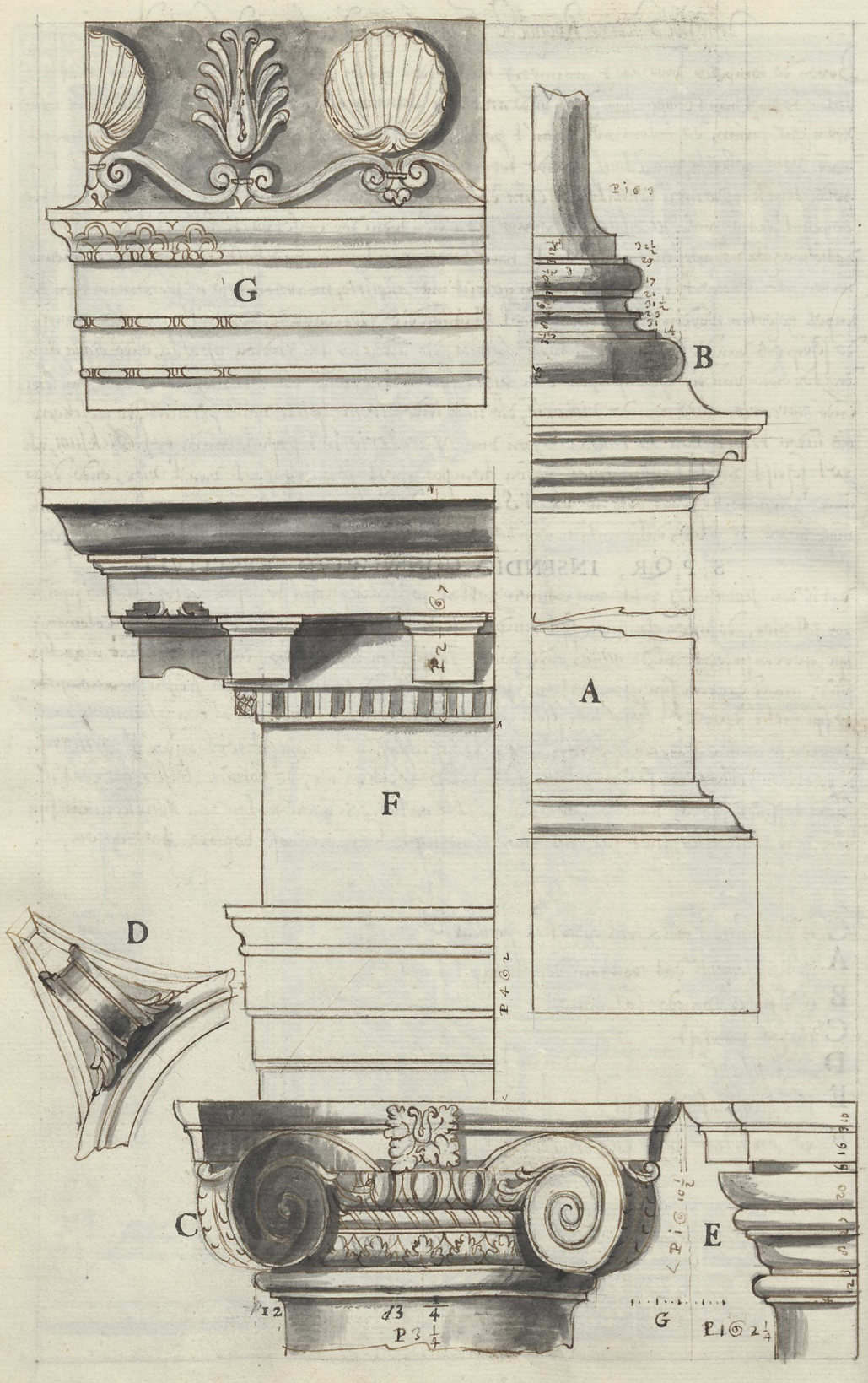
G
B
A
F
D
C
E
G

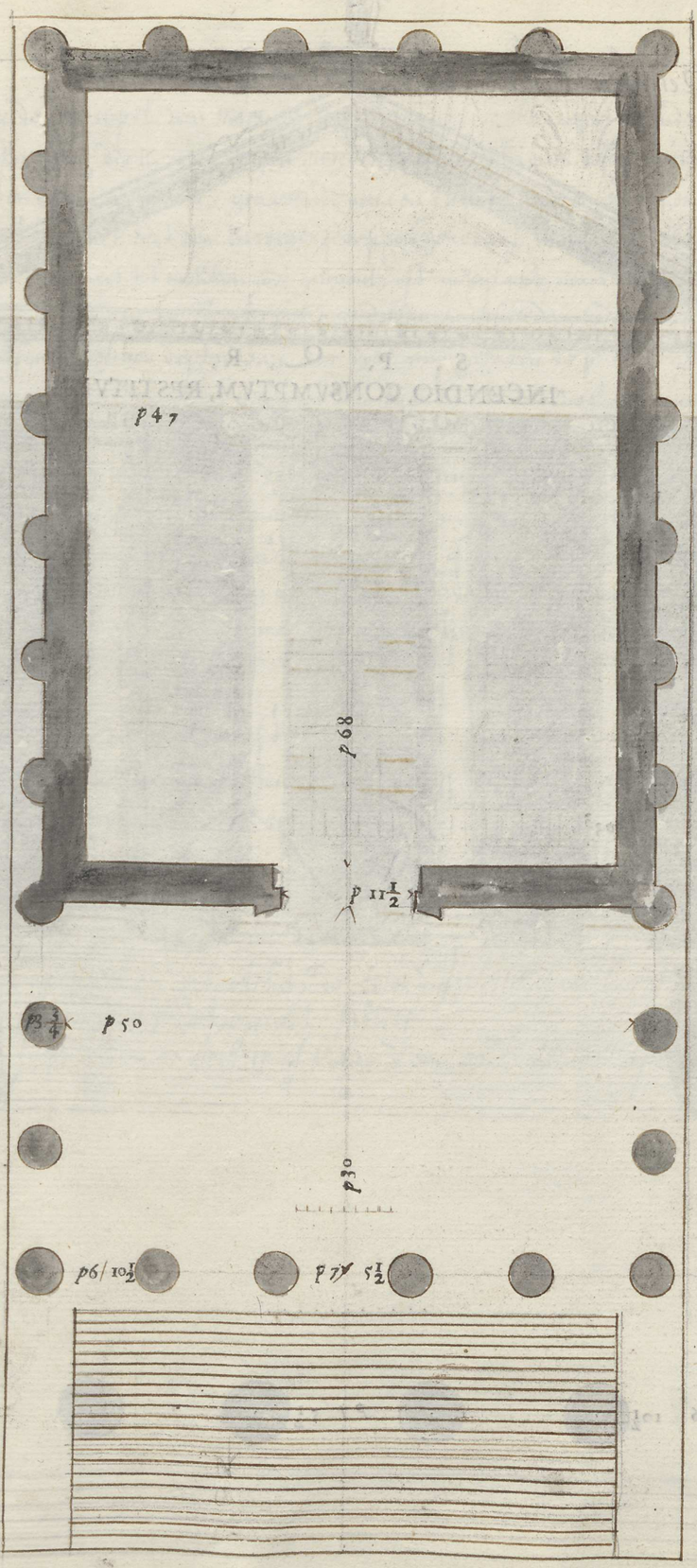
p47
p68
p50
p30

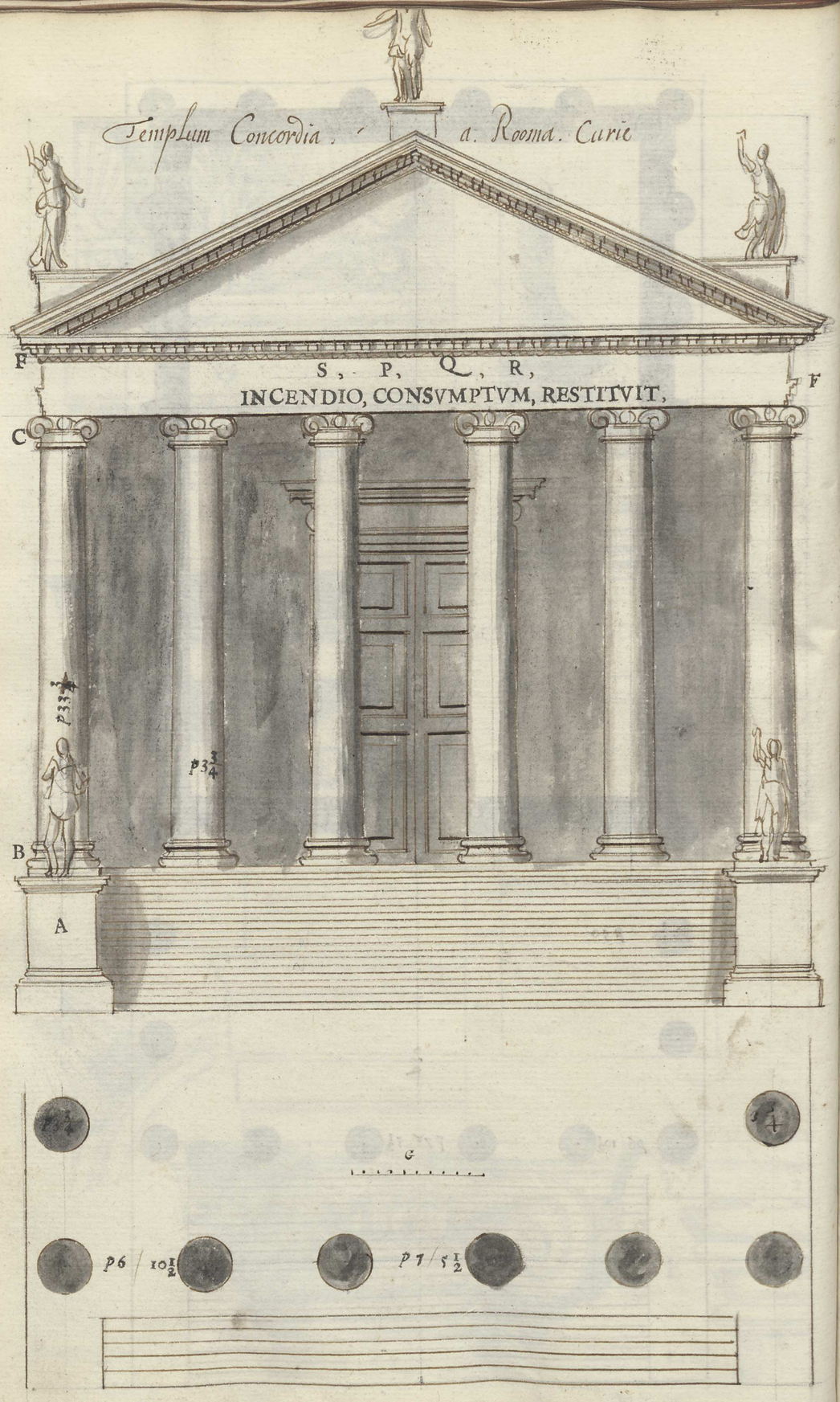

Vande Tempel Neptuno, a Rooma,

Tegen over den tempel van mars vindicotore van den welcken geseijt is, inde plaats diemen noemt in pantona die is recht tegen morforio, daar was by outs desen tempel, welcker fondamenten wierden ondeckt, graavende om een huys te bouwen, ende hier wiert gevonden een grote quantiteyt van marmer seer schoon gearbaijt, men weet niet van wien datse gebout was, noch tot welcken godt geigent, oft geheylycht, maar om dat in de fragment vande rechte gole, van sijn Cornise, sietmen dolfinnen gesneeden ende in eenige plaatsen tusen de dolfijnen sietmen drij tanden, dat doet mijn gelooven datse toegeygent was Neptunis, syn aansien is rontom gevleugelt, sy mannier van veel colommen, d'inter colommen waaren een en ½ diameeter wijt, min een 11 deel des diameters, dat ick wederdich houte adverteeren, ende dat om dat ick in geen ander edifitien, soo clynne inter-colommen gesien en hebbe vande antijcken, van deesen tempel en sietmen geen deelen overent maar van't overblyfsel is heel veel, soo dat men coomen mach tot het geheele begrijp van altemaal, vande plant, de hoochten ende van sijn particulaare leden, die altemaal gemaackt sijn met wonderlijcke konst,

D is de modene vande poortoste deur
noch de middel van't porticus daar d'eerste colommen wech genoomen syn
A is het profil van de pilasteren die rontom de selle syn teegen de colommen van't porticus,
E is het profil vande muer vande Celle van vooren aantesien
A is d'basis
B is het capiteel op de welcken de fries, d'architraas en Cornice syn
F is het profil van't geheemelt soffiti
H is het soffiti vande architraaf tusen d'een en d'ander Capelle,

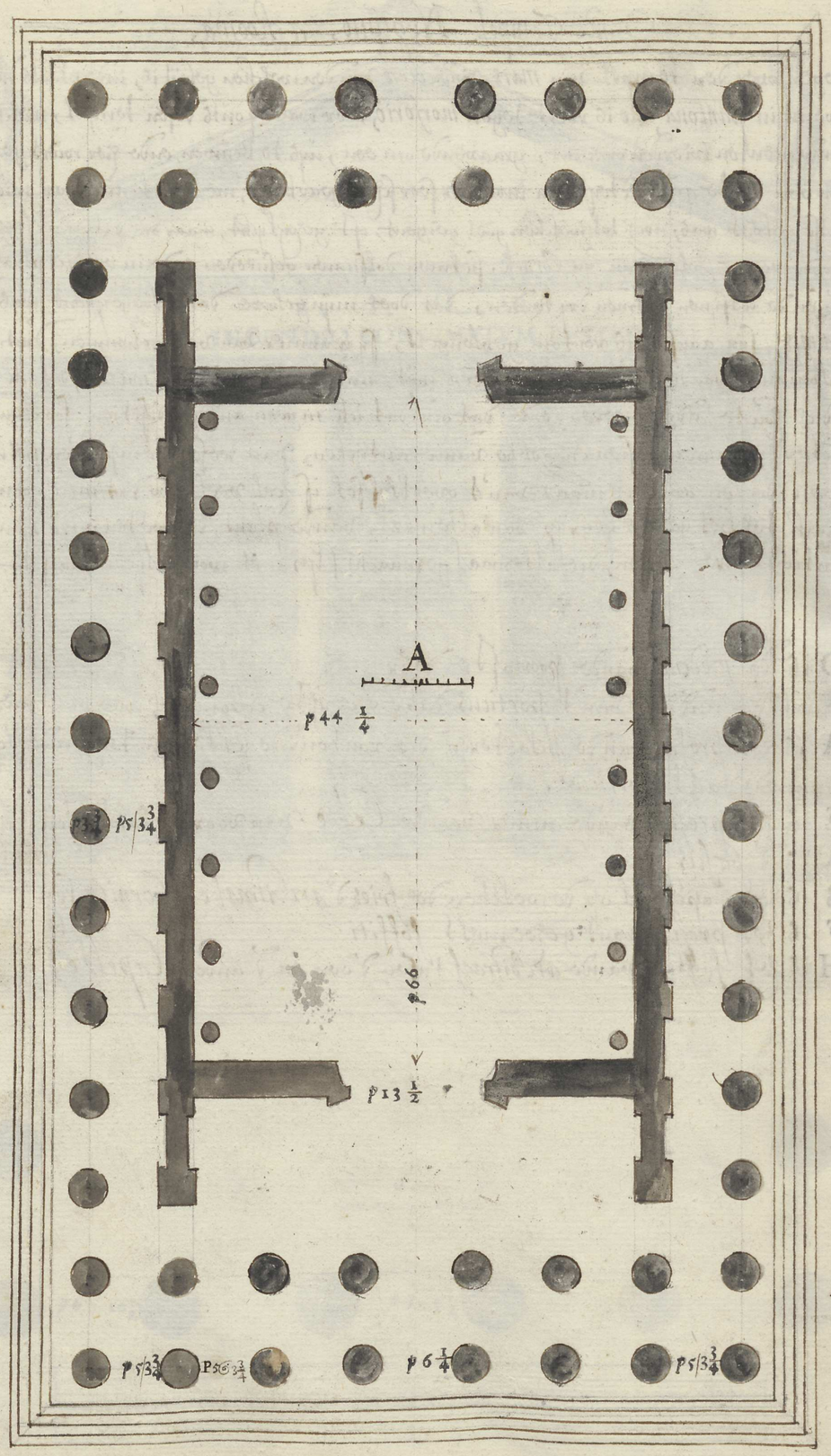
A
p 44 1/4
p 5 3/4
p 5 3/4
p 66
p 13 1/2
p 5 3/4
p 5 3/4
p 6 1/4
p 5 3/4

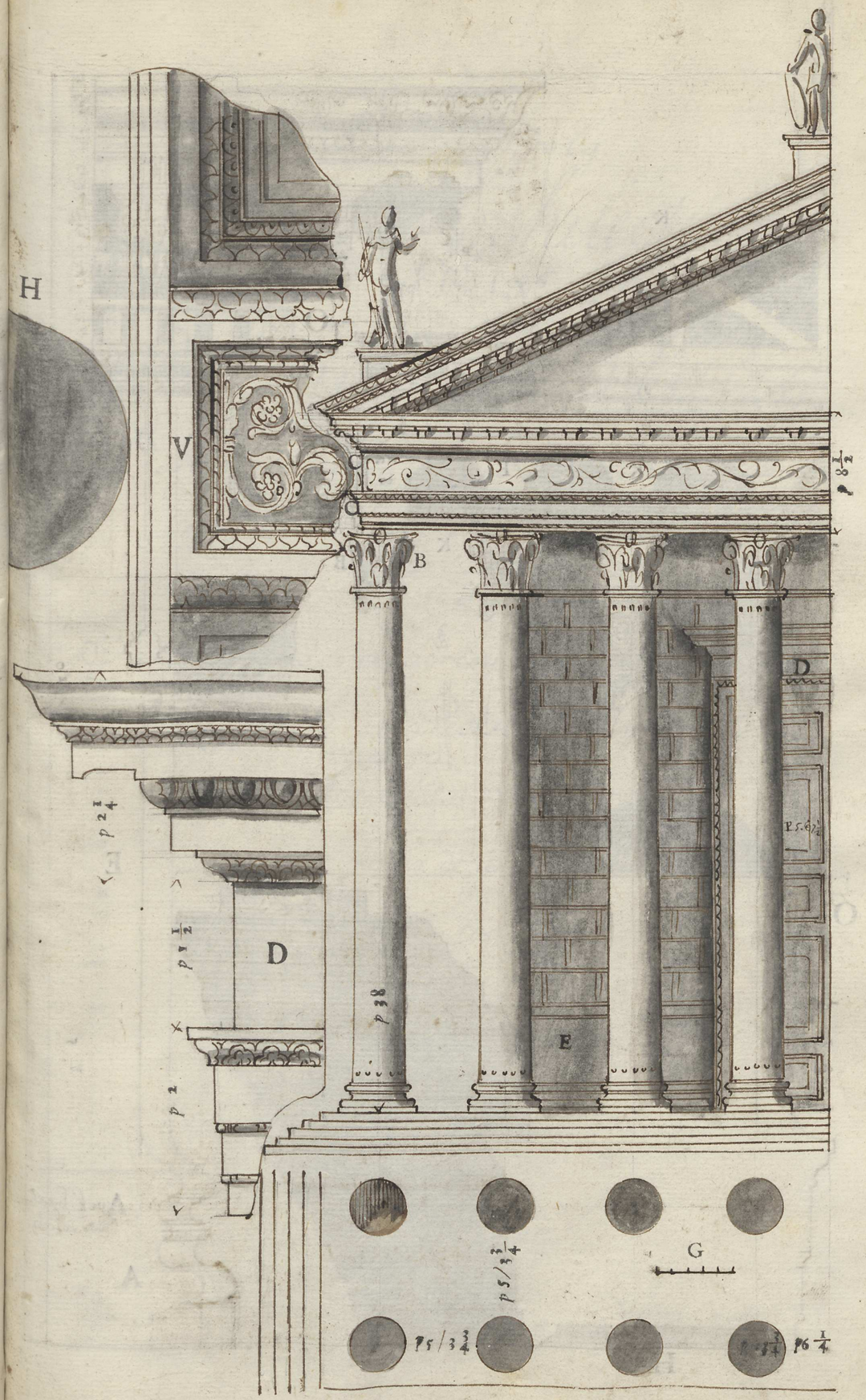
H
V
B
D
E
G
p 2 1/4
p 1 1/2
p 2
p 38
p 8 1/2
p 5 6 1/2
p 5 3/4
p 5 3/4
p 6 1/4

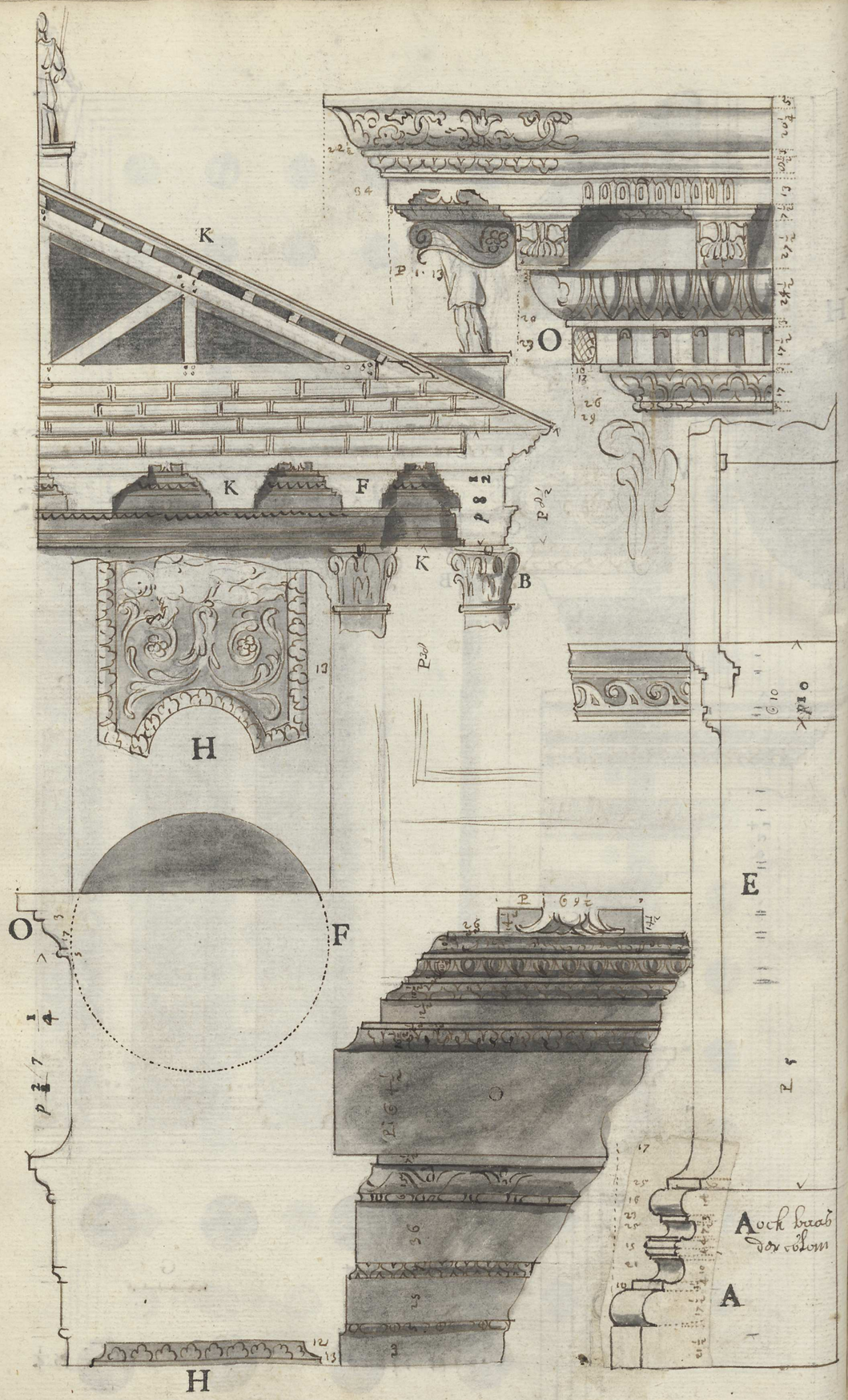

Het Vervolg

Der Architectúer VAN Andrea Palladio

Bestaande in Palijzen Kerken Poorte Deúre Ven-
sters Speelhúijse Fontijne Schoorsteene
En Tombes
Beneffens veelderleij Zoorte van Leijste
Capiteele en Pedestalle uijt de
Schriften van hem getroc-
ke en de teekeninge
daer toe door
een liefheb-
ber
ontworpen
en
gemaakt

Noijt gedrukt

De kerken gebouwen hebben van weegen de settinghe der colommen 5 der lay-
manniren van tussen plaatsen vitruvis 3 boek 2 Capitel, de namen daar van syn deese

Composita
Pignostilos, d' aldernauuste intercolomme ... 1 1/2
Corintia
Systilos, een winich wyder van intercolome ... 2
Tonica
Eustilos, d' schonste ende noch wat wider intercolom 2 1/4
dorica
Diastilos, noch wyder van intercolome 3
Toscaan
Aristilos, d' alder wytste intercolom,

tussen plaats: exempel aan tempelen te vinden
den tempel Juli ende tempel in
form Cesare
fortuna equesterus by t' sonnen
teatrum
de tempel diana en Appollinus
mit grote gesirck Cereres, en har
chulus, ende poniause Capit
ellnia

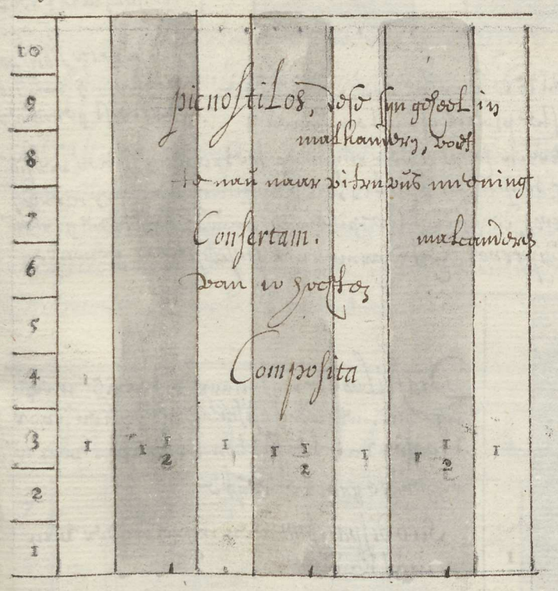

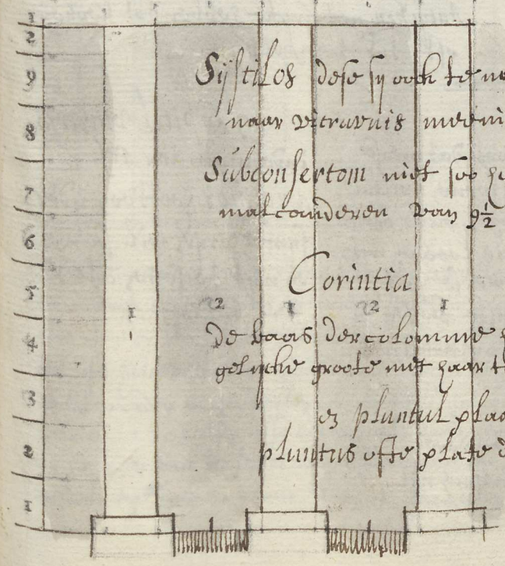

Van dese Siostilos schryft vitruvus
datter geen 2 matroonen met malcan
deren tussen de colomen deur conen
gaan, ock verhinderen het gesicht
der beelden ende benamen het licht
te seer, daarom hout hy deese bayde
~~van~~ voorgaande manieren niet
sonder gebreck ofte te nau van
2 intercolommen

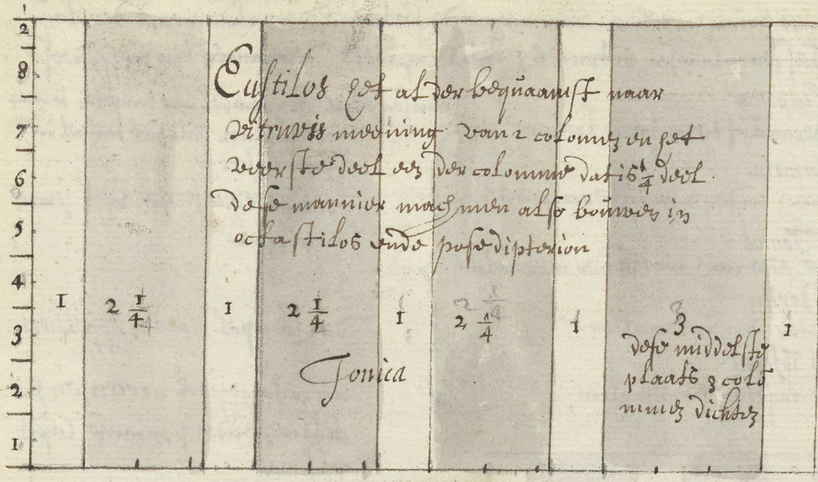

de maniere van eustilos salmen also af doen te werken de gehele gront sonder de proiecture, de sticke ofte diameter der colomme alderz maniglyck te trastely in 9 1/2 dat syn 4 colommen so becomt de middelste plaats 3 colommen intercolomne, also ock alle de voorgaende Hexastili in 11 deel dat syn 6 colommen octastili in 12 1/2 deel dat syn 8 colommen op corinthische asya te tot libri patrimonii vant harmgenis verst gevonden

Dese maniere Eustilos naar vitruvius schryven is de schoonste ende sterckste en bequaamste de begoorlyckste de middelste plaats oft intercolomen 3 colommen dichten, dat macht dat portieus ock goetlychen ruym en toetreedens sonder verhindering, pesedipteros by voegen ende want te moegen schryven, dese maniere maeckt mes porticus sonder porticus ock pesedipteros, de middelste pilasren vande dobbelde gantsche gelde noch te nemen, uyt de maniere van dipteros, oft haer magnos pesedipteros gevonden

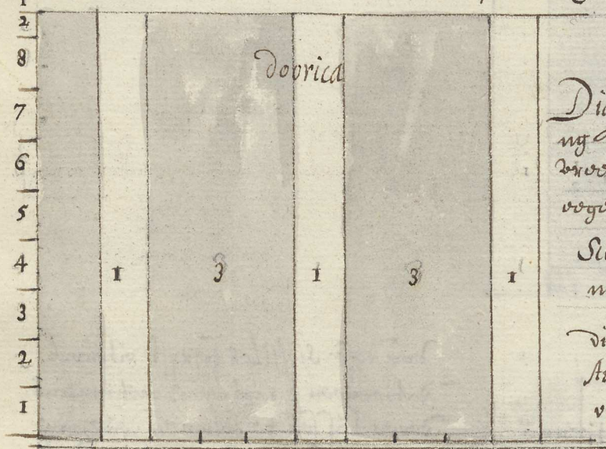

Diastilos te wyt naer vitruvius meninge om met steens epistilen te dechen doer dese wat te spitten bequaemer van te vergen de groote wyte

Sub dispansam een vinghwyder van malkanderen

dit syde wyste intercolommen dient Antycken gebruyckt gebben tot kercken oft tot tempelen

3 Capitel vitruvius
inde maniere oft
ariostilos geeft ons yder
syne dinghen wil so met
sy uyt te setten als't
hen belieft

Toscana

Aristilos Dese colommen staen so wyt dat men niet balcken dechen mach en geen steens epistulam toegelaten mogen gebben en mogen, ende baricis ofte barighali gegeten, dese order is loos en wyt gecierd op toscanse maniere, men moet se met ghetten balcken dechen, en haer boevenste beyen met astmen met cooperen beelden te maecken, en vergult

Dispansam wyt van malcanderen.
Dese mach men so wyt setten als men wil

Also sept vitruvius hebben wy de reste mast gesayt soo wel inde tussen plaats als naer advenant der colommen hoorden sept vitruvius, maer als d'tussen plaats grooter wort, salmen de colommen in alle manieren ock grooter maecken, want soanen Ariostilos de 9 oft 10 deel den colomen gaf soe so rank verschynen, ende dat door het wyde licht dat int intercolom dat daer om staet, soo dat se schynt dunder te worden, maer daer toegen soomen pignostylos, als men die d'deelen gooft schynt om de selve verdon dicker te worden, men sal ock d'selve colommen dichter maecken dan d'ander namelyck het 15 deel der diameter om dat 't licht daer het om schynt en smalder schynt te maecken, so gesicht blenden salmen door const helpen, maer inde manieren peripteros salmen tweemaal soo veel tussenplaats oft intercolomne maecken inde noffen syde als de plaats tussen de pilasren inde voorste gestelt syn, soo becomt het werck dubbele langhe teegen de breedte, want die de colommen dobbelt geset hebben die syn de nyt mit gesprongen,

De Toscaanse colom beschreven door vitruvius van 7 diameters hoghte, d'dorico van 7 hoogte, d'Jonische van 9 hoogte, d'Corintische van 9 hoogte.

Tetrastilos bedunt 4 pilasren ofte colommen Tetranten syn deelen die 4 linyen in haer beslinghe van gelycke 4 canten — Ancones dat syn hoecken van een gelt vont

Hexastilos bedunt 6 pilasren ofte colommen

Octastilos bedunt 8 pilasren ofte colommen

Vitruvius 3 boeck 3 capitel

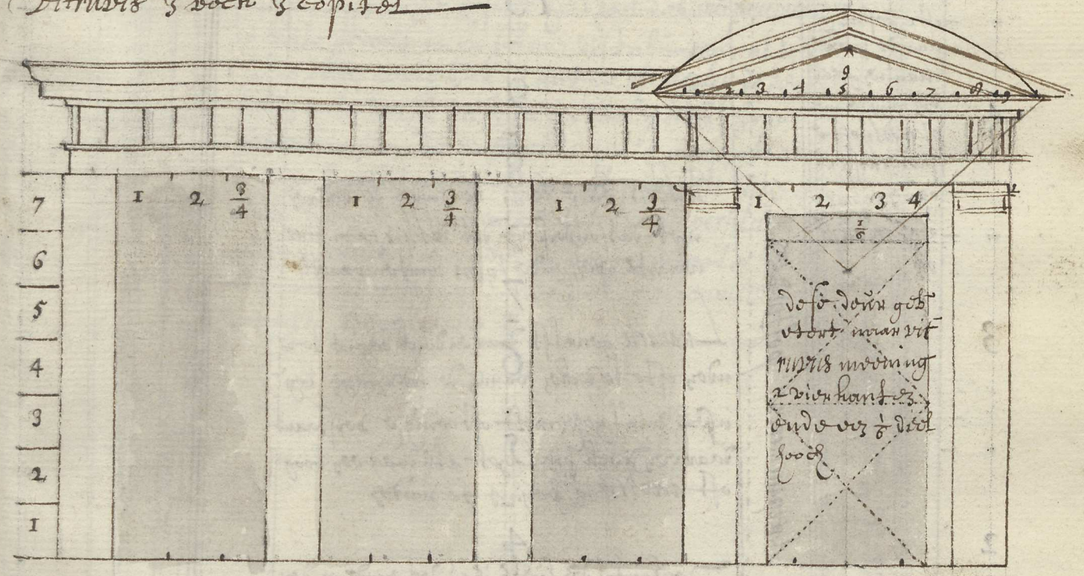

Dese maniere vande dorice order sal gedeelt worden om de cant vande pilasren ofte colom soude projectuere in inde maniere van tetrastilos in 17 deelen elck een 1110 deel oft halleve colomen dichten, in hexastilos sal gedeelt worden in 42 deelen, in octastilos sal gedeelt worden in 57 deelen also becomt het dese altesaen by de order van diastilos dat 1/4 intercolom, het middelste intercolom dat 4 spaatien

Om dorice maniere te beteren men moet de afdeelinge, de triegliffen syn 3 deelen hoech ende breet, en moet breet staende weghen op de colom ende d'wyste syde vande friese sept vitruvius sal een halleve metopa gebben dewelcke niet syn en hon

Dese gedoelte om 't licht te vinden sal wesen van het bovenste der timpanium onder de kimme vande kroon tegen d'lucht aen van vande top op d'onderste gront ofte esse ick sal in 3 gedeelt worden ende de deelen syn voorde opponinge des lichts

Frogeliffes Dorice deurgherecht

Corona int gheheel

Sima stache halfhoec

Hijpertirium

Saperfilium Teurgesaeckten. architraf ofte dat bovenste opste deel leit dat achterdeelt met de capiteele de posts

Tironata deurgaeckt ofte denster gewelft al daer licht in comt

Hipotery de opponinge der deuren ende densters het gheheel ock sonderlinghe de gewelfte der deuren onder

Vallut ende forma beduijdet de deuren met dat onderscheit dat vallut gaen binnewaerts open, ende forma buytenwaerts

Lacunarie gewelft daer een dinck beginnt te winden ofte te decken dannen de onderstreken beginsel dan't geformeert ofte eenige doorstraent daer een dinck een lecht als daer een boog ofte architraef beginnt te winden

De breedte des lichts is 5½ deel dande 12 deel hooghte

Dese deen is goedt niet waer de gestalde dangerande rekeninge waer waer dinen gheschreven afdeelinge te weten d'hooghte des lichts een 4 deel daer by gevaen dande breedte dat is 6 2/4 [illegible] deel

Antepauements / hooghte der deuren

Jonise deurgereghet stoende in dorica columne wijde

dat is 64 intercolumen voor 7 hooghte

Hipartirum. gedeelt als by de dorice

vach, steuen

de hoochte deser deure als in dorica gheseyt is. maer om de breedte te vinden salmen de hooghte in 15 deelen stellen ende 2 derselver deelen sal de breedte onder weesen op 't pavement, het licht 5 sal boven ingetrocken worden als vant de dorica maer Antepauementen sullen boven het 14 deel vande hooghte des lichts weesen maer Lyst ende gesimse het 6 deel des antipauements de reste gedeelt in 12 salmen distribueren als by de Jonice onder gewoonlick is met de astragalen de oorste fasie 3 deelen de 2/4 deesse de 3/5 deelen dit sal soo om geboert worden, de superintiria sullen weesen als van de Corick gheseyt is de stancones ofte pioten des sullen gelyck gaen de onderste fasie des superfilinum onder 3 deelen sonderlinge en boven 4 deelen het blad daer onder sal 12 deelen, deel antipauements ofte des fasien Lengesgewys

Jonise

6 deel

Antipauement

fasie fasie fasie

5 4 3

1 4 deel

gedeelt als by de Jonice

Tempelen

De tempelen worden gemaeckt ront, ofte vierhant, oft op wat fuem van socken ofte gedaenten men begeert, naer d'ufpt beeldinge der godts dienst. ende open ofte gedeelt ock met vlerrigelen om d'sol oft sonder vlerrigelen, oft binnen gevlerrigelt inde selve porticus oft galderyen om het volck't mooyer waldelen tot datmen offeren sal, met't lichaem ofte heele begrijp der tempelen worden uyt gebeelt naer goden ofte godinnen. mans vrouwen maechden ofte iongelingen. die teyen eigent waren, alsoo met de columnen of zaen verciercken. daer uyt d'5 ordenen syn der columnen,

Dorica vande Dorice der mannen gestalt

Ionica vande Ionice gewanden. der vrouwen gestalt

Corintia vande corintie gewanden. der maegdelicken gestalt

Toscana vande toschanse gewanden der boeren gebou graf

Compolit oft t'saemen mengingen

De tempelen die men goden oft goden waeren worden gestelt inde steden, de sommige daer buyten, marcktis bynde beuren, Iupiter by't raedthuys, soo oock waer gelooven sijn, Venus buyten, diana binnen

Het erste kennen oft aensien der Tempelen inde gevel stantesien

Sijn stantes. dese waeren sonder porticus oft vlerrigelen twee oock pilasters inde gevel tot staeckte van't gebou, antes syn, contersorten gesayt. ofte cantoi. Zocken met twee columnen tussen beyden,

Prostilos. syn die met columnen voor uyt comen vande antes of muecken inde het proano ofte voor tempel 4 columnen

Amphipostilos dat is van achteren en van voren met columnen inde gevel ock rontom met een porticus. 6 columnen van voor

Dipteros dobbelt gevlongelt 8 columnen van voor

Speudipteros. dese syn van dobbelt gevlongelt, 8 columnen de middelste pilaer van't posticum noch genomen

Sipetros dobelt gevlongelt van 10 columnen met noch een porticus de cel, en d'cel open onder den gemet, voor Jupiter de ontaen op midden der cel binnen

Van't stellen der Columnen,

daer intercolome. ofte tussen plaets vande Columnen dicte genomen

Spiguostilos, de aldernaenste	1 1/2
Syystilos wat wijder	2
Eustilos het schoenste	2 1/4
Diastilos	3
Ariostilos soo nyet noch niet	4 datmen niet met stoen

belegen en can maen met seuten balcken

Commi-

Sommige ronde tempelen worden somtyden open gemaeckt sonder cel met columnen inde ronde die het Tribuna ofte Capolo draegen te weeten het ront gewelft ofte dack. in't midden van deselve een altaer, en het vier daer op

Ende en worden sonder een licht inden tempelen beswaerlyck als van boven. ofte ronde deuren die een groot waenen. behoychende 2/3 deelen den tempelen grootten.

Sacrestien daer de pristerlycke kleederen bewaert worden en daer gewaedt staen en ock d'vaten ende geestelycke boecken

De Antycken Tempelen en syn niet meer als van een columne groote gemeet, ofte een onder, ten waere tot verciringe

Antepaumentum, stiptes sijn steenen die beyde de sijden der deuren staen machen inpasten styles der deuren

Noch maechten se tempelen met trappen op gaende al eenen tot het platum ofte vloer quam, ende buyten alle het voorsayden, met een begrijp ront om het werck met muren beset, ende verciert met d'goden beelden en een ander plaets gebleven, ende ront om woninge vande pristers die den tempel bedienden. meer achter en voor uyt gange

Sommige Tempelen worden gemaeckt gantsch duyster sonder eenich licht. tot d'gelse goden, en nacht goden

Vande Leeden der Tempelen

Basis is het fondament de gront ofte onderste deel de vloer, boven pavé met gemeent is, daer op set men de pedistilos ofte stilobatu dat syn steenen ofte blocken die onder de pilaren geset worden. op d'stilobaten set men d'columnen ofte pilaren met haren basen ofte de capiteelen. dat syn haren voeten en haren hoet den op de columnen leyt men de Architrabo ofte epistalum. dat is dwaer balcken die van d'een op d'ander loopt om d'been te sluyten. op d'architrabo comt en woederom dwaer balcken. Liggende een nyen over mathanderen de welcke de fries maecken. ofte frilus genoemt worden, dat is de plaets daer den ofte capen vande dwaer balcken gesien worden die men tregliffen ofte mutilen noemt de tussen plaets van balcken hop tot balcken hop inde fries worden metopen geheeten daer de verciering vande tempels eygen sept in gesneden wort, op de fries worden de asseres gelayt dat sparren ofte kleyne balcken syn om't dack te slaen op't leyen, d'welck de Lacunaria, uitacht het welcke is, dit deel voert genoemt de Corona, dat is het uyterste deel des beus de beschuttinge voor d'reegen vande druppelen die af vallen, daarom wort d'gesneden oft Lyst het Cornice genoemt bestaende uyt architrabo fries en Corona die noch particulier Loodenhoeden gelijck

de frontespitium is de voor gevel vanden beu

het Timpanum, de spitsige vande voor gevel ofte dack

Cellam het binnenste des tempels de sel.

Vestigium de voor tempel tussen de beyde cel onder d'porticus voorinde gedel wert ock geheeten portaal geheeten

paraf-

Parastraten twee hooge . en pilaster met 2 colommen daar half in en 2 onder te maken
Superstitium de Architraab hooven op de deüre
Teromata deure oft venster gerust
Hipoterij de openinge der deuren oft vanster
Antipaueimmus poster der deüren
Vallas ende foris deüren, vallas gaet binnewaerts op, ende foris buyten waerts

Acroteria op stilobaten dat syn de vasten diet op den top van et gevel oft spits staen daer d' beeldekens op staen

De verdeeling van privata huysen oft boven den prinsen ades

Attrio et sael saal, aula.
Tablinum daer de spijs gooden stonden oft statuen der groote personen
peristilium ofte area, een open plaets met porticus om vangen
podium, dat is een borstwering oft leening daer d' prelier ter sijden woont met bilusters,
Logium, de plaets met colommen beset omt in et huys comt als et portius gemaekt daer de portier ter sijden woont,
Anti camer voor de moeder des huys met haer maegden en dienaers
porticus galderij ofwijsgang ambulatorium
Attrium den eersten ingank van et huys sael oft hof
fauces et ouden ingank van et plaets
Liberaria. Liberien
Cabicalium, slaepcamer
uestuarium, gloeicamer om de cleders
Conclaue, geslooten plaets, contoor cabinet
Caline, hoeken
penarium spijs camer
Cala familiæ camer voor de dienaers ende het gemeen
Cellæ holder segghen voor prouandi
Oratorium, camer daermen oeffent oft spelt
Hypatria Terras et plaets op huis met een podium om te gaen
Veci, oft sexicnti salen om bruyloften oft waerseggen te houden versierd et vande groote gemeene
Attrio. ofte aula,

Tricli

Triclinia vaney waren camerkens daer af
pauilion, en een geck ofte uytsprong van een huys daer camers in sijn in manieren van toorentiens op de goeden gemaeckt
Tribunael een camer die vont gewelft is als een kempel ofte capel,
balnea bagnoi badstoof, Litron cuip bat
excedræ een plaets daer veel stoelen staen om oratien te doen oft dergelijcke plaets
Testudinum de gevel oft dack op de deüren het frontespitium ofte gewelft van et Atrio oft Aula

Vande marcten vande gebouwen daer rontom, piazze oft forum mädatis der ouden, waren met porticus om onder te wandelen daer boven noch galderijen en om te moegen sien enige spelen oft ionnes gelijck dat op de mart geschiedt, dese plaets ofte mart was in 't midden der stadt met groote straeten en gebouwen beset diemen van het forum sien conde, daer by was het stadthuys ofte de publick Lerario oft der priasey presidenti met Lerario publico de plaets daer het gemengelt bewaert wort, Ettmoser
Cereer de gevangenisse en was et der Lay
Iuiati de tuyt plaets, de seuende waer plaets de gevangenisse de passenten tevoren verandert waren Secca gheeft
Curia het hof daer de de senaat is om uyt te gaen van den staet des lands de ouden reght van gemeene sachen, basilicum de plaets daer sentencie met gesproken ward en vande Crimen, daer het Tribuna was daer de rechters stont in een gulden cierlijck ommeganck,—

Van 't pasastrum en Exisiti

Dat syn gemeene ofte plaets tot wandel, om te loopen, te worstelen, te schieten, te vechten te baden te dansen, te disputeren, te hooren te pastri syns, Exisiti. de oude plaets swimmers.
Amastramium, een plaets voor d' Jonge Jeucht daer die vergaderen
Tepide daer 't die maeckt vande tot d' bat stoven, Laconia, daermen sweet die plaets, oft bat
Farma waeren ooch soo tot alder gande Loft als de pasastrum
Silua plantigh van boven om huysen te wandelen geplaeyt
peredremata en ooper plaets waendelen in et hof tussen de
de gangen.

epst

Ephæpbaum een plaats daar d' Jeugt Exerceeren
Corticium de plaats daar de dochters danssen
Conisterium de plaats daar haar de oringsteechers tornooyen
Colonna is een colomme alleen gestelt synde tot cieraat als oft het een pieramide waar oft naalt,
Colonna syn ooch pilaaren die een bou draagen
pilasters syn viercantes pilaaren die een bou draagen
Vitde Colonnen syn die pieramides oft naaldes ont sprongen gemaacht ~~te~~ worden die men ooch obliseus noemt ende noemen pierammide die groote breete onder hebben en opspitten
Conserua plaatsen daarmen vaeteriens houdt de seuen saalen vande terme
Tito te roomen
Aqanducturn, de toeleidinge der vaeteren inde Conserua onder de verge
Tiaterum scho. plaats
Amphitiatrum van bayde d' sydes schoon plaats, dubbel schon plaats
Cena de plaats daarmen opstelt het het tonneel
Orchastræ, de plaats daar d' senaateuren saaten om te sien speelen in 't tiater
Epistila een balch over een pilaar
Asseres Ceutani oft Centari syn van gebachen steen ribben inde plaats van balchen
Atria. auditum camiuarium de eerste caamer vanden inganch des huys om naar 't parestilium te gaan voorde welche anderen poorten syn

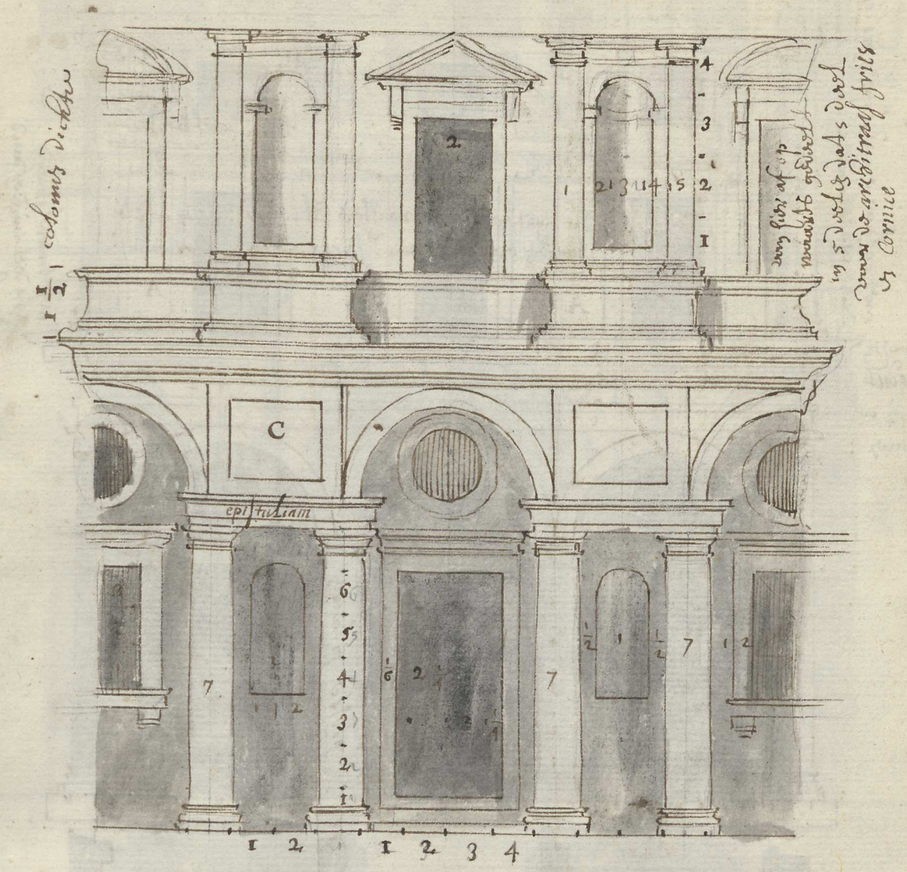

de gewellefde gaalderij

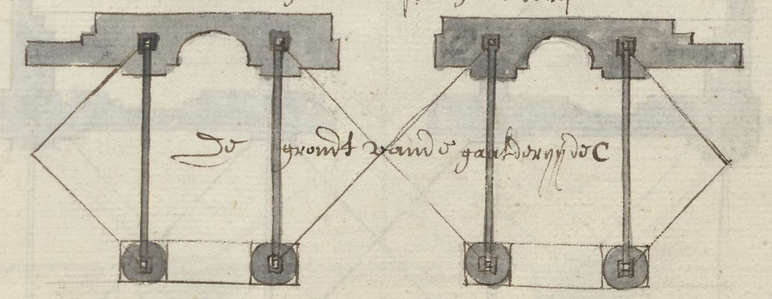

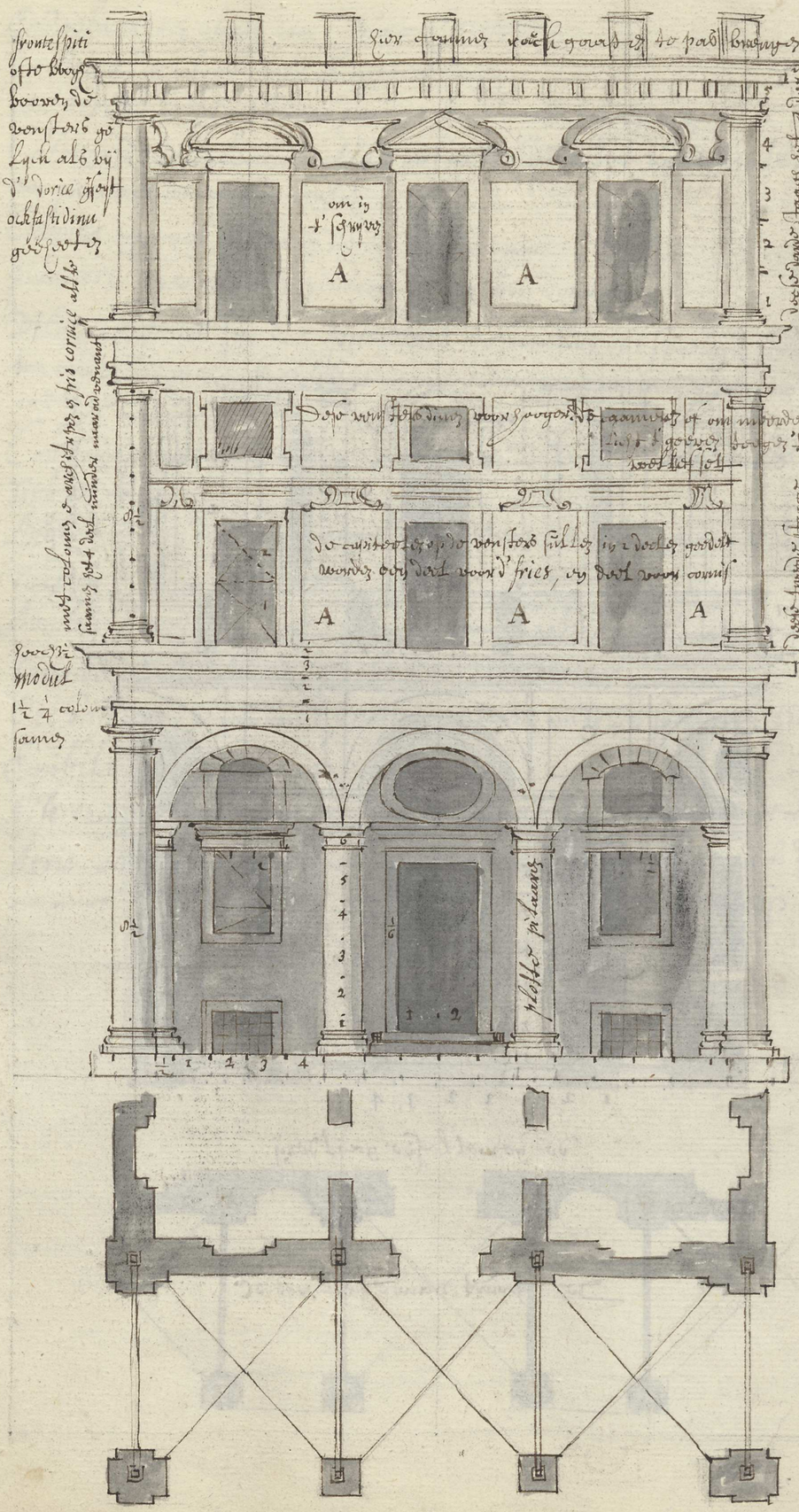
A
A
A
A

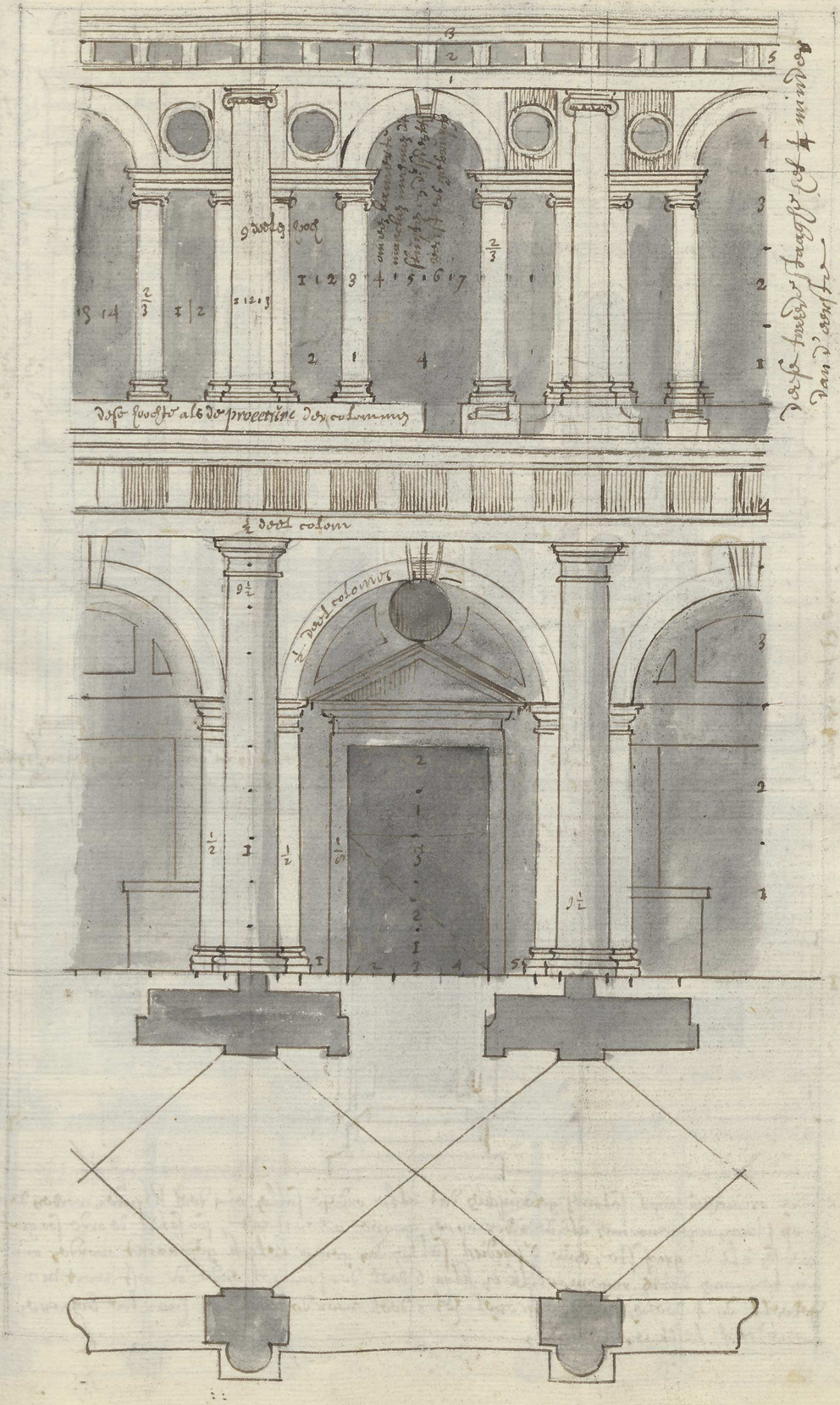

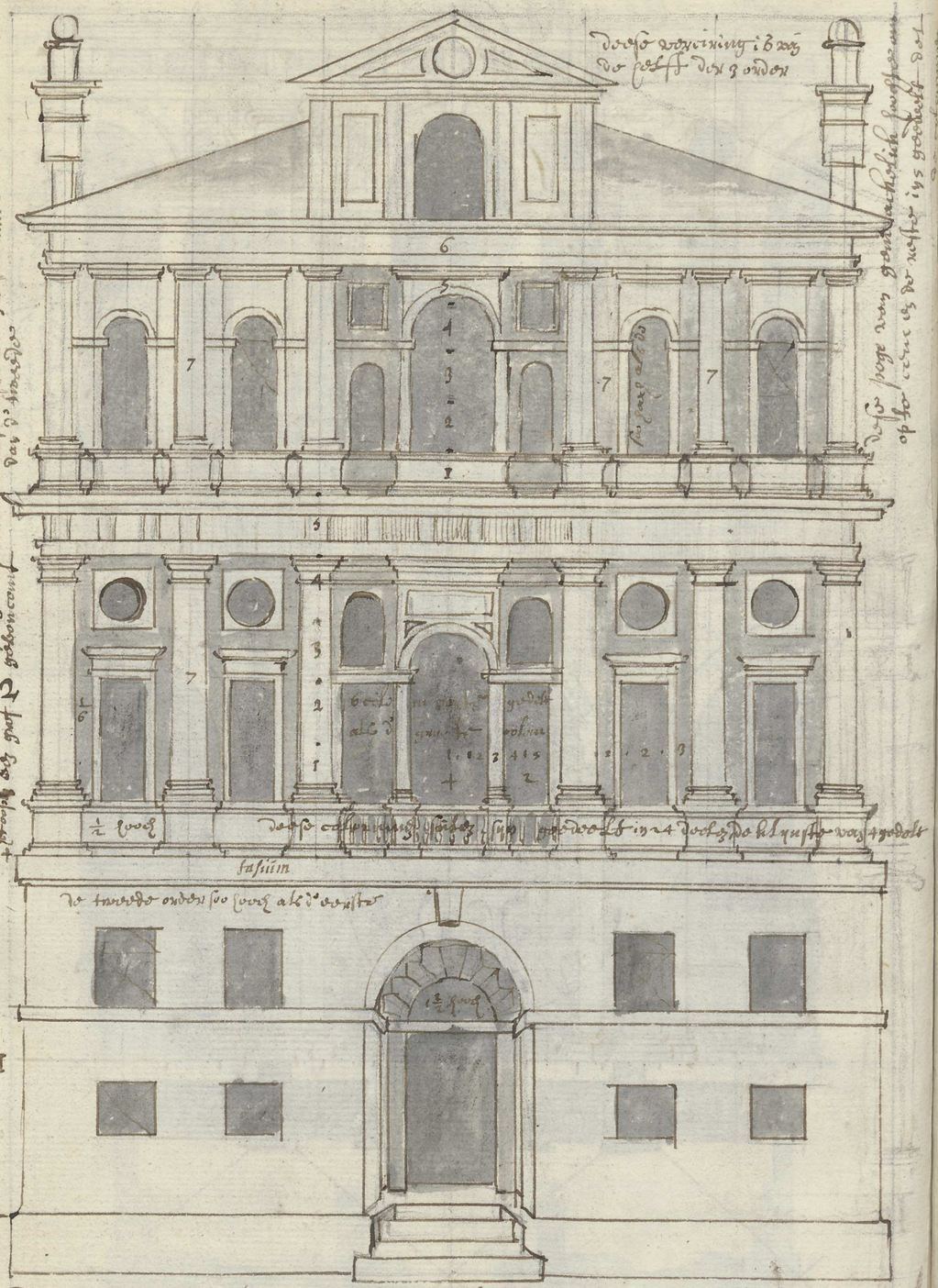

Een ordinaari regel salmen gebruycken dat alle ordese sullen het 4 deel klynder worden dan d' op staan uytgenoomen als de order op een groove order staat, soo sal de de orde soo groot weesen als de groofste, ende d' poedien sullen dan gemackelijck gemaackt worden om aan te coomen dat is ongevaarlijck in klyn 6 deel der staage, ende de rest wort in vyven gedeelt de 4 deelen voor de geevel het 5 deel voor de croon en haar toe behooren arcditraf fries en cornise,

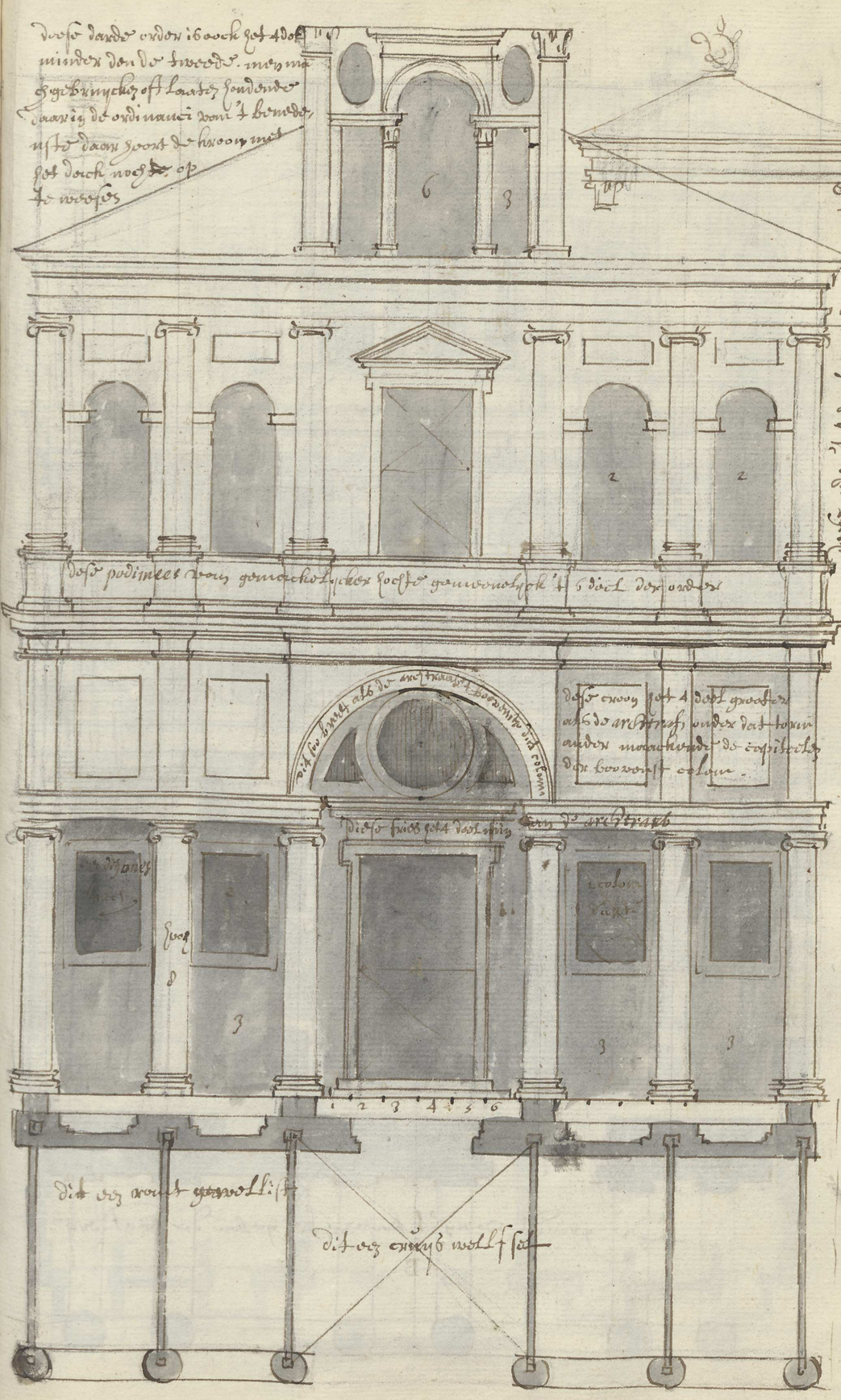

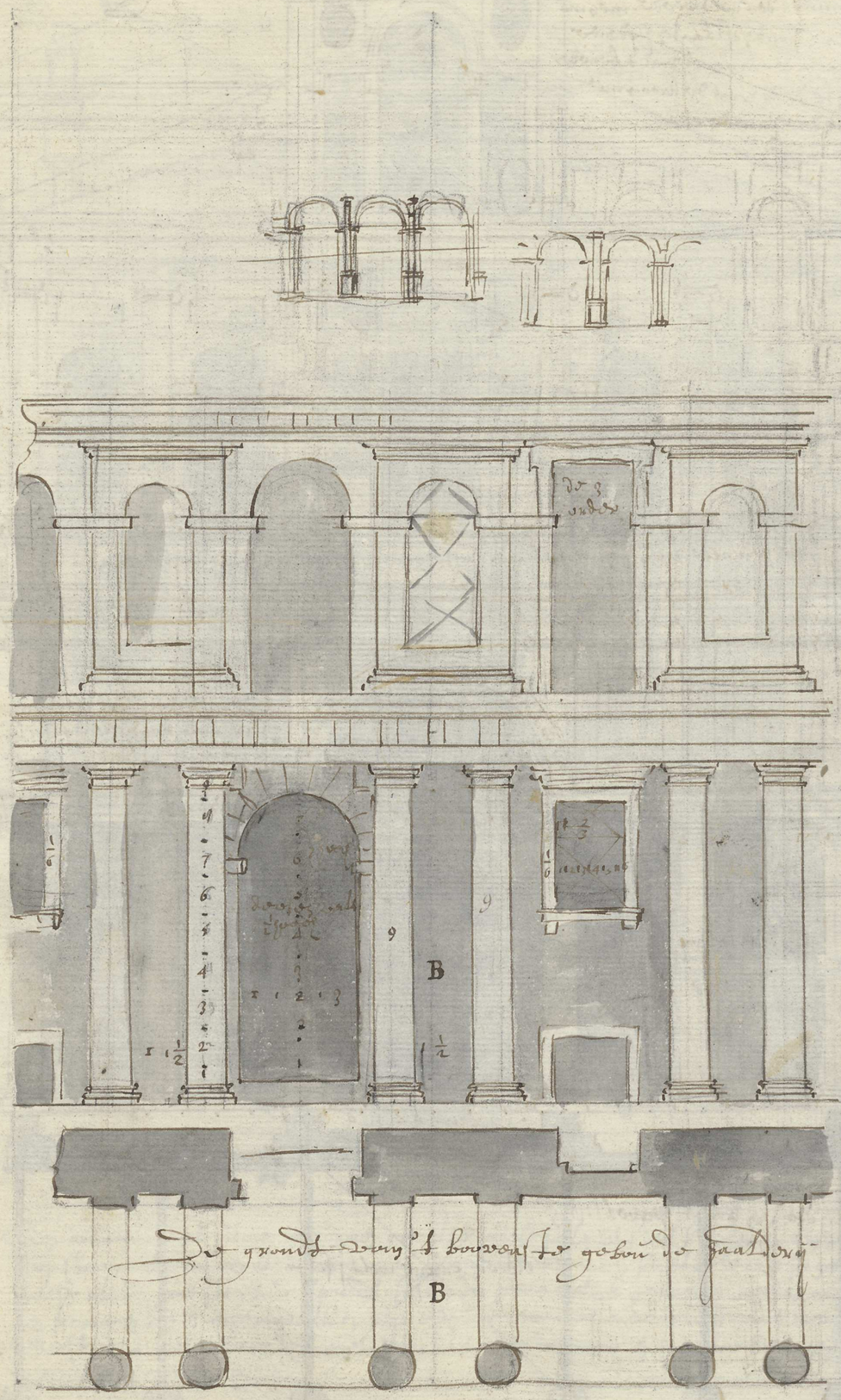

De grondt van 't boovenste gebou de Zaalderij

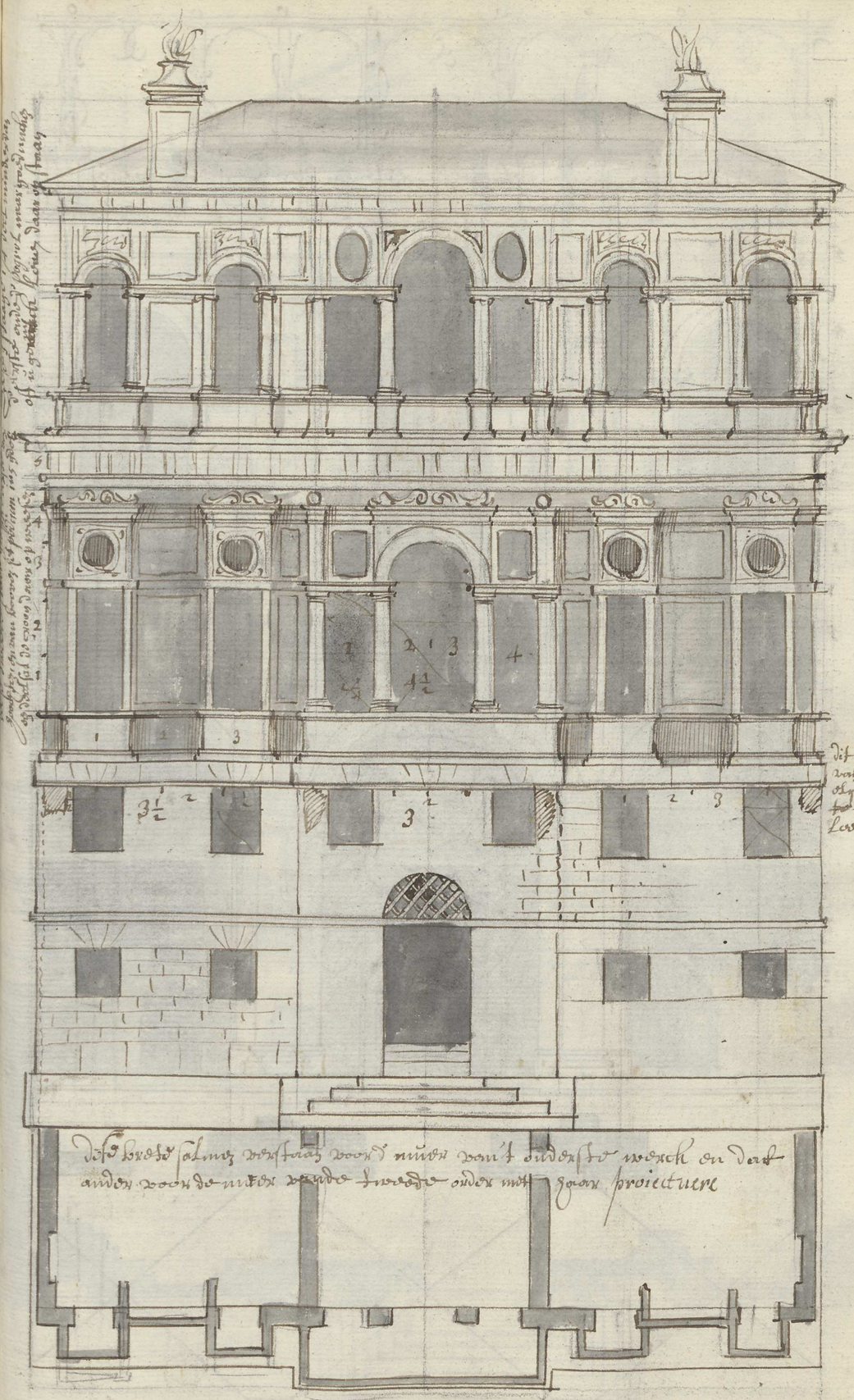

deze brede salmez verstaan voor d' muer van 't onderste werck en dat ander voor de muer vande tweede order met haar proiectuere

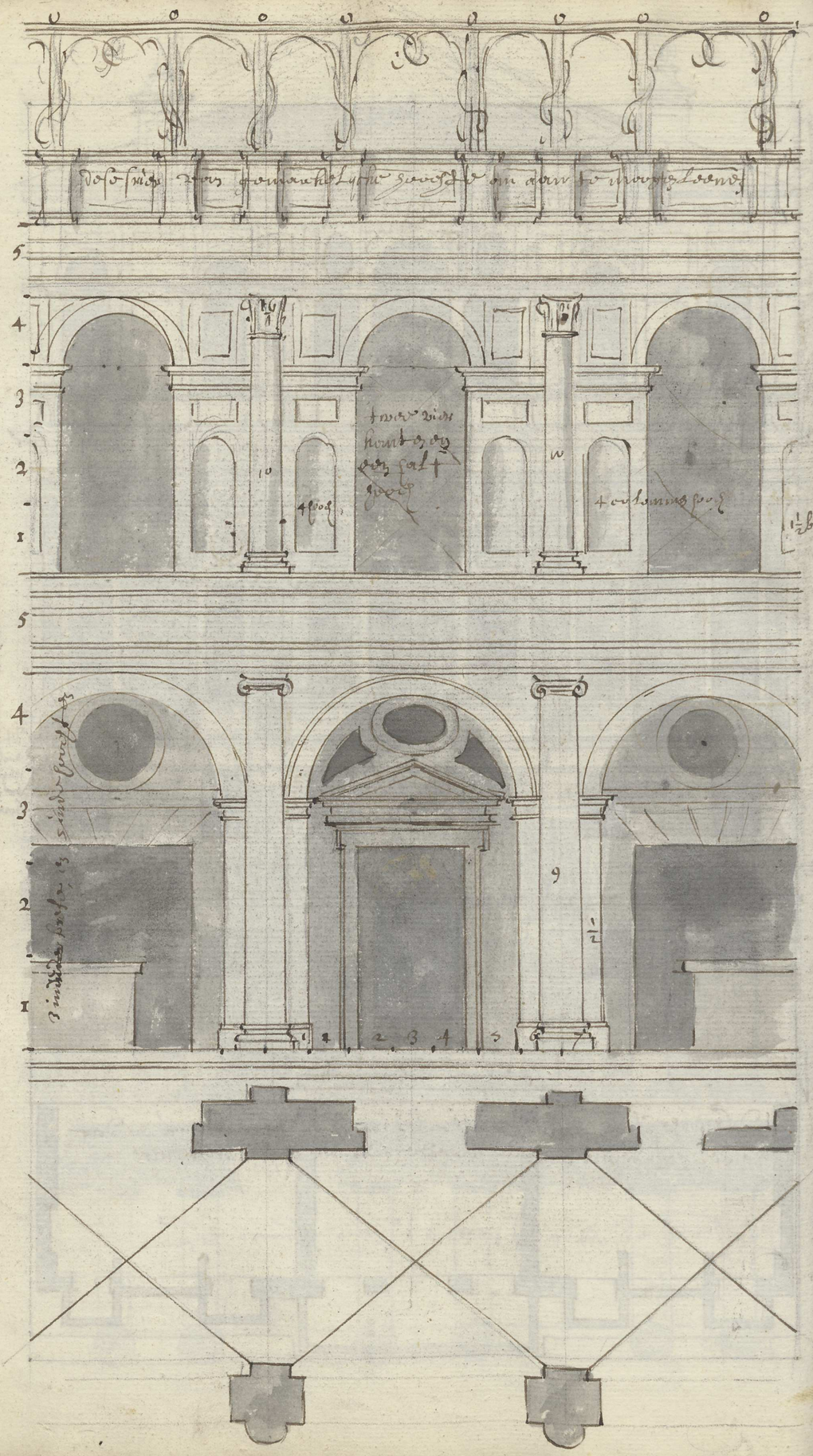

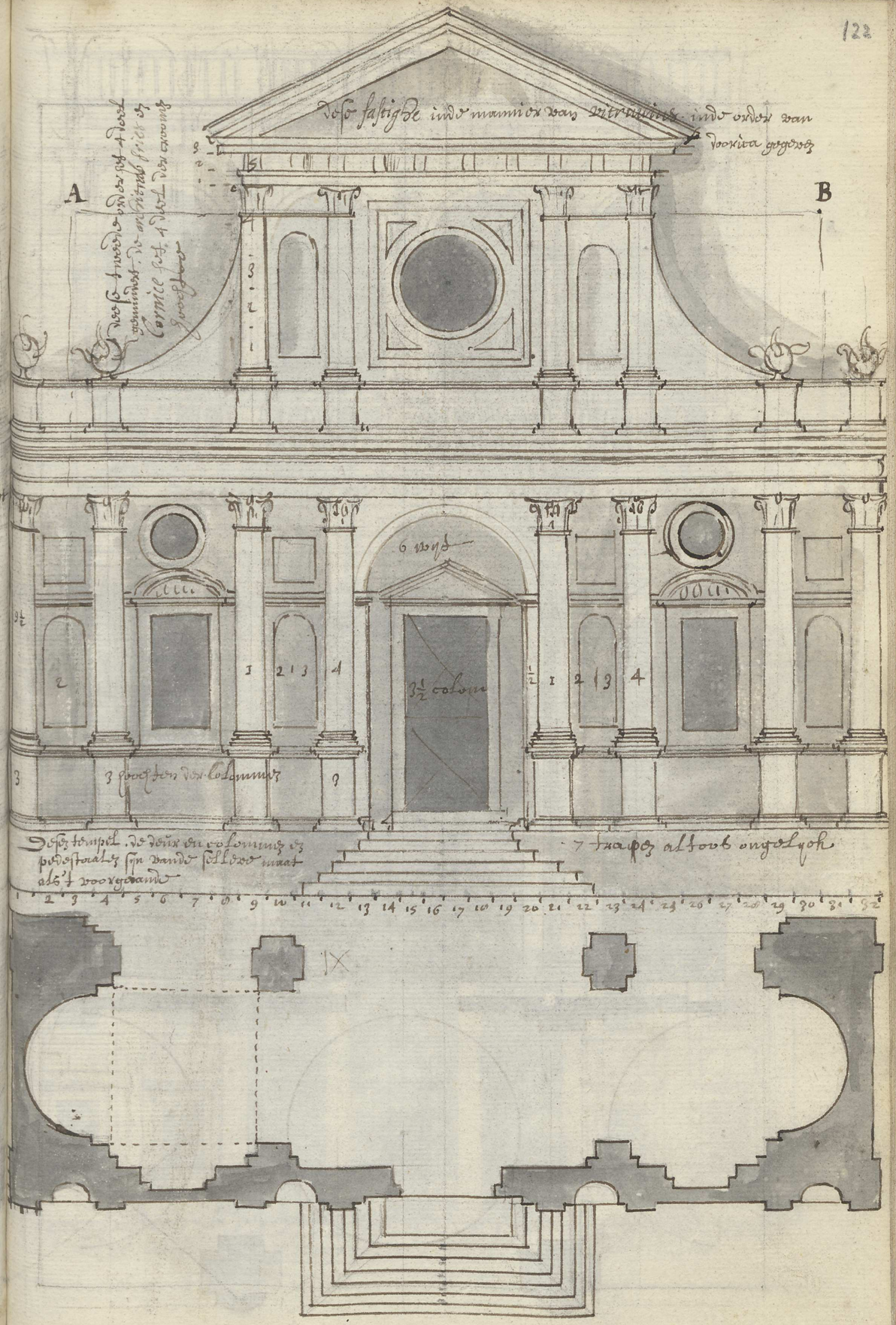
A
B
6 wyt
3½ colom
3 hoochten der colommen
7 trapen altoos ongelyck

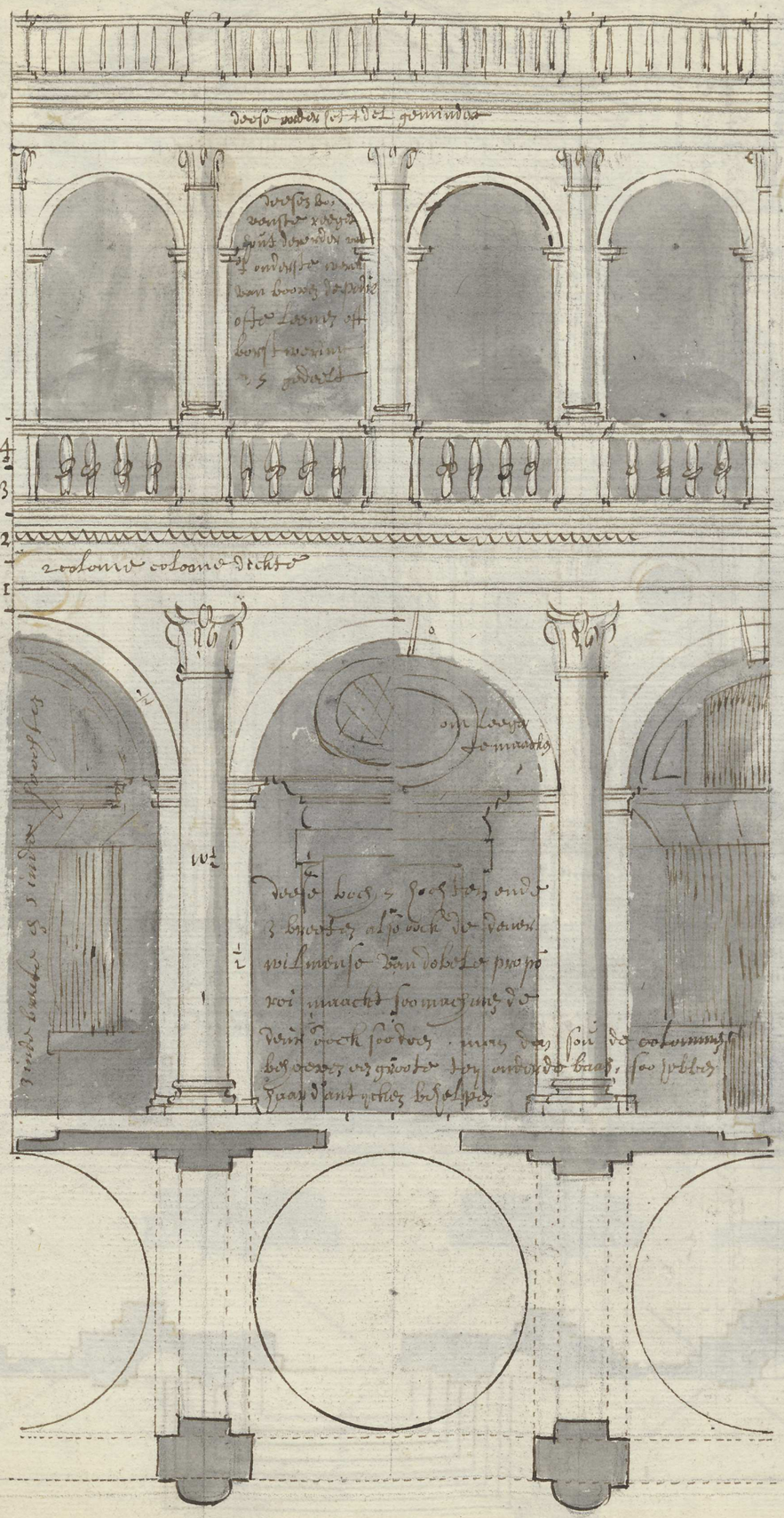
4½
3
2
1
10½
½

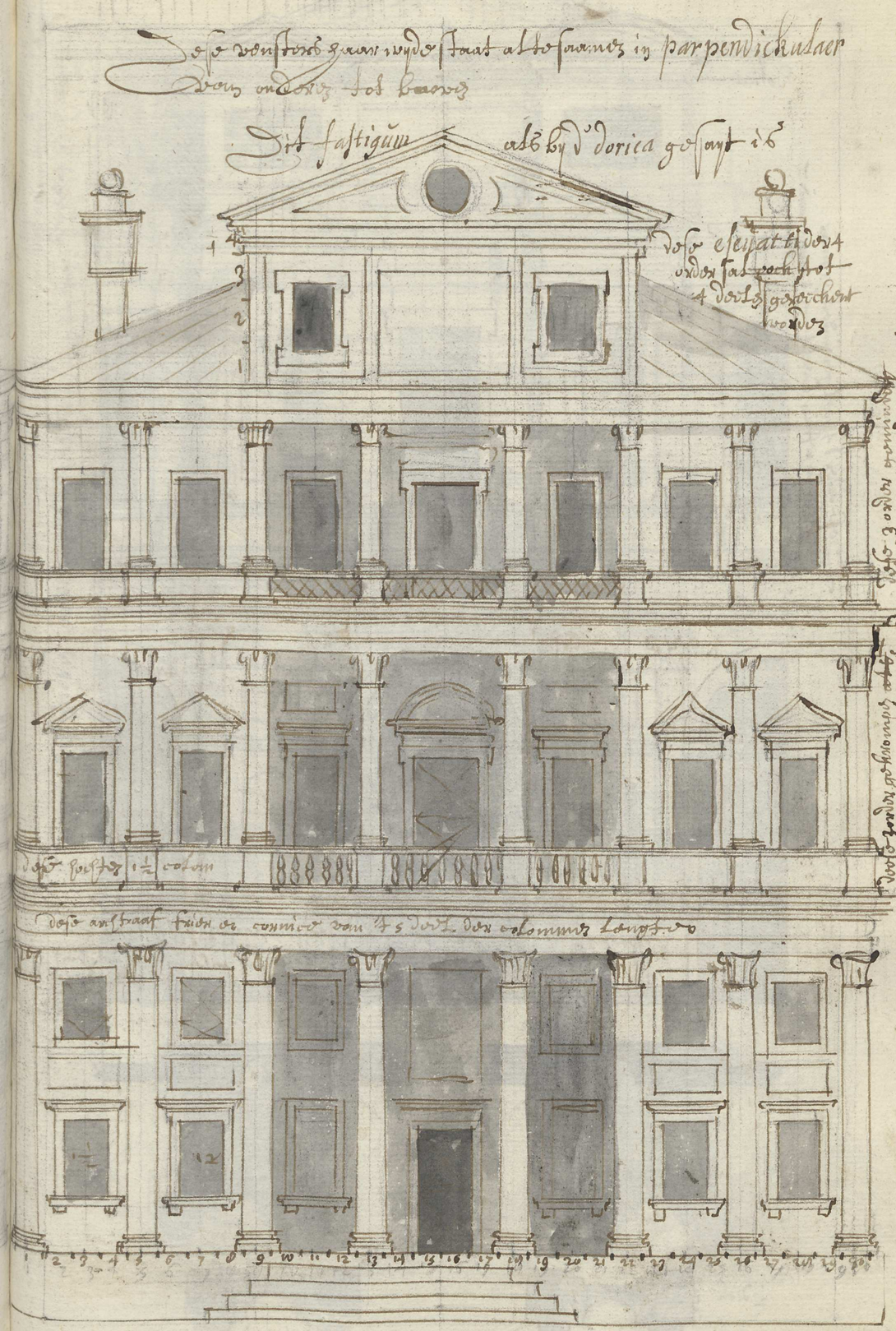
1½

Capitelo
Doliea

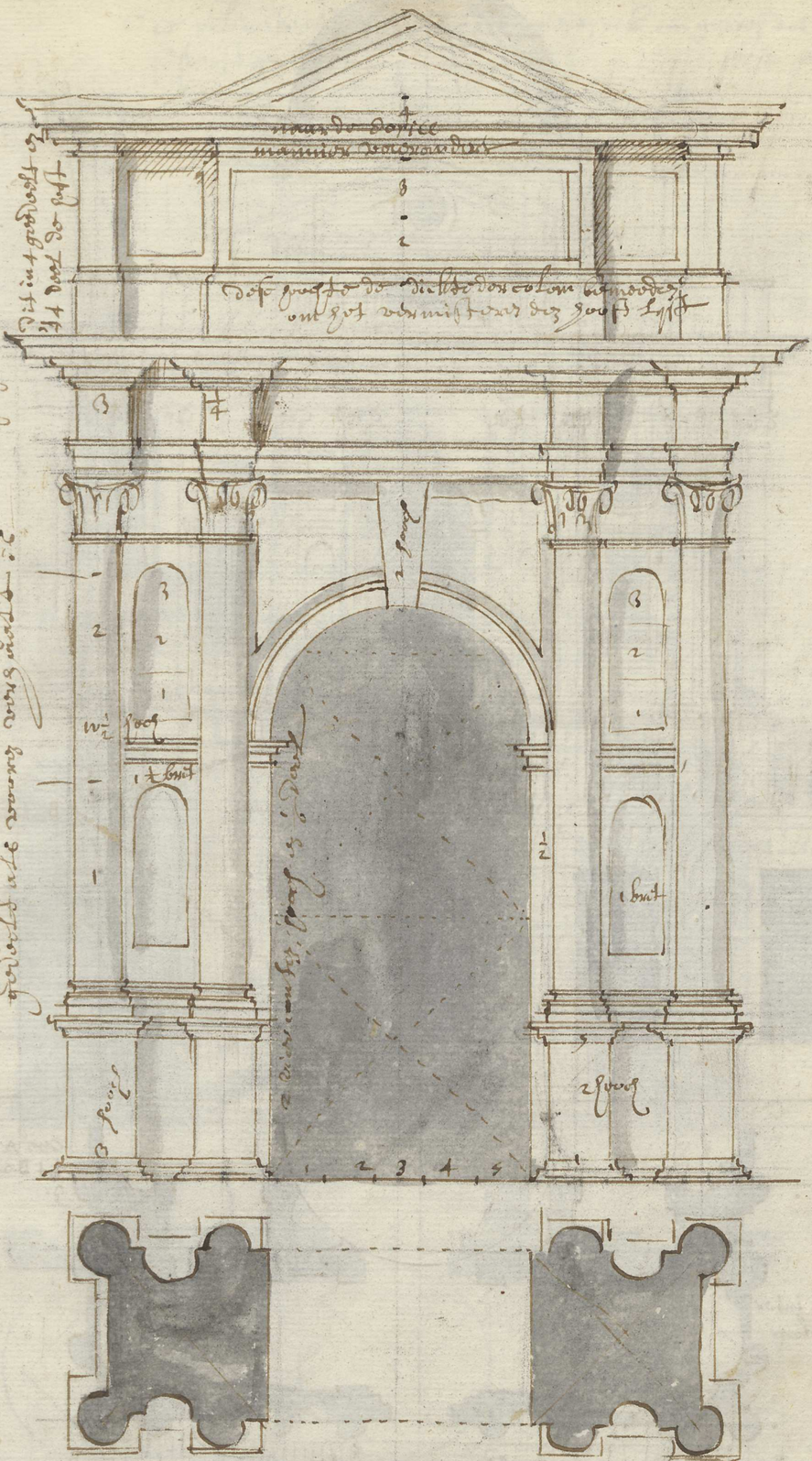

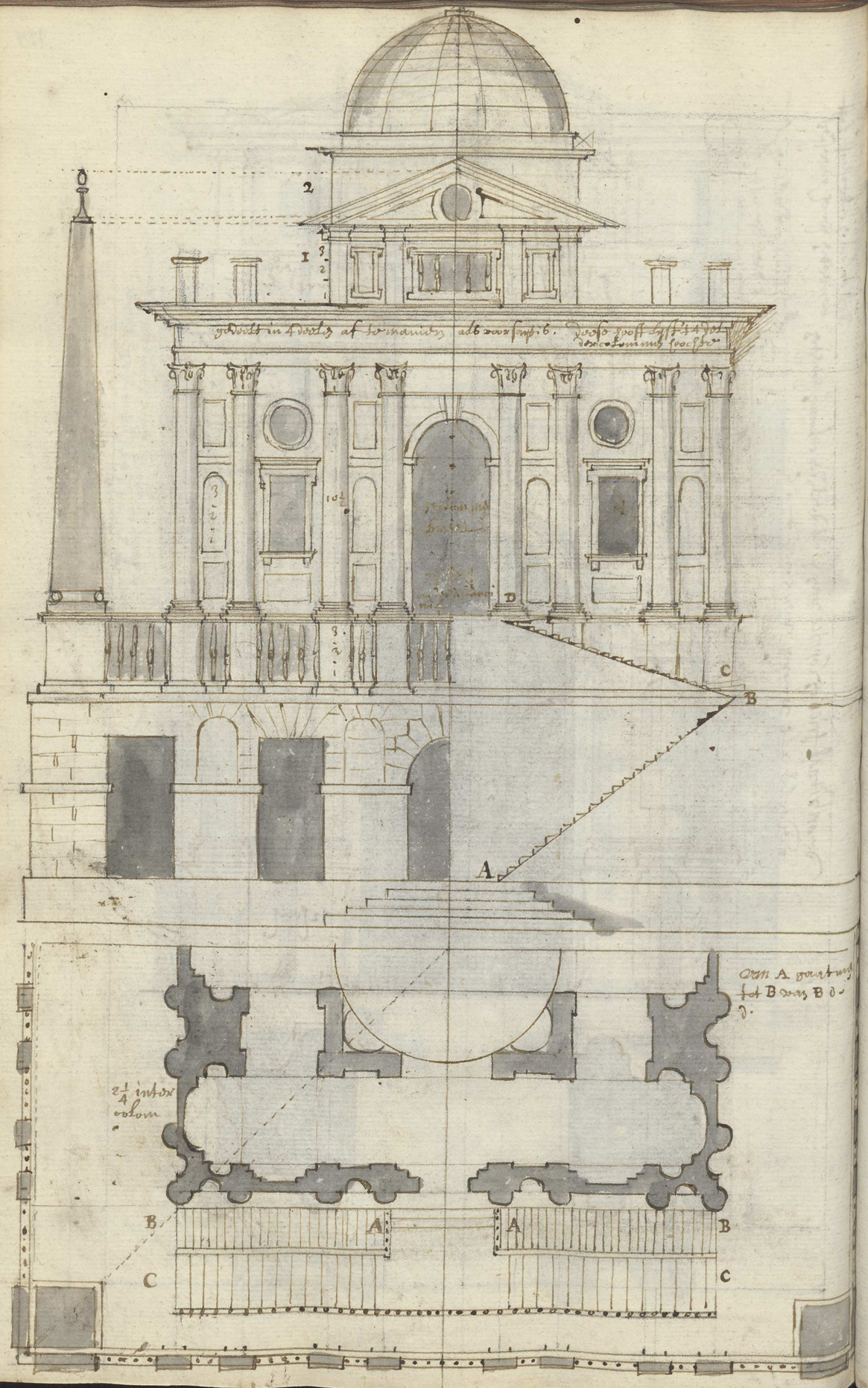
gedeelt in 4 deelen af te maniere als voorsaat 6.
2 1/4 inter colum
A
B
C
D

de pilaarkens dienen tot ornament, ook om gerief tot schoorsteenen
5
5
5
1/5 del
5
6
4
4
5
7
3
2
1
5
4
3
2
1
de architraaf en fries mach opgehoft worden naar linia met de croon met recht deurgaan soodan hebben 't alle goede antijcken genoeg ook bramant
de pedestal is hier cant sonder plintus
7
3 1/2
7
3 1/2
7
4

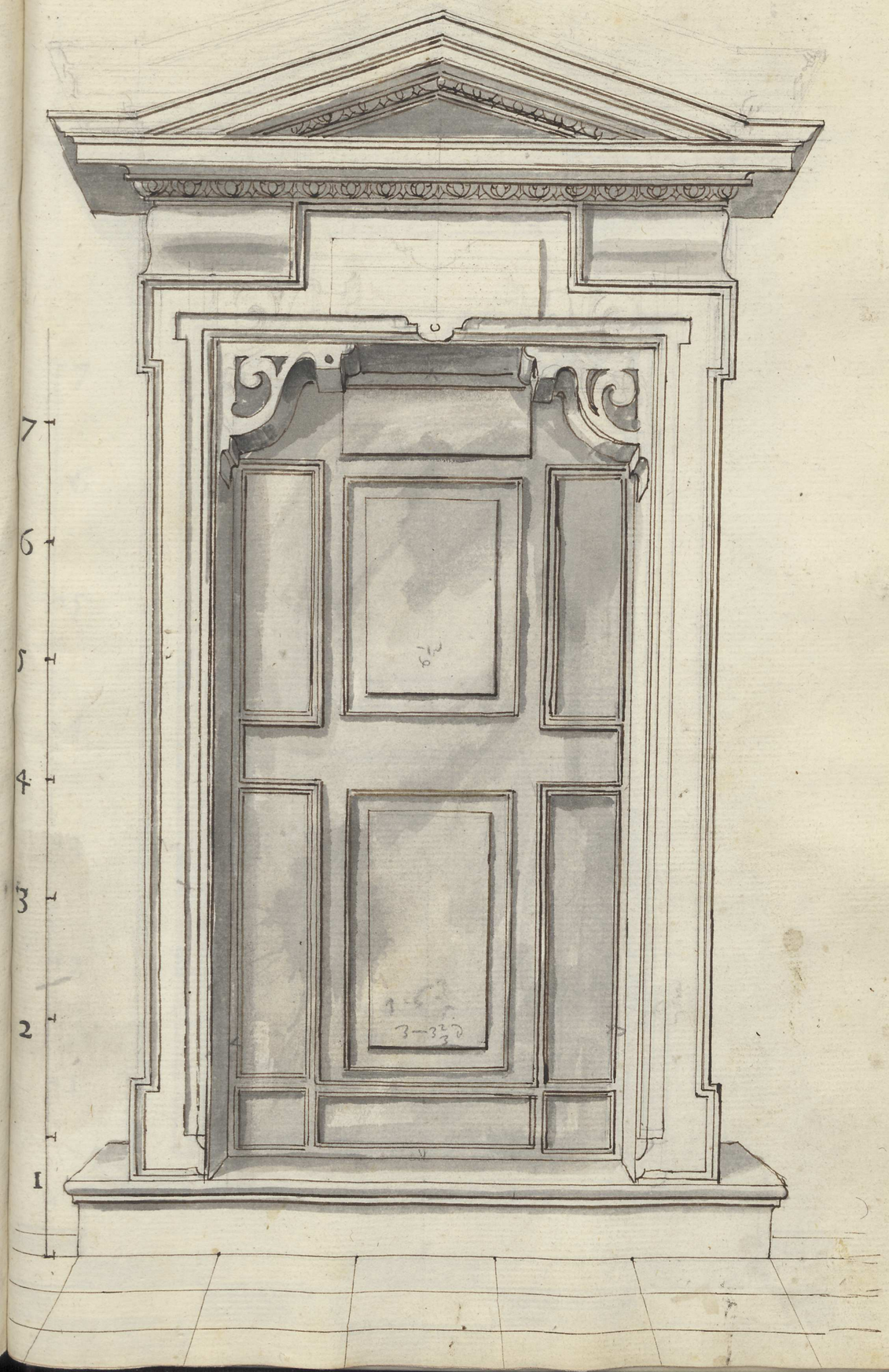
7
6
5
4
3
2
1

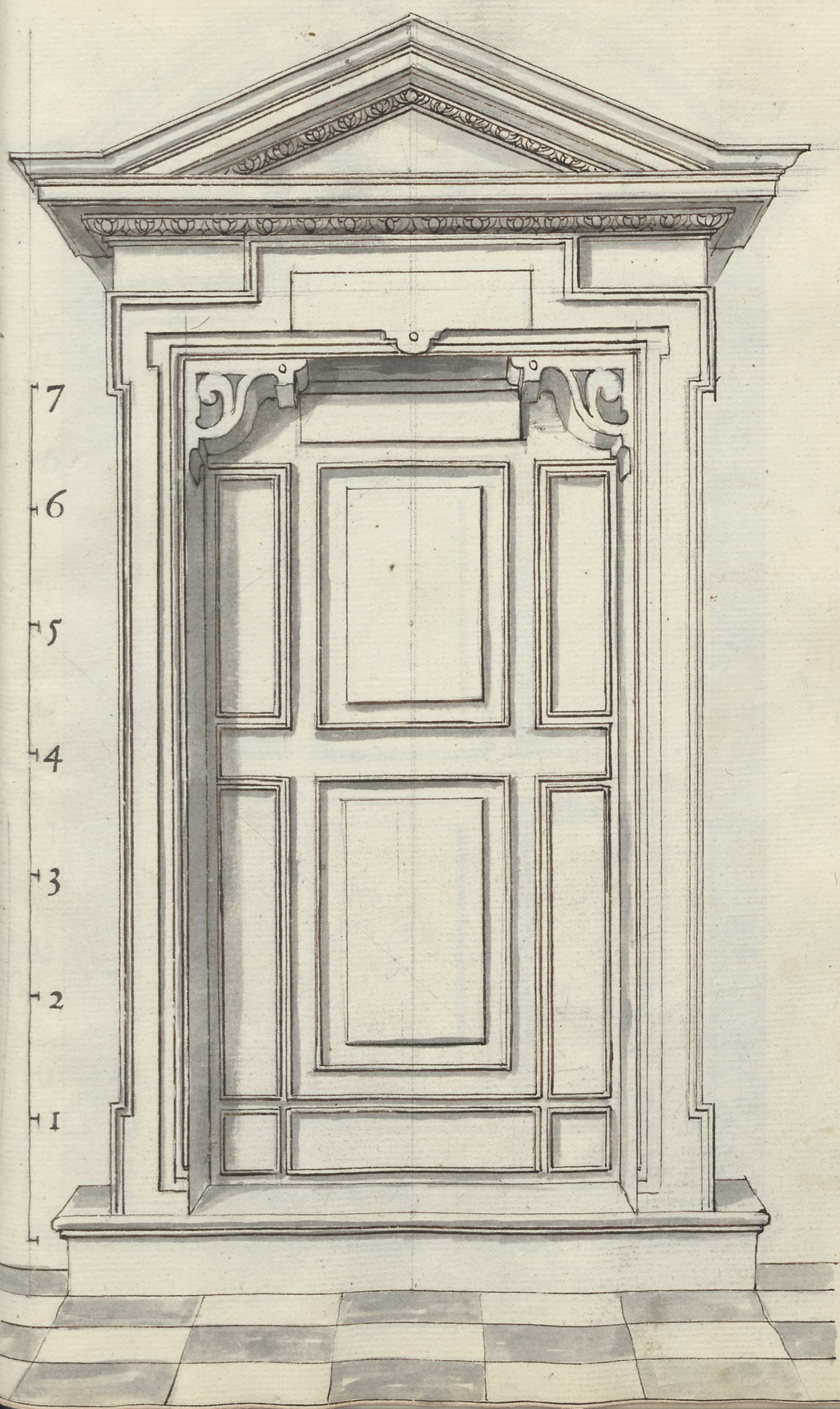
7
6
5
4
3
2
1

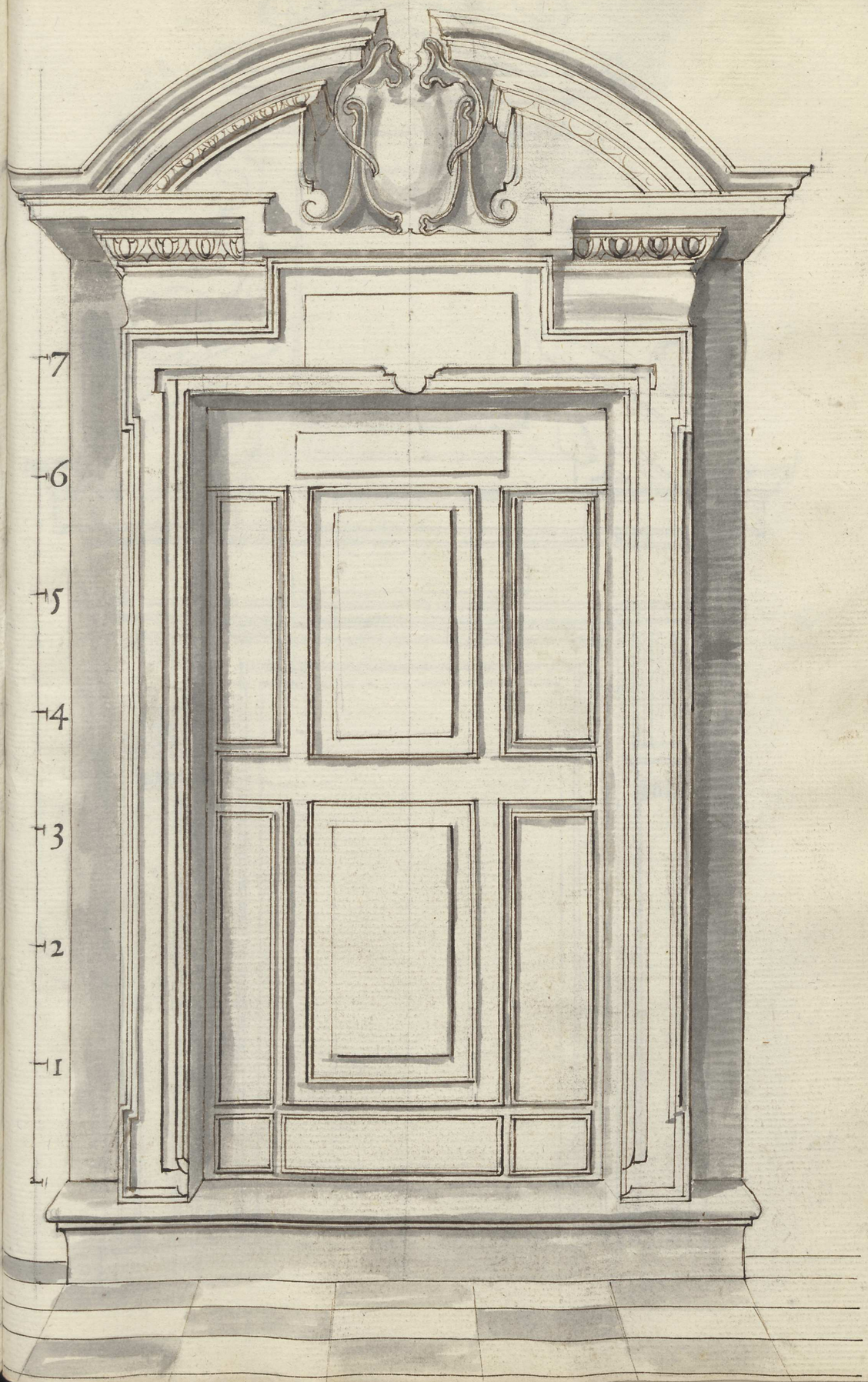
7
6
5
4
3
2
1

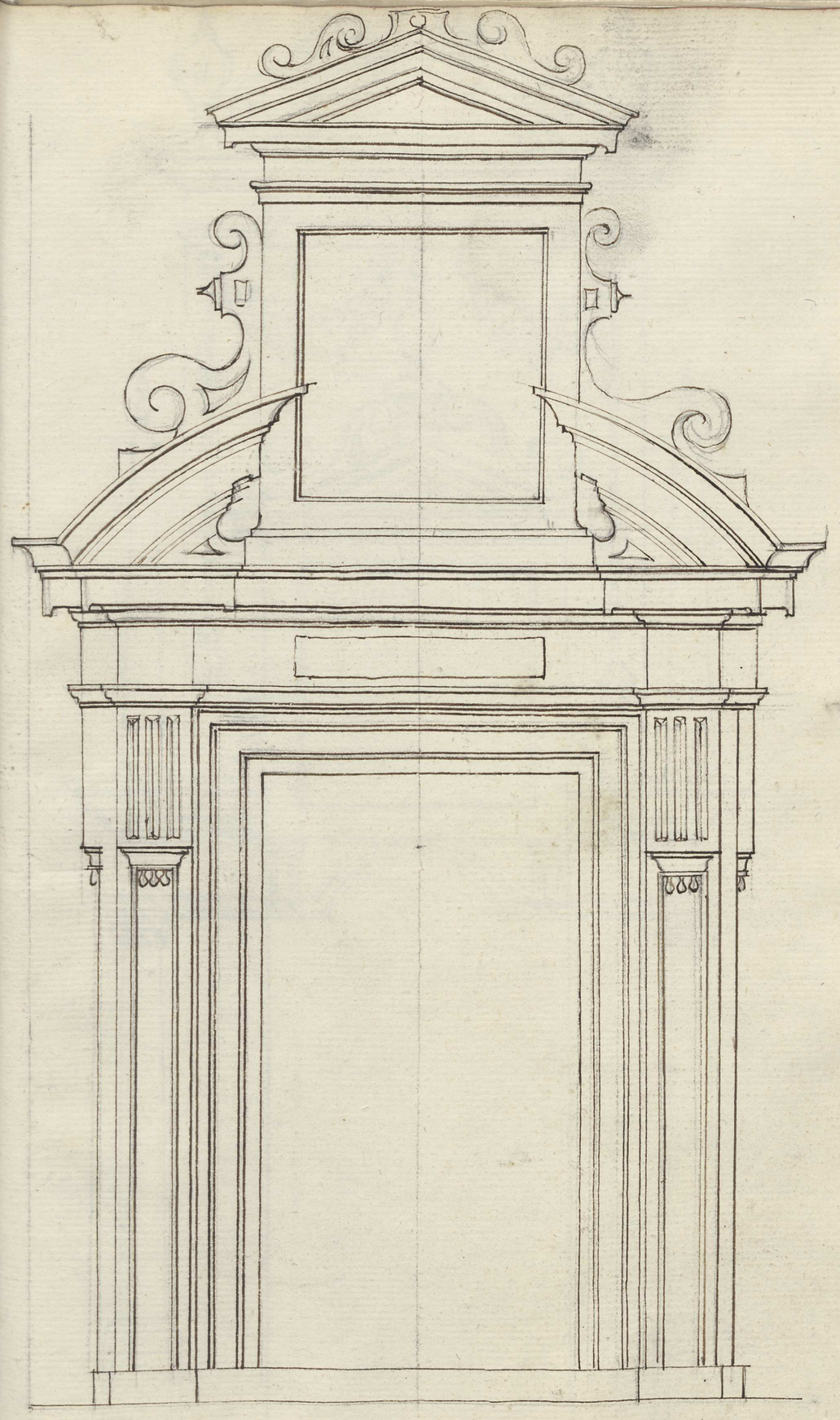

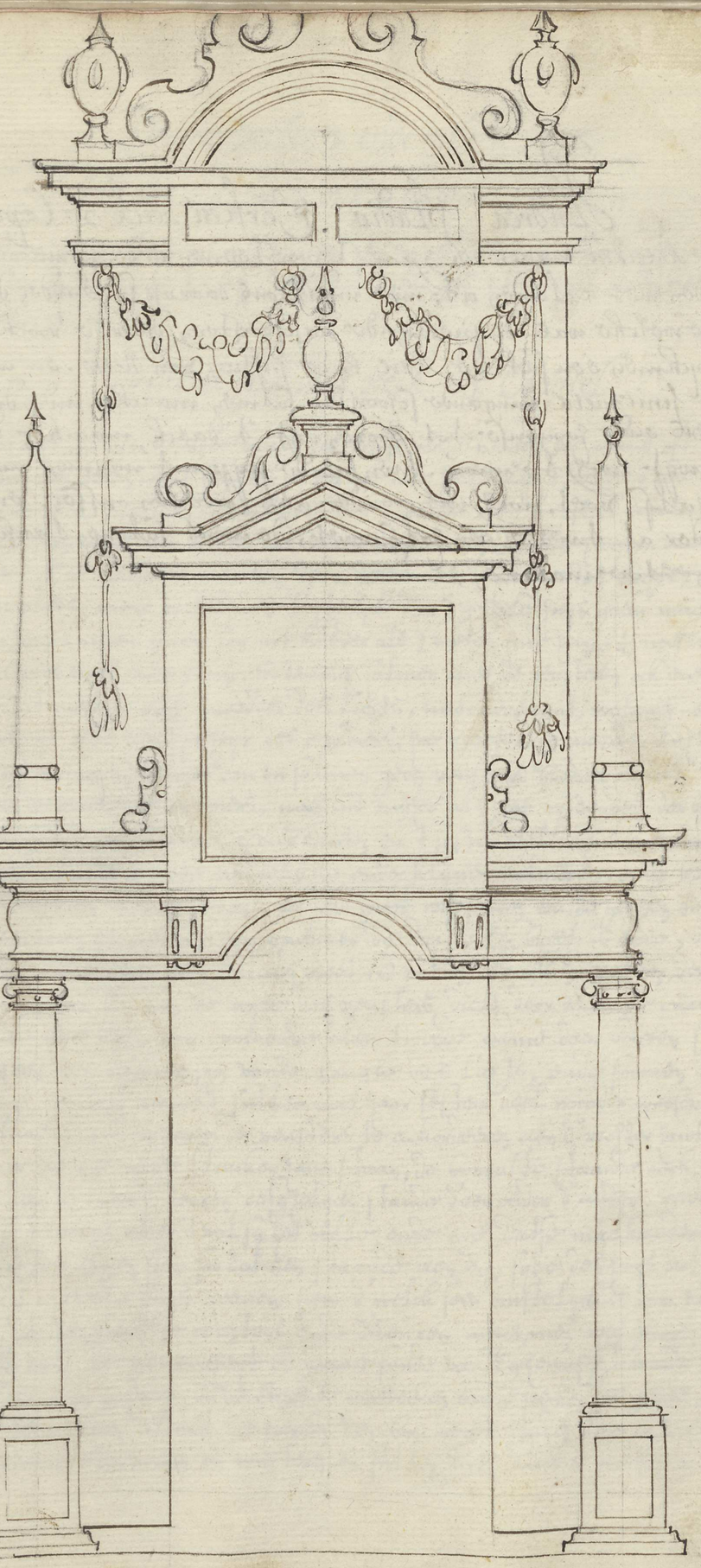

Andrea palladio Eersten boeck 27 Capitel

Sijn antycken maecktes 3 paer [illegible] voorstoonen in doosse manieren inde midden met colomen oft met modillions daar op sij laydes de architra op de wolcke was de piramide der selver stoon. daar de rooch uyt guch, gholychmen oon siet te baie by de pissina van Neero. en niet wyt van similitudie aangande selver stoon salmen maecken inde dichte der muren onde voegense tot boven uyt 't dack, maecken de camaren uit wyt noch te maen. men sal de pype niet naeuwe maecken als oft selff root, noch niet wyder als andere onsse. onde niet breeder als twee voet oon selff voet, de mont salmen tsamen [illegible] ongelijck maecken.

Deuren venesters ende nichen.

Vitruvius vierde Boek 6 Capittel

De doricase poort oft te deur der tempel 5½ voet tot lichs onder 12 deelen hoog dat is 2 vierkanten ⅓ hoog. de jonicase deur der tempels 1½ deelen breet tot onder onde 2½ hoog

Andrea palladio 1 boeck 15 Capittel,

Men maeckt niet geenen gewisse maet der principaale poorten der gebouwen oft der deuren onde venesteren want sulcke is verwat inde verscheydt der gebouwen onde groote der caemeren onde inde gedaeme der patroons oft te meesteren daar voor men bouwen sal, doch maeckt men deelen als vitruvius siet in 3½ deel de hoochten van onder pavement tot de laconaria maecken de 2 deelen tot de hoochte der lichte, met beloort een platte vande welcke men lichtelyck door 't gebeele lijf gaen mach, de deuren vande cameren sullen sijn niet breeder als 3 voeten onde hoog 6½ noch niet min der als 2 voet breet onde 5 hoog. soo daenic salmen met de venesteren ock doen mennichte niet minder noch meerder der lichte, maer advenant, wel wat nemende op de grootheyt oft te verlyckheyt der caemeren, soo grooter soo meerder licht begeerende, der oorsaecke halven dan en salmen geen venesteren breeder maecken als 2 vierendeel der breedte der caemeren, noch niet enger als 1 deel vyfdendeel der breedte onde met salse hoog maecken 2 vierkanten en 1 derdendeel voor vierkante, want men maecht grooter middelbare onde kleyne caemeren. onde alle de venesteren moeten in order staen gelyche groot wesende, om de grootheyt te vinden der venesteren soo neemt een caemer die drie deelen breet is onde 5 lanck dat is twee derden deel langer als breet is 15 voeten, lanck 30 voeten deilt de breedten in 4½ dat sijn dan de wyte der venesteren deilt door alle de caemeren gelyck. de venesteren dan geeminderde inde tweede ordine daar boven sullen staen 1 derden deel minder sijn vande langte der lichte, onde soomen daar boven noch venesteren maecht sullen noch staen 1 derden deel minder wesen als de tweede ordine is, ock behooren de venesteren te achterdeuren aen d' westen kant stande met de geene die aende slincker kant staen, de bovenste staende ock west onder d' onderste onde d' deuren der selver gelycke stande d'een onder d' ander, onder het lodich sij 't lodich, onder 't vol sij het vol, onde noch dattet mathaenderen ontmoeten oft te teegen sien soo datmen staende aen een sijde der huys datmen aen door 't gehoorte huys soomen sien d' welcke seer dienstelyck is, om te preserveren de venesteren de venesteren onde d' deuren mach men wel beeger maecken tot preservatie der gemeenschept beschermt synde van 't gesicht, d' welcke seer nutte lyck is, men behoort de venesteren te verstrecken vande goedren der gebouwen, om niet onsteken te maecken alderaer. de goedren der een west sonder, de pilasteren oft Architraven der deuren en venesteren en sullen niet minder wesen als 8 het

sesten deel des licht breete, ooch uit meerder als 't vyfdendel, porten ciersel, deelende de Architrab in vier deelen de dry voor d'fries en de vyf voor de Cornise

Den deur 3 voeten wyt, 6½ hooch,
De nichsen inde muer uit minder als twee vierhanten, niet hooger als dry,